

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

П Р И Р У Ч Н И К

ЗА ИЗРАДУ СУДСКЕ ОДЛУКЕ У ПАРНИЧНИМ ПРЕДМЕТИМА

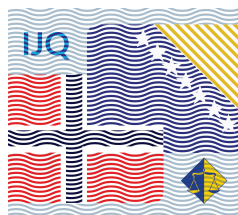

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

П Р И Р У Ч Н И К

за израду судске одлуке
у парничним предметима

Садржај

Уводне ријечи предсједника Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине	5
Предговор са прегледом	6
1. Пројекат унапређења квалитета правосуђа	12
1.1 Разлог пројектне интервенције	12
1.2 О Пројекту	12
1.3 Анализа судских одлука	13
2. Увод одлуке	15
2.1 Назив суда	16
2.2 Име и презиме судије, односно чланова судског савјета	16
2.3 Име и презиме/назив странака	16
2.4 Пребивалиште односно боравиште странке	20
2.5 Име, презиме и пребивалиште односно боравиште заступника и пуномоћника странака	20
2.6 Предмет спора	21
2.7 Вриједност спора	22
2.8 Датум закључења главне расправе и датум доношења пресуде	23
2.9 Назнака присуства странака, заступника и пуномоћника рочишту	24
2.10 Дан доношења пресуде	24
2.11 Увод другостепене пресуде	24
3. Изрека одлуке	25
3.1 Одлучивање о тужби и тужбеном захтјеву	25
3.2 Одлучивање о приговору пребијања потраживања	26
3.3 Потпуност и прецизност изреке	26
3.4 Одлучивање у случају постављања више тужбених захтјева	30
3.5 Изрека другостепене пресуде	33
4. Образложење	40
4.1 Захтјеви странака	40
4.2 Чињенично стање Истражно/Расправно начело	41
4.3 Чињенице у поступку	42
4.4 Спорне чињенице	45
4.5 Чињенице које су релевантне за одлуку о захтјевима странака	47
4.6 Тужба/Одговор на тужбу	48
4.7 Припремно рочиште	49
5. Докази и оцјена доказа	53
5.1 Појам доказивања	53
5.2 Понуда и избор доказа	54
5.3 Извођење доказа	55
5.4 Оцјена доказа	57

5.5 Терет доказивања	59
6. Квалитет образложења са становишта правне анализе и аналитичког мишљења	62
6.1 Предмет спора	62
6.2 Правило	63
6.3 Чињенице	64
6.4 Анализа	65
6.5 Закључак	68
6.6 Доследност аргументације, логичност и разумљивост	71
6.7 Позивање на судску праксу	71
6.8 Образложење другостепене одлуке	72
7. Израда пресуде	75
7.1 Структура и вјештина изражавања	75
7.2 Писање образложења пресуде	75
7.3 Другостепене одлуке	76
7.4 Шта избјегавати у писању образложења пресуде	77
7.5 Структура образложења	78
7.6 Правни основ	80
7.7 Примјена правне норме на утврђено чињенично стање	83
7.8 Одлука суда о трошковима	83
Прилог 1.	
Евалуациони образац	
Анализа квалитета судских одлука у парничном поступку	85
Прилог 2.	
Табеларни приказ закључака домаћих и међународних експерата за анализу квалитета судских одлука	97
Прилог 3.	
Текстуални приказ закључака домаћих чланова експертног тима за анализу квалитета судских одлука	105
Прилог 4.	
Закључци међународних чланова експертног тима за анализу квалитета судских одлука у парничном поступку	108
Прилог 5.	
Контролна листа за претходно испитивање тужбе	111
Прилог 6.	
План припремног рочишта	115
Прилог 7.	
Примјер негативне праксе	116
Прилог 8.	
Примјер позитивне праксе	137

Уводне ријечи

предсједника Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине

Задовољство ми је што имам прилику, у име Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине и своје лично име, на овај начин учествовати у промоцији и прегледу садржаја Приручника за одлучивање у грађанским предметима .

Релевантне међународне и домаће анализе, као и перцепција грађана, годинама указују на проблем неразумљивости одлука, превеликог опсега, недостатка објашњења или недостатка обавезујућих делова и лоше методологије и структуре одлука.

Уверени смо да судске одлуке треба, колико је то могуће, писати на јединствен начин у смислу изношења и оправдавања оцене доказа и примене закона на доказане чињенице.

Наравно, сваки судија је независан и независан у оцјени доказа и примјени закона, али при доношењу одлуке мора поштовати одређене стандарде. Наиме, одређени степен усклађеног методолошког приступа изради судских одлука је веома пожељан и представља својеврсну обавезу правосуђа.

Вођени овим идејама, у сарадњи са нашим међународним донаторима из Краљевине Норвешке и партнерима из Холандије, ангажовали смо угледне правне ауторитете у области парничних поступака, односно судије највиших судова, који ће по први пут бити у нашем правосуђу Упутство.

Садржај Приручника представља комбинацију теоријског и практичног знања о кључним деловима одлуке у парници, са детаљном листом практичних примера- позитивних и негативних.

Овим Приручником са угледним ауторима настојали смо постићи озбиљан учинак на правосудну заједницу, покривајући на једном мјесту практичним језиком и систематском анализом сложено подручје, попут технике доношења судске одлуке.

Наша намера је системске, а не само краткорочне природе, јер смо у сарадњи са ЦЕСТ-ом обухватили обуке за судије првостепених судова на тему Приручника за израду одлука у грађанским предметима.

Детаљније информације које су представљене у садржају Приручника, довољно говоре о обиму овог пројекта и свеобухватности посла који је произвео драгоцене материјале у корист, рекао бих целокупне стручне јавности.

Користим прилику да се захвалим ауторима на преданом раду и изради документа који ће свакако бити од великог значаја за све, посебно за мање искусне судије, али и за академску заједницу и наше студенте права који ће убудуће преузимати наше функције. .

Халил Лагумџија

Септембра 2021, Сарајево.

Предговор са прегледом

Аутор: Проф. др. Рутх де Боцк

1. Представљање

Развој Приручника за припрему пресуда у парничном поступку велико је постигнуће. Приручник садржи велики број смерница којих се морате придржавати да бисте донели квалитетан суд. Ове смернице засноване су на веома опсежној и детаљној анализи великог броја пресуда из различитих судова, које су насумично одабране. Потписник је у анализи учествовао као страни стручњак.

Будући да је Приручник заснован на анализи великог броја судских одлука, као такав почива на солидној емпиријској основи. Коначно, истражено је са каквим се тешкоћама судије суочавају у изради пресуде и гдје као посљедица тога настају проблеми. Смернице садржане у Приручнику су стога у складу са правном праксом, покривајући питања са којима се судије сусрећу у свом свакодневном раду. То је евидентно и из бројних примера који су садржани у Приручнику.

У овом раду размотрићемо неколико питања из Приручника за која сматрамо да су од посебног значаја. Притом се ослањамо на властита искуства стечена увидом у узорак од неколико десетина судских одлука.

2. Позадина: важност добро написане, добро образложене и убедљиве судске одлуке

Добро написана, добро образложена и убедљива судска одлука важна је за квалитетно обављање судијске функције. Добро образложена пресуда је важна јер странке морају бити у стању да из судске одлуке закључе шта та одлука тачно подразумева и на основу чега је суд донео такву одлуку. Када је у питању овај други аспект, односно оно на чему суд заснива своју одлуку, а то је образложење одлуке, разликујемо три елемента. Прво, чињенични основ одлуке мора бити јасан: које је чињенице суд узео у обзир као основу за своју одлуку. Друго, мора бити јасно који је правни основ за одлуку, односно која је правна правила суд применио и како су та правила примењена на чињенице у предмету. Треће, одлука мора показати како је суд одмјерио аргументе које су изнијеле странке и шта то значи за коначну одлуку. Ово укључује и (релевантне) чињеничне аргументе и аргументе правног образложења. Странке морају бити у могућности да из пресуде виде да је судија узео у обзир њихове изјаве и аргументе и како је суд оценио те изјаве и аргументе. Ово су захтеви члана 6. Европске конвенције о људским правима.

Важност добро образложене пресуде - јасна чињенична основа, јасна правна основа и расправа о аргументима странака - не лежи само у разумевању одлуке суда. Једнако је важно да добро образложена пресуда доприноси прихватању и легитимности судске одлуке.

Наравно, увек је тешко да странка изгуби спор да би прихватила судску одлуку. Али такође знамо да ће одлука бити прихваћена у сваком случају, чак и ако образложење суда није јасно, ако није јасно наведено које су чињенице утврђене, ако правно образложење није ваљано или ако важни аргументи нису сматрати уопште.

Међутим, судска одлука није релевантна само за странке. Трећа лица такође могу имати интерес у одлуци. То значи да им мора бити јасно шта тачно садржи судска одлука и на ос-

нову чега је суд донио такву одлуку. Ове треће стране укључују особе које могу имати индиректан интерес у судској одлуци, попут чланова породице или правног наследника једне од страна. Апелациони суд или Врховни суд су такође „треће стране“ којима мора бити јасно и разумљиво шта судска одлука подразумева и чиме је образложена.

Садржај судских одлука важан је за остале судије и стручњаке из области правних наука, како сама одлука, тако и основ за њено доношење. Из пресуде мора бити јасно како се закон тумачи и примењује, шта је „преовлађујућа доктрина“ и да ли је у њој било нових тумачења. На овај начин се постиже најдоследније тумачење и примена закона. Правни стручњаци морају имати прилику да критички прегледају пресуде и дају предлоге за прилагођавање одређеног правног тумачења.

Постоје и друге треће стране, попут новинара, политичара или грађана, које би могле занимати читање и разумијевање судских одлука. На крају крајева, приступ правди један је од темеља владавине права. Грађани морају имати прилику да контролишу правосуђе и судске одлуке. Отуда и важност објављивања судских одлука. Као резултат тога, читљива и разумљива судска одлука, која даје логично и убедљиво образложење, такође је у јавном интересу.

Коначно, постоји још један важан аргумент у прилог добро написане и убедљиво образложене судске одлуке. Односно, добро резоновање је од велике важности за сам процес размишљања судије. Ако судија правилно напише, прво, чињеничну основу одлуке, друго, правну основу на којој се одлука заснива и, треће, како се узимају у обзир аргументи странака, то значајно доприноси правилној анализи случају, а самим тим и до правилне одлуке. Изјава о чињеницама, примењива правна правила и аргументи које су странке поновиле приморају судију да направи јасну анализу целог случаја. Ово омогућава судији да схвати шта је суштина спора на крају и какву одлуку треба донети. Добро формулисано образложење је стога неопходно за мисаони процес судије и процес одлучивања.

3. Важност Приручника за пресуђивање

Упутства за израду судских одлука, о томе како одлука мора бити структурирана и који су елементи судске одлуке, имају важну функцију. Смернице су изабране са разлогом. Они су ту јер доприносе разумљивости, прихватању и легитимности судских одлука. То подразумева перспективу странака и трећих страна, перспективу судије и, на крају, правилно обављање судијске функције.

Стога, важност смерница и упутстава у Приручнику не треба потценити. Сврха придржавања смерница и упутстава је да се значајно побољша квалитет судских одлука. Примена смерница у Приручнику је стога много више од „интерног договора“. Њихова улога је суштинска и значајна: смернице доприносе квалитету и легитимности судских одлука. То такође значи да је придржавање смерница од велике важности. На крају крајева, задатак сваког судије је да лично допринесе квалитету правде.

У Приручнику постоје смјернице чија суштинска релевантност можда неће бити одмах јасна, на примјер како идентификовати стране у уводном дијелу одлуке. Не треба олако схватити важност придржавања ових смерница. Пре свега, велики део ових смерница заснива се на правним правилима која се очигледно морају поштовати.

На другом месту је униформност, која је такође веома важна. Уједначеност у начину на који је судска одлука структурирана или у начину на који се приказује ток поступка, на пример, значајно доприноси читљивости судских одлука - а тиме и њиховој разумљивости. Читалац много брже разуме структуру одлуке, где се могу пронаћи одређене информације, шта је

суштина саме одлуке. Ово важи и ако је читалац странка, други судија или неко друго лице.

Међутим, једнообразност у структури и изгледу судских одлука важна је за самог судију. Уз јединствену структуру и изглед судске одлуке, судија ће много брже видети да ли је све узето у обзир и да није учињена грешка. Поштивање смерница у Приручнику такође доприноси квалитету судских одлука.

Конечно, једнообразност у писању судске одлуке важна је и зато што спољном читаоцу указује да су појединачне одлуке део веће целине, „корпуса права“. Јасно је назначено да се не ради о преференцијама појединих судија, већ о систему. Ово показује да је судска одлука у складу са оним што је прихваћено као најбоља пракса у правосуђу у целини.

Из ове перспективе, много се може рећи о коришћењу стандардног формата за писање судских одлука, где се увек користе исти ред, иста подела на параграфе и одељке и исти наслови изнад параграфа. Ово олакшава читање и разумевање судске одлуке и, што је такође важно, помаже судији да напише квалитетну одлуку. Приручник нуди низ полазишта за креирање таквог формата. Следећи корак би стога могао бити одређивање формата за писање пресуде на основу смерница у Приручнику.

4. Читљива пресуда: јасноћа у погледу предмета спора и судске процене

Можда најважнија функција јасно структуриране, читљиве и разумљиве судске одлуке је да читалац, након што прочита одлуку, схвати (и) који спор постоји између страна и (ии) како је судија цијенио тај спор. Можда изгледа очигледно да се то мора знати из судске одлуке, али приметили смо да све судске одлуке не испуњавају ове услове. То је углавном зато што је понекад тешко дешифровати структуру одлуке.

Понекад је судска одлука дугачак непрекидан текст, без икакве поделе на одељке или параграфе. У овим случајевима прилично је нејасно да ли се било који део текста односи на гледиште странке или се односи на сопствену пресуду судије. Такође није јасно о чему тачно судија доноси одлуку и шта та одлука обухвата. Пример је пресуда у којој се тужбени захтев странке одбија, а да из пресуде није јасно зашто је то тако. Други пример је пресуда у којој тек након читања бројних страница текста постаје јасно на шта се спор између страна заправо односи, на пример поништавање тестаментa. Иако је обавезно да се предмет спора наведе у уводном делу (види Приручник), у пракси то није увек случај. Снажно заговарамо смернице у Приручнику према којима увод увек треба да садржи кратак опис предмета спора.

Понекад је судску одлуку тешко разумети јер се користе веома дугачке реченице, са много понављања и пуно правних одредби. Пример је пресуда у којој постоји спор око земљишних парцела, у којој су пуна адреса и катастарски бројеви парцела наведени на десетине пута. Као резултат тога, у тексту постоји много ометања што отежава фокусирање на образложење суда.

Постоје различити „савети и трикови“ о томе како побољшати читљивост (разумљивост) судске одлуке. Пре свега, препоручујемо употребу фиксног формата судске одлуке, у којој је одлука написана према фиксном редоследу и фиксној структури. Ово такође штеди време судијама јер нема потребе да стално размишљате о томе како би пресуда требала бити структурирана. Друго, препоручујемо да се текст подели на одломке који имају наслове.

Таква подела на параграфе са насловима може чинити формат судске одлуке. На пример, пресуда може садржати одломке који се односе на “поступак”, “утврђене чињенице”, “став тужиоца”, “одбрану оптуженог” и “оцену”. Таква фиксна структура значајно доприноси читљивости судске одлуке. Осим тога, приморава судију да утврди шта заправо припада којем параграфу и да не прескочи ниједан корак (на пример, тако што уопште не помиње одбрану оптуженог).

Као резултат тога, судија ће такође бити свеснији потребе да напише шта је суштина спора.

Осим тога, судије треба да настоје да пишу што јасније. Приручник садржи велики број препорука по овом питању. Једна од препорука је избегавање дугих реченица и сувишних речи. Такође се препоручује да у тексту буде што мање понављања. Уместо тога, боље је да се вратите на претходни пасус ако је потребно. На почетку се може укратко назначити о којој се особи или предмету ради, па не треба много речи. На пример, у пресуди која се тиче власничког спора, на почетку одлуке може се навести следеће: земљишна парцела која се налази на ... са катастарским бројевима ..., у даљем тексту: земљишна парцела. У даљем тексту одлуке довољно је рећи „земљишна парцела“ (без помињања катастарских бројева или тачне локације земљишта). Ово посебно доприноси читљивости судске одлуке.

Као што је већ поменуто, правилна употреба интерпункције и пасуса такође може допринети читљивости и разумљивости.

На крају, жељели бисмо нагласити важност смјерница у Приручнику које налажу избегавање копирања текста из изјава странака. Уместо тога, суд увек треба да пружи сажетак изјава страна које треба да формулише сам суд. Главна предност овога је што спречава да се лоше и нејасно срочене изјаве страна укључе у судску одлуку. Исто важи и за изјаве или тврдње странака које су потпуно ирелевантне за судску одлуку; треба их изоставити. То се може учинити тако што ће, на пример, бити наведено да ће се „све што је Странака Кс рекла о ... занемарити јер ни на који начин не може допринети решавању спора“.

Сажетак изјава странака сопственим речима судије, јасним и концизним језиком, чини пресуду много читљивијом и разумљивијом и скраћује непотребну дужину текста. Осим тога, важна предност сажетка изјава странака је да се судија мора запитати шта је суштина ставова странака. У овом процесу, судија даје важан допринос анализи случаја, што такође омогућава доношење висококвалитетне судске одлуке.

5. Јасноћа у погледу спорних и неспорних чињеница; јасноћа у погледу чињеница на основу којих се могу извести докази

Када је у питању садржај судске одлуке, мора се јасно навести чињенични основ судске одлуке. Почине тако што суд утврди чињенице о којима се странке слажу. Пресуда мора садржати преглед ових неоспорних чињеница. Ово је такође наведено у Приручнику.

Желимо да истакнемо важност изношења неспорних чињеница. Ово даје основу за доношење судске одлуке и за судску анализу спора.

Јасно је које су чињенице неспорне, а које спорне, такође је од кључне важности јер су докази потребни само за чињенице које се оспоравају. Уосталом, докази о чињеницама око којих се странке начелно слажу нису ни потребни, што је јасно наведено у Приручнику. Суд у начелу може и мора прихватити ове чињенице као утврђене.

Читајући бројне судске одлуке примијетили смо да оне не садрже увијек јасан преглед неоспорних чињеница, односно чињеница око којих се странке слажу. То такође значи да није увек јасно око којих чињеница се странке не слажу и зашто би могло бити потребно да странка изведе доказе. Неизвесност у погледу чињеничне основе такође значи да је тешко следити пресуду у целини јер јој недостаје чврста основа.

Важно је да судија у раној фази поступка утврди око којих се чињеница странке слажу и које чињенице оспоравају. Као што је речено, докази су потребни само за чињенице које се оспоравају; за утврђене чињенице сувишно.

Из тог разлога, кључно је да се припремно рочиште користи за разговор са странкама око којих се чињеница слажу, а које оспоравају. Надаље, припремно рочиште мора се користити за расправу о томе за које чињенице странка жели извести доказе и које доказе странка може извести.

У ту сврху, судија, пре припремног рочишта, а након што прочита тужбу и одговори на тужбу, мора да утврди око којих се чињеница странке слажу, око којих се чињеница не слажу и у односу на које чињенице је став странака није јасно. У случају последње категорије, судија мора да искористи припремно рочиште да са странкама разјасни да ли је одређена чињеница спорна или неспорна.

Извођење доказа о оспореним чињеницама потребно је, наравно, само ако се тиче чињеница које су релевантне за судску одлуку. Судије су те које одлучују које су чињенице релевантне, а не странке. Доказе о небитним чињеницама треба одбацити, као што је јасно наведено у Приручнику. То значи да судија такође мора имати увид у правну основу спора пре припремног рочишта; уосталом, које су чињенице релевантне, утврђује се на основу важећих правних правила.

Осим тога, како је наведено у Приручнику, препоручује се да судија у позиву за главну расправу наведе у вези са којим чињеницама се могу извести докази. Ако странка жели саслушати свједока на рочишту, мора се навести у односу на које чињенице ће се предложити и прихватити свједок. Ово је начин на који се слух може ефикасно користити. Ово омогућава странкама, адвокатима и сведоцима (и судији) да се добро припреме за рочиште. Пре свега, спречава стране да касније оспоре саслушање сведока или да затраже да се сведок поново саслуша.

Јасно је да ефикасна употреба припремног рочишта зависи од благовремене и темељне припреме рочишта од стране судије. Само уз темељиту припрему, судија може осигурати да се рочиште заиста користи за предвиђену сврху, што доприноси јасноћи чињеница које се чињенице оспоравају, које су чињенице релевантне за судску одлуку и, као резултат тога, јасноћи чињеница главна расправа треба да изведе доказе. Не троши се време на сувишне доказе.

Ако је судија исправно утврдио неспорне чињенице (тј. Што је пре могуће пре припремног рочишта), препоручује се да судија одмах евидентира те чињенице хронолошким редом, тачку по тачку. Након тога, судија може користити овај преглед утврђених чињеница у припреми за главну расправу. Чак се препоручује да суд наведене чињенице наведе у одлуци, под насловом „Неоспорне чињенице“. Тиме се избегава погрешно разумевање чињеница на којима је судија засновао своју одлуку. Ово је важно за странке, али и за друге читаоце одлуке, попут судије вишег суда (види став 2 горе).

Већ је речено да суд мора разјаснити у вези са којим чињеницама странка може извести доказе. Да би се докази уврстили у спис, они се морају односити на (и) оспорене чињенице, (ии) чињенице релевантне за одлуку и (види Приручник), (иии) чињенице које нису опште познате. Ако стране знају на које чињенице се докази требају односити, то омогућава ефикасно испитивање свједока и спречава накнадна саслушања у вези са испитивањем свједока. Ово доприноси ефикасности судских поступака.

6. Јасноћа у оцјени доказа

Након извођења доказа, судија мора да оцени доказе у својој одлуци. Прво је потребно навести за које чињенице су изведени докази. Друго, мора се дати кратак резиме изведених доказа. Коначно, пресуда мора објаснити како је судија оцијенио изведене доказе и да ли је странка на крају успјела доказати споменуто чињеницу.

Потпуно подржавамо смјернице наведене у Приручнику да сажетак доказа не значи копирање потпуне изјаве свједока. Уместо тога, довољно је навести да су сведочили сведоци Кс и И. Након тога, пресуда мора навести доказну вриједност одређеног свједочења у односу на чињеницу коју треба доказати. Ако изјава не садржи релевантне наводе у вези с одређеном чињеницом, суд може само кратко напоменути да се „исказ свједока Кс неће узети у обзир јер није релевантан за чињеницу коју треба доказати“ (види Приручник).

Такође, треба напоменути да једноставно цитирање изјаве свједока, са закључном изјавом да је странка успјела или није успјела доказати одређену чињеницу, не представља одговарајуће објашњење. Ово не задовољава услов за добро написану, добро образложену и убедљиву судску одлуку.

Умјесто тога, судска одлука мора објаснити зашто је странка успјела или није успјела доказати одређену чињеницу. Наравно, ови разлози морају бити повезани са изведеним доказима, односно исказима свједока. Ови разлози чине оцјену доказа. Писање таквог објашњења које садржи оцјену доказа захтијева много пажње.

Јасно је да судија цени доказе на основу слободног уверења судије. Одлука о оцјени доказа никада није једноставан збир изјава свједока (види Приручник). Оно што је на крају важно је да судија сматра да су докази уверљиви. Посао судије је да у одлуци наведе зашто сматра да су докази уверљиви. Како је наведено, сажетак доказа није основа за одлучивање о доказима. Из овога неће бити јасно странкама- и свима осталима који читају пресуду- на основу којих је судија донео одлуку о оцјени доказа.

Аутор: Руне Хџберг

Након првог контакта са Весном Пиријом у јесен 2019., у новембру исте године имао сам задовољство посјетити Сарајево. Заједно са судијом Врховног суда Холандије, професорком Рутх де Боцк, састао сам се са пројектним тимом и судијама- учесницима из Босне и Херцеговине.

О сврси и методама Пројекта даље се разговарало у Сарајеву, а недуго након тога Пројекат је започео анализу и коментарисање пресуда судова на различитим нивоима у Босни и Херцеговини.

По мом мишљењу, након што је започео 2019. године, урађен је импресиван посао у оквиру пројекта. Приручник, који је сада комплетан, требао би послужити као вриједна помоћ у свакодневном раду на изradi пресуда у грађанским предметима и створити основу за боље разумијевање пресуда међу бројним корисницима различитих судова.

Иако је Приручник посебно намијењен судијама у Босни и Херцеговини, принципи и смјернице представљени у Приручнику су, по мом мишљењу, примјењиви на све судије на свим нивоима. Стога се надам да ће се Приручник користити и цијенити као средство у настојању да се посао обави што боље.

1. Пројекат унапређења квалитета правосуђа

1.1 Разлог пројектне интервенције

Методологија израде судских одлука разликује се у зависности од правне културе конкретног подручја, али су универзални стандарди да одлуке требају бити јасне, концизне и разумљиве странкама. Одлуке судова требале би, колико је то могуће, бити структуриране на јединствен начин у смислу изношења и образложења оцјене доказа и примјене закона на доказане чињенице.

Судске одлуке не би требале бити непотребно обимне, нити недоречене, а истовремено се морају потпуно и правилно бавити чињеничним и правним питањима која су била важна за исход спора. Судови су дужни да образложе своје пресуде при чему не морају дати детаљне одговоре на сваки навод, али ако је правно питање суштински важно за исход предмета, суд у том случају мора посебно да образложи разлоге на којима заснива своју одлуку.¹

Сваки судија је независан и самосталан у оцјени доказа и примјени закона, али код израде одлуке мора да поштује одређене стандарде. Наиме, одређени степен хармонизованог методолошког приступа изради судских одлука је итекако пожељан и представља својеврсну обавезу судства, а све у духу правне културе подручја/државе.

У припремној фази Пројекта обављена су иницијална истраживања, те је на основу повратних информација добивених од судија другостепених и врховних судова закључено да је потребно више фокусирати се на то како унаприједити квалитет пресуда у нашем правосуђу.

Главни налази прелиминарног истраживања су били сљедећи:

- Одлуке нису добро структуриране;
- Одлуке су често предуге;
- Судије се користе језиком који није разумљив за лаике;
- У одлукама се изостављају или непотпуно наводе обавезујући дијелови.

1.2 О Пројекту

Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Савјет) почео је 2019. године с имплементацијом Пројекта унапређења квалитета правосуђа. Пројекат се спроводи уз финансијску подршку Владе Норвешке, у партнерству са Судском администрацијом Норвешке и Судским савјетом Низоземске. Пројекат се састоји од неколико активности које у фокус стављају различите аспекте квалитета рада судова.

Једна од активности Пројекта односи се на унапређење квалитета судских одлука, и њоме је обухваћено сљедеће:

¹ Евалуациони обрасци су креирани као скуп питања помоћу којих је могуће детаљно анализирати квалитет судске одлуке у свим дијеловима. Помоћу евалуационог обрасца, судије и стручни сарадници имају прилику да детаљно анализирају тражене елементе судских одлука и пожељне праксе при методолошком приступу израде одлуке и одабира оптималног стила писања. Евалуациони образац чини интегрални дио овог приручника и представља саставни дио прилога Приручника.

- Формирање експертног тима који чине судије другостепеног и трећестепеног суда, те по један низоземски и норвешки експерт;
- Анализа насумично изабраних судских одлука из различитих области грађанског права;
- Израда приручника за израду судске одлуке с обрасцима судских одлука;
- Израда смјерница за писање судских одлука;
- Промоција приручника и смјерница;
- Сарадња с центрима за едукацију судија и тужилаца на спровођењу обуке за судије првог степена судовања.

Због напријед наведених иницијалних налаза у погледу квалитета судских одлука, Савјет је одлучио да успостави радно тијело (експертни тим) сачињено од искусних судија с вишестепених судова, реномираних стручњака у области грађанског права, који ће имати задатак да спроведу свеобухватну анализу квалитета судских одлука, те да приступе изради стручног материјала заснованог на налазима претходно спроведене анализе. Експертни тим чинило је 7 (седам) судија из Босне и Херцеговине, те 2 (два) међународна стручњака:

1. Горан Незировић, судија Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ФБиХ);
2. Сенад Тица, судија Врховног суда Републике Српске (у даљем тексту: РС);
3. Фатима Мрдовић, суткиња Врховног суда ФБиХ;
4. Звездана Антоновић, суткиња Апелационог одјељења Суда Босне и Херцеговине (у даљем тексту: БиХ);
5. Мухамед Цимиротић, судија Кантоналног суда у Бихаћу;
6. Биљана Мајкић-Маринковић, суткиња Окружног суда у Бањој Луци;
7. Ружа Глигоровић, суткиња Апелационог суда Брчко дистрикта (у даљем тексту: БДБиХ);
8. *Ruth de Bock*, суткиња Врховног суда Низоземске;
9. *Rune Hogberg*, судија Окружног суда Ставангер, Норвешка.

Експертном тиму је подршку у раду пружао пројектни тим пројекта „Унапређење квалитета правосуђа” у саставу:

1. Ана Билић-Андријанић, руководитељка Пројекта;
2. Кенан Алишах, замјеник руководитељке Пројекта;
3. Весна Пирија, правна савјетница;
4. Бењамин Хасановић, правник;
5. Демирел Делић, правни савјетник.

1.3 Анализа судских одлука

Експертни тим је радом у четири групе у периоду март – септембар 2020. године извршио анализу квалитета судских одлука донесених у парничном поступку. Овај вид активности је *novim* спроведен у бх. правосуђу, а рађен је методом *peer-to-peer* анализе. Анализа је вршена на одабраном узорку одлука, према унапријед договореним критеријумима и методу евалуације. Предмет анализе је била 101 судска одлука у правоснажно окончаним парничним предметима пред судовима у БиХ, у периоду од 1. 1. 2015. године до 30. 11. 2019. године. Узорак је обухватио све правне основе, одлуке у меритуму, као и процесне одлуке донесене по различитом правном основу.

Након добивања података из *CMS*-а, одређен је узорак и исти стратификован на тај начин да обухвати сразмјеран број:

- предмета Суда БиХ, судова из ФБиХ, РС и БДБиХ;
- предмета различитог правног основа;
- предмета различитог начина завршетка.

По стратификацији узорка, пројектни тим је методом случајног одабира идентификовао 101 предмет, водећи рачуна о чињеници да узорак треба да обухвати што више већих судова. Након коначне спецификације, од судова су прибављене идентификоване одлуке и пратећи списи предмета. Одлуке, као и дијелови списка који су били предмет анализе, биле су анонимизоване, а одлукама одабраним за анализу је била додијељена шифра и евалуаторима је достављен анонимизован материјал.

Анализа одлука обухватала је технику и методологију израде одлуке, примјеном стандарда одредби Закона о парничном поступку који се примјењују у раду судова у Босни и Херцеговини, без упуштања у евалуацију исправности одлучивања, односно да ли је одлука правилна и на закону заснована.

У циљу свеобухватне анализе, експертни тим је извршио увид у списе предмета, односно у најрелевантније документе за првостепене одлуке: тужбу, одговор на тужбу, записнике са свих рочишта, налазе вјештака и одлуке, а за другостепене одлуке: првостепену одлуку, жалбу, одговор на жалбу, записнике с рочишта (ако је отворана расправа пред другостепеним судом) и другостепену одлуку. Међународни експерти су се у својим разматрањима задржали искључиво на увиду у судске одлуке.

Метод рада је била *peer review* стручна анализа судских одлука на основу критеријума које је усвојио експертни тим. Усаглашени критеријуми су преточени у евалуациони образац², помоћу којег су чланови експертног тима вршили евалуацију сваке одлуке. У њему су биљежена запажања експертног тима, а посебно пропусти код израде судских одлука.

Пројектни тим је извршио анализу попуњених евалуационих образаца, тако што су подаци статистички обрађени, те су изведени закључци извршене анализе,³ који обухватају слједеће кључне дијелове пресуде и то: увод, изреку, захтјеве странака, утврђивање чињеничног стања, доказе и оцјену доказа, квалитет образложења са становишта правне анализе и аналитичког мишљења и израду пресуде, према којима је и конципиран нацрт Приручника за израду судске одлуке у парничним предметима (у даљем тексту: Приручник).

² Статистички налази и наративни извјештај о спроведеној анализи могу да се нађу у прилогу овог приручника. У тим материјалима су детаљно елаборирана запажања експертног тима о одлукама које су биле предмет анализе.

³ Правилник о унутрашњем судском пословању („Службени гласник БиХ”, број: 66/12, 40/14, 54/17, 60/17, 30/18). Именовани правилник је у примјени у ФБиХ и БДБиХ. У РС је у примјени Правилник о унутрашњем судском пословању („Службени гласник РС”, број: 9/14, 39/16, 71/17, 67/18 и 6/19). У оба именована правилника одредбом чл. 63. нормиран је садржај уводног дијела одлуке.

2. Увод одлуке

Аутори: Горан Незировић, Ружа Глигоровић и Мухамед Цимиротић

Начин писања судских одлука регулисан је одредбом чл. 63. Правилника о унутрашњем судском пословању⁴ (у даљем тексту: Правилник). На почетку текста сваке судске одлуке требају да буду наведени подаци о суду који доноси одлуку, односно предмету у којем се одлука доноси, што је регулисано на сљедећи начин:

У судској одлуци у горњем лијевом углу треба да стоји: назив државе БиХ, ентитета, кантона, назив и сједиште суда, број предмета, датум доношења одлуке, а у одлукама судова из Брчко дистрикта назив државе БиХ и назив суда⁵.

Одредбом чл. 191. Закона о парничном поступку⁶ прописано је:

Увод пресуде садржи: назив суда, име и презиме судије, име и презиме и пребивалиште односно боравиште странака, њихових заступника и пуномоћника, кратку ознаку предмета спора и његову вриједност, дан закључења главне расправе, назнаку странака, њихових заступника и пуномоћника који су на тој расправи били присутни, те дан кад је пресуда донесена, а одредба чл. 311. Закона о парничном поступку Брчко дистрикта садржи и „знаку да се пресуда изриче у име Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“.⁷

Значај увода судске одлуке је у томе да се концизно и директно представе основни елементи неопходни за разумијевање предмета пресуђивања:

1. који је суд донио одлуку;
2. који је судија поступао у предмету односно савјет (ако се ради о другостепеној одлуци);
3. ко су странке у спору (физичка или правна лица);
4. ко их заступа (законски заступник, заступник по закону или пуномоћник);
5. због чега се води спор;
6. колика је његова вриједност;
7. када је закључена главна расправа;
8. ко је од странака био присутан на том рочишту;
9. да ли је расправа била јавна (субјективни и објективни елементи спора) и
10. дан када је пресуда донесена.

⁴ Чл. 63. ст. 7. т. а) ПОУСП ФБиХ и БДБиХ („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 66/12, 40/14, 54/17, 60/17 и 30/18); чл. 63. ст. 7. т. а) ПОУСП РС („Службени гласник РС“, бр. 9/2014, 39/2016 – одлука УС, 71/2017, 67/2018 и 6/2019).

⁵ Чл. 158. ЗПП-а БиХ, чл. 191. ЗПП-а ФБиХ, чл. 191. ЗПП-а РС и чл. 311. ЗПП-а БДБиХ. У БиХ су на снази фактички четири правна система и самим тим и четири процесна закона која нормирају парнични поступак. Ентитетски закони – РС и ФБиХ – садржајно су у доминантној мјери подударни, а разлика у нумерацији је непостојећа. У том смислу, у Приручнику ће се у основном тексту користити садржај ентитетских процесних закона, а у фусотном тексту ће се приказивати садржај закона БДБиХ и БиХ. Свака евентуална различитост ће се посебно истаћи у фусотном тексту. Као скраћеница у основном тексту за предметне процесне законе користиће се ознака: ЗПП.

⁶ Чл. 311. ЗПП-а БДБиХ гласи: Увод пресуде садржи: назнаку да се пресуда изриче у име Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, назив суда, име и презиме поступајућег судије Основног суда, односно члана савјета Апелационог суда, име и презиме и пребивалиште односно боравиште странака, њихових заступника и пуномоћника, кратку ознаку предмета спора и његову вриједност, дан закључења главне расправе, назнаку странака, њихових заступника и пуномоћника који су присуствовали тој расправи.

⁷ Закон о судовима у ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, број: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14); Закон о судовима у РС („Службени гласник РС“, број: 37/12, 14/14, 44/15, 39/16, 100/17); Закон о судовима БДБиХ („Службени гласник БДБиХ“, број: 18/20).

Елементе увода одлуке одређује ријеч „садржи”, која „налаже” суду да ове елементе наведе у уводу одлуке. Језичка формулација је императивног карактера, те је искључена диспозиција судије да одлучује о томе да ли ће неке од тих елемената навести у уводу одлуке. Елементи увода одлуке остављају, дакле, минимални креативни простор за судије приликом израде пресуде.

Увод одлуке је значајан за исход извршења правоснажне пресуде односно рјешења (нпр. спор ради сметања посједа). У поступку извршења странке ће у приједлогу за извршење бити наведене онако како су назначене у уводу правоснажне одлуке у погледу њихових личних података и адресе (тачност и потпуност тих података омогућавају да се спроведе извршење).

2.1 Назив суда

Назив суда нормиран је одредбама Закона о судовима⁸ у којима су наведени називи постојећих судова. У том смислу битно је истаћи да се често у судској пракси може уочити погрешно навођење назива судова. Наиме, погрешно је навођење: Општински/Основни суд ... (назив града).

Назив суда мора да буде онакав како је прописан Законом о судовима, а то је Општински/Основни суд у ... (назив града).⁹

2.2 Име и презиме судије, односно чланова судског савјета

Уочљиво је да се у пракси углавном наводи прво презиме па име судије. Ипак, текст Закона о парничном поступку¹⁰ је јасан и њиме је прописано да се наводи име и презиме судије, а додатно, уобичајено је да се звање „веже” уз име лица, а не уз презиме (нпр. судија – име па презиме), као што је случај и код других звања (нпр. доктор – име па презиме или професор – име па презиме).¹¹ У пракси судови углавном поступају супротно, али то не представља повреду поступка која утиче на материјалноправну законитост одлуке суда. Ипак, због наведеног се предлаже дословно држање слова закона, у циљу материјалне и формално-правне коректности.

У уводу другостепене одлуке навођење имена и презимена судије (тј. чланова савјета) и странака мора се писати у одговарајућем падежу (генитиву), а у пракси се веома често пише име и презиме у номинативу без промјена у падежима што је граматички неисправно, док се у првостепеним пресудама имена и презимена судија наводе у номинативу, што је и исправно.

2.3 Име и презиме/назив странака

Име и презиме односно назив странака је сљедећи елемент увода одлуке.

Иако законом није експлицитно прописано, уз име и презиме странке пожељно је навести име оца или родитеља чије презиме странка носи, а евентуално и надимак странке уколико је наведен у тужби (у току поступка). Пожељно је да ти подаци буду наведени, јер се на тај

⁸ Чл. 22. и чл. 25. Закона о судовима у ФБиХ („Службене новине ФБиХ”, број: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14); чл. 26-29. Закона о судовима у РС („Службени гласник РС”, број: 37/12, 14/14, 44/15, 39/16, 100/17). Наведено није примјенљиво на сљедећим изузецима од генералног правила: наиме, специфична је ситуација у БДБиХ, у којем су два суда названа: Основни суд БДБиХ и Апелациони суд БДБиХ, чл. 2. Закона о судовима БДБиХ („Службени гласник БДБиХ”, број: 18/20), као и ситуација на централном нивоу власти – Суд Босне и Херцеговине.

⁹ Чл. 191. ст. 2. ЗПП-а РС/ФБиХ, чл. 158. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 311. ЗПП-а БДБиХ.

¹⁰ И. Шабић, Функције личних имена у књижевности, Филозофски факултет Универзитета у Тузли, Тузла, 2019, стр. 2: „Због недовољне прецизности у односу на презиме и надимак, нужна је сљедећа допуна: лично име је законом прописано (што није надимак) и ненаследна (што није презиме) антропонимијска категорија, односно ненаследни индивидуални антропоним”; стр. 2: „Озакоњењем именске формуле презиме је постало њезиним главним чланом, а личном је имену припала помоћна улога разликовања особа истога презимена... Ипак, у структури именске формуле, лично име долази на прво мјесто и тако је антепонирано презимену и надимку као каснијим антропонимијским категоријама”; стр. 4: „Дакле, име + презиме је једна од формула преко којих се остварује идентитет.”; - „Под референцијалном или идентификацијском функцијом имена заправо се мисли на процес успоставе везе између имена као језичког знака и референта и особе која се именује у изванјезичкој стварности, па с тим у вези лично име реферира на особу мушког или женског спола, а презиме на припадност обитељи (или породици, одатле породично име).”

¹¹ Чл. 176. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 329. ст. 2. т. х) ЗПП-а БДБиХ.

начин странка лакше идентификује приликом доставе писмена. Познато нам је да неке људе познајемо по надимку, а да им не знамо име, те да у неким крајевима има више људи истог имена и презимена. Судска пракса чак биљежи случајеве истовјетног имена и презимена, те имена родитеља.

Страначка способност је способност бити носилац процесних права и обавеза, дакле бити странка у поступку. Правна способност је способност бити субјекат права и обавеза у грађанском материјалном праву, а она се стиче рођењем физичког лица односно уписом у регистар правних лица. Дакле, правна способност на пољу грађанског материјалног права одговара страначкој способности на пољу грађанског процесног права. Другим ријечима, свако ко има правну способност има и страначку способност.

Парнична способност је способност странке да сама предузима парничне радње у поступку. Пословна способност на пољу грађанског права је способност лица да сам својим радњама стиче права и обавезе. Дакле, пословна способност на пољу грађанског материјалног права одговара парничној способности на пољу грађанског процесног права. Другим ријечима, парничну способност има свако лице које има пословну способност.

Ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може бити странка у поступку, почињена је повреда одредби парничног поступка (чл. 209. ст. 2. т. 8) ЗПП-а РС/ФБиХ¹²) на коју суд (првостепени и другостепени) пази по службеној дужности (чл. 221. Закона о парничном поступку РС/ФБиХ¹³) и то је разлог због којег се првостепена пресуда укида и тужба одбацује ако у било којој фази поступка суд утврди да тужилац или тужени не може уопште да буде субјекат процесноправног односа.

Уколико у поступку претходног испитивања тужбе суд не уочи тај пропуст и не врати тужиоцу тужбу на уређење, па након спроведеног првостепеног поступка (у пракси се то дешава) тужба буде одбачена, јасне су последице које настају за тужиоца који у тужби није правилно означио лице које може да буде странка у поступку (тужилац или тужени).¹⁴

У пракси се често дешава да је као странка у поступку означена самостална трговинска радња, иако нема својство правног лица и не може бити странка у поступку (нема страначку способност). У том случају треба навести име и презиме физичког лица и назначити да је то физичко лице власник самосталне трговинске радње и навести њен назив.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
„Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... ”...против туженог <u>име и презиме</u> (физичког лица) ... власника Самосталне трговачке радње ...” ... из ... (мјесто, улица и број), ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца..., <u>против туженог СТР</u> ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

Ако у спору учествује више лица на страни тужиоца или туженог као супарничари, у уводу треба навести податке о свима њима (адреса – улица и број), а неправилно је навести податке само за првог супарничара и иза тога ставити ознаку „и др.". Навођење личних података и адреса свих супарничара нарочито има значај за извршни поступак, затим код литиспенденције (парница тече), као и код *res iudicata* (правоснажно пресуђена ствар).

¹² Чл. 188. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 341. ЗПП-а БДБиХ.

¹³ Због овога је веома битно да судије детаљно анализују садржај тужбе у иницијалној фази поступка, због чега је саставни дио Приручника Контролна листа за испитивање тужбе.

¹⁴ Због овога је веома битно да судије детаљно анализују садржај тужбе у иницијалној фази поступка, због чега је саставни дио Приручника Контролна листа за испитивање тужбе.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужилаца М.М., Н.Н., те П.П из ... (мјесто, улица и број), које заступа пуномоћник ... адвокат из ..., против туженог ... којег заступа пуномоћник ..., запосленик туженог, ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца М.М. и др., којег заступа пуномоћник ... адвокат из ..., против туженог... којег заступа пуномоћник ..., запосленик туженог, ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ... донио је

Дешава се у пракси да, иако се ради о процесној заједници неопходних јединствених супарничара (нпр. утврђење права служности) који се налазе у недјељивом правном односу, тужбом не буду обухваћени као тужени сви сувласници послужне некретнине и да у поступку не дође до проширења тужбе и на изостављене неопходне јединствене супарничаре, па ће у таквом случају суд одбацити тужбу (нема странке, јер странку чине сви неопходни супарничари заједно). Међутим, у судској пракси поступа се и на тај начин да суд у таквој ситуацији донесе пресуду којом је одбијен тужбени захтјев, што је погрешно по ставу експертног тима.

Када је у току парничног поступка дошло до уступања предметног потраживања (цесија) с тужиоца као повјериоца (цедента) на новог повјериоца (цесионара), суд ће на приједлог тужиоца да цесионар настави поступак као тужилац испитати да ли је пренос тог потраживања забрањен законом, да ли се ради о потраживању везаном за личност, када је пренос на другог по својој природи забрањен, те да ли су тужилац (као повјерилац) и тужени (као дужник) уговорили да тужилац може да пренесе потраживање на другог или то не може без његове сагласности и у складу с тим да одлучи о приједлогу тужиоца за ступање у парницу цесионара на мјесто тужиоца, док дужник (цесус) и потраживање остају исти. Код извршене цесије потраживања које је предмет спора, првостепени, као ни другостепени суд не могу самоиницијативно извршити сукцесију странке у спору.

У споровима у којима је тужени поднио противтужбу, не треба у уводу (као ни у осталом дијелу текста пресуде) наводити за тужиоца „противтужени“, а за туженог „противтужилац“. Наиме, статус који странка стекне у тренутку подношења тужбе она задржава до краја поступка. Стога не треба наводити „тужилац-противтужени“, нити „тужени-противтужилац“, него само тужилац и тужени.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против туженог ... из ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца-противтуженог ... из ..., против туженог-противтужиоца ... из ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

У патернитетским споровима противтужба није дозвољена, јер суд по службеној дужности, у складу с одредбама Породичног закона, у парничном поступку по тужби за развод брака одлучује о повјеравању малољетног дјетета странака једном од родитеља на заштиту, васпитање и издржавање, као и висини доприноса за издржавање дјетета, па ће суд противтужбу одбацити.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужитељке ... из ..., против туженог ... из ..., ради развода брака, након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужитељке ... из ..., против туженог ... из ..., ради развода брака и <u>по противтужби туженог</u> ради повјеравања малољетног дјетета на заштиту, васпитање и издржавање, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

Постоји одређена дилема да ли је обавеза суда да, придржавајући се законске одредбе, обавезно прво наведе име па презиме странке. Као што је то раније назначено за име и презиме судије (чланова судског савјета), према ЗПП-у, странке треба означавати – „име и презиме странака” (физичко лице), независно од тога што супротно означавање (презиме и име) не представља повреду поступка која утиче на материјалноправну законитост одлуке суда.

Уколико је странка правно лице у стечају или ликвидацији, тада у уводу пресуде уз назив тог правног лица обавезно треба навести да је то правно лице у стечају (нпр. тужилац... – у стечају) и да га заступа стечајни управник као законски заступник. То је од посебног значаја ако је предмет спора кондемпнаторни захтјев (налагање исплате), који се не може поставити према правном лицу у стечају.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... – у стечају, којег заступа <u>стечајни управник...</u> , против туженог ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... – <u>у стечају</u> , против туженог..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

У уводу пресуде суд ће навести име умјешача као лица које има правни интерес да у парници која тече међу другим лицима једна од странака успије у спору и навешће којој се странци умјешач придружио, те навести његово пребивалиште односно боравиште.

примјер из праксе

Суд Босне и Херцеговине, судија ..., рјешавајући у правној ствари тужиоца... (име и презиме) из ... (адреса пребивалишта/боравишта), заступан по пуномоћници ..., адвокатици из ..., против тужених: 1. ... и 2. ..., заступани по законском заступнику Правобранилаштву БиХ, те умјешача на страни тужених... (име и презиме) из ..., ул. ... број ..., заступан по пуномоћнику ..., адвокату из ..., Илица, ради поништења рјешења о именувању и др., в.с. 10.000,00 КМ, након главне и јавне расправе, одржане дана 1. 7. ... године, у присуству тужиоца лично, пуномоћнице тужиоца, пуномоћника тужених и умјешача на страни тужене, те његовог пуномоћника, дана 18. 7. ... године, донио је ...

2.4 Пребивалиште односно боравиште странке

Под пребивалиштем сматра се општина или дистрикт у којем се држављанин настани с намјером да тамо стално живи. Под боравиштем се сматра општина или дистрикт гдје се држављанин настани с намјером да тамо привремено живи.¹⁵

Пребивалиште односно боравиште странке подразумеива и адресу становања странке.

2.5 Име, презиме и пребивалиште односно боравиште заступника и пуномоћника странака

Странке може да заступа пуномоћник (адвокат или запосленик правног лица), законски заступник физичких лица (родитељи, усвојитељи), заступник одређен општим актом правног лица или законом.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари малољетне тужитељке... из ..., коју заступа мајка – законска заступница ... из ..., улица..., број ..., против туженог ..., ради издржавања, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари малољетне тужитељке ... из ... коју заступа <u>мајка као законска заступница</u> , против туженог ..., ради издржавања, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

Правна лица, која иначе могу да буду странке у поступку, не заступа законски заступник, већ заступник одређен општим актом правног лица или законом, а изузетак је стечајни управник који као законски заступник заступа правно лице над којим је отворен стечајни поступак. Наиме, у уводу пресуде треба навести податке о заступницима државе, ентитета, Брчко дистрикта БиХ, институција БиХ и ентитета, у називу који је одређен законом.

Привремени заступник заступа странку чије је боравиште непознато, а странка нема пуномоћника.

У уводу не треба наводити да правно лице (привредни субјекат), осим адвоката, заступа и директор правног лица, него треба навести само адвоката као пуномоћника, којем се достављају судска писмена, односно запосленика правног лица који је овлашћен да предузима радње у поступку у границама овлашћења из пуномоћи.

Погрешно је у уводу навести да адвокат као пуномоћник правног лица заступа законског заступника тог правног лица (нпр. стечајног управника) или директора правног лица, јер адвокат као пуномоћник заступа странку у поступку.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ..., којег заступа пуномоћник ... адвокат из ..., против туженог ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ..., којег заступа <u>директор ..., заступан по пуномоћнику</u> ... адвокату из ..., против туженог..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

Ликвидатор адвокатске канцеларије није пуномоћник странке. Он је само овлашћен и дужан да до доласка странке заступа њене интересе без посебне пуномоћи те да савјесно обавља послове који се у заступању морају обавити, уколико се нису стекли услови да от-

¹⁵ Чл. 3. т. 7. и 10. Закона о пребивалишту и боравишту држављана БиХ („Службени гласник БиХ”, бр. 32/01, 56/08 и 58/15).

каже заступање. Ова права и обавезе ликвидатор има до истека крајњег рока од 60 дана од дана правоснажности рјешења којим је одређен за ликвидатора (чл. 49. ст. 4. и 5. Статута Адвокатске коморе ФБиХ).

Према одредби чл. 301. ст. 1. ЗПП-а РС/ФБиХ,¹⁶ Адвокатско друштво може да буде пуномоћник јер има својство правног лица у смислу чл. 36. Закона о адвокатури ФБиХ.

Адвокатска канцеларија не може бити пуномоћник странке, већ то може да буде само адвокат (или више њих) из те канцеларије.

Дешава се да у току парничног поступка странка више пута промијени пуномоћника (то је најчешће у поступцима који дуго трају). У том случају у уводу не треба наводити име свих пуномоћника, као ни датум до када је који од њих заступао странку (нпр. „заступан по пуномоћнику ... до ..., а од ... по пуномоћнику ...”), него у уводу треба навести само име пуномоћника који је посљедњи заступао странку, којем се иначе достављају судска писмена.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., заступан по пуномоћнику ... адвокату из ..., против туженог ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца..., <u>заступан по пуномоћнику ... до ..., а од ... по пуномоћнику ...</u> , против туженог ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

Пребивалиште односно боравиште заступника и пуномоћника подразумијева и адресу становања односно канцеларије, што је потребно због доставе судских писмена.

2.6 Предмет спора

Предмет спора је обавезни елемент тужбе и законска обавеза тужиоца је да у тужби означи предмет спора. Предмет спора је правилно означен ако је код више постављених захтјева наведено на шта се сваки од тих захтјева односи (нпр. ради утврђења ништавости уговора о купопродаји и исплате).

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против туженог ... из ..., ради утврђења ништавости уговора о купопродаји и исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против туженог ... из ..., ради утврђења ништавости уговора о купопродаји, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

Ако је тужени поднио противтужбу, у уводу треба навести шта је предмет спора и по противтужби.

¹⁶ Чл. 241. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 50. ст. 1. ЗПП-а БДБиХ.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против туженог ... из ..., ради предаје у посјед и по противтужби туженог ради накнаде штете, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против туженог ... из ..., ради предаје у посјед, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

У ситуацији када тужилац у тужби није правилно означио предмет спора, суд је овлашћен да законским термином означи предмет спора, а да притом не промијени суштину означеног спора.

На примјер, ако је тужилац у тужби навео да је предмет спора утврђење власништва од $\frac{1}{2}$ дијела, суд ће назначити да је предмет спора утврђење сувласничког дијела тужиоца од $\frac{1}{2}$ дијела.

Исто се односи и на ситуацију када је у уводу одлуке наведено да је предмет спора измјена одлуке о „додјели” дјетета странака једном од родитеља на заштиту, васпитање и издржавање, умјесто да је употребљен законски термин и наведено да је предмет спора измјена одлуке о „повјеравању” дјетета на заштиту, васпитање и издржавање.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против тужене ... из ..., ради измјене одлуке о „повјеравању” дјетета на заштиту, васпитање и издржавање, након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је	Основни суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., против тужене ... из ..., <u>ради измјене одлуке о „додјели” дјетета</u> , након закључене главне расправе одржане ... у присуству ..., донио је

2.7 Вриједност спора

Вриједност спора обухвата вриједност главног захтјева, док се камате, уговорна казна и остала споредна потраживања не узимају у обзир приликом одређивања вриједности спора. Одредбама Закона о парничном поступку¹⁷ јасно је прописано на који начин се одређује вриједност спора код објективне кумулације захтјева, као и када се захтјев односи на будућа давања која се понављају (нпр. код закупа).

Значај овог елемента у уводу пресуде је код доношења одлуке о накнади трошкова парничног поступка, као и за цензус за изјављивање ревизије против другостепене одлуке. Означивање вриједности спора важно је и због одређивања врсте поступка (спор мале вриједности).

У предметима у којима је предмет спора новчано потраживање, вриједност спора представља износ утврђен (нпр. након спроведеног вјештачења) у поступку и који је досуђен тужиоцу, а не износ који је тужилац навео у тужби.

Након закључења припремног рочишта, као ни након почетка расправљања о главној ствари, вриједност предмета спора не могу да мијењају ни странка ни суд, ако се ради о неновчаном потраживању.

Ако на страни тужиоца има више лица, чији су захтјеви засновани на истом чињеничном и правном основу (у споровима ради накнаде штете, радним споровима), па су из разлога економичности поднијели једну заједничку тужбу (обични супарничари) и ако су њихови

¹⁷ Чл. 259. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 319. ЗПП-а РС/ФБиХ, чл. 68. ЗПП-а БДБиХ.

захтјеви наведени у различитим новчаним износима, тада у уводу пресуде треба навести само један од тих новчаних износа и то онај који је највећи, а никако њихов збир.

У пракси се дешава да у споровима ради накнаде штете, након спроведеног вјештачења, тужилац означи другу вриједност спора у односу на првобитно наведену у тужби, коју прилагоди налазу вјештака.

ЗПП прописује:

У другим случајевима, кад се тужбени захтјев не односи на новчани износ, мјеродавна је вриједност предмета спора коју је тужилац назначио у тужби". Надаље, и одредба чл. 53. ЗПП-а¹⁸ прописује ознаку вриједности спора као обавезни елемент тужбе (поред осталих).

Из ових одредби слиједи да је тужилац дужан да у тужби означи вриједност предмета спора, а и суд је дужан да то означи у уводу одлуке па и онда када се захтјев не односи на новчани износ, а такви су и спорови за утврђивање или оспоравање очинства као и статусни радни спорови.

2.8 Датум закључења главне расправе и датум доношења пресуде

Датум закључења главне расправе и датум доношења пресуде се не морају подударати, и најчешће се не подударају, јер од дана закључења главне расправе суд има рок од 30 дана за израду пресуде (чл. 184. ст. 1. ЗПП-а¹⁹), па готово редовно суд доноси пресуду неког другог дана, а не на дан закључења главне расправе.

Ако би се сматрало да је пресуда донесена истог дана када је и закључена главна расправа (дакле подударају се дан доношења пресуде и дан закључења главне расправе), онда би то значило да рок за жалбу тече од тог дана закључења главне расправе (односно од наредног дана – чл. 185. ст. 3. ЗПП-а²⁰). Међутим, жалбени рок тече од дана доношења пресуде (чл. 185. ст. 3. ЗПП-а), а суд на задњем рочишту обавијести странке када ће пресуда бити донесена, а тај дан доношења пресуде је редовно неки други дан, а не тај исти дан када је закључена главна расправа. Дакле, пресуда се доноси након закључења главне расправе, али практично готово никада се не донесе на сам дан закључења главне расправе, јер ипак судија треба да анализује спис и донесе одлуку, те да је изради. То слиједи из одредби чл. 191. ст. 2. ЗПП-а²¹ гдје је јасно наведена обавеза да се у уводу пресуде означи дан закључења главне расправе и дан доношења пресуде, дакле и Закон прави разлику између та два момента (дана), а затим су битни и чл. 184. ст. 1.²² те чл. 185. ЗПП-а²³.

примјер

Општински суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., заступан по пуномоћнику ... адвокату из ..., против туженог ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане дана 15. 5. 2021. године у присуству ..., дана 10. 6. 2021. године донио је ...

(Напомена: Овај примјер је адекватан у процесној ситуацији када је главна расправа закључена једног дана, а пресуда донесена неког другог дана, што је готово редовна процесна ситуација у судској пракси).

У процесној ситуацији када је главна расправа закључена и пресуда донесена истог дана, тада се у уводу пресуде означава само један датум.

¹⁸ Чл. 20. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 152. ЗПП-а БДБиХ.

¹⁹ Чл. 151. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 309. ст. 1. ЗПП-а БДБиХ.

²⁰ Чл. 152. ст. 3. ЗПП-а пред Судом БиХ.

²¹ Чл. 158. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 311. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

²² Чл. 151. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 309. ст. 1. ЗПП-а БДБиХ.

²³ Чл. 152. ЗПП-а пред Судом БиХ.

примјер

Општински суд у ..., судија ..., у правној ствари тужиоца ... из ..., заступан по пуномоћнику ... адвокату из ..., против туженог ..., ради исплате, вриједност спора ..., након закључене главне расправе одржане дана 15. 5. 2021. године у присуству ..., истог дана донио је ...

(Напомена: У судској пракси ово је веома ријетка ситуација, јер након закључења главне расправе судија треба да анализује спис, донесе и изради одлуку, што захтијева одређено вријеме које онемогућава да се пресуда донесе истог дана. У уводу није потребно наводити два пута исти датум, већ је довољно и сасвим јасно навести датум закључења главне расправе и констатацију да је „истог дана” донесена пресуда.

2.9 Назнака присуства странака, заступника и пуномоћника рочишту

Дан закључења главне расправе садржан је у уводу пресуде, као и назнака странака, њихових заступника и пуномоћника који су били присутни на рочишту када је главна расправа закључена. То је од нарочитог значаја ако је суд одредио да ће на том рочишту бити изведен доказ саслушањем парничних странака, вјештака, као и других доказа, јер се у пракси често дешава да странка која није била присутна на том рочишту истакне приговор повреде права на приступ суду, наводима да није била уредно обавијештена о том рочишту или да није правилно упозорена на посљедице пропуштања. Битно је навести ко је био присутан на том рочишту и због одлуке о трошковима поступка.

2.10 Дан доношења пресуде

Увод пресуде садржи и дан кад је пресуда донесена (одредбом чл. 311. ст. 2. Закона о парничном поступку Брчко дистрикта није прописан, као елемент увода пресуде, дан кад је пресуда донесена).

2.11 Увод другостепене пресуде

Увод другостепене пресуде садржи назив другостепеног суда, име и презиме чланова савјета, име и презиме странака и пребивалиште односно боравиште странака, њихових заступника и пуномоћника, ознаку предмета спора, вриједност спора, назнаку странке која је изјавила жалбу, број и датум доношења првостепене пресуде против које је изјављена жалба и датум када је одржана сједница савјета и донесена другостепена одлука.

Ако су обје странке (тужилац и тужени) изјавиле жалбу, у уводу пресуде треба то навести.

За елементе који су заједнички (за увод првостепене и другостепене пресуде) све што је наведено у тексту за увод првостепене пресуде важи и за увод другостепене пресуде, с тим што се у уводу другостепене пресуде за странке, заступнике и пуномоћнике не наводи њихова потпуна адреса (улица и број), него само мјесто њиховог пребивалишта односно боравишта (остали подаци садржани су у уводу првостепене пресуде).

Ако је првостепени суд рјешењем исправио првостепену пресуду, тада у уводу треба навести број рјешења којим је пресуда исправљена и датум доношења тог рјешења.

Испод увода, а изнад текста изреке у посебном реду означити великим словима ПРЕСУДА или РЈЕШЕЊЕ²⁴.

²⁴ Чл. 63. ст. 7. т. б) ПОУСП ФБиХ и БДБиХ, чл. 63. ст. 7. т. б) ПОУСП РС.

3. Изрека одлуке

Аутори: Горан Незировић, Ружа Глигоровић и Мухамед Цимиrotић

Одредбом чл. 191. ст. 2. Закона о парничном поступку²⁵ прописано је:

Изрека пресуде садржи одлуку суда о усвајању или одбијању појединих захтјева који се тичу главне ствари и споредних потраживања, те одлуку о постојању или непостојању потраживања истакнутог ради пребијања.

Изрека је главни дио пресуде, јер се њоме усваја или одбија тужбени захтјев у оквиру деклараторне (утврђује се садржај постојећег права или правног односа, односно истинитост или неистинитост неке исправе), кондемпнаторне (нека чинидба) и конститутивне заштите (конституише се, мијења или укида одређени правни однос – нпр. отварање неопходног пролаза, смањење обима права служности пролаза, укидање права служности). Стога је веома важно да изрека буде концизна, без непотребног текста, разумљива, јасна и извршива.

Изрека судске одлуке може да буде у форми пресуде или рјешења. Пресудом се одлучује о тужбеном захтјеву, а о процесним питањима (уредност тужбе, страначка способност, надлежност суда, литиспенденција, *res iudicata* и др.) суд увијек одлучује рјешењем.

Иако обавеза нумерисања ставова текста у изреци пресуде није прописана, из практичних разлога цијени се корисним нумерисати ставове изреке пресуде, када их је више. То је корисно, нпр. код образлагања неке одлуке из изреке уз позивање на став изреке у којем је та одлука, или у жалби код означавања која одлука (из којег става) из изреке се побија, и слично.

3.1 Одлучивање о тужби и тужбеном захтјеву

Основно правило у грађанско-процесном праву је да се тужба одбацује рјешењем, а тужбени захтјев одбија пресудом и недопустиво је у изреци пресуде навести: Тужбени захтјев се одбацује.

Изреком пресуде суд усваја или одбија у цијелости или дјелимично главни захтјев, као и захтјев који се односи на споредна потраживања (затезну камату, уговорну казну, трошкове парничног поступка). Ако захтјев за затезну камату и/или накнаду трошкова поступка није уопште постављен, тада суд неће одлучити о њима, јер захтјева нема.

Али, ако ти захтјеви јесу постављени, али неправилно (нпр. захтјев за „припадајућу камату”, или постављен непрецизан, неопредијељен захтјев за накнаду трошкова поступка), тада суд мора да одлучи о тим захтјевима, јер они јесу постављени, па макар ти захтјеви били постављени и неправилно. Ако се тражи „припадајућа камата”, суд такав захтјев не може да усвоји јер странка није доказала која је то „припадајућа камата” (затезна, уговорена,...) па такав захтјев треба одбити.

Исто је с трошковима поступка – ако захтјев за накнаду трошка поступка јесте постављен, али није довољно опредијељен, онда захтјев као такав (уопштен) није основан па га треба одбити јер нису опредијељено назначене парничне радње за које би имао право на награду или накнаду одређеног трошка (накнада трошка за које поднеске, за која и колико рочишта и сл.).

²⁵ Чл. 158. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 311. ст. 3. ЗПП-а БДБиХ.

Дакле, неправилно или непотпуно постављен захтјев за „припадајућу камату” или захтјев за неопредијене трошкове поступка није разлог да суд о таквим захтјевима не одлучује, већ само може да буде разлог за одбијање таквих захтјева.

правилно

Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете исплати и то за:

- претрпљене душевне болове због умањења животне активности износ од 12.000,00 (дванаестхиљада) КМ,
- претрпљене душевне болове због наружености износ од 3.000,00 (трихиљаде) КМ, укупно износ од 15.000,00 (петнаестхиљада) КМ, у року од 30 дана.²⁶

3.2 Одлучивање о приговору пребијања потраживања

Суд увијек у изреци одлучује о процесном приговору пребијања (компензације) потраживања без обзира на то да ли је тужени поднио противтужбу или је истакао компензациони приговор.

Кад суд закључи да постоји основано потраживање тужиоца и туженог, одлучиће како слиједи: утврдиће да постоји потраживање тужиоца; утврдиће да постоји потраживање туженог, те ће донијети конститутивну одлуку о пребијању тих потраживања.

правилно

I. Утврђује се постојање потраживања тужиоца према туженом по основу мјенице серијског броја ... у износу од ... (износ наведен словима) КМ.

II. Утврђује се постојање потраживања туженог према тужиоцу у износу од ... (износ наведен словима) КМ.

III. Пребијају се потраживања утврђена у ставу првом и другом изреке, па се обавезује тужени да тужиоцу исплати износ од ... (износ наведен словима) КМ.

IV. Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде трошкова поступка исплати износ од ... (износ наведен словима), све у року од 30 дана.

Ако је тужиочево потраживање веће од потраживања туженог, туженом ће се наложити да испуни непребијени дио тужиочевог потраживања, а за пребијени дио потраживања туженог тужбени захтјев ће се одбити. Када су једнака потраживања тужиоца и туженог, суд ће одбити тужбени захтјев, јер је тужиочево потраживање у цијелости пребијено с потраживањем туженог.

Кад је потраживање туженог веће од тужиочевог, суд ће опет одбити тужбени захтјев, с тим да тада суд не може да одлучује о оном дијелу потраживања туженог који прелази износ тужиочевог потраживања, а то из разлога што се ради о приговору пребијања, а не о противтужби са захтјевом за пребијање (компензациона противтужба).

3.3 Потпуност и прецизност изреке

Потпуност и прецизност изреке су од нарочитог значаја за могућност извршења пресуде у односу на све захтјеве (тужбени, као и противтужбени захтјев ако је поднесена противтужба) и све учеснике у поступку. Суд не може никог пресудом обавезати да нешто призна, па ни

²⁶ Чл. 158. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 311. ст. 3. ЗПП-а БДБиХ.

чињеницу права власништва (већи број пресуда у земљишнокњижним споровима садржи текст: а што је тужени дужан признати, иако је то погрешно).

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Утврђује се да је тужилац власник пословног простора површине ... који се налази у приземљу стамбено-пословне зграде у ... улица... број ...	Тужени је дужан <u>признати тужиоцу право власништва</u> на пословном простору површине ... који се налази у приземљу стамбено-пословне зграде у ... улица... број...

У изреци, којом се иначе тужбени захтјев идентификује, мора да буде јасно наведено да ли је и који захтјев односно дио захтјева усвојен или одбијен и у односу на којег од тужилаца односно тужених (по противтужби). Није правилно у изреци навести да се одбија преостали дио тужбеног захтјева, нити с вишком тужбеног захтјева.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Обавезује се тужени да тужиоцу исплати: <ul style="list-style-type: none">- на име претрпљених физичких болова износ од ...- на име претрпљеног страха износ од ...- на име претрпљених душевних болова због умањења животне активности износ од ..., а што укупно износи ... са затезном каматом почев од ... и на име трошкова поступка износ од ..., све у року од 30 дана. Преостали дио тужбеног захтјева у износу од ... одбија се као неоснован.	Обавезује се тужени да тужиоцу исплати: <ul style="list-style-type: none">- на име физичких болова износ од ...- на име страха износ од ...- на име претрпљених душевних болова због умањења животне активности износ од ..., а што укупно износи ... са затезном каматом почев од ... и на име трошкова поступка износ од ..., све у року од 30 дана. <u>С вишком тужбеног захтјева тужилац се одбија.</u>

У изреци (као и у образложењу) одлуке странке треба увијек означавати њиховим именом и презименом односно називом (правна лица), а не по реду њиховог набрајања (првотужилац, друготужени и сл.), у складу с одредбом чл. 63. ст. 4. Правилника.

Из изреке мора да буде јасно који тужени и који износ треба да исплати сваком тужиоцу појединачно, те како је одлучено о тужбеном захтјеву тужилаца у односу на све тужене.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Обавезује се тужени <u>М.М.</u> да тужиоцима исплати и то: <u>А.А.</u> на име накнаде за физичке болове износ од ..., <u>Б.Б.</u> на име претрпљеног страха износ од ... и <u>Ц.Ц.</u> на име накнаде за душевне болове због умањења животне активности износ од... Тужбени захтјев тужилаца у односу на туженог <u>Н.Н.</u> одбија се у цијелости.	Обавезује се првотужени да тужиоцима на име накнаде штете ... исплати износ од ... КМ.

Међутим, то не значи да суд не може да преформулише тужбени захтјев у том смислу да непотребан текст изостави, да одређене изразе, „локалитете”, замијени законском терминологијом, да исправи граматичке грешке, али притом да не промијени смисао тужбеног захтјева, као ни границе тражене правне заштите.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде штете исплати износ од ... у року од 30 дана.	Обавезује се тужени <u>М.М. из ...</u> да тужиоцу <u>Н.Н. из ...</u> на име накнаде материјалне штете <u>настале на путничком моторном возилу марке ... регистарске ознаке ...</u> исплати износ од ... у року од 30 дана, <u>под пријетњом принудног извршења.</u>

У случају када суд оцијени да је тужбени захтјев тужиоца или противтужбени захтјев туженог (ако је поднесена противтужба) неоснован у цијелости, тада ће донијети пресуду којом ће одбити тужбени захтјев тужиоца, односно противтужбени захтјев туженог, чији садржај мора да наведе у потпуности.

Суд ће у изреци увијек одлучити и о противтужбеном захтјеву туженог.

Потпуност тужбеног односно противтужбеног захтјева ако је усвајајући, битна је за извршни поступак, док је за литиспенденцију (парница тече) *res iudicata* (правоснажно пресуђена ствар) битна без обзира на то да ли је тужбени захтјев усвојен или одбијен.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Обавезује се тужени да на име изведених грађевинских радова тужиоцу исплати износ од ... у року од 30 дана. Обавезује се тужилац да туженом преда у посјед путничко моторно возило марке ..., регистарске ознаке ... у року од 30 дана.	Обавезује се тужени да на име изведених грађевинских радова тужиоцу исплати износ од ... у року од 30 дана.

У патернитетским споровима није дозвољена противтужба због начина поступања суда у таквим споровима (по службеној дужности), па такву противтужбу треба одбацити. Неправилно је у изреци пресуде навести: одбија се тужбени захтјев у цијелости (без навођења садржаја тог захтјева), јер је таква пресуда неизвршива (извршава се, као што и обавезује, само изрека пресуде), па су у том случају спроведени парнични поступак, као и донесена пресуда постали излишни (бесмислени). Из садржаја такве изреке не може се испитати основаност приговора литиспенденције (парница тече), као ни приговора *res iudicata* (правоснажно пресуђена ствар). Дакле, изрека пресуде у којој тужбени захтјев није наведен у пуном садржају је непотпуна, неразумљива и неизвршива.

Сврха парничног поступка је исходovati правоснажну и извршну пресуду, а само изрека има обавезујуће дејство. Стога је веома важно да изрека буде концизна, без непотребног текста, разумљива, јасна и извршива.

Ако је тужбени захтјев одбијен, и тада је потребно навести његов садржај, јер у противном наступају проблеми код издавања клаузуле правоснажности на овакву изреку, затим код одлучивања о приговору пресуђене ствари (*res iudicata*), као и код приговора парница тече (литиспенденција), нарочито ако је изјављена жалба, с обзиром на протек времена до доношења одлуке другостепеног суда по жалби. Исто важи ако је тужбени захтјев дјелимично одбијен.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Одбија се тужбени захтјев за обавезивање туженог да тужиоцу по основу претрпљеног страха исплати износ од ... КМ.	Одбија се тужбени захтјев тужиоца као неоснован у цијелости.

Ако је предмет спора новчано потраживање у изреци, увијек треба навести износ новчаног потраживања бројем и словима, те од када тече затезна камата, а текст: по правоснажности пресуде не треба уносити у изреку, јер се само правоснажна пресуда може принудно да изврши, ако дужник добровољно не испуни своју обавезу.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде материјалне штете исплати износ од 5.200,00 (пет хиљада и двијестотине) КМ, са затезном каматом, почев од ..., па до исплате, све у року од 30 дана.	Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде материјалне штете исплати износ од <u>5.200,00 КМ</u> са <u>затезном каматом</u> у року од 30 дана, <u>по правоснажности пресуде</u> .

Неправилно је у изреци навести: тужилац се одбија са тужбеним захтјевом, него треба навести: одбија се тужбени захтјев тужиоца.

У парничном спору за разлику од управног спора никад се не одбија тужба, него се одбија тужбени захтјев.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Одбија се тужбени захтјев за обавезивање туженог за исплату износа од ... на име неплаћене закупнине за период од ... до ... за пословни простор у ... (мјесто, улица и број).	Одбија се тужба тужиоца против туженог ради накнаде штете, па се обавезује тужилац да туженом накнади трошкове поступка у износу од ... у року од 30 дана.

Изрека пресуде којом је усвојен тужбени захтјев по два правна основа (утврђено је да је право власништва на некретнини стечено одржајем-досјелошћу и купопродајом) је неразумљива.

<u>неправилно</u>
Утврђује се да је тужилац стекао право власништва на парцели број ... уписана у зк. ул. број ... к.о. ... по основу досјелости (одржаја) и на основу купопродајног уговора закљученог ... па се у земљишној књизи има извршити упис права власништва на овој парцели на име тужиоца са 1/1.

Ако у изреци недостају подаци о пословном простору и покретним стварима које је тужени дужан предати тужиоцу, таква изрека је нејасна и неизвршива. Записник службеног лица може да послужи као доказ за утврђивање релевантне чињенице за овај спор, а не може бити саставни дио пресуде.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Обавезује се тужени да тужитељки преда у посјед пословни простор површине ... који се налази у приземљу стамбено-пословне зграде у ... улица ...број ... и покретне ствари: ... , све у року од 30 дана.	Обавезује се тужени да тужитељки преда у посјед пословни простор и покретне ствари наведене у записнику службеног лица од ..., који је саставни дио ове пресуде.

Када у изреци пресуде новчана обавеза није одређена у апсолутном износу, она је одредива ако су дати битни елементи на основу којих се новчани износ обавезе може поуздано да израчуна у моменту извршења пресуде.

У случају када је новчана обавеза одређена у страниј валути, разумљива је изрека у којој је наведено да ће се противвриједност стране валуте израчунати по средњем курсу на дан исплате (средњи курс Централне банке БиХ).

У власничким споровима о сувласничкој заједници на некретнинама није правилно навести да је: суд утврдио да је тужилац „власник“ с једном половином на парцели..., него треба навести: суд је утврдио да је тужилац „сувласник“ једне половине дијела на парцели.

Иначе, у земљишно-књижним споровима изрека пресуде је нејасна и неизвршива ако нису наведени потпуни подаци о некретнинама, тј. број парцеле и земљишно-књижног улошка у којем је парцела уписана или број пописног листа (ако је предметна некретнина била предмет излагања пред савјетом за излагање података о некретнинама и утврђивање права на земљишту ради успоставе јединствене евиденције). У тим споровима, нарочито ако је предмет спора диоба некретнина, установљење неопходног пролаза и слично, суд ће у изреци навести да је саставни дио пресуде скица лица мјеста вјештака геометра. Нејасна је и неизвршива изрека која садржи површину, облик и положај дијела наведене парцеле који дио је тужени обавезан да преда тужиоцу у посјед, а није наведена скица лица мјеста вјештака геометра на којој је тај дио парцеле јасно означен, нити је наведен рок у којем ће тужени то да учини.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Утврђује се да је тужилац власник дијела парцеле број ... зв. ..., уписана у зк. ул. број ... к.о. ... површине ... означена црвеном бојом на скици лица мјеста вјештака геометра од ..., која чини саставни дио пресуде, па се тужени обавезује да тужиоцу преда у посјед овај дио парцеле у року од 30 дана.	Утврђује се да је тужилац <u>власник дијела</u> парцеле број ... зв. ..., уписана у зк. ул. број ... к.о. ..., па се тужени обавезује <u>да тужиоцу преда у посјед наведени дио</u> те парцеле.

3.4 Одлучивање у случају постављања више тужбених захтјева

Тужилац може у једној тужби да истакне више захтјева против истог туженог ако су сви захтјеви повезани истим чињеничним и правним основом, ако је суд стварно надлежан за сваки од истакнутих захтјева и ако је за све захтјеве одређена иста врста поступка.

У случају да захтјеви нису повезани истим чињеничним и правним основом, суд може из разлога економичности поступка (само ако је стварно надлежан за сваки од тих захтјева и ако је за све те захтјеве одређена иста врста поступка) да дозволи расправљање о свим тим захтјевима.

Спајање захтјева могуће је на три начина: кумулативно, евентуално и алтернативно спајање.

Спајање је кумулативно кад тужилац предложи да суд усвоји све захтјеве. Најчешће они имају један заједнички основ, на примјер, тужба лица оштећеног у саобраћајној незгоди којом тражи накнаду штете за претрпљене физичке болове, страх, изгубљену зараду, за уништено возило итд. Код кумулативног спајања захтјева тужилац предлаже да суд усвоји све захтјеве, који скупа чине тужбени захтјев и потичу из истог основа (најчешће се ради о тужби лица оштећеног у саобраћајној незгоди). Међутим, кумулација захтјева могућа је и кад захтјеви потичу из разних основа, али у том случају спајање је допуштено само ако је исти суд стварно и мјесно надлежан за сваки од тих захтјева и ако се ради о захтјевима о којима суд одлучује у истом поступку (парничном).

правилно

Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете исплати и то за:

- претрпљене физичке болове износ од 5.000,00 (петхиљада) КМ,
- претрпљен страх износ од 3.000,00 (трихиљаде) КМ,
- претрпљене душевне болове због наружености износ од 2.000,00 (двје хиљаде) КМ, а што укупно износи 10.000,00 (десетхиљада) КМ. Са затезном каматом почев од ... до исплате, у року од 30 дана.

У ситуацији када тужилац у тужби не означи посебно неки вид накнаде нематеријалне штете, али је то учинио у току поступка, након спроведеног вјештачења, суд ће у изреци навести за који вид нематеријалне штете тужилац тражи накнаду и износ накнаде за сваки вид појединачно.

правилно

Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете исплати и то за физичке болове износ од ..., а за страх износ од ..., укупно износ од ... у року од 30 дана.

неправилно

Обавезује се тужени да тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете исплати износ од ... у року од 30 дана.

Када захтјеви потичу из разних основа, спајање је допуштено само ако је исти суд стварно и мјесно надлежан за сваки од њих. Ту могућност тужилац углавном користи када основаност ових захтјева доказује истим доказним средствима.

Када се ради о евентуалној кумулацији захтјева, тада, у случају да суд усвоји примарни (главни) тужбени захтјев, изреком не одлучује о евентуалном тужбеном захтјеву, али у обрнутој ситуацији, када суд оцијени да је примарни тужбени захтјев неоснован, а усвоји евентуални тужбени захтјев као основан, у изреци ће обавезно навести да је примарни тужбени захтјев одбијен у садржају како гласи.

Наиме, тужиоцу је главни захтјев примаран и његовим усвајањем интерес тужиоца за евентуални тужбени захтјев је престао (у том случају евентуални тужбени захтјев је за тужиоца постао беспредметан).

Одбијање примарног тужбеног захтјева претпоставка је за одлучивање о евентуалном тужбеном захтјеву.

Иначе, тај тужбени захтјев (евентуални) тужилац је поставио само у случају да (евентуално) не буде усвојен главни захтјев.

правилно

I. Одбија се примарни (главни) тужбени захтјев, који гласи:

„Утврђује се да је правно ваљан уговор о купопродаји пословног простора површине ... у приземљу стамбено-пословне зграде у ... улица ... број ... који је тужилац закључио с предником туженог дана ... и да се на основу овог уговора тужилац укњижи као власник”, као неоснован.

II. Усваја се евентуални тужбени захтјев, који гласи:

„Раскида се купопродајни уговор који су тужилац и предник туженог закључили ... и обавезује се тужени да тужиоцу исплати износ купопродајне цијене од ... са законском затезном каматом од ..., па до исплате.”

Међутим, уколико суд усвоји примарни захтјев, као у овом случају, изреком не одлучује о евентуалном захтјеву. Судска пракса је јединствена у томе да, уколико суд усвоји примарни тужбени захтјев, он не смије мериторно да одлучи и пресудом одбије евентуални тужбени захтјев.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
<p>Усваја се примарни тужбени захтјев, који гласи:</p> <p>„Утврђује се да је правно ваљан уговор о купопродаји пословног простора површине ... у приземљу стамбено-пословне зграде у ... улица ... број ... који је тужилац закључио с предником туженог дана ... и да се на основу тог уговора тужилац укњижи као власник.”</p>	<p>I. Усваја се примарни (главни) тужбени захтјев, који гласи:</p> <p>„Утврђује се да је правно ваљан уговор о купопродаји пословног простора површине ... у приземљу стамбено-пословне зграде у ... улица ... број ... који је тужилац закључио с предником туженог дана ... и да се на основу овог уговора тужилац укњижи као власник.”</p> <p>II. Одбија се евентуални тужбени захтјев, који гласи:</p> <p>„Раскида се купопродајни уговор који су тужилац и предник туженог закључили ... и обавезује се тужени да тужиоцу исплати износ купопродајне цијене од ... са законском затезном каматом од ..., па до исплате”, као неоснован.</p>

Другачија је ситуација када се ради о тужбеном захтјеву свише алтернативна. Материјално правно не ради се о два тужбена захтјева, него о једном тужбеном захтјеву чији је предмет обавезе алтернативно одређен. Тада је тужиоцу свеједно који ће од више алтернативно наведених захтјева суд усвојити. У том случају суд ће изреком одлучити само о алтернативном захтјеву који оцијени основаним.

Дакле, све алтернативе су „равноправне” и суд може да усвоји захтјев који оцијени да је основан, без обавезе да изреком одлучи о осталим захтјевима (нпр. тужилац тражи да му тужени исплати купопродајну цијену за продат аутомобил или да му врати аутомобил који је био предмет купопродаје). Дакле, ниједном од ова два захтјева тужилац не даје предност, јер тражи да тужени испуни један „или” други захтјев. Парициони рок (рок за добровољно извршење чинидбе, односно рок у којем се не може тражити принудно извршење пресуде), као дио изреке пресуде, може да буде дужи од рока за изјављивање жалбе (у пракси је углавном тако и одређен),

или може да буде као и жалбени рок, али не може да буде краћи од рока за изјављивање жалбе. Суд ће пресудом (или рјешењем у спору због сметања посједа) одредити дужи рок за добровољно извршење чинидбе ако се чинидба не односи на новчано давање него нпр. на уклањање оgrade и сл. Парициони рок „од достављања преписа пресуде странци” је само један од момената почетка париционог рока, јер он може почети да тече и од дана доношења пресуде (што је основно правило), а од достављања пресуде парициони рок тече онда када је пресуда странци достављена по правилима о достављању судских писмена:

- парициони рок не тече од дана правоснажности пресуде (првостепене ни другостепене, што се у пресудама често погрешно означава);
- ако се ради о пресуди другостепеног суда, парициони рок тече од дана доставе те пресуде странци којој је наложена чинидба;
- код пресуде због пропуштања парициони рок тече од дана доставе преписа пресуде туженом. Када се обавеза туженог не састоји у чињењу него у трпљењу или пропуштању, парициони рок се не одређује.

<u>правилно</u>	<u>неправилно</u>
Утврђује се да је тужилац сувласник на ½ дијела парцеле број ... уписана у зк. ул. број ... к.о. ..., па се има извршити упис тужиоца као сувласника на ½ дијела наведене парцеле у земљишној књизи.	Утврђује се да је тужилац сувласник на ½ дијела парцеле број ... уписане у зк. ул. број ... к.о. ..., па се обавезује тужени да трпи да се тужилац упише као сувласник на ½ дијела наведене парцеле у земљишној књизи, <u>у року од 30 дана.</u>

- изреком одлуке треба одлучити о захтјевима обје странке за накнаду трошкова поступка (у пракси се често одлучи само о захтјеву за накнаду трошка странке која је успјела у парници);
- у случају дјелимичног успјеха у поступку обје странке једна од друге имају право на накнаду дијела трошка поступка, а изреком одлуке треба извршити пребијање основаних износа захтјева за накнаду трошкова и трошкове досудити једној странци (судска пракса се о томе већ изјаснила);
- у изреци пресуде не треба одлучивати о обавези плаћања судске таксе, јер се о тој обавези одлучује доставом налога за плаћање, рјешењем и сл.

3.5 Изрека другостепене пресуде

Изрека другостепене пресуде садржи одлуку другостепеног суда о изјављеним жалбама странака.

Одредбом чл. 224. Закона о парничном поступку²⁷ прописано је:

Другостепени суд може на сједници савјета или на основу одржане расправе да:

- 1) одбаци жалбу као неблагоприятну, непотпуну или недопуштену;
- 2) одбије жалбу као неосновану и потврди првостепену пресуду;
- 3) укине првостепену пресуду и упути предмет првостепеном суду на поновно суђење;
- 4) укине првостепену пресуду и одбаци тужбу;
- 5) преиначи првостепену пресуду.

(2) Првостепена пресуда се поводом жалбе може укинути и предмет вратити првостепеном суду на поновно одлучивање само једном, осим ако се ради о пресуди на основу признања, пресуди на основу одрицања и пресуди због пропуштања.

²⁷ Чл. 191. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 343. ЗПП-а БДБиХ.

Другостепени суд доноси пресуду када је првостепена пресуда потврђена или преиначена, док рјешењем одлучује када је првостепена пресуда укинута.

У случају да је пресуда првостепеног суда у једном дијелу потврђена, а у другом укинута, тада другостепени суд одлучује пресудом.

примјер

I. Жалба тужиоца А.А. којом побија пресуду ... број ... од ... у дијелу става I. изреке (тачка 3) уважава се и пресуда се у том дијелу и у ставу III. изреке којим је одлучено о трошковима парничног поступка УКИДА и у том дијелу предмет враћа истом суду на поновно суђење.

II. Жалба тужиоца А.А. којом побија пресуду ... број ... од ... у дијелу става I. изреке (тачка 1. и тачка 2) и у дијелу става II. изреке (којим је дјелимично усвојен противтужбени захтјев туженог и утврђено да је ништавна одредба чл. 11. т. 2. Уговора о дугорочној пословној сарадњи везано за куповину робе из производног и продајног асортимана тужиоца од ...) одбија се као неоснована и пресуда у том дијелу ПОТВРЂУЈЕ.

III. Одбија се захтјев туженог на име накнаде за састав одговора на жалбу.

Жалба тужиоца је дјелимично уважена, па је првостепена пресуда у једном дијелу потврђена, док је у другом дијелу укинута и предмет је у том дијелу, као и у дијелу којим је одлучено о трошковима спора (логичан слијед), враћен првостепеном суду на поновно суђење.

У таквој ситуацији другостепени суд одлучује пресудом (ако је један дио првостепене пресуде потврђен, суд увијек доноси пресуду).

Стога би требало у изреци у ставу првом навести одлуку другостепеног суда којом је првостепена пресуда у наведеном дијелу потврђена, а у ставу другом навести укидајући дио првостепене пресуде. Понекад можда то није могуће, али у овој изреци ставови I. и II. би требали да „замијене” мјеста.

правилно

Трећи став изреке, у оваквој ситуацији, „резервисан” је за одлуку о захтјеву туженог на име накнаде састава одговора на жалбу и о том захтјеву одлучује другостепени суд, иако је првостепена пресуда у једном дијелу враћена првостепеном суду на поновно суђење.

У изреци другостепене пресуде суд ће увијек навести о чијој је жалби одлучено (тужиоца или туженог или о обје жалбе), име странке која је изјавила жалбу (ако је на страни тужиоца или туженог више лица), одлуку коју је донио у вези са жалбом (да ли је жалба одбијена или уважена), да ли је првостепена пресуда исправљена (број рјешења и датум кад је рјешење о исправци донесено), да ли је првостепена пресуда потврђена или преиначена или је укинута, те да ли је укинута у цијелости или дјелимично.

примјер

Жалба тужиоца А.А. изјављена против става првог изреке којим је одбијен тужбени захтјев тужиоца и одлучено о трошковима поступка, као и жалба туженог Б.Б. изјављена против дијела става првог изреке којим је одлучено о трошковима поступка се одбијају и пресуда ... број ... од ... године у ставу првом изреке ПОТВРЂУЈЕ.

Жалба туженог Б.Б. изјављена против дијела става другог изреке којим је одбијен противтужбени захтјев овог туженог се одбија и пресуда ... број ... од ... у том дијелу ПОТВРЂУЈЕ.

Жалба туженог Б.Б. изјављена против дијела става другог изреке којим је одлучено о трошковима поступка се уважава, одлука о трошковима поступка УКИДА и у том дијелу предмет враћа првостепеном суду на поновно одлучивање.

У овом примјеру првостепена одлука је потврђена у свим побијаним дијеловима осим одлуке о трошковима поступка, која је укинута. Таква одлука није заснована на закону. О захтјеву за накнаду трошкова поступка суд одлучује без расправљања (чл. 396. ст. 1. ЗПП-а). Ако о трошковима поступка тако одлучује првостепени суд, онда и другостепени суд у жалбеном поступку, умјесто укидања одлуке о трошковима поступка, може и треба да одлучи о трошковима првостепеног поступка на основу стања списка и трошковника уз примјену материјалног и процесног права.

Ако је на страни тужиоца и туженог једно лице, у изреци не треба наводити њихова имена, јер су она наведена у уводу пресуде.

Наиме, тај текст је сувишан, јер се зна ко је тужилац, а ко тужени. Другачија је ситуација ако је више лица на страни тужиоца и туженог, тада је потребно навести и у изреци њихова имена да се тачно зна у односу на кога се доноси изрека другостепене пресуде и према коме ће се и на чији приједлог спровести извршење.

Ако је првостепена пресуда потврђена у цијелости, тада ће, у случају да је постављен захтјев за накнаду трошкова за састав одговора на жалбу, другостепени суд одлучити о том захтјеву ставом другим изреке. У тој ситуацији значи да је жалба одбијена па тада суд треба да одлучи и о захтјеву жалиоца за накнаду трошка за састав жалбе (ако је тај захтјев постављен).

Када је првостепена пресуда преиначена, тада ће другостепени суд у изреци одлучити о захтјеву за накнаду трошкова поступка.

У изреци рјешења којим је укинута првостепена пресуда суд ће, у зависности од одлуке, навести да се предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење²⁸ или да се тужба одбацује²⁹. Има ситуација када се изреком другостепеног суда одлука првостепеног суда укида без враћања првостепеном суду на поновни поступак.

Наиме, поновног поступка и нема, јер је рјешењем о исправци првостепени суд измијенио раније донесену одлуку првостепеног суда о трошковима поступка, а што није допуштено, јер није у питању техничка грешка.

примјер

Жалба туженог се уважава, рјешење ... број ... од ... о исправци рјешења број ... од ... укида.

Обавезује се тужилац да туженом надокнади трошкове поступка у износу од 170,00 КМ, у року од 15 дана од пријема овог рјешења.

Одлучујући о жалби туженог изјављеној против првостепене пресуде, другостепени суд је, поступајући по службеној дужности, а поводом жалбе туженог, укинуо првостепену пресуду у побијаном дијелу и у том дијелу тужбу одбацио, јер се ради о захтјеву тужиоца за који суд није стварно надлежан да одлучује.

²⁸ Чл. 191. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 343. ЗПП-а БДБиХ.

²⁹ Чл. 224. ст. 1. т. ц) ЗПП-а, чл. 191. ст. 1. т. ц) ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 343. ст. 1. т. ц) Закона о парничном поступку БДБиХ.

примјер

Поводом жалбе туженог А.А. УКИДА се пресуда ... број ... од ... у другом ставу изреке, којим је установљено право стварне служности колског и пјешачког пута преко градског грађевинског земљишта означеног као к.п. број 330/2 „Плац“, њива 5. класе у површини од 90 м² уписаног у з.к. ул. бр. 850 привременог регистра за к.о. Брчко 3, као послужног добра, у корист некретнине означене као к.п. број 343 „Фехмија“, стамбена зграда површине 120 м² и двориште површине 445 м², уписане у пописни лист број 1799 к.о. Брчко 3, као повласног добра, и којим је уједно наложен и упис служности и одлучено о трошковима парничног поступка и тужба се у том дијелу ОДБАЦУЈЕ.

Свака странка сноси своје трошкове парничног поступка.

Изреком другостепеног суда дјелимично су уважене жалбе тужиоца и туженог и првостепена пресуда у једном дијелу потврђена, а у другом дијелу укинута и предмет је у том дијелу враћен првостепеном суду на поновно суђење.

Иако је првостепена пресуда у једном дијелу укинута, другостепени суд је о жалбама одлучио пресудом (правилно), јер је првостепена пресуда у другом дијелу потврђена.

У таквој ситуацији потврђујући дио првостепене пресуде требао би да буде садржан у ставу првом изреке другостепене пресуде, а укидајући у ставу другом изреке.

Текст из става другог изреке: „по правоснажности пресуде“ и „под пријетњом принудног извршења“ је непотребан и не треба га уносити у изреку.

Новчане износе треба навести и словима.

примјер

Жалбе тужиоца М.М. и туженог Н.Н. се дјелимично усвајају и пресуда ... број ... од ... године, исправљена рјешењем истог суда од ..., УКИДА у ставу првом (I) изреке, којим је тужени обавезан да тужиоцу накнади нематеријалну штету на име претрпљених физичких болова у износу од 3.620,00 КМ, у ставу другом (II) изреке и у ставу трећем (III) изреке (одлуци о трошковима), те се предмет у том дијелу враћа првостепеном суду на поновно суђење.

У осталом дијелу жалбе странака се ОДБИЈАЈУ и пресуда ... број ... од ... у дијелу става првог (I) изреке, којим је тужени обавезан да тужиоцу накнади нематеријалну штету на име претрпљеног страха у износу од 6.175,00 КМ са законском затезном каматом почев од 30. 8. 2017. године па до коначне исплате, све у року од 30 дана по правоснажности пресуде, под пријетњом принудног извршења, ПОТВРЂУЈЕ.

Ријетко, али дешава се да другостепени суд у изреци рјешења којим је укинута првостепена пресуда наложи да се главна расправа или припремно рочиште одржи пред другим судијом³⁰. Углавном, другостепени суд тако поступа у ситуацији када поступајући судија у предмету не поступи по упутама другостепеног суда датим у рјешењу којим је раније донесена пресуда првостепеног суда укинута.

³⁰ Чл. 194. ст. 4. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 227. ст. 5. ЗПП-а РС/ФБиХ, чл. 347. ст. 5. ЗПП-а БДБиХ.

примјер

Жалбе тужилаца А.А., Б.Б. и Ц.Ц. се УВАЖАВАЈУ, пресуда ... број ... од ... и допунска пресуда ... број ... од ... се УКИДАЈУ и предмет враћа истом суду на поновно суђење.

Нова главна расправа одржаће се пред другим судијом првостепеног суда.

У изреци другостепене пресуде не треба наводити текст: „у преосталом дијелу пресуда остаје неизмијењена”. Наиме, ради се о дијелу првостепене пресуде који жалбом није побијан, па пресуда у том дијелу остаје неизмијењена, али то се не уноси у изреку другостепене пресуде, а суд може на крају образложења другостепене пресуде навести да првостепена пресуда жалбом није побијана у дијелу који се односи на став ... изреке, па у том дијелу првостепена пресуда остаје неизмијењена.

Изреком другостепене пресуде жалба туженог је дјелимично уважена и првостепена пресуда у једном дијелу потврђена, а у другом укинута и у том дијелу предмет је враћен првостепеном суду на поновно суђење.

Потврђујући дио пресуде, у правилу, треба да буде садржан у ставу првом изреке другостепене пресуде, а укидајући у ставу другом изреке.

Непотребно је име туженог два пута наведено у изреци, а заправо не треба ниједанпут, јер је на страни туженог само једно лице и његово име је наведено у уводу пресуде.

Сувишан је текст у изреци да се жалба одбија „као неоснована”.

Међутим, недостаје у изреци садржај изреке првостепене пресуде у дијелу у којем је потврђена. Није правилно навести: „као у овој изреци, „у осталом побијаном дијелу”.

примјер

I. Жалба туженог ... се ДЈЕЛИМИЧНО УВАЖАВА и пресуда ... број ... од ... УКИДА

- у дијелу става I. изреке којим је тужени обавезан да тужиоцу исплати разлику неисплаћених доприноса за ПИО и здравствено осигурање у укупном износу од 16.398,83 КМ (шеснаестхиљадатристотинедеведесетиосам 83/100 конвертибилних марака) за временски период од 1. 1. 2010. године до 31. 10. 2017. године.

- у ставу II. изреке у којем је садржана одлука о трошковима парничног поступка, и предмет се у том дијелу враћа истом суду на поновно суђење.

II. Жалба туженог у осталом дијелу се ОДБИЈА као неоснована и пресуда ... број ... од ... у осталом побијаном дијелу става I. изреке ПОТВРЂУЈЕ.

примјер

Жалба туженог М.М. се усваја и пресуда ..., број ... од ... УКИДА у првом (I) и другом (II) ставу изреке, те предмет у укинutom дијелу враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Другостепени суд је уважио жалбу тужиоца и преиначио првостепену пресуду којом је усвојио дио тужбеног захтјева тужиоца.

Неправилно је у ставу трећем изреке наведено: „С вишком тужбеног захтјева тужилац се одбија.”

Правилно је навести: „Преостали дио тужбеног захтјева у износу од ... одбија се као неоснован.”

Непотребно су у изреци наведена имена тужиоца и туженог, јер су она наведена у уводу пресуде, а спор је вођен по тужби једног тужиоца против једног туженог.

Новчане износе треба навести и словима.

примјер

Жалба тужиоца М.М. се усваја, ПРЕИНАЧАВА пресуда ..., број ... од ..., па изрека пресуде гласи:

Обавезује се тужени Н.Н. да тужиоцу на име накнаде материјалне штете исплати износ од 2.478,60 КМ, са законском затезном каматом почев од 27. 7. 2016. године, па до коначне исплате, те да му надокнади трошкове парничног поступка у износу од 486,89 КМ, а све у року од 30 дана од дана пријема пресуде, под пријетњом принудног извршења.

С вишком тужбеног захтјева тужилац се одбија.

О жалби туженог другостепени суд је одлучио тако што је у једном дијелу првостепену пресуду укинуо, одлучујући поводом жалбе, а по службеној дужности, те у том дијелу тужбу одбацио, док је други дио првостепене пресуде потврдио, а у трећем дијелу преиначио.

У таквој ситуацији другостепени суд је у ставу првом изреке требао да наведе потврђујући дио првостепене пресуде, у ставу другом преиначујући дио, а тек у ставу трећем укидајући дио.

Непотребно су у изреци наведена имена тужиоца и туженог, јер су она наведена у уводу пресуде, а спор је вођен по тужби једног тужиоца и једног туженог. У изреку не треба уносити текст: „од дана пријема ове пресуде под пријетњом принудног извршења.”

У изреци пресуде треба одредити од када тече парициони рок. То из разлога што тај рок туженом може да тече од различитих момената нпр. од доношења пресуде ако ју је преузео у суду или од достављања пресуде ако му је пресуда достављена поштом. Правило је да парициони рок тече од доношења пресуде (односно од сљедећег дана – чл. 179. ст. 3. ЗПП-а³¹), али ако је туженом пресуда достављена поштом, у изреци треба упозорити да од дана доставе пресуде тече рок за добровољно извршење чинидбе (парициони рок). Дакле, парициони рок тече од оног момента од којег се сматра да је пресуда уручена туженом – преузимањем у суду или доставом поштом.

Зато у изреци треба одредити и вријеме од када почиње парициони рок.

Исправно је да не треба писати у изреци „под пријетњом извршења”.

примјер

I. Поводом жалбе туженог М.М., а по службеној дужности, УКИДА се дио пресуде ... број ... од ... у дијелу става I. и у дијелу става II. изреке у којем је тужени обавезан за период почев од августа мјесеца 2015. године закључно с мјесецем децембром 2015. године да исплати тужитељки Н.Н. разлику плата у износу од по 199,43 КМ (стотинудеведесетидевет и 43/100 конвертибилних марака) и уплати разлику доприноса за пензионо и инвалидско осигурање и тужба тужитељице ... се у том дијелу ОДБАЦУЈЕ.

II. Жалба туженог се ОДБИЈА као неоснована и пресуда ... број ... од ... у преосталом дијелу става I. и става II. изреке ПОТВРЂУЈЕ.

³¹ Чл. 146. ст. 3. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 303. ст. 4. ЗПП-а БДБиХ.

III. Пресуда ... број ... од ... се ПРЕИНАЧАВА у ставу IV. изреке како слиједи:

Тужени се ОБАВЕЗУЈЕ тужитељки ... умјесто износа од 670,00 КМ (шестстотинаседамдесет конвертибилних марака) платити трошкове парничног поступка у износу од 565,00 КМ (петстотинашездесетпетконвертибилнихмарака) у року од 30 дана од дана пријема ове пресуде под пријетњом принудног извршења.

IV. Захтјев тужитељке ... за накнаду трошка за састав одговора на жалбу се ОДБИЈА.

У изреци је требало прво навести дио првостепене пресуде који је потврђен, а у ставу другом изреке у којем је дијелу првостепена пресуда преиначена.

На страни тужиоца и туженог је једно лице, па није требало у изреци име туженог навести четири пута, нити име тужитељке.

У изреку не треба уносити текст: „од дана пријема ове пресуде под пријетном принудног извршења” (садржан у ставу првом, трећи пасус изреке), нити да „првостепена пресуда у ставу III. изреке остаје неизмијењена”, како је наведено у ставу трећем изреке другостепене пресуде.

Ако према околностима случаја оцијени потребним, суд може на крају образложења другостепене пресуде да наведе у којем дијелу првостепена пресуда жалбом није побијана, те да у том дијелу остаје неизмијењена. То би значило да суд у сваком конкретном предмету, зависно од обима и сложености тужбеног захтјева и дијела захтјева који јесте или није побијан, треба да процијени да ли је потребно у образложењу навести тај текст.

У изреку не треба уносити текст садржан у ставу трећем другостепене одлуке.

примјер

I. Жалба туженог А.А. изјављена против дијела пресуде ... број ... од ... у којем је одлучено о накнади нематеријалне штете за душевне болове због наружености се УВАЖАВА и пресуда се у том дијелу садржаном у ставу I. изреке и у дијелу у којем је садржана одлука о трошковима парничног поступка у ставу IV. изреке ПРЕИНАЧАВА, како слиједи:

ОДБИЈА СЕ тужбени захтјев као неоснован да за душевне болове због наружености тужени тужитељки Б.Б. исплати износ од 500,00 КМ (петстотина конвертибилних марака) заједно са законском затезном каматом.

Тужени се ОБАВЕЗУЈЕ тужитељки, умјесто износа од 651,08 КМ (шестстотинапедесетиједне и 8/100 конвертибилних марака), платити трошкове парничног поступка у износу од 436,87 КМ (четиристотинетридесетишест и 87/100 конвертибилних марака) у року од 30 дана од дана пријема ове пресуде под пријетњом принудног извршења.

II. Жалба туженог се у осталом дијелу ОДБИЈА као неоснована и пресуда ... број ... од ... се у осталом дијелу става I. и у ставу II. изреке ПОТВРЂУЈЕ.

III. Пресуда ... број ... од ... у ставу III. изреке остаје неизмијењена.

Одлучујући о жалби туженог првостепена пресуда је пресудом другостепеног суда у једном дијелу потврђена, а у другом преиначена.

4. Образложење

Аутори: Горан Незировић, Ружа Глигоревић и Мухамед Цимиrotић

4.1 Захтјеви странака

Испод изреке одлуке, а прије почетка образложења ставља се наслов „Образложење” великим почетним словом без растављања (чл. 63. ст. 7. т. ц) Правилника).

На значај образложења судске одлуке указује и одредба чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (право на правично суђење) којом је странци загарантовано право на образложену судску одлуку.³² Углед суда као правосудне институције, између осталог, у великој мјери зависи од тога да ли су судске одлуке у довољној мјери јасне и широј јавности, на чијем повјерењу, у крајњем, почива ауторитет судства.

Образложење судске одлуке мора да буде јасно и разумљиво, а изражавање мора да одговара угледу суда (чл. 63. ст. 2. Правилника).

Садржај образложења судске одлуке прописан је одредбама ЗПП-а³³, које гласе:

„У образложењу суд ће изложити: захтјеве странака, чињенице које су странке изнијеле и доказе које су извеле, које је од тих чињеница суд утврђивао, зашто и како је утврдио, а ако их је утврдио доказивањем, који су докази изведени, те како их је оцијенио.”

У уводном дијелу образложења пресуде суд ће изложити захтјеве странака.

У образложењу пресуде због пропуштања – треба образложити постојање законских услова за њено доношење из чл. 182. ст. 1. ЗПП-а³⁴, а посебно детаљно образложити непостојање очигледне неоснованости захтјева из чл. 182. ст. 2. ЗПП-а.³⁵

У образложењу пресуде на основу признања суд треба да образложи разлоге који оправдавају њено доношење, уз посебан осврт на садржај и смисао изјаве туженог о признању тужбеног захтјева из тог разлога што некада суд (погрешно) изјаву туженог сматра признањем тужбеног захтјева, а у ствари се ради о изјави о признању чињеница, а не тужбеног захтјева.

У образложењу пресуде на основу одрицања изнијеће се разлози који оправдавају њено доношење, уз нагласак на образлагање разлога због којих се може закључити да изјава тужиоца јесте одрицање од тужбеног захтјева.

Захтјевима странака одређен је предмет спора и у ствари представљају приједлог изреке пресуде чије доношење тужилац као и тужени (ако је поднесена противтужба) траже. Стога тужбени захтјев, као и противтужбени захтјев, мора бити одређен како у квалитативном, тако и квантитативном смислу.

³² Европски суд за људска права, *Van der Hurk* против Холандије, пресуда од 19. априла 1994. године; Уставни суд Босне и Херцеговине, АП 1908/06. Види: фуснота 1. Приручника.

³³ Чл. 158. ст. 4. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 191. ст. 4. ЗПП-а, чл. 310. ст. 4. ЗПП-а БДБиХ.

³⁴ Чл. 149. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 306. ст. 1. ЗПП-а БДБиХ.

³⁵ Чл. 149. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 306. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

Тужбу односно противтужбу у којој тужбени односно противтужбени захтјев није на тај начин постављен, суд ће вратити странци на исправку или допуну.

Код интерпретирања захтјева странака суд ће навести правно релевантне чињенице, јер је, у правилу, везан за чињеничне наводе странака и своју одлуку (по тужби и противтужби) може да заснује само на наводима које су странке изнијеле, а у противном (ако је суд своју одлуку засновао на другачијем чињеничном основу од оног на који су се странке позвале) захтјев је прекорачен.

Након изложеног тужбеног захтјева тужиоца, те правно релевантних чињеница и доказа којима се утврђују те чињенице, суд ће изложити на који начин је тужени оспорио тужбени захтјев тужиоца, односно навести све процесноправне приговоре (надлежност суда, страначка способност, литиспенденција, *res iudicata* и др.), као и материјалноправне приговоре (приговор активне легитимације тужиоца у спору, те приговор застаре), те изложити противтужбени захтјев, уколико је тужени поднио противтужбу.

Правно релевантне чињенице „одређује” предмет спора, у зависности од тога да ли је у питању деклараторна заштита (утврђује се садржај правног односа), кондемнаторна (налаже се неко чињење, трпљење или да се нешто пропусти) или се ради о конститутивној заштити (када се установљава нови правни однос или се постојећи правни однос преиначава или укида).

Захтјеви странака који иначе одређују предмет спора, детерминишу и садржај образложења пресуде. Тужилац ће навести правно релевантне чињенице на којима је заснован тужбени захтјев, а тужени релевантне приговоре (процесноправне и материјалноправне) којима је оспорен тужбени захтјев тужиоца.

У образложењу пресуде увијек треба навести коначно постављен захтјев.

4.2 Чињенично стање

Истражно/Расправно начело

Аутори: Сенад Тица и Биљана Мајкић-Маринковић

Расправно и истражно начело су начела процесног права која нам, у суштини, говоре о томе ко је носилац иницијативе за прикупљање процесног материјала (чињеница, доказа).

Све док код нас није извршена темељна реформа парничног процесног законодавства доношењем нових закона који су сада у примјени, на снази је био Закон о парничном поступку („Службени лист СФРЈ”, број 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 27/90 и 35/91). Основно начело у парници по одредбама овог закона било је истражно начело чија се темељна карактеристика исказивала у дужности суда да утврђује чињенице и прикупља доказни материјал и, као такво, доминирало је процесним поступком. Његова доминација је у мањој мјери била ублажена међусобном допуном с расправним начелом, које је налагало странкама да су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и предложе доказе којима се утврђују те чињенице.

Основно начело које је сада доминантно у парничном поступку јесте расправно начело (члан 7. Закона о парничном поступку³⁶). Његова суштина је у томе што је странка дужна да суду пружи неопходан процесни материјал за одлуку о захтјеву, а произилази из начела диспозиције.

За оне судије који имају потребу да уносе латинске изреке у образложења својих пресуда (што је апсолутно непотребно) то би представљало максиме „дај ми чињенице, даћу ти право” и „судија треба да суди на основу навода и доказа које су странке понудиле”.

³⁶ Чл. 149. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 306. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

Увођење расправног начела имало је за циљ остварење економичности и ефикасности поступка, што се због девијација у примјени процесног законодавства није остварило на очекиваном нивоу. Основно правило постојања једног припремног рочишта и рочишта за главну расправу у пракси скоро да је постало изузетак. Посљедица тога је доношење законских прописа којима се штити суђење у разумном року, условљено одлукама Европског суда за људска права и одлукама Уставног суда Босне и Херцеговине због повреде права на правично суђење³⁷.

Право на суђење у разумном року се не примјењује на све поступке, већ је за његову примјенљивост неопходно да се ради о спору о неком грађанском праву или обавези, да то право или обавеза има основ у домаћем праву и мора бити по својој природи „грађанско“.

Бројни су поступци на које се примјењује право на суђење у разумном року³⁸.

4.3 Чињенице у поступку

У складу с претходно изнесеном о важећим начелима у парничном поступку, странке су дужне да изнесу чињенице на којима заснивају своје захтјеве, а обавеза суда је да размотри и утврди само чињенице које су странке изнијеле. Изношење чињеница је, према наведеном, у диспозицији странака. Оне то могу, али не морају да учине, па дужност изношења чињеница представља терет тврдње који је на странкама.

Изузетно, суд је овлашћен да сам утврди чињенице и наложи извођење доказа у одређеним случајевима који су увијек фактичко питање сваког предмета (чл. 7. ст. 3. ЗПП-а)³⁹.

Само кад се ради о примјени принудно правних прописа, суд је овлашћен, по службеној дужности, да утврђује чињенице које се тичу тих располагања.

примјер

Предмет спора је захтјев за испуњење уговора о продаји непокретности који је закључен 2015. године – суд ће по службеној дужности испитати услове који се тичу формално-правне ваљаности овог уговора (да ли уговор представља нотарски обрађену и овјерену писмену исправу).⁴⁰

примјер

У случају уговора о зајму између физичких лица – ако је уговорена обавеза зајмопримца да плати и камату, суд таквој одредби неће пружити судску заштиту ако је уговорена стопа противна принудним прописима.

Обавеза суда да сам утврђује чињенице за доношење правилне одлуке о спору који постоји између странака, независно од чињеница које странке износе, везана је за одређене поступке (нпр. спо-

³⁷ Чл. 7. ст. 1. Закона о парничном поступку: „Странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и да изводе доказе којима се утврђују те чињенице.”, чл. 12. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 7. ЗПП-а БДБиХ.

³⁸ Закон о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник РС”, број 99/20), Закон о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, број 2/21). Наведени закон у Федерацији Босне и Херцеговине се налази у форми нацрта.

³⁹ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року”, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

⁴⁰ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року”, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

рови у вези с повјеравањем и издржавањем малољетне дјеце, експропријација) и условљена је тиме што се ради о односима који су регулисани императивним нормама. У вођењу парнице код тих спорова, суд је тај који цијени да ли је чињенично стање правилно и потпуно утврђено, па уколико нађе да чињенице које су странке изнијеле и утврђивале нису довољне за правилну примјену материјалног права, сам ће одредити да се оне утврде. Међутим, то је изузетак који потврђује опште правило да у парници странка има обавезу да изнесе (и докаже) чињенице на којима заснива свој захтјев, односно којима се оспорава захтјев противне странке.

примјер

Поступак одређивања накнаде за експроприсане некретнине суд води по службеној дужности (чл. 159. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку). У ту сврху заказује рочиште на којем ће омогућити учесницима да се изјасне о облику и обиму, односно висини накнаде, као и доказима (имајући у виду и доказе прибављене у управном поступку) о вриједности некретнине који се прибављају по службеној дужности (чл. 160. ст. 1. Закона о ванпарничном поступку). Суд ће, према ст. 2. чл. 160. Закона о ванпарничном поступку, на рочишту извести и друге доказе које учесници предложе, што подразумемијева њихову активну улогу у поступку прикупљања доказа и утврђивања чињеница релевантних за одлучивање.⁴¹

Начело материјалне истине је напуштено јер је његова примјена у пракси за посљедицу имала да је поступак постао дуготрајан, неефикасан и онемогућавао је суђење у разумном року. Очекивана промјена парничног процесног поступка требала је да доведе до тога да се поступак спроведе брзо, ефикасно и економично. Управо је то био основни разлог да се новим процесним законом пропише да је правило одржавање једног припремног рочишта и рочишта за главну расправу, а да је другачије понашање само изузетак који треба врло ријетко примјењивати, и то под одређеним законским условима. Разлози за одлагање и одгађање⁴² рочишта таксативно су наведени.

примјер

Из стања списка овог предмета произилази да је првостепени суд у три наврата повриједио одредбу чл. 112. Закона о парничном поступку јер је, без законског упоришта, удовољавао приједлогу пуномоћника тужиоца за одлагање рочишта, упркос томе што се супротна страна овом приједлогу противила, тражећи да суд поступи у складу с одредбом чл. 97. ст. 3. Закона о парничном поступку (...). Поступајући на тај начин, првостепени суд је грубо прекршио одредбе процесног права на штету туженог, посебно када се има у виду да, према ст. 2. чл. 112. Закона о парничном поступку, странка може само једном да тражи одлагање рочишта из истог разлога. Дакле, све и да је постојао законски основ за одлагање рочишта на приједлог тужиоца (а није), суд је могао само једном да одложи рочиште, а не три пута, како је то у конкретном случају учинио првостепени суд. Ово кршење цитираних одредби Закона о парничном поступку је утицало на доношење законите и правилне одлуке у овом спору, па се не могу прихватити уопштени разлози другостепеног суда да одлагањем рочишта првостепени суд није повриједио одредбе парничног поступка.⁴³

⁴¹ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року”, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

⁴² Чл. 111. и 112. ЗПП-а, чл. 78. и 79. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 234. и 234. ЗПП-а БДБиХ.

⁴³ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року”, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

примјер

Општински суд у предметном парничном поступку заказивао је рочишта која су стално одгађана зато што нису биле испуњене процесне претпоставке за одржавање расправе, тј. зато што нису биле достављене тачне адресе тужених или њихових насљедника... Општински суд није исказао адекватну ажурност у вођењу ванпарничног поступка (одгађањем рочишта на неодређено вријеме у више наврата, као и неодржавањем заказаног рочишта на одређени датум), што је, између осталог, резултовало потпуном пасивношћу тог суда у одређеним периодима, као и каснијим одуговлачењима и неблаговременом предузимању процесних радњи (одређивањем да се докази изводе вјештачењем) све до доношења првостепеног рјешења... Таквим неефективним руковођењем поступком, заправо, кључно је утицао да је поступак трајао тако дуго пред тим судом (скоро седам година).⁴⁴

Судови врло често прибјегавају прихватању приједлога за одлагање рочишта, иако је јасно на први поглед да је он неоснован. То се посебно уочава код оних предмета за које судија цијени да су правно компликовани или сматра да му треба „још времена“ да тај предмет „дође на ред“.⁴⁴

примјер из праксе

У тужби за накнаду штете почињене клеветом, тужени је у одговору на тужбу, између осталог, предложио и спровођење доказа саслушањем два свједока. Одговор на тужбу је, заједно с позивом за припремно рочиште, достављен пуномоћнику тужиоца. На припремном рочишту тужени поновно предлаже да се ови свједоци саслушају на рочишту за главну расправу, наводећи околности на које треба да се саслушају.

Пуномоћник тужиоца тражи одлагање рочишта, а што се тиче приједлога туженог за извођење доказа, о томе ће се изјаснити на наставку рочишта.

Пуномоћник туженог се противи одлагању припремног рочишта.

Пуномоћник тужиоца изјави да инсистира на приједлогу за одлагање рочишта јер није имао сазнања на које околности ће се свједоци туженог саслушати, те мора да обави констатације с тужиоцем.

Суд доноси

РЈЕШЕЊЕ.

Припремно рочиште се одлаже за ...

Анализом већег броја судских одлука које дају увид у судске праксе, долази се до закључка да је расправно начело прихваћено као „одсуство“ судије све до закључења главне расправе, односно да је примјена правила „дај ми чињенице, даћу ти право“ судији дала пасивну улогу у поступку, што свакако није била интенција законодавца. Посљедица таквог понашања понекад може да доведе до правног усложњавања спора који по редовном току ствари то не би постао да је судија био „укључен“ у поступак.

⁴⁴ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року“, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

примјер из праксе

Странка је поднијела приједлог за извршење на основу мјенице као средства осигурања кредита који је суд усвојио. Након приговора извршеника, поступак се наставља као по тужби. Након што је суд отворио припремно рочиште, тужилац изјављује да остаје у цијелости код тужбе (приједлога за извршење) и постављеног захтјева. Предлаже да се као доказ на главној расправи спроведе читање уговора о кредиту и ануитетног плана отплате, те спроведе вјештачење по вјештаку финансијске струке. Уједно уређује тужбени захтјев тако што тражи да се тужени обавезе да му на име дуга плати износ од ... КМ са затезним каматама. Након тога појашњава да су странке у облигационом односу јер су закључиле уговор о кредиту, а тужени је као корисник издао мјеницу ради осигурања поврата кредита. Тужени приговара да није јасно да ли је правни основ дуг по уговору о кредиту или по мјеници. По окончању припремног рочишта, суд доноси рјешење и одређује датум одржавања рочишта за главну расправу и извођење доказа предложених од странака.

У конкретном случају, спор који је започет као мјенични претворен је у облигационоправни. Странка је истакла приговор застарјелости потраживања, па је тако и иначе спорно питање застарјелости потраживања ануитетне отплате кредита, које није једнако рјешавано у судској пракси (да ли примијенити општи или посебни застарни рок), овдје додатно усложњено неопходношћу оцјене да ли је или није дошло до преиначења тужбе и да ли је то и на који начин утицало на ток застарјелости (да ли је било прекида застарног рока) и зашто.

И сада важећи процесни закон, кроз овлашћење суда да поставља питања свједоцима, вјештаку и странкама током расправе⁴⁵, оставља могућност, али и обавезу суду, да има важну улогу у обезбјеђивању да парничне странке у потпуности презентују релевантне чињенице.

Круцијално је да је свакој странци дат једнак процесноправни положај у поступку, односно једнака могућност приступа суду у процесном и материјалном смислу, чиме искључиво од њихових могућности, умијећа и знања да презентују све релевантне чињенице (и, наравно, да их докажу) зависи коначни успјех у спору. И поред наведеног, суд не може бити „посматрач“ у парници јер се мора старати да судски поступак тече ефикасно и економично, па иако (у правилу) не може да захтијева да странка утврђује одређену чињеницу, нити да налаже њено утврђење ако за то нема законски основ, суд се треба старати да се у поступку не износе или утврђују чињенице које нису релевантне са становишта доношења законите и правилне одлуке о предмету спора.

4.4 Спорне чињенице

Према расправном начелу доказују се само чињенице које су међу странкама спорне.

Неспорне односно признате чињенице у правилу се не доказују. Суд може да одреди да се доказују и ове чињенице само ако странка њиховим признањем иде за тим да располаже захтјевима којима не може да располаже.

Предмет доказивања није ни чињеница чије постојање закон претпоставља. Умјесто те чињенице доказује се њен основ (*bazis*) ако буде оспорен. У парници не могу бити оспорене чињенице утврђене правоснажном осуђујућом пресудом кривичног суда, уколико образују битна обиљежја кривичног дјела за које је изречена пресуда.⁴⁶

Закон предвиђа и поједине случајеве у којима се не доказују спорне чињенице. Када треба утврдити износ штете, а о томе нема доказа или се ради о несразмјерним тешкоћама

⁴⁵ Чл. 144. ст. 2, чл. 161. и чл. 168. ЗПП-а, чл. 111. ст. 2, чл. 128. и чл. 135. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 268. ст. 2, чл. 285. и чл. 292. ЗПП-а БДБиХ.

⁴⁶ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року“, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

у доказивању, суд је овлашћен да по својој оцјени одмјери висину штете.⁴⁷ Примјени овог правила има мјеста само у погледу износа штете, а не у погледу тужбичевог права на накнаду. Одмјеравањем износа штете по слободној оцјени не отклања се дужност суда да утврди све околности које су утицале на одређивање тог износа. Под наведеним условима суд је овлашћен да одмјери обим чинидбе по слободној оцјени и у другим случајевима у којима је тужба управљена на новчани износ или на одређену количину замјенивих ствари.

Не доказују се ни оне чињенице које представљају законску пресумпцију. Приликом утврђивања чињеница примјеном законских пресумпција на страни која се на пресумпцију позива, терет доказивања је да постоји пресумптивна база, па би у таквој ситуацији на противној страни био терет доказивања да пресумпирана чињеница није истинита, иако је утврђено да постоји пресумптивна база (оборива претпоставка).

Оцем дјетета рођеног у браку или у периоду до 300 дана по престанку брака сматра се муж мајке дјетета.

Оцем дјетета које је рођено ван брака сматра се лице које дијете призна за своје или чије је очинство утврђено правоснажном судском пресудом.

Ако је дијете рођено у каснијем браку мајке, али прије истека рока од 270 дана по престанку њеног претходног брака, оцем ће се сматрати муж мајке из претходног брака, осим ако муж мајке из каснијег брака с њеним пристанком призна дијете за своје.⁴⁸

Сваком од брачних супружника припада по једна половина заједничке имовине.

Сваки од брачних супружника може да захтијева да му суд одреди већи дио од припадајуће половине заједничке имовине, ако докаже да је његов допринос у стицању заједничке имовине очигледно већи од доприноса другог брачног супружника.⁴⁹

Правило је да су пресумпције релативне, обориве и да је допуштено доказивати противно, осим када је то изричито законом предвиђена апсолутна пресумпција.

Неспорне чињенице су оне чињенице о којима се странке сагласно изјашњавају.

Признање чињеница у суштини је изјава једне странке да је сагласна с изјавом друге странке о постојању или непостојању неке чињенице на којој противна страна заснива свој тужбени захтјев.

Признање чињеница је једнострана парнична радња коју може да предузме било која страна у поступку. Мора бити предузета пред парничним судом јер није релевантна ако је учињена изван суда, па чак и у другом поступку начелно је неповољна за странку која чини признање. Може бити дата изричито или конклюдентно. Изјава воље мора бити дата без мана и странка мора знати за чињенице које признаје.

И сама „шутња” може да представља признање ако се примијени правило „за оног који шути сматра се да признаје”.⁵⁰

С обзиром на то да је признање неповољна парнична радња за ону странку која даје изјаву о признању, признање конклюдентним радњама мора се закључивати рестриктивно, узимајући у обзир изведене доказе и утврђене чињенице (посебно неспорне) и наводе странке којој се импутира да је конклюдентном радњом признала неку чињеницу.

⁴⁷ Чл. 17. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 12. ст. 3. ЗПП-а, чл. 12. ст. 3. ЗПП-а БДБиХ.

⁴⁸ Уставни суд Босне и Херцеговине, одлука број АП 261/03 од 26. 8. 2004, АП 473/04 од 18. 3. 2005, АП 428/04 од 23. 5. 2005, АП 2706/06 од 14. 10. 2008, АП 434/04 од 18. 1. 2005, АП 128/03 од 21. 9. 2004, АП 71/02 од 28. 4. 2004, АП 1365/05 од 29. 9. 2006, АП 128/06 од 10. 1. 2008, АП 491/04 од 28. 6. 2005, АП 221/02 од 26. 8. 2004, АП 116/02 од 29. 9. 2004, АП 548/03 од 29. 10. 2004, У 32/02 од 24. 10. 2003. и У 66/03 од 21. 7. 2004. године. Литература: „Водич – Суђење у разумном року”, Уставни суд Босне и Херцеговине, Сарајево 2021.

⁴⁹ Чл. 94. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 127. ЗПП-а, чл. 250. ЗПП-а БДБиХ.

⁵⁰ Чл. 109. ст. 2, 3. и 4. Породичног закона Републике Српске („Службени гласник РС”, број 54/02, 41/08 и 63/14), чл. 53. и чл. 54. ст. 1. и 2. Породичног закона ФБиХ („Службене новине Федерације БиХ”, број 35/05), чл. 50. ст. 1, 2. и 3. Породичног закона БДБиХ („Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, бр. 23/07).

примјер

Тужилац је поднио тужбу ради поврата зајма, а тужени оспорава захтјев наводима да никада нису били у уговорном односу. Тужилац прилаже као доказ уплате које је тужени извршио на његов рачун након подношења тужбе као доказ својих навода. У приложеним уплатницама није наведен основ уплате, а износ не одговара висини рате из уговора.

Често се у образложењима судских одлука дешава превид, у том смислу да се чињеница коју је изнијела једна странка, а друга странка је није експлицитно оспорила, означи као призната што је погрешно.

Признање чињеница се може дати током цијелог поступка, све до закључења рочишта за главну расправу пред првостепеним судом, али у жалби односно одговору на жалбу или на расправи која се отвори у поступку пред другостепеним судом.⁵¹

Несигурност у погледу закључка о признатој чињеници разрјешава се постављањем питања странкама.

Признати се може само чињеница за коју терет доказивања лежи на противној странци. Дејство признања није неотклоњиво јер странка може да оспори истинитост противникове тврдње коју је прије тога признала за тачну. Закон не прописује услове под којима признање може бити успјешно опозвано и одређује да суд слободном оцјеном утврђује треба ли конкретну чињеницу узети као признату или оспорену.

Странка у свом излагању може да изјави да постоји чињеница која иде у прилог противнику, а коју он још није изнио (антиципирано признање). Према расподјели терета тврдње која се заснива на расправном начелу, таква изјава има значај признања тек од тренутка кад противник ту чињеницу изнесе, односно када се противна страна позове на ту чињеницу. Ако се то не деси, суд је не може узети као признату чињеницу, већ о њеном постојању одлучује по правилу слободне оцјене доказа.

Не доказују се ни општепознате (ноторне) чињенице. Општепозната чињеница је чињеница која је позната сваком просјечном човјеку или знатном броју људи на неком ширем или ужем подручју (у цијелој земљи или на одређеном мањем локалитету). Општепознату чињеницу суд узима у обзир и кад странка на њу не укаже. Карактер ноторне чињенице има и она која је позната суду из његовог службеног опажања или из списка суда. Допуштено је доказивати да нека чињеница није ноторна или да не постоји.

Да ли се одређена чињеница треба сматрати општепознатом одлучује суд по слободној оцјени.

Због свега наведеног је врло значајно да суд у погледу излагања странака заузме став о неспорним чињеницама, и то већ на припремном рочишту, и да, због начела саслушања странака,⁵² с тим ставом упозна странке.

4.5 Чињенице које су релевантне за одлуку о захтјевима странака

Горњи став, велика премиса (*premissae maior*) судског силогизма (закључка) образује материјалноправна норма која одговара чињеничном стању сваке конкретне парнице које су изнијеле странке, односно које је утврдио суд на основу расправљања. Налажење те норме стављено је у задатак суда. Странке нису дужне да указивањем на законска правила или правне норме изнесу своју правну оцјену чињеница. У стварности оне то редовно чине, али њихова схватања нису битна за рјешење спора. Одлучујућа је правна квалификација коју даје суд.⁵³

⁵¹ Чл. 184. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 217. ЗПП-а, чл. 337. ЗПП-а БДБиХ.

⁵² Чл. 94. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 127. ЗПП-а, чл. 250. ЗПП-а БДБиХ.

⁵³ Чл. 10. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 5. ЗПП-а, чл. 5. ЗПП-а БДБиХ.

Правила материјалног права нису предмет доказивања, с тим што суд током парнице може да прибавља страно право кад га је дужан да примијени, и то посредством надлежног органа управе и странака.

Чињенично стање које су изнијеле странке, односно утврђено расправљањем, представља доњи став, малу премису (*premissae minor*) судског силогизма коју суд подводи под законску одредбу прописану за спорни случај. Могуће је да тужени не оспорава да је чињенично стање онакво каквим га приказује тужилац, али сматра да из тог стања ствари не проистиче она правна посљедица за коју он то тужбом тврди. Ако суд у таквом случају није дужан да неку чињеницу утврђује по службеној дужности, спор се своди на правно питање и суд га рјешава примјеном одговарајуће норме на чињенично стање које је изнио тужилац.

Оно што је важно истаћи јесте да је суд, по правилима расправног начела, за изнесене чињеничне тврдње странака на којима оне заснивају своје захтјеве, везан и није овлашћен да тражи од странака да допуњавају чињеничну грађу у случају кад одговарајућа материјалноправна норма указује на њен дефицит, осим кад се ради о недозвољеним располагањима странака.

4.6 Тужба/Одговор на тужбу

Тужилац је у обавези да већ у тужби⁵⁴ изнесе чињенице на којима заснива тужбени захтјев, а иста обавеза се налази и на страни туженог који у одговору на тужбу, ако оспорава тужбени захтјев, мора да наведе чињенице на којима заснива своје наводе.⁵⁵

За ефикасну припрему туженог за расправљање о тужбеном захтјеву, те остваривање сврхе припремног рочишта, неопходно је да тужба садржи све чињенице на којима се заснива тужбени захтјев.

Ако у тужби нису наведене чињенице на којима се заснива тужбени захтјев, суд је овлашћен да предузима радње код претходног испитивања тужбе и достављања тужбе⁵⁶, односно ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно за поступање, да га врати подносиоцу ради исправке или допуне и за ту радњу одреди рок.⁵⁷ Притом треба имати у виду да се тужба неће сматрати непотпуном ако у њој нису наведене одлучне чињенице које се односе на основаност захтјева.

Нема процесног ограничења да се исти принцип примјењује и на одговор на тужбу ако не садржи чињенице на којима тужени заснива наводе о оспоравању тужбеног захтјева.

Иако се у односу на наведена поступања тужиоца и туженог у одредбама назначених чланова користи израз „мора”, због недостатка конкретне санкције ако се тако не поступи, она нема ту тежину процесне дисциплине која се жељела постићи. Странке имају могућност да чињенично стање допуне током припремног рочишта⁵⁸ и под одређеним условима на рочишту за главну расправу.⁵⁹

Суд на основу чињеничних навода из тужбе и одговора на тужбу треба да прије одржавања припремног рочишта има представу о томе да ли су изнесене релевантне чињенице, да ли постоје неспорне чињенице, ако их има које су то чињенице, а које чињенице се указују спорним. Тиме олакшава и ефикасније конципира одржавање и руковођење припремног рочишта, без обзира што странке могу на том рочишту да измијене или допуне чињеничне наводе.

Суд већ у поступку претходног испитивања тужбе мора имати проактивну улогу тиме што ће оцијенити да ли тужба садржи потребне чињеничне наводе, те ако утврди да их нема, донијети рјешење којим ће тај недостатак отклонити прије достављања тужбе на одговор.

⁵⁴ Чл. 7. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 2. ст. 3. ЗПП-а, чл. 2. ст. 3. ЗПП-а БДБиХ.

⁵⁵ Чл. 20. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 53. ст. 1. т. 2. ЗПП-а, чл. 152. ЗПП-а БДБиХ.

⁵⁶ Чл. 38. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 71. ст. 2. ЗПП-а, чл. 194. ЗПП-а БДБиХ.

⁵⁷ Чл. 33. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 66. ЗПП-а, чл. 189. ЗПП-а БДБиХ.

⁵⁸ Чл. 276. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 336. ст. 1. ЗПП-а, чл. 74. ЗПП-а БДБиХ.

⁵⁹ Чл. 44. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 77. ЗПП-а, чл. 200. ЗПП-а БДБиХ.

Тиме се пружа могућност туженом да се благовремено упозна с чињеничним основом тужбе и да да квалитетан одговор, а суду могућност да прије одржавања припремног рочишта стекне преглед чињеничног стања.

4.7 ПРИПРЕМНО РОЧИШТЕ

Сврха припремног рочишта јесте у расправљању о чињеничним тврдњама странака на којима оне заснивају своје наводе о (не)основаности тужбеног захтјева, те је врло важно да суд не смије бити пасиван у тој фази поступка, већ да има активну улогу у раздвајању спорних од неспорних чињеница. Крајњи циљ расправљања на припремном рочишту јесте налажење одговора на питање о чему ће се расправљати на рочишту за главну расправу и, с тим у вези, утврђивање неспорних чињеница, спорних чињеница и чињеница о којима се неће расправљати.

Селекцијом чињеничне грађе-материјала долази се до онога што ће представљати предмет доказивања. У датом примјеру суд нема тежак задатак, јер све релевантне чињенице за одлуку о тужбеном захтјеву нису спорне (вријеме закључења уговора за оба стана која су откупљена од носиоца станарског права као станови у друштвеној својини).

примјер из праксе

Правобранилаштво на основу овлашћења које има сходно Закону о приватизацији државних станова подноси 20. 5. 2011. године тужбу ради утврђења ништавости уговора о откупу стана на којем је постојало станарско право. Уговор је закључен у априлу 2003. године, а носилац станарског права, поред стана из тог уговора, откупи и други стан на којем је био суносилац станарског права по основу брачне заједнице с носиоцем станарског права. Други уговор је закључен у октобру 2003. године. У тужби се Правобранилаштво позива на измијењени чл. 18. Закона (измјене из 2006. године) који је правобраниоцу дао право да тужбу поднесе без временског ограничења, док је прије измјена био прописан рок од годину дана од дана закључења уговора. Тужена не спори чињеничне наводе тужбе и позива се само на неблагоприятност тужбе. Правобранилаштво у чињеничним наводима тужбе тврди да се први уговор односио на откуп стана у власништву града, а други на откуп стана у власништву предузећа, те да је то разлог што је тужба поднесена по протоку рока од годину дана, али сматра да измијењеним одредбама Закона више не постоји временско ограничење, посебно јер се тражи ништавост уговора и позива се на чл. 109. Закона о облигационим односима који прописује да право на истицање ништавости не застаријева.

Задатак суда јесте да чињенично стање ограничи по обиму и садржају према материјалном праву у циљу примјене одговарајуће материјалне норме.

Због тога је од изузетног значаја да је суд испоштовао дио који се односи на претходно испитивање тужбе, јер од тога зависи да се у фази припремног рочишта правилно утврде чињенице које ће се доказивати, односно да се оне раздвоје од чињеница које су признате, законске претпоставке, неоспорене чињенице и општепознате чињенице, јер за ове важи да се оне по слову закона не доказују.

Изношење чињеница је временски ограничено на припремно рочиште, а само под таксативно испуњеним условима и на рочиште за главну расправу, те једнако важи и за тужиоца и за туженог. Ограничење момента до којег странка може слободно да износи чињенице, а у вези с пасивношћу судије у претходном испитивању тужбе и поступању на припремном рочишту, у пракси првостепених судова доводи до недоследне примјене начела ефикасности и економичности поступка. Наиме, „у страху“ да би неприхватање утврђења свих предложених чињеница (с њима везаних доказа) могло да представља жалбени разлог који би довео у питање законитост одлуке, првостепени судови, у одсуству стварне процјене правно релевантних чињеница одлучних за рјешавање конкретног спорног односа, прихватају да се

утврде све чињенице које странке износе, а у вези с тим и изведу сви предложени докази. Тиме се озбиљно доводи у сумњу могућност остварења стандарда суђења у разумном року, јер то често води одржавању два, па чак и више рочишта, припремних или за главну расправу.

На семинарима који су одржавани у оквиру ЦЕСТ-а РС/ФБиХ, споменути проблем су посебно потенцирали привредни судови/одјељења која су указивала да у пракси странке тек на припремном рочишту изнесу све доказе које суд није у могућности оцијенити на том рочишту, тако да без селекције прихвате све што странке предложе. У коначном им се у образложењу одлуке појављује проблем образлагања зашто неки докази нису значајни за одлуку, па прибјегавају општој формулацији да суд „остале доказе није цијенио јер нису од утицаја на коначну одлуку о тужбеном захтјеву”. Тиме, у ствари, само „појачавају” жалбени разлог недостатка образложења пресуде.⁶⁰

Одређивање доказа је управљање поступком и суд за такво рјешење није везан, па се као „излаз” из те ситуације указује неопходност да судија у времену до заказаног рочишта за главну расправу прегледа предмет и на главној расправи, ако тако оцијени, донесе процесно рјешење да се одустаје од извођења одређених доказа. Наравно, у образложењу одлуке је дужан да за то да јасно образложење.

Иако је процесно законодавство таксативно одредило шта треба да садржи рјешење о заказивању рочишта за главну расправу⁶¹, честа је ситуација да суд у рјешењу које доноси у смислу ове одредбе не назначи јасно питања о којима ће се расправљати на главној расправи, односно да само наведе доказе чије су извођење странке предложиле или да користи општу формулацију да је рочиште заказано.

негативан примјер из праксе

Суд доноси рјешење:

Рочиште за главну расправу заказује се за дан 1. 3. 2019. године...

На рочишту за главну расправу провешће се докази које је предложио пуномоћник тужиоца: саслушање тужиоца као парничне странке, читање пресуде Округног суда у Б. број... и пресуде Врховног суда РС број ..., читање захтјева за накнаду штете упућеног Министарству правде РС, приједлог за вансудско поравнање, вјештачење по вјештаку медицинске струке – специјалисти неуропсихијатрије др. ...

Такође је уочено да се дешава да суд у рјешењу не наведе који ће се докази извести на главној расправи.

негативан примјер из праксе

Суд доноси рјешење

и заказује рочиште за главну расправу за дан ...

На рочишту ће се извести докази које су странке предложиле у тужби, одговору на тужбу и на припремном рочишту.

Врло често суд у записнику с припремног рочишта констатује приједлог странке да се, између осталог, изведе доказ и саслушањем свједока уз навођење јасних чињеница о којима предложено лице треба да свједочи, а када се доноси рјешење о одржавању рочишта за главну расправу тај приједлог „испари”.

⁶⁰ Чл. 158. ст. 4. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 191. ст. 4. ЗПП-а, чл. 311. ст. 4. ЗПП-а БДБиХ.

⁶¹ Чл. 61. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 94. ст. 1. ЗПП-а, чл. 217. ст. 1. ЗПП-а БДБиХ.

негативан примјер из праксе

Пуномоћник тужиоца предлаже да се на рочишту за главну расправу спроведу сљедећи докази: читање ..., саслушање свједока Д.Р. из Чачка на све околности везано за настанак саобраћајне незгоде.

Пуномоћник туженог предлаже да се на рочишту за главну расправу спроведу сљедећи докази: читање ..., саслушање свједока П.М. из Полицијске станице Вишеград који је сачинио записник о увиђају и фотодокументацију и да се исти изјасни о околностима сачињавања записника и фотодокументације, издавања прекршајног налога, те локације трагова који асоцирају на нафту на коловозу.

Суд доноси

РЈЕШЕЊЕ

Прихвата се приједлог доказа те ће се на рочишту за главну расправу спровести сви предложени докази.

Спровешће се доказ по вјештаку саобраћајне и машинске струке (*одређује се лице вјештачења и предмет вјештачења*).

Рочиште за главну расправу се заказује за дан ... у ... сати о чему се обавјештавају пуномоћници парничних странака, те им се позиви неће слати у складу с чл. 97. ЗПП-а.

На рочишту за главну расправу расправљаће се о основу и висини тужбеног захтјева и спровести сви предложени докази.

Писменим путем позвати свједоке и вјештаке.

У пракси поступања по правним лијековима уочено је да странке релативно често покушавају да погрешке суда у погледу садржаја рјешења о заказивању рочишта за главну расправу искористе као жалбени разлог (да нису правилно одређени докази који ће се извести на главној расправи, да није јасно о којим чињеницама се расправљало). Нажалост, мора се признати да је уочљиво и да другостепени судови, посебно код предмета који су правно сложени или обимни, линијом мањег отпора „искористе” овај пропуст нижестепеног суда тако да прихвате жалбени навод као основан, уз образложење да је то утицало на законитост и правилност одлуке.

Пропуст у поступању првостепених судова, који је готово постао правило понашања, исказује се и у ненавођењу чињеница о којима ће свједочити лице које је предложено и прихваћено да буде свједок у парници. У складу с тим, у записницима с расправе често су приговори да није предложено да се свједок изјасни о чињеници о којој је питан, а посљедица тога је да суд мора да забиљежи приговор и одлучи да ли ће дозволити да свједок одговори на постављено питање (одговор суда често је резултативан „дозвољава се” или „не дозвољава се”, а у образложењу изостане било какав став суда зашто је тако одлучено, што се онда покушава искористити као релевантан жалбени навод).

Да би се ове непотребне погрешке избјегле, судија треба крајње озбиљно да се посвети припреми одржавања припремног рочишта (то подразумијева да је прочитао тужбу, одговор на тужбу, упознао се с материјалноправним односом који је споран, разлучио спорне чињенице о којима треба расправљати, прелиминарно процијенио значај предложених доказа). То ће му омогућити да током цијелог рочишта има увид у понашање странака и њихове приједлоге, те у складу с тим квалитетно одреди питања о којима ће се расправљати и релевантне доказе, а да не прихвати извођење оних доказа који нису релевантни за рјешавање спорног односа. Концентрација доказа ће омогућити економичнији поступак и ефикасније суђење, те ће помоћи судији у образлагању одлуке.

Релативно чест жалбени навод јесте да суд у рјешењу о извођењу доказа није одредио извођење свих доказа које је странка предложила. Ова ситуација је уочљива када нпр. ту-

жилац у тужби предложи неки доказ, а онда на рочишту у фази његовог отварања изјави да „остаје при тужби” и да предлаже да се изведу „сљедећи докази”, па суд рјешењем одреди само извођење „сљедећих доказа”, а занемари да је тужилац, остајући при тужби, у ствари остао и при предложеним доказима из тужбе, без обзира што их није посебно навео заједно са „сљедећим доказима” који нису докази из тужбе.

Закон о парничном поступку је сврсисходно конципиран на тај начин да се огромна важност даје квалитетном припремном рочишту, јер је претходни процесни закон омогућавао готово безгранично одлагање рочишта, што је водило ка вишегодишњим, па чак и вишедеценијским судским споровима. Зато је чланом 102. став 2. ЗПП-а, као изузетак, дата могућност да се у току главне расправе изнесу нове чињенице и предложе нови докази, уз обавезу странке која то предлаже да учини вјероватним да без своје кривице није била у могућности да изнесе чињенице и предложи доказе на припремном рочишту.

примјер

Тужилац је поднио тужбу ради накнаде штете, а након одржаног припремног рочишта до одржавања рочишта за главну расправу добије рјешење прекршајног суда којим је тужени оглашен кривим у вези са штетним догађајем.

5. Докази и оцјена доказа

Аутори: Сенад Тица и Биљана Мајкић-Маринковић

5.1 Појам доказивања

Доказивање обухвата низ парничних радњи суда и странака: предлагање (понуда) доказа, подношење доказа од стране странака и њихово прибављање од стране суда када је то законом прописано, избор доказних средстава и доношење одлуке о извођењу доказа, извођење доказа, оцјена доказа.

Ријеч „доказ” ЗПП употребљава у смислу доказног средства на основу којег долази до сазнања о спорној чињеници. У закону су као доказна средства предвиђени предмети увиђаја, исправе, свједоци, вјештаци и странке.

Правна теорија разликује неколико подјела доказа. Налазимо да је за практичну примјену важна сљедећа подјела:

- главни доказ је доказ из којег суд изводи заључак о постојању релевантне чињенице;
- противдоказ је доказ којим се доказује да се резултати постигнути извођењем главног доказа не могу прихватити јер не допуштају извођење поузданог (извјесног) закључка о постојању чињенице за коју је понуђен; овај доказ је успјешан и кад се њиме докаже вјероватност тврдње којом се оспорава главни доказ;
- доказ о противном је доказ којим се доказује да нема основа да се о постојању релевантне чињенице закључује по правилима о релативним законским пресумпцијама; иако је утврђено постојање пресумптивне базе, овај доказ је главни доказ па се њиме оспорена тврдња доказује до степена извјесности;
- потпуни доказ је доказ који је подобан да на несумњив начин пружи увјерење о доказаности одређене чињенице; овај доказ доводи до извјесног сазнања о одређеној чињеници;
- непотпуни доказ одређену чињеницу доказује само до степена вјероватности⁶².

Извођење доказа је употреба доказног средства од стране суда у сврху сазнања. То је, дакле, примање к знању туђег чулног опажања или мишљења (саслушање свједока, странака, вјештака, читање исправе), излагање предмета увиђаја чулима судије.

Доказном снагом једног доказног средства сматра се његова подобност да код суда створи увјерење о постојању спорне чињенице, односно истинитости чињеничне тврдње странке. Доказна снага доказних средстава се у правилу не утврђује апстрактно (законом, према врсти доказног средства), него конкретно (оцјеном, према околностима спора).

Завршна радња доказивања је оцјена доказа. Она се састоји у испитивању да ли доказивану чињеницу треба, према доказним разлозима, узети за постојећу. Доказни разлози су све околности из којих суд треба да изведе закључак о том питању. Тим појмом обухваћен је не само резултат изведених доказа, него и садржај cjелокупног расправљања.

⁶² Сениша Трива и Михајло Дика, Грађанско парнично процесно право, Загреб, 2004.

5.2 Понуда и избор доказа

Тужилац је већ у тужби дужан да предложи доказе за чињеничне тврдње тужбе. Тужени за своје чињеничне тврдње којима оспорава тужбени захтјев предлаже доказе већ у одговору на тужбу. Тужба и одговор на тужбу у којима нису наведени (предложени) докази нису потпуни.

Странке могу да предложе доказе и усмено на припремном рочишту. Закључењем припремног рочишта за предлагање доказа, као и за изношење чињеница, настаје преклузија, осим у случају кад странка учини вјероватним да доказе није могла да понуди суду прије закључења припремног рочишта, без своје кривице⁶³. Кад су као докази предложене писмене исправе и посебни предмети увиђаја (фотографије, тонски и видеозаписи и сл.), странке су те доказе дужне приложити до закључења припремног рочишта.

Ако се исправа налази код државног органа или лица којем је повјерено вршење јавних овлашћења, а странка докаже (учини вјероватним) да исправу није могла да прибави, суд ће по приједлогу странке исправу прибавити од тог органа. Ради утврђења чињеница које се односе на недозвољена располагања странака, суд је дужан да доказе прибавља и по службеној дужности.

Када је ријеч о апсолутним процесним претпоставкама на које суд пази по службеној дужности, суд је овлашћен да доказе прибавља по службеној дужности.

примјер

Кад се у току поступка врати позив с назнаком да је странка умрла, за утврђење те чињенице релевантне за страначку способност суд је овлашћен по службеној дужности да прибави извод из матичне књиге умрлих.

Ако је истакнут приговор литиспенденције или приговор пресуђене ствари, суд ће по службеној дужности одредити прибављање списка.

Активном улогом и на основу овлашћења и обавезе из ЗПП-а, суд на припремном рочишту са странкама расправља о процесној грађи ради њеног уређења што подразумемијева да се разјасне нејасне и контрадикторне чињеничне тврдње⁶⁴, да се раздвоје неспорне од спорних чињеница, да се раздвоје правно релевантне чињенице од оних које то нису, да се странке изјасне о томе који доказ нуде за доказивање конкретних тврдњи⁶⁵.

Тек након што са странкама спроведе расправљање о чињеницама које износе и доказима које предлажу у погледу основаности својих захтјева, суд може да донесе јасну и потпуну одлуку о извођењу доказа⁶⁶. Суд је овлашћен да од понуђених доказних средстава изабере одговарајућа за утврђење одређене чињенице. У рјешењу о доказивању се наводи чињеница која представља предмет доказивања и доказно средство којим се доказује та чињеница.

Приједлози за извођење доказа који нису значајни за одлучивање (када је ријеч о доказима за које је суд нашао да су понуђени за чињенице које нису правно релевантне, које су признате или које су општепознате) одбијају се, с тим што је суд у записнику дужан навести разлог одбијања приједлога за извођење доказа. За то рјешење суд није везан у даљем току поступка, што значи да га на рочишту за главну расправу може измијенити ако за то постоје оправдани разлози. Та одлука би морала да буде образложена.

Ради спровођења процесних радњи из одредби чл. 78, 80. и 81. ЗПП-а, потребно је извршити прелиминарну квалификацију чињеница које су изнијеле странке и прелиминарну оцјену доказа, све с циљем обезбјеђења права на саслушање странака и доношења правно засно-

⁶³ Чл. 44. и 69. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 77. и чл. 102. ст. 2. ЗПП-а РС/ФБиХ, чл. 200. и 225. ЗПП-а БДБиХ.

⁶⁴ Чл. 45. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 78. ст. 2. ЗПП-а, чл. 201. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁶⁵ Чл. 47. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 80. ЗПП-а, чл. 204. ЗПП-а БДБиХ.

⁶⁶ Чл. 45. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 81. ЗПП-а, чл. 205. ЗПП-а БДБиХ.

ване и правичне пресуде. Начела ефикасности, економичности и забране злоупотребе процесних права подржавају активну улогу суда у односу на уређивање процесне грађе у фази припремања главне расправе.

примјер

Тужилац, банка, у чињеничним наводима тужбе истиче чињенице које се односе на заснивање и престанак уговора о кредиту раскидом и да су тужени корисник кредита и јемци, те истовремено и чињенице да је уговор о кредиту осигуран мјеницом, да је мјеница протестована да су тужени издавалац мјенице и мјенични јемци и предлаже доказе ради утврђења чињеница које се тичу навода о уговорном односу и оних који се тичу мјенице. Тужбеним захтјевом тражи исплату мјеничног износа и камате од дана доспјелости мјенице до исплате. Тужени предметни тужбени захтјев оспорава приговором застарјелости потраживања. Суд ће на припремном рочишту указати тужиоцу на контрадикторности његових чињеничних навода у односу на истакнути тужбени захтјев указивањем на чињеничне тврдње које се тичу облигационоправног односа и оне које се тичу мјеничноправног односа и тражити од тужиоца да се изјасни на којим тврдњама заснива свој захтјев. То је потребно јер за мјенични и облигациони спор важе различита правила према којима се одређују релевантне чињенице и докази за утврђење тих чињеница.

примјер

Тужилац је, по прекиду оставинског поступка, покренуо парницу против законских насљедника и тражио да се утврди да је са супругом, која је у умрла у мају 2015. године, током трајања брака стекао заједничку имовину непокретности и новчана средства и да му припада $\frac{1}{2}$ тих непокретности и покретних ствари, те да ова имовина не улази у оставинску имовину оставитељке. Тужени законски насљедници тврде да је оставитељица, њихова тетка, умрла у мају 2015. године, да је у вријеме њене смрти био у току жалбени поступак у парници за развод брака између тужиоца и оставитељице и да је у том поступку у септембру 2015. године донесена другостепена пресуда којом је жалба, оvdје тужиоца, одбијена и првостепена пресуда потврђена. Истичу да је брак престао разводом, а не смрћу оставитељице и да тужилац није законски насљедник њихове тетке. За ове чињеничне тврдње предлажу да се приклопи и прочита парнични спис о разводу брака тужиоца и оставитељице. Суд ће закључити: Тужбени захтјев истакнут у овој парници је стварно правни захтјев. Није спорно да је оставитељица умрла у мају 2015. године. Тужени чињеничним тврдњама из одговора на тужбу тужиоцу оспоравају право на насљеђе, што је ирелевантно за одлуку о стварно правном захтјеву. Слиједом тога донијет ће одлуку којом ће одбити доказе предложене ради утврђења чињеничних тврдњи из одговора на тужбу и навести разлоге одбијања.

Када је као доказно средство предложено да се приклопи одређени спис предмета и да се тај спис прочита (у напријед наведеном случају парнични предмет), суд је дужан да прије усвајања тог приједлога обавијести странку које писмене исправе из тог парничног предмета жели да прочита. То је из тог разлога јер закон предвиђа извођење доказа читањем исправе. Парнични спис се не сматра исправом, па приликом одређивања доказа мора бити наведено које писмене исправе се читају из конкретног списка (сви записници с рочишта, само одређени записници, рјешење или пресуда, налаз вјештака и сл.).

5.3 Извођење доказа

На рочишту за главну расправу странке изводе доказе, међутим, суд и на овом рочишту има обавезе и важна овлашћења која захтијевају његову активну улогу.

Кад странка нема пуномоћника, прво је испитује суд⁶⁷ и притом је дужан да је обавијести о чињеницама за које је одређено њено саслушање и које су релевантне за одлуку о захтјеву. Судија је овлашћен да поставља питања странкама, свједоцима и вјештацима у свакој фази

⁶⁷ Чл. 45. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 81. ЗПП-а, чл. 205. ЗПП-а БДБиХ.

саслушања.⁶⁸ Ово овлашћење суд ће користити код непотпуног обавјештавања свједока или странке о чињеницама, код контрадикторних навода датих у исказу истог свједока или странке. Суд ће приликом саслушања свједока или странке увијек упитати откуд су му познате чињенице о којима се изјашњава.⁶⁹

Суд је дужан да води рачуна о потпуности налаза и мишљења вјештака и зато му није потребан приједлог нити сагласност странака да вјештаку дâ налог да налаз и мишљење исправи и допуни.⁷⁰ У случају да вјештак не поступи по налогу суда за исправку и допуњу налаза, суд је по претходном изјашњењу странака овлашћен да одреди другог вјештака.⁷¹

Увиђај⁷² је парнична радња суда која се састоји у непосредном посматрању и истраживању својстава ствари или живих бића, као предмета увиђаја, ради утврђења истинитости навода који су предмет доказивања. Увиђај се заснива на начелу непосредности (непосредном опажању суда), међутим, може да буде спроведен и на посредан начин, преко замољеног суда. Приликом непосредног опажања суд (судија) може да користи чуло вида, слуха, мириса, опипа, укуса, што зависи од предмета увиђаја и чињенице која је предмет доказивања.

Увиђај се може обавити и уз учешће вјештака ако је за извођење доказа потребно стручно знање којим суд не располаже. Вјештак у овом случају суду даје обавјештења потребна да би боље уочио и разумио доказивану чињеницу. Присуство вјештака има само значај пружања стручне помоћи суду, али увиђај обавља суд, те је о тој радњи дужан да сачини записник и наведе сва непосредна запажања судије о предмету увиђаја.

Увиђај, као посебна парнична радња суда, може да се спроведе у суду. У пракси је уобичајено да се та радња спроводи на рочишту за главну расправу (преслушавање аудиозаписа, прегледање видеозаписа, фотографија и сл.), међутим, може бити спроведена и ван рочишта за главну расправу, односно и ван зграде суда. Тада се на извођење те парничне радње примјењују правила о рочишту за главну расправу (увиђај на лицу мјеста). Важно је напоменути да странке о увиђају морају да буду обавијештене.

примјер

У парници за сметање посједа служности пута суд спроводи парничну радњу увиђаја ради утврђивања тврдње тужиоца да преко непокретности туженог постоји видљив и дјелимично насут пут одређене дужине и ширине и да је цијелом дужином и по средини тог пута тужени поставио ограду од жице на бетонским стубовима. Увиђај се спроводи уз учешће вјештака геодетске струке. Суд је дужан да сачини записник о увиђају на тај начин што ће описати затечено стање навођењем чињеница о положају, правцу пружања, стању пута, о огради, њеном положају и изгледу. Притом ће суд користити податке о идентитету непокретности и друге податке о којима се изјаснио вјештак (мјерења дужине и ширине).

Исправе су предмети који садрже обавијест о чињеницама у писменом облику. Законом је прописано да се садржај писмене исправе утврђује њеним читањем.⁷³ Обавеза читања писмених исправа прописана је за поступак извођења доказа пред првостепеним судом и заснива се на досљедној примјени начела усмености и у вези је с начелом јавности. У жалбеном поступку другостепени суд је овлашћен да садржај писмене исправе (која је прочитана пред првостепеним судом) оцијени увидом у исту на сједници савјета.⁷⁴

⁶⁸ Чл. 71. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 104. ст. 2. ЗПП-а, чл. 227. ЗПП-а БДБиХ.

⁶⁹ Чл. 73. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 106. ЗПП-а, чл. 229. ЗПП-а БДБиХ.

⁷⁰ Чл. 111. ст. 2. и 3. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 144. ст. 2. и 3. ЗПП-а, чл. 268. ст. 2. и 3. ЗПП-а БДБиХ.

⁷¹ Чл. 122. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 155. ст. 2. ЗПП-а, чл. 279. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁷² Чл. 122. ст. 3. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 155. ст. 3. ЗПП-а, чл. 279. ст. 3. ЗПП-а БДБиХ.

⁷³ Чл. 66. ст. 1. и 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 99. ст. 1. и 2. ЗПП-а, чл. 222. ст. 1. и 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁷⁴ Чл. 229. т. б) ЗПП-а РС, у ФБиХ став је Врховног суда ФБиХ да се у жалбеном поступку на сједници савјета исправа као доказ може оцијенити другачије од оцјене првостепеног суда само под условом да се у првостепеном поступку нису изводили докази саслушањем странака, свједока, вјештака. Дакле, у жалбеном поступку исправа као доказ се може другачије оцијенити само онда ако су у првостепеном поступку били изведени и оцијенени докази читањем исправа или других посредно изведених доказа (записници и сл.).

5.4 Оцјена доказа

Коначан став да ли спорну чињеницу треба узети за доказану суд заузима редовно послуже извођења свих доказа, односно након закључења главне расправе. Низ радњи које чине доказивање завршава се оцјеном доказа. То је вредновање доказних разлога на основу којег суд изводи свој закључак о питању постојања доказиване чињенице. До тог закључка суд долази „по свом увјерењу, на основу савјесне и брижљиве оцјене сваког доказа засебно и свих доказа заједно”.⁷⁵ У томе је суштина начела слободне оцјене доказа или слободног судског увјерења. Према начелу слободне оцјене доказа, суд спорну чињеницу узима за доказану само ако је оцјеном доказа дошао до увјерења да је тврдња којом је она изнесена истинита и обрнуто, спорна чињеница није доказана ако суд то увјерење није стекао, него у њено постојање мање или више сумња. Она поготово није доказана ако је суд дошао до увјерења о њеном непостојању.

Чињенице на којима се заснива мериторна одлука у погледу њихове доказаности захтијевају закључак о извјесности. Вјероватност је нижи степен доказаности и у правилу се примјењује код доказивања одређених процесноправних захтјева (да странка није могла да предложи доказ прије закључења припремног рочишта, да није могла да прибави исправу од надлежног органа). Чињенице које се доказују противдоказом, с обзиром на циљ овог доказа (да осујети утврђење засновано на главном доказу), доказују се до степена вјероватности.

Изузетно, у парницама за заштиту од дискриминације, тужилац доказује вјероватним чињеничну тврдњу да је дискриминисан, па терет доказивања чињенице да дискриминације није било прелази на туженог. Тужени је дужан да докаже извјесном чињеницу да дискриминације није било. У парницама из радних односа, у случају да послодавац откаже уговор о раду, послодавац је дужан да докаже да су постојали разлози за отказ уговора о раду и да је раднику исплатио плате и друге накнаде по основу рада.

У систему у којем влада начело слободне оцјене доказа, докази нису ранжирани према њиховој доказној снази (на примјер, нејавна исправа увијек има већу вјеродостојност него свједок). Систему слободне оцјене супротна су и правила по којима се одређене чињенице не могу доказивати одређеном врстом доказа. Према слободној оцјени доказа, свако доказно средство може се употријебити за доказивање сваке чињенице. За суд је, по правилу, мјеродавна вриједност коју докази показују у текућој парници. Његова оцјена се, дакле, не везује за врсту доказног средства, него је строго конкретна.

Зато суд може, ако га околности на то упућују, да поклони вјеру свједоку или странци на супрот нејавној исправи. Индиција може имати већу доказну снагу него непосредни доказ. Ни број употријебљених доказаних средстава није одлучујући. Увјерење да је спорна чињеница истинита може бити засновано на исказу једног свједока, иако су двојица или више њих свједочили супротно. Доказна снага доказног средства везује се за околности сваког појединачног случаја, зависи од садржаја доказа и других чињеница којима могу да се бране његова вјеродостојност и доказна снага, које могу да произилазе из других доказа, као и из стања списка конкретне парнице.

Свој закључак о питању постојања спорне чињенице суд заснива не само на резултату доказа који су о њој изведени, него и из резултата других доказа и цијеле расправе.

Навођење садржаја исказа свједока и странака у потпуности или њихово парафразирање, што смо уочили у пракси, не представља оцјену доказа. Полазна тачка код оцјене доказа је чињеница која је била предмет доказивања и став суда да ли су у исказу изнесене тврдње које потврђују постојање те чињенице уз навођење тих тврдњи. Ако у исказу нису изнесене тврдње о релевантној чињеници, суд ће опет навести кратко о чему се изјашњавао свједок или странка и зашто то нису релевантне тврдње.

⁷⁵ Чл. 229. т. б) ЗПП-а РС, у ФБИХ став је Врховног суда ФБИХ да се у жалбеном поступку на сједници савјета исправа као доказ може оцијенити другачије од оцјене првостепеног суда само под условом да се у првостепеном поступку нису изводили докази саслушањем странака, свједока, вјештака. Дакле, у жалбеном поступку исправа као доказ се може другачије оцијенити само онда ако су у првостепеном поступку били изведени и оцијенени докази читањем исправа или других посредно изведених доказа (записници и сл.).

примјер

Кад је у парници за утврђивања права својине одржајем више свједока потврдило да је тужилац посједник непокретности преко двадесет година, онда суд исказе тих свједока може да цијени заједно, навођењем да су свједоци А, Б и Ц изјавили да је тужилац обрађивао те непокретности. Свједок А је изјавио да га је тужилац ангажовао, навести када и у којем периоду, за обављање радова пољопривредним машинама. Свједоци Б и Ц тврде да су њихове непокретности сусједне с непокретностима тужиоца, да они користе своје непокретности у сврху пољопривредне производње и да су лично видјели да тужилац обавља одређене пољопривредне радове, навести када и у којем временском периоду.

Суд ће приликом оцјене исказа свједока узети у обзир да је свједок у току саслушања мијењао исказ, да се његов исказ слаже или разликује од исказа другог свједока о истој и другој чињеници, да је свједок о релевантној чињеници износио непосредна сазнања, имајући у виду, зависно од предмета спора, доб свједока, образовање, односно стручна или посебна знања свједока о којима се свједок изјаснио.

Код оцјене исказа странака цијениће околност да се странка не сјећа догађаја у којима је учествовала, да је исказ странке супротан чињеничним тврдњама на којима заснива свој захтјев. Приликом оцјене доказа странака, суд ће извршити упоређивање сагласности изјава странака у погледу релевантних чињеница, као и у погледу других чињеница које су странке изнијеле, цијениће да је у спору о родитељском статусу странка одбила да се подвргне љекарском прегледу и слично.

Налаз вјештака се цијени као сваки други доказ на основу садржаја тог налаза и у вези с другим доказима у којима су садржане околности у погледу којих је одређено вјештачење. Суд је овлашћен да прихвати налаз вјештака, те је овлашћен да налазу не поклони вјеру кад је он супротан другим изведеним доказима. Суд може, зависно од предмета вјештачења, да прихвати налаз вјештака, али не и његово мишљење.

примјер

Кад се вјештак пољопривредне струке у поступку одређивања накнаде за експроприсане непокретности изјасни о положају, квалитету земљишта, његовој подобности за пољопривредну производњу и изнесе мишљење да је вриједност земљишта по 1 квадратном метру 20,00 КМ, суд је овлашћен да прихвати налаз вјештака, а не прихватити његово мишљење кад из других доказа (одлука суда, поравнања закључених у судском поступку) утврди да је за земљиште на истом локалитету с приближно истим карактеристикама уговорена или досуђена нижа накнада.

Вјештачење у правилу обавља један вјештак. Кад је суд дозволио и спровео вјештачење од стране два вјештака у погледу утврђења истих чињеница, дужан је да оцијени оба налаза и заузме јасан став о томе да ли су налази сагласни или противрјечни, да ли се код евентуалне противрјечности ради о битним чињеницама и да наведе на којем налазу/налазима је заснивао своју одлуку.

Кад је предложено читање налаза и мишљења датих за потребе неког другог поступка, тај доказ не представља доказ вјештачењем, већ писмену исправу коју суд цијени слободном оцјеном доказа. Међутим, кад је у поступку поред писмене исправе о вјештачењу предложено и спроведено вјештачење, онда је суд дужан да оцијени налаз вјештака и садржај писмене исправе и заузме став о њиховом прихватању или неприхватању.

Начело слободне оцјене доказа ограничено је одређеним законским рјешењима по којима се суд не упушта у оцјену доказне снаге јавне исправе (кад није оспорена). Исто важи за нејавну исправу од материјалноправног значаја чија аутентичност није оспорена.

Начело слободне оцјене доказа обезбијеђено је начелом непосредности које налаже да оцјена буде дата под непосредним утиском резултата доказивања. Осим непосредности и усменост обезбјеђује слободну оцјену доказа и омогућава употпуњавање резултата доказивања и претресање његове вриједности. Начело слободне оцјене доказа је принудно-правне природе. Његову примјену странке не могу својом вољом да отклоне, осим у случају кад disponирају захтјевима.

Начело слободне оцјене доказа налаже суду активну улогу у поступку доказивања. Тим начелом се суду намеће одређени степен одговорности за тачност пресуде.

5.5 Терет доказивања

Оцјена доказа нема увијек одређен резултат. Таква ситуација настаје кад суд на основу оцјене доказа није стекао увјерење да спорна чињеница постоји. У тој ситуацији суд не може да одбије мериторно одлучивање. Право обје странке на правну заштиту обавезује га да донесе пресуде.⁷⁶ Испуњење те дужности омогућено је суду примјеном правила о терету доказивања. Та правила дају одговор на питање која странка сноси ризик недоказаности, другим ријечима, на чију ће штету суд пресудити ако не дође до закључка о постојању чињенице која је била предмет доказивања.

Правила о субјективном и објективном терету доказивања садржана су у одредбама ЗПП-а.

Свака странка дужна је да докаже чињенице на којима заснива свој захтјев.⁷⁷ У наведеној одредби садржано је правило о субјективном терету доказивања које се примјењује током цијелог поступка. То је прави процесни терет странке који јој налаже да кроз сопствену активност доведе до извођења доказа ради утврђења чињеница на којима заснива свој захтјев како би избегла да изгуби спор.

Ако суд на основу оцјене изведених доказа не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању те чињенице закључиће примјеном правила о терету доказивања.⁷⁸ У овој одредби садржано је правило о објективном терету доказивања које примјењује суд на крају поступка и његов основни елемент је несигурност увјерења о спорној, правно релевантној чињеници, по окончању расправљања и доказивања. Примјеном овог правила суд је овлашћен да закључи да у спору није успјела она странка која није доказала чињеницу за коју сноси терет тврдње, односно чињеницу која јој по материјалном праву иде у прилог.

Наведена правила садржана у одредбама ЗПП-а представљају правила о правним посљедицама неуспјеха да се докаже истинитост одређене чињеничне тврдње и спадају у подручје процесног права. На подручје процесног права те се посљедице и манифестују, међутим, ова правила нераскидиво су везана с одредбама материјалног права које су релевантне за одлуку о захтјевима странака.

Код терета доказивања потребно је указати на то да противник странке оптерећене доказивањем оспорава тачност њене тврдње тако што истиче тврдњу супротног садржаја о којој се по његовом приједлогу такође изводи доказ. То у пракси отежава одговор на питање која се чињеница доказује и која од странака сноси ризик за случај да суд о тој чињеници не стекне чврсто увјерење. Треба узети обзир да супротна тврдња друге странке има овдје само карактер оспоравања, па и доказ којим се таква тврдња поткрепљује има карактер противдоказа, а не главног доказа.

У неким материјалноправним прописима прописане су одредбе којима је директно прописан терет доказивања.

⁷⁶ Чл. 229. т. б) ЗПП-а РС, у ФБиХ став је Врховног суда ФБиХ да се у жалбеном поступку на сједници савјета исправа као доказ може оцијенити другачије од оцјене првостепеног суда само под условом да се у првостепеном поступку нису изводили докази саслушањем странака, свједока, вјештака. Дакле, у жалбеном поступку исправа као доказ се може другачије оцијенити само онда ако су у првостепеном поступку били изведени и оцијењени докази читањем исправа или других посредно изведених доказа (записници и сл.).

⁷⁷ Чл. 229. т. б) ЗПП-а РС, у ФБиХ став је Врховног суда ФБиХ да се у жалбеном поступку на сједници савјета исправа као доказ може оцијенити другачије од оцјене првостепеног суда само под условом да се у првостепеном поступку нису изводили докази саслушањем странака, свједока, вјештака. Дакле, у жалбеном поступку исправа као доказ се може другачије оцијенити само онда ако су у првостепеном поступку били изведени и оцијењени докази читањем исправа или других посредно изведених доказа (записници и сл.).

⁷⁸ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБИХ.

примјер

Власник ствари у парници за предају у посјед ствари мора да докаже своје право својине, идентитет ствари, као и чињеницу да се ствар налази у фактичкој власти туженог.⁷⁹

Кад тужилац докаже претпоставке за субјективну одговорност за штету (штетника, оштећеног, штету, штетну радњу и узрочну везу између штетне радње и штете), тужени се може ослободити од одговорности ако докаже да није крив за настанак штете јер за штету одговара на основу претпостављене кривице.⁸⁰

У случају отказа уговора о раду због теже повреде радне обавезе, послодавац је дужан да докаже постојање разлога за отказ уговора о раду.⁸¹

У већини материјалноправних прописа нема правила о терету доказивања, па се у том случају примјенује процесно правило о терету доказивања и одговарајућа одредба материјалног права.

примјер

Кад је у питању садржај уговора, битне састојке уговора доказује онај ко из уговора изводи право, а то је тужилац. За друге састојке тешко је поставити заједничко правило. Кад тужени тврди да тужилац није испунио своју уговорну обавезу, ту чињеницу дужан је да докаже тужилац. Кад тужени тврди да је он испунио своју уговорну обавезу, на њему је терет доказивања те чињенице. Тужени доказује да је уговорен одложни услов ако то тврди, исто тако, тужени доказује да је уговорен раскидни услов, право на одустанак од уговора или задржавање својине на проданој ствари.

Дужник доказује почетак рока застаријевања, а повјерилац признање дуга или чињеницу улијед које је застаријевање прекинуто или је наступио застој застарјелости.

Терет доказивања чињенице улијед које је искључење насљедника основано лежи на ономе ко се на искључење позива.

У парници за побијање правних радњи дужника тужилац, који тужбом побија теретно располагање, дужан је да докаже несавјесност уговарача (намјеру или непажњу) у вријеме закључења правног посла кад отуђилац и прибавилац нису брачни супружници ни сродници.⁸²

Значај законске претпоставке или пресумпције се састоји у томе што се претпостављена чињеница не доказује, али је дозвољено доказивати супротно кад се ради о оборивој законској претпоставци. У том случају увијек се доказује само оно што је законској претпоставци супротно. Кад је оспорена оборива законска претпоставка, терет доказивања је на ономе ко оспорава ту чињеницу.

⁷⁹ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸⁰ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸¹ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸² Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

примјер

Савјесност државине се претпоставља.⁸³ Непрекидност државине се претпоставља.⁸⁴ Онај ко тврди да је посједник несавјестан, дужан је да докаже ту тврдњу. Онај ко тврди да је посјед прекинут, дужан је да то докаже.

Код тужбе за побијање правних радњи дужника, уколико се ради о прибавиоцу који је сродник или брачни супружник отуђиоца, његова несавјесност се претпоставља.⁸⁵ Тужени би у овој парници био дужан да докаже да је савјестан уколико том тврдњом оспорава тужбени захтјев.

Од оборивих законских претпоставки потребно је разликовати необориве претпоставке (тзв. претпоставке о праву) кад доказивање супротног није дозвољено.

примјер

Кад се тужбом побија бесплатна правна радња дужника, сматра се да је дужник знао да предметним располагањем наноси штету повјериоцу.⁸⁶ Овдје се отуђилац сматра несавјесним, а у односу на прибавиоца несавјесност није релевантна чињеница. Несавјесност на страни дужника (отуђиоца) је у овом случају предвиђена као необорива законска претпоставка, па није дозвољено доказивати супротно.

Према изложеном, примјена правила о терету доказивања сложена је јер зависи од страначке активности, процесног терета тврдње и доказивања и од садржаја материјалног права које је суд дужан да познаје и овлашћен да примијени по властитој оцјени.

⁸³ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸⁴ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸⁵ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸⁶ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

6. Квалитет образложења са становишта правне анализе и аналитичког мишљења

Аутори: Звездана Антоновић и Фатима Мрдовић

„Могло би се претпоставити да је сваком судији лако описати процес кроз који је прошао хиљаду пута. Али, то је веома далеко од истине.”⁸⁷

Правно резонување је форма експертног резонувања, које је ништа друго него „префињени облик нашег свакодневног размишљања”.⁸⁸

Специфичност правне анализе је примјена правних правила на конкретан случај. Притом правила нису само оквир за доношење одлука, она су битан дио процеса. Због тога, свака судска одлука мора да буде резултат квалитетне правне расправе о релевантним правилима, а квалитет њеног образложења је у директној вези с квалитетом правне анализе и способности излагања аналитичког мишљења и правних закључака.

У пресуди се износе правни закључци до којих суд долази у процесу анализе утврђених чињеница, уз тумачење и примјену општих правила (правне норме) на конкретни случај. Закључци суда се односе на правне посљедице које настају због одређеног понашања или дјеловања. Због тога се правни закључци увијек наслањају на закључке о постојању одређених чињеница (чињенични закључци), које суд доноси на основу оцјене изведених доказа. Оно што мора да буде јасно уочљиво у свакој правној анализи спора коју суд даје у својој одлуци је:

- 1) **Предмет** – о чему се конкретно расправља;
- 2) **Правило** – које правно правило утиче на предмет спора;
- 3) **Чињенице** – које се чињенице сматрају релевантним, према том правилу;
- 4) **Анализа** – примјена правила на чињенице, и
- 5) **Закључак** – резултат примјене правила на чињенице.

6.1 Предмет спора

Полазиште правне анализе у сваком грађанском спору је одређивање шта је тачно његов предмет. Суд ће закључак о томе донијети на основу чињеница наведених у тужби, на којима се заснива захтјев тужиоца за заштиту одређеног субјективног права. На основу садржаја тужбе и одговора на тужбу, те навода парничних странака изнесених на припремном рочишту, суд ће затим дефинисати предмет расправљања, према којем ће одредити и правну норму која регулише спорни однос.

У сложенијим предметима, у којима има више захтјева који нису повезани истим чињеничним и правним основом или у којима је истакнуто више материјалноправних приговора, суд ће утврдити да се на рјешавање спора примјењује већи број правила.

⁸⁷ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

⁸⁸ Чл. 2. ст. 2. ЗПП-а, чл. 2. ст. 2. ЗПП-а БДБиХ.

Поред тога, може се радити и о спору с елементом иностраности, за чије ће се рјешавање користити другачија правила од оних у споровима без таквог обиљежја.

Због тога је јако важно прво одредити шта је предмет спора, односно утврдити правну квалификацију спора и исту навести у образложењу пресуде (нпр. накнада штете, заштита посједа, развод брака...).

примјер

Предмет спора је захтјев тужиоца за накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, те претрпљене физичке болове и страх, као посљедице саобраћајне незгоде коју је скривио тужени управљајући моторним возилом дана 12. 12. 2012. године.

примјер

Предмет спора је захтјев тужитељке, као малољетне кћерке туженог, да јој се повиси издржавање досуђено ранијом правомоћном пресудом, јер су се на страни туженог измијениле околности на основу којих је та пресуда донесена.

примјер

Предмет спора је захтјев тужиоца за утврђење да му је тужени повриједио право на једнако поступање (да је дискриминисан), па у складу с тим и захтјев за поништење рјешења Полицијског одбора Владе Кантона Сарајево од 29. 4. 2010. године, захтјев за поништење Листе унапријеђених полицијских службеника у чин „инспектор” по Интерном огласу објављеном 19. 2. 2010. године, захтјев да се тужиоцу омогући учествовање у поновној процедури под једнаким условима као и осталим кандидатима, те захтјев за накнаду штете у износу од 10.000,00 КМ.

Предмет спора треба да буде наведен на почетку правног образложења пресуде, јер без дефинисаног предмета нема јасне правне анализе. То значи да из образложења првостепене пресуде, одмах након излагања навода и захтјева странака, треба да буде јасно наведено шта је предмет спора, односно о чему се расправљало на главној расправи (спорна правна питања, материјалноправни и процесноправни приговори).

6.2 Правило

Други корак правне анализе је повезивање чињеница изнесених у тужби и у току расправљања пред судом с правним нормама које уређују одређене правне односе (личне и породичне односе, радне односе, имовинске и друге грађанскоправне односе физичких и правних лица).

На тај начин суд одређује правну/е норму/е коју/е ће примијенити за рјешавање спора, односно на основу које/их ће донијети одлуку. Притом, правни основ тужбеног захтјева, ако га тужилац наведе у тужби, не обавезује суд, који одређује правну квалификацију спора и примјењује право по властитој оцјени⁸⁹.

У складу с тим, образложење судске одлуке треба да садржи и разлоге због којих је суд примијенио одређену правну норму, односно суд је дужан да објасни како је дошао до закључка да је управо норма коју је примијенио релевантна за рјешавање спора. Тај дио образложења се увијек заснива на чињеницама које је суд дефинисао као одлучне и резултатима расправљања, и у њему суд даје одговор на питање зашто је примијенио одређена правна правила у конкретном случају. Међутим, то не значи да је довољно само навести да

⁸⁹ Чл. 7. ст. 2. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 2. ст. 3. ЗПП-а, чл. 2. ст. 3. ЗПП-а БДБиХ.

је суд примијенио одређено правило, него је потребно објаснити и сам процес примјене тог правила на утврђене чињенице, што је суштина правне анализе спора.

примјер

Ако се у тужби наводи да је тужиоцу украдено возило које је било предмет уговора о каско осигурању закљученог с туженим (осигуравајуће друштво) и тражи исплата уговорене своте због наступања осигураног случаја, ради се о тужби за испуњење уговора о осигурању, па ће за рјешавање спора бити релевантне одредбе Закона о облигационим односима које регулишу тај уговор.

У овом случају се неће радити о тужби за накнаду штете (и када тужилац тако означи предмет спора), него о тужби ради испуњења уговорне обавезе, без обзира што се исплатом уговорене своте тужиоцу умањују посљедице штете коју је претрпио због отуђења возила (осигурани случај).

О захтјеву за накнаду штете би се радило ако би тужбени захтјев за исплату био усмјерен против лица које је возило отуђило (штетника), и у том поступку би се примјењивале законске одредбе којим је регулисан институт накнаде штете.

примјер

Тужитељка А.А. је поднијела тужбу за утврђење стицања права власништва на некретнини на основу закона, досјелошћу, против тужених Б.Б и Ц.Ц. У тужби је навела да је некретнину стекла куповином од лица које није уписано у земљишну књигу као власник (Б.Б), а које је закључило правно ваљан уговор с уписаним власником некретнине (Ц.Ц).

Из ових чињеница произилази закључак да се ради о тужби за утврђење постојања стварног права тужитељке (права власништва) на некретнини, па су за рјешавање насталог спора релевантне одредбе закона којим је уређено стицање стварних права (Закон о стварним правима Федерације БиХ из 2013. године).

примјер

Тужилац Х.Х. је поднио тужбу ради накнаде нематеријалне штете настале приликом повреде на раду, против послодавца У.У. Тврди да је претрпио тешке тјелесне повреде главе, које су опасне по живот, и да му је због тога животна активност значајно умањена, због чега трпи душевне болове, а трпио је и физичке болове и страх различитог интензитета у периоду од годину дана.

Будући да се ради о тужби запосленика против послодавца, полазиште правне анализе је одредба Закона о раду према којој је послодавац дужан да раднику накнади штету коју претрпи на раду или у вези с радом по општим прописима облигационог права, па ће суд рјешавати спор примјеном релевантних одредби Закона о облигационим односима.

6.3 Чињенице

У дијелу образложења судске одлуке у којем се даје правна анализа спора, суд се бави и чињеницама, јер се управо на чињеницама та анализа и заснива. У првом реду, потребно је јасно изложити које су од чињеница наведених у тужби, по оцјени суда, значајне за примјену материјалног права, и навести разлоге због којих је суд дошао до тог закључка. Дакле, потребно је одредити чињенице које су значајне за одлуку суда (одлучне чињенице). Одлучне чињенице међу странкама могу да буду спорне и неспорне, а суд ће закључак о томе извести

на основу њихових изјашњења у поднесцима и на припремном рочишту. Дакле, суд ће на основу резултата расправљања на припремном рочишту одлучити о чему ће се расправљати и који ће се докази изводити на главној расправи, с циљем доказивања спорних чињеница. Због тога, одлука коју суд доноси на припремном рочишту на основу одредбе чл. 81. ст. 1. ЗПП-а⁹⁰ представља основ правне анализе, којим се дефинише суштина конкретног спора, односно на којем се гради правно образложење судске одлуке. Ову одлуку суд доноси након одређивања релевантне норме материјалног права, коју ће примијенити за рјешавање предмета спора, односно њеног повезивања с резултатима расправљања на припремном рочишту, у сваком конкретном случају, а прије извођења доказа и утврђивања чињеничног стања слободном оцјеном доказа. Послије извршене оцјене изведених доказа, на основу које је суд утврдио спорне чињенице, слиједи закључак суда о доказаности тих чињеница (чињенични закључци суда), на који се наставља правна анализа.

примјер

Међу парничним странкама неспорно је да је тужилац, као запосленик туженог, а што произилази и из Уговора о раду од 1. 2. 2012. године, Образац М-2 (Пријава – одјава осигурања) те Пријаве несреће на послу од 31. 7. 2014. године; Пријаве несреће на послу од 12. 3. 2014. године на њемачком језику с пријеводом тумача на босански језик од 24. 7. 2014. године, дана 12. 3. 2014. године око 08,20 часова доживио повреду на радном мјесту у Њемачкој, на тај начин да је приликом монтажерских радова бину закачио покретни робот, те се иста преврнула а радници пали с висине од 5 м на под. Није спорно ни да је тужиоцу отказан Уговор о раду због немогућности послодавца да га распореди на друго радно мјесто јер му је утврђена промијењена радна способност (инвалид II. категорије), чији је узрок несрећа на послу, а што све произилази и из Рјешења о престанку Уговора о раду тужиоца код туженог број: 01-38/17 од 31. 10. 2017; Одјаве осигураника за ПИО с почетком осигурања тужиоца од 1. 2. 2010. год.; Рјешења туженог број: 91-АКМ/17 од 17. 11. 2017. године; Рјешења ФЗ ПИО/МИО КАС Зеница од 31. 7. 2017. године, али спорна је надлежност суда, затим да ли је потраживање тужиоца застарјело, спорна је пасивна легитимација туженог и одговорност туженог за насталу штету, те основ и висина постављеног тужбеног захтјева.

6.4 Анализа

У правној анализи се чињенично стање које је суд оцјеном доказа утврдио, као и чињенице које нису спорне али су значајне за одлуку доводе у везу с одређеним правилом које суд примјењује за рјешавање спора. Уколико суд на основу оцјене изведених доказа неку чињеницу не може са сигурношћу да утврди, примијениће правило о терету доказивања из члана 126. ЗПП-а⁹¹. То значи да ће суд прво одредити која странка има обавезу да докаже или оповргне оспорену одлучну чињеницу, и у случају када ту чињеницу не може са сигурношћу да утврди, недоказивање те чињенице ће ставити на терет тој странци. Да би судија могао да одреди на којој је странци терет доказивања, мора да зна садржај правне норме, из које произилази обавеза странке да докаже одређену чињеницу. Тај садржај може бити изричит и јасан, као у случају одредбе чл. 154. Закона о облигационим односима, којом је прописано да је штетник дужан да оштећеном накнади штету, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице, или одредбе чл. 102. Закона о раду, према којој је у случају спора због отказа уговора о раду на послодавцу терет доказивања постојања оправданог разлога за отказ, или одредбе чл. 15. ст. 1. Закона о забрани дискриминације⁹², према којој у свим поступцима предвиђеним тим законом када лице или група лица, на основу њима расположивих доказа, учине вјероватним да је дошло до дискриминације, терет доказивања да није дошло до дискриминације лежи на супротној страни. Међутим, често не постоје јасне законске одредбе о терету доказивања, и

⁹⁰ Чл. 148. ст. 1. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 305. ст. 1. ЗПП-а БДБиХ.

⁹¹ Чл. 93. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 249. ЗПП-а БДБиХ.

⁹² Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

у том случају се примјена тог правила веже за примјену одредбе чл. 7. ЗПП-а⁹³, којом је прописано да су странке дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и да изводе доказе којима се утврђују те чињенице. То значи да ће у случају када нека од странака пружи ваљан доказ за постојање одређене чињенице на којој се заснива њен захтјев, а друга страна тај доказ својим наводима оспори, ова друга бити дужна да својим доказима докаже основаност тог оспоравања. У складу с наведеним, суд који одлучи примјеном овог правила, у образложењу своје одлуке мора да да и разлоге због којих је исто примијенио на одређени начин, јер је и ту одлуку могуће побијати правним лијековима, уколико странка сматра да је правило примијењено на њену штету (погрешна примјена материјалног права).

примјер

Тужилац током поступка тврди да је маржа фиксни непромјенљиви дио каматне стопе, док тужена тврди да су оба елемента из којих се каматна стопа састоји промјењива. С обзиром на то да странке различито тумаче одредбе о каматној стопи, конкретне одредбе треба тумачити у смислу чл. 99. и 100. ЗОО-а. Одредбе чл. 99. ЗОО-а прописују да се одредбе уговора примјењују онако како гласе, док је у ст. 2. истог члана прописано да се при тумачењу спорних одредби не треба држати дословног значења употребијених израза већ треба истражити заједничку намјеру уговарача и одредбу тако разумјети како то одговара начелима обавезног права утврђеним овим законом. Дакле, у складу с наведеним одредбама, јасне уговорне одредбе примјењују се и извршавају онако како гласе, а само спорне одредбе ваља тумачити и извршавати у складу с правом вољом уговорних страна сходно начелима обавезног права. Одредба чл. 100. ЗОО-а прописује да у случају кад је уговор склопљен према унапријед одштампаном садржају или кад је уговор на други начин припремила и предложила једна уговорна страна, нејасне одредбе тумачиће се у корист друге стране. У конкретном случају ради се о типском уговору тужене чији је садржај унапријед одштампан, на који тужилац није имао могућност да утиче нити да мијења поједине одредбе уговора, па их ваља тумачити у корист друге стране. Како у уговору није одређена висина каматне марже нити да је иста промјенљиви дио каматне стопе, значи да нема јасних уговорних одредби које се односе на маржу. Стога суд цијени да уговарање промјенљиве марже није била заједничка намјера уговорних страна. Све и да је уговорена промјенљива маржа, иста не би зависила од објективних елемената, већ би зависила од одлуке једне уговорне стране (банке), те би предмет обавезе у погледу камата и по том основу био неодређен. Када би било допуштено да банка мијења каматну стопу по основу промјене каматне марже, она не би имала никакав ризик у пословању и све своје губитке произишле из лошег управљања, претјераног излагања ризику одобрених кредита који се неће вратити, покривала би на терет корисника кредита с којима већ има закључене уговоре о кредиту, те би имала монополски положај у диктирању цијене капитала на тржишту, што је супротно чл. 14. ЗОО-а.⁹⁴

У конкретном уговору нису прецизно одређени параметри за промјену каматне стопе нити метода обрачуна тих параметара, већ висину каматне стопе једнострано одређује банка у складу са својим одлукама, и на тај начин једнострано одређује обавезе тужиоца као корисника кредита, на које одлуке тужилац није могао да утиче, нити су му познати параметри на основу којих је донесена одлука банке о каматним стопама, а банка прије доношења тих одлука с тужиоцем није преговарала.

Предметни уговор је саставила тужена и одредила услове кориснику кредита као економски супериорна страна, те на основу тога нема преговора, тако да је тужилац те услове могао само у цјелини да прихвати или одбије, а тужена диктира своје услове позивањем на опште акте којима су интереси тужене заштићени, па тужилац који није економски стручњак сноси посљедице које није могао да предвиди. Тужилац је такав уговор потписао без утицаја на измјену битних елемената уговора.

Иако је уговор у смислу чл. 1066. ЗОО-а закључен у законом прописаној форми, исти садржи нејасне одредбе које се односе на каматну стопу. Према томе, одредбе уговора које промјену уговорене камате чине зависном искључиво од одлуке банке,

⁹³ Чл. 12. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 7. ЗПП-а БДБиХ.

⁹⁴ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

без прецизно одређених параметара од којих та промјена зависи, супротне су начелу равноправности учесника у облигационим односима у смислу чл. 11. ЗОО-а, јер банка као вјеровник једнострано одређује обавезе тужиоца као дужника на његову штету. Уговорна одредба о каматама супротна је начелу савјесности и поштења у смислу чл. 12. ЗОО-а која прописује да су у заснивању облигационих односа и остваривању права и обавеза из тих односа учесници дужни да се придржавају начела савјесности и поштења.⁹⁵

Сprovedене доказе суд је цијенио према правилима одређеним у чл. 8. у вези с чл. 123. ЗПП-а и критеријумима за расподјелу терета доказивања на странке постављеним у чл. 7, 77. и 102. ЗПП-а, имајући у виду да је предмет спора захтјев тужиоца за отплату кредита од стране туженог као јемца.⁹⁶

Предметни спор представља спор с међународним елементом, јер је тужилац привредно друштво са сједиштем у Р. Словенији, а тужени има сједиште у БиХ. Конкретно, ради се о спору који је произишао из облигационоправног односа на основу уговора о купопродаји склопљеног између тужиоца као продавца чије је сједиште у Словенији и туженог као купца чије је сједиште у БиХ. Из исказа законског заступника тужиоца, који је суд у цијелости прихватио као тачан и вјеродостојан јер је исти пред судом говорио увјерљиво, произилази да су се парничне странке налазиле у дугогодишњем пословном односу по основу купопродаје робе из продајног асортимана тужиоца (соје). Парничне странке нису уговориле мјеродавно материјално право за рјешење овог спора, па се у рјешавању предметног спора примјењује Конвенција Уједињених нација о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године (ратификована и објављена у „Службеном листу СФРЈ”, Међународни уговори бр. 10/84, у даљем тексту: Бечка конвенција). Будући да се у конкретном случају ради о међународној продаји робе, на однос међу странкама се, у складу с чл. 1. Бечке конвенције, примјењује иста, јер се ради о уговору о продаји робе између страна које имају своја сједишта на територијама различитих држава, а обје државе су потписнице Бечке конвенције, чију примјену странке нису изричито искључиле.⁹⁷

Одредбом из чл. 173. Закона о облигационим односима прописано је да се за штету насталу у вези с опасном ствари, односно опасном дјелатношћу, сматра да потиче од те ствари, односно дјелатности, изузев ако се докаже да оне нису биле узрок штете. За штету изазвану опасном ствари или опасном дјелатношћу одговорност се не заснива на кривици, него на створеном, одржаваном или контролисаном ризику. Она је, дакле, објективна. Да би оштећени остварио право на накнаду, довољно је да докаже да је претрпио штету, да она потиче од опасне ствари или опасне дјелатности. Он не мора да доказује ни да је штета проузрокована опасном ствари, односно опасном дјелатношћу, ако су ове материјално учествовале у штетном догађају. Овдје постоји законска претпоставка да штета настала у вези с опасном ствари, односно опасном дјелатношћу потиче од те ствари, односно дјелатности. Ова претпоставка је релативна, јер постоји могућност да се доказима оповргне. Штета не потиче од опасне ствари у случају кад је изазвана вишом силом, радњом оштећеног или нечим трећим.

У конкретном случају, постављање цијеви за гријање на висини од 5 м подводи се под појам опасне дјелатности, према томе тужени као послодавац тужиоца за којег је он обављао рад одговара за штету насталу у обављању те опасне дјелатности, и то по начелу узрочности а не кривње. Према томе, за постојање одговорности туженог довољно је да је штета посљедица обављања опасне дјелатности у радном процесу код туженог као послодавца. Одредбом из чл. 177. Закона о облигационим односима прописани су случајеви због којих се лице које се бави опасном дјелатношћу може ослободити од одговорности, а ти су случајеви уколико докаже да штета потиче од узрока који се налазио изван ствари, а чије се дјеловање није могло предвидјети, избјећи или отклонити, или ако докаже да је штета настала искључиво радњом оштећеног или трећег лица.⁹⁸

⁹⁵ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

⁹⁶ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

⁹⁷ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

⁹⁸ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

6.5 Закључак

Након што оцијени да су све одлучне чињенице на којима се заснивају захтјеви странака потпуно утврђене, суд ће се вратити правној анализи и повезивањем утврђених чињеница с правном нормом донијети правне закључке.

У правном закључку суд износи своју оцјену о томе које су правне посљедице настале због одређеног стања или понашања странака. Правни закључак је резултат примјене одређеног правила на чињеницу чије је постојање утврђено на основу оцјене доказа.

Констатација суда да је тужбени захтјев основан није правни закључак. То је правно необразложен закључак. Прије изношења таквог закључка суд мора да изложи правну дискусију, која се заснива на анализи чињеница и одговарајуће правне норме која за одређене чињенице везује одређену правну посљедицу.

примјер

Иако у уговору о кредиту није наведено да се ради о уговору уз валутну клаузулу, с обзиром на то да је кредит пласиран у валути КМ и да се плаћање рата кредита врши у домицилној валути, што произилази из интерног налога–пласман кредита, те трајног налога, закључује се да се ради о кредиту уз валутну клаузулу, а не о девизном кредиту. Из одредбе чл. 395. ЗОО-а се да закључити да уговарање кредита с валутном клаузулом није било забрањено у вријеме закључења предметног уговора.⁹⁹

У погледу основа одговорности туженог за насталу штету коју је претрпио тужилац, суд је утврдио да се ради о основу из одредбе чл. 154. ст. 2. и чл. 174. ст. 1. Закона о облигационим односима, тј. да је тужени у конкретној правној ствари одговоран по основу бављења опасном дјелатношћу. У судској пракси опасном дјелатношћу сматра се она дјелатност када у њеном редовном току обављања, по њеној техничкој природи и начину обављања, може бити угрожено здравље људи или имовина, тако да то угрожавање изискује повећану пажњу лица која обављају ту дјелатност. Наиме, грађевинска дјелатност, по мишљењу овог суда, представља повећан извор опасности за здравље људи и имовину, а нарочито када се дјелатност обавља на висини, што указује на то да грађевинска дјелатност којом се бави тужени представља опасну дјелатност. Тужени ниједним изведеним доказом није доказао да конкретан рад који је обављао тужилац, односно дјелатност којом се бави тужени не представља опасну дјелатност, па исти одговара и за сву штету која је настала од те опасне дјелатности, у смислу одредбе чл. 174. ст. 1. ЗОО-а. Наиме, из чл. 173. ЗОО-а произилази да постоји законска претпоставка узрочности, односно да се сматра да штета настала у вези с опасном ствари односно опасном дјелатношћу потиче од те ствари, односно дјелатности, изузев ако се докаже да оне нису узрок штете. Тужени ниједним изведеним доказом није доказао да конкретан рад који је обављао тужилац, односно дјелатност којом се бави тужени не представља опасну дјелатност, па исти одговара и за сву штету која је настала од те опасне дјелатности, у смислу одредбе чл. 174. ст. 1. ЗОО-а.¹⁰⁰

Имајући у виду све напријед наведено, суд је и у поновном поступку утврдио да су тужилац и првотужени ступили у ваљан облигационоправни однос прописан чл. 600. Закона о облигационим односима (у даљем тексту: ЗОО) закључењем Уговора о дјелу дана 1. 8. 2003. године с трајањем до 31. 12. 2003. године, при чему није од значаја за ваљаност Уговора и за обавезу уредног извршавања преузетих обавеза евентуална чињеница да Уговор није пријављен Пореској управи.

⁹⁹ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

¹⁰⁰ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

Након напријед наведеног утврђења ваљаности основног посла и чињенице да су уговорне стране биле дужне да се придржавају онога што су уговориле, суд је надаље утврдио и да су се друготужени, *трећетужени* и четвртотужени ваљано обавезали да ће учествовати у изравнању евентуалног дуга или мањка који би се утврдио путем суда, при чему су по становишту овог суда исти ваљано постали лично средство осигурања закљученог Уговора, као јемци, у складу с чл. 997. ЗОО-а. Наведени члан, наиме, прописује да се уговором о јемству јемац обавезује вјеровнику да ће испунити правоваљану и доспјелу обавезу дужника, ако овај то не учини, а који уговор је ваљан уколико је изјаву и јемчење учинио писмено. Јемчење, дакле, по законским одредбама не условљава да је јемац запослен и да изјаву о јемчењу потврди или овјери његов послодавац, будући да јемац одговара свом својом имовином, а не само евентуално платом из радног односа. Оно што је у том правцу битно јесте да је изјава о јемчењу дата слободно, без присиле, писменим путем, те да је јемац потпуно пословно способан, а које услове испуњавају изјаве друготуженог, *трећетуженог* и четвртотуженог које су спроведене као докази и за које ови тужени и не споре да су их потписали, а при чему није утицало то што су исти наводно вјеровали да само формално јемче за првотуженог, јер такво јемство закон не познаје, нити је изјавама о јемству јемчење ограничено до неког новчаног износа.

Све наведено потврђује и мјеница коју су такође потписали сви тужени, и за коју није доказано да је неко од тужених није потписао, односно да су њихови потписи фалсификовани, при чему је мјеница као средство осигурања независна од правног посла који осигурава тако да иста представља и самосталан основ обавезивања који се цијени у складу са Законом о мјеници („Службене новине Федерације БиХ”, број 32/00 и 28/03). У складу с напријед наведеним, суд закључује да су сви тужени дужни да тужиоцу измире евентуално постојећи дуг по Уговору о дјелу од 1. 8. 2003. године.

На овом мјесту суд образлаже да потраживање није нити застарјело будући да је тужба поднесена 19. 12. 2006. године, а да утужени дуг потиче из обављања заступања по Уговору о дјелу из друге половине 2003. године, при чему је суд становишта да се у конкретном случају има примијенити општи застарни рок од 5 година из чл. 371. ЗОО-а, јер се ради о дугу насталом повредом уговорне обавезе. Потраживање не би застарјело нити ако би се посматрало са становишта трогодишњег застарног рока за накнаду штете, будући да је спорни уговор престао 31. 12. 2003. године његовим истеком, а да је тужба поднесена 19. 12. 2006. године.¹⁰¹

Одредбом чл. 78. Бечке конвенције прописано је да, ако једна странка не плати цијену или неки други износ с којим је у заостатку, друга страна има право на камате на такав износ, а да тиме не губи право да тражи накнаду штете која јој припада на основу чл. 74. Спроведеним доказима утврђено је, а што и није спорно међу парничним странкама, да су се исти налазили у облигационом односу по основу купопродаје робе из продајног асортимана тужиоца (соје), коју робу је тужилац туженом испоручио и за исту испоставио напријед побројане рачуне детаљно наведене у Спецификацији обрачуна законске затезне камате број 7024 од 30. 7. 2013. године, број 9556 од 31. 12. 2013. године и број 9770 од 20. 8. 2014. године. Такође није спорна ни чињеница да је тужени каснио у плаћању предметних рачуна, због чега тужилац потражује обрачунату законску затезну камату у износу од 39.177,23 КМ у противриједности од 20.031,00 ЕУР-а.

Тужени је истакао приговор застаре потраживања. Питање застаре потраживања из уговора о међународној продаји робе није уређено Бечком конвенцијом, тако да се у погледу приговора застаре имају примијенити правила из Конвенције о застари потраживања у области међународне купопродаје робе („Службени лист СФРЈ” – Међународни уговори бр. 5/1978, у даљем тексту: Конвенција о застари), која се примјењује у Словенији и БиХ, на основу нотификације о сукцесији односно одредбе чл. 34. Бечке конвенције о сукцесији држава у погледу међународних уговора, којом је предвиђено да се у случају одвајања дијелова државе, сваки међународни уговор који је на дан сукцесије био на снази за читаво подручје државе преднице остаје на снази за сваку државу сљедницу.

¹⁰¹ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

Према одредби чл. 3. Конвенције о застари, иста се примјењује у случајевима ако стране уговорнице у вријеме закључења уговора о међународној купопродаји робе имају пословна сједишта у државама уговорницама, док према ст. 2. истог члана ова конвенција се примјењује без обзира на право које треба примијенити на основу правила међународног приватног права, осим ако појединим одредбама ове конвенције није другачије одређено.

Одредбом чл. 8. Конвенције о застари прописан је четворогодишњи рок застаре, а одредбом чл. 9. је прописано да застарјелост почиње тећи оног дана када доспије право на потраживање, осим у случајевима предвиђеним одредбама чл. 10, 11. и 12. Конвенције. Одредбом чл. 13. Конвенције о застари прописано је да вријеме застарјелости престаје тећи када повјерилац предузме било коју радњу која се по закону суда код којег је покренут поступак сматра отварањем судског поступка против дужника, или истицањем потраживања од стране повјериоца у неком раније покренутом поступку против дужника у циљу удовољења или признања његовог потраживања.

Одредом чл. 27. Конвенције о застари је прописано да истек времена застарјелости у погледу главног дуга има за посљедицу и истек обавезе плаћања камата на тај дуг. Из напријед цитиране одредбе чл. 27. Конвенције произилази да законска затезна камата дијели правну судбину главног потраживања, па када застари главно потраживање, у смислу цитиране одредбе чл. 27. Конвенције, застарјело је и потраживање камата.

У конкретном случају, тужба је поднесена дана 18. 11. 2016. године, па је наведеног датума, у складу с чл. 13. Конвенције, дошло до прекида застаре. Дакле, потраживање које је доспјело до 18. 11. 2012. године је застарјело у складу с чл. 8. Конвенције о застари. Како из напријед наведеног чињеничног стања и изведених доказа, посебно Спецификације обрачуна камата број 7024 од 14. 8. 2013. године, произилази да су рачуни доспјели на наплату прије 18. 11. 2012. године, то је у складу с чл. 27. Конвенције застарјело и предметно потраживање камата по напријед наведеним рачунима, обрачунатих у укупном износу од 7.120,97 ЕУР-а, који износ је суд утврдио једноставном математичком операцијом збрајања обрачунатих камата по наведеним рачунима, па је ваљало за наведени износ одбити тужбени захтјев.

Тужилац је тужбеним захтјевом захтијевао и споредна потраживања да се тужени обавезе да тужиоцу на износ главног дуга исплати и законске затезне камате почев од 20. 9. 2016. године. Тужиоцу припадају законске затезне камате на износ обрачунатих камата за дане доцње као главног дуга почев од дана 18. 11. 2016. године као дана подношења тужбе у складу с одредбама чл. 382. Облигационог законика Р. Словеније („Службени лист Р. Словеније”, бр. 83/01) према којем члану се на неплаћене камате могу да траже закашњеле камате само од дана када је суду уложен захтјев за њихово плаћање, па је преостали захтјев за исплатом законске затезне камате почев од 20. 9. 2016. године до 18. 11. 2016. године одбијен као неоснован. Наиме, Бечка конвенција не регулише тзв. процесну камату, па како Бечка конвенција за случај да одређена питања нису ријешена Конвенцијом упућује на примјену правила међународног приватног права, то се наведено питање има ријешити примјеном Закона о рјешавању сукоба закона с прописима других земаља у одређеним односима („Службени лист СФРЈ”, бр. 43/82). Неспорно је да су тужилац и тужени били у облигационоправном односу по основу купопродаје покретних ствари и да се у вријеме понуде сједиште продавца налазило у Р. Словенији, те у складу с чл. 20. ст. 1. т. 1. наведеног закона као мјеродавно право у погледу процесне камате се има примијенити право мјеста сједишта продавца, у овој правној ствари тужиоца, дакле право Р. Словеније.¹⁰²

¹⁰² Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

6.6 Досљедност аргументације, логичност и разумљивост

Полазећи од очекивања да се воља суда која је изражена у конкретној одлуци треба поклапати с вољом законодавца прописаном у општем правилу, образложење пресуде у грађанском спору мора да испуни то очекивање, односно да буде гаранција против судске произвољности приликом примјене апстрактне правне норме на чињенице у конкретном предмету. Осим што из образложења судске одлуке мора бити видљиво да је суд размотрио и оцијенио све релевантне наводе и приједлоге странака, односно да се бавио питањима коју су важна за странке, јасно и досљедно образложење судске одлуке омогућава странкама успјешно остваривање права на улагање правног лијека. У складу с тим, странке могу одлуку да схвате и прихвате, а разлози и правни закључци на којима се заснива одређена судска одлука могу да се правилно испитају само ако је суд, који је ту одлуку донио, дао разумљиво, потпуно и логично правно образложење. Свака судска одлука због тога мора да задовољи и тај критеријум образложене судске одлуке. Вјештина писања образложења пресуде, а посебно правне анализе спора, стиче се радом и искуством те побољшава временом, али и одговарајућом едукацијом новоименованих судија, која је неопходна. Уз то, изузетно је важно судијама омогућити и приступ бази судских одлука, или збиркама стручно одабраних одлука Врховног суда, јер се учење уз коришћење примјера увијек показује као успјешно. Међутим, потребно је наћи праву мјеру и с коришћењем других одлука, како се одлуке, а посебно њихова правна образложења, не би само „преписивале” него користиле као добри примјери, за развијање способности критичког мишљења, прилагођавања, коришћења аналогije, односно потицање развоја правне мисли и судске праксе.

6.7 Позивање на судску праксу

Судови се у неким одлукама позивају на судску праксу или схватања Врховног суда, или на праксу ЕСЉП-а и других међународних судова. За тај дио правне анализе је неопходно добро познавање судске праксе од стране судије, односно њена лака доступност судијама. Зато је потребно радити на формирању, а затим и коришћењу базе одлука Врховног суда, која ће бити доступна свим судијама, те им олакшати приступ одлукама Европског суда за људска права, као и других судова, те радити и даље на едукацији судија и размјени корисних информација између судова. Међутим, приликом позивања на судску праксу није довољно у образложењу само навести неку судску одлуку, или упутити на исту. Судска пракса у правном систему Босне и Херцеговине није извор права, међутим она, као процес који се непрекидно развија, има свој континуитет, што може да буде од великог утицаја на предвидивост суђења и правну безбједност, као обиљежја владавине права. Развој судске праксе у периоду транзиције, који је у случају Босне и Херцеговине непримјерено дугачак и проблематичан, често је обиљежен сталним промјенама већег броја закона и, у складу с тим, потребом унутрашњег усклађивања односно хармонизације цијелог правног система. У том процесу се уочавају правне празнине, које мора рјешавати пракса, због чега је јако важно да одлуке судова буду доступне судијама, како неуједначена судска пракса не би била разлог правне несигурности. Приликом позивања на судску праксу, потребно је правилно изложити стајалиште суда који је донио одлуку, и објаснити у чему се оно подудара с усвојеним стајалиштем судске праксе. Ако нема судске праксе у вези с примјеном одређених правила, онда је посебно важно да стајалиште суда буде резултат темељито извршене правне анализе спора, односно да суд дâ одговоре на сва спорна правна питања. Циљ позивања на судску праксу је да се појача изложена правна аргументација, односно потврди исправност правног резоновања суда у одређеној одлуци, што значи да она не може да замијени обавезу суда да изнесе своју правну дискусију и аргументацију. Као добар примјер за овај дио образложења се наводе одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине и Европског суда за људска права, у којима судови прво износе властито правно схватање у конкретном предмету, које затим подупиру позивањем на правна схватања изражена у другим одлукама, донесеним у предметима с истим или сличним спорним питањима. Уколико суд директно примијени неку одредбу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, неопходно је позвати

се на праксу ЕСЉП-а у вези с примјеном те одредбе. Коришћење судске праксе, осим што обогаћује знање судије, исто чини и видљивим, и омогућава странкама да боље разумију одлуку, као и правне стандарде на којима је иста заснована.

примјери

Супротно наводима жалбе тужиоца, првостепени суд је правилно одлучио о трошковима поступка примјеном одредбе чл. 387. ст. 1. Закона о парничном поступку, цијенећи да тужиоцу не припадају трошкови у износу од 2.560,98 КМ, а који се односе на трошкове одсуства из канцеларије у укупном износу од 1.440,00 КМ и трошкове превоза властитим возилом у износу од 1.120,98 КМ, а у складу с Правним схватањем усвојеним на Панелу за уједначавање судске праксе из грађанске области на којем су учествовали представници Суда Босне и Херцеговине, Врховног суда Федерације БиХ, Врховног суда Републике Српске и Апелационог суда Брчко дистрикта БиХ, одржаном у Сарајеву 30. 1. 2014. године.

И по мишљењу овог суда, у конкретном случају, а имајући у виду врсту и сложеност спора, висину вриједности спора, ангажовање адвоката чије је сједиште изван подручја суда не може се сматрати неопходним за вођење ове парнице, па се тако ни трошкови настали услјед тога не могу сматрати трошковима потребним ради вођења парнице, због чега тужиоцу не припадају трошкови превоза и одсуства из канцеларије његовог пуномоћника по тим основама у потраживаном износу. Стога позивање тужиоца на судску праксу у сличним предметима није релевантно за пресуђење ове правне ствари. У примјени одредбе чл. 387. ст. 1. Закона о парничном поступку суд цијени који су трошкови били потребни ради вођења парнице оцјењујући брижљиво све околности. Тужилац, изузев околности да пуномоћник тужиоца има регистровано сједиште у Тузли, не наводи нити једну другу околност која би оправдавала досуђење ових трошкова. Неосновано је позивање тужиоца на став други напријед цитираног члана, који став прописује да ће се награда адвоката одмјерити према тарифи, а то не значи, ако је награда тарифом предвиђена, да се има иста досудити у ситуацији када суд цијени који су трошкови били потребни ради вођења парнице.¹⁰³

6.8 Образложење другостепене одлуке

И другостепене одлуке морају имати своју структуру, а њихов садржај зависи од садржаја жалбе и одговора на жалбу, те оцјене одлучних жалбених навода и правне анализе спора од стране другостепеног суда, који у поступку испитује првостепену пресуду границама у којима се иста побија жалбом и по службеној дужности, у складу с чл. 221. ЗПП-а¹⁰⁴.

У неким другостепеним одлукама суд не даје јасне упуте другостепеном суду, или чак јасно не наводи разлоге укидања првостепене одлуке. Без та два елемента, образложење одлуке којом се пресуда првостепеног суда укида не може бити потпуно и јасно.

Приликом преиначавања пресуде, потребно је да другостепени суд изложи властиту примјену материјалног права, али и објасни зашто је она коју је учинио првостепени суд погрешна. Такође, треба оцијенити и жалбене наводе којима се указује на погрешну примјену материјалног права, ако су од одлучног значаја.

И у случају одбијања жалбе је важно да суд оцијени жалбене наводе који су од одлучног значаја, и објасни зашто их је одбио као неосноване, а не само да констатује да је првостепена пресуда правилна, и позове се на њено образложење.

Одлука другостепеног суда мора да садржи изражено правно схватање тог суда и разлоге због којих је тај суд заузео одређено правно схватање те донио одређену одлуку. Без израженог властитог критичког мишљења и оцјене свих одлучних навода странака, те јасног и потпуног правног образложења, другостепена одлука не задовољава критеријуме образложене судске одлуке из чл. 6. ЕКЉП-а.¹⁰⁵

¹⁰³ Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ”, број 59/09, 66/16).

¹⁰⁴ Чл. 341. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 188. ЗПП-а БДБиХ.

¹⁰⁵ Чл. 341. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 188. ЗПП-а БДБиХ.

примјери

Неосновано се жалбом туженог указује да побијана пресуда нема правилну оцјену изведених доказа, а што има за посљедицу да првостепени суд није могао закључити да постоји одговорност туженог за штетни догађај. Наиме, овај суд налази да је првостепени суд правилно оцијенио све изведене доказе, прије свега исказе саслушаних свједока и странака као и материјалне доказе побијане одлуке, па је на основу тако правилне оцјене изведених доказа утврдио да је тужбени захтјев тужиоца дјелимично основан. Истицање туженог у жалби да првостепени суд није оцијенио на адекватан начин исказ свједока С.Е, а нити је образложен од стране суда, не одговара стању списа и побијаној одлуци. Супротно тим наводима првостепени суд је, рјешавајући по тужбеном захтјеву тужиоца, дао оцјену свих изведених доказа који су од одлучног значаја, сваког засебно и свих заједно. Слободној оцјени изведених доказа од стране првостепеног суда тужилац не може основано да супротстави своју оцјену изведених доказа на начин како то износи у жалби, јер притом тужилац занемарује чињенице и наводе које је изнијела супротна странка у поступку и које је првостепени суд морао да супротстави наводима туженог, како је то и истакнуто у образложењу првостепене пресуде. За такву одлуку првостепени суд је потпуно и правилно утврдио све релевантне чињенице које се односе на тужбени захтјев, а које су резултат анализе спроведених доказа, оцијењених на начин прописан одредбом чл. 8. и 123. ст. 2. Закона о парничном поступку, а дате разлоге као правилне прихвата и овај суд.

Првостепени суд је дао исцрпне разлоге које као правилне прихвата и овај суд зашто се није могла прихватити као тачна тврдња свједока Е.С: „Само смо на платформи били Алија и ја. Ми смо погрешно процијенили висину. Тако је испало”. Закључак првостепеног суда да исти не поклони вјеру исказу овог свједока у дијелу који је напријед цитиран није арбитражан и истом је претходила оцјена свих изведених доказа, а прије свега исказа тужиоца датог у својству странке те свједока Е.С, који су једини и били актери у овом штетном догађају. У ситуацији када је тужилац изјавио: „Е.С је извукао ту платформу и наставили су поново с радом. Попели смо се поново на висину отприлике 5-6 метара, не би знао тачно... а управљао бином конкретне прилике је Е.С... оцијенио да не требамо више”, а када наводи свједока нису потврђени другим материјалним, а ни субјективним доказима, нити спроведеним вјештачењем по вјештаку заштите на раду, исправно је првостепени суд одлучио када није прихватио исказ овог свједока „да су погрешно процијенили висину”. Одредбом чл. 137. Закона о парничном поступку је регулисано извођење доказа саслушањем свједока, саслушање свједока је стављено у исти ранг с осталим доказним средствима јер су свједоци често главни актери поступка и најбоље су обавијештени о предмету спора, познате су им све одлучне чињенице и њихов приказ спорног догађаја је најпотпунији. Међутим, због њиховог субјективног односа према спору и оправдане заинтересованости за успјех у парници, а у конкретном случају ради се о раднику туженог који је и у конкретном случају управљао платформом, изјава овог свједока је сумњиве вриједности и као таква непоуздан извор сазнања за суд, а у конкретном случају жалилац нити једним другим доказом није потврдио наводе овог свједока.¹⁰⁶

Супротно жалби, правилан је закључак изнесен у побијаној пресуди да у конкретном случају за штетне посљедице тужиоачеве повреде задобивене на раду дана 12. 3. 2014. године постоји одговорност туженог одређена чл. 173. и 174. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ”, број 29/78 до 75/89, „Службени лист РБиХ”, број 2/92, 13/93 и 13/04 и „Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03 и 42/11). И по мишљењу овог суда, рад на платформи на висини од пет метара има карактеристике опасне дјелатности. Да је то тако произилази и из исказа тужиоца, свједока Е.С. те пријаве несреће у којој се у рубрици 17 – детаљан опис несреће – наводи: при радовима на монтажи на столарској скели захватио га је стаблер без возача, тако да се скела срушила и радници који су били на њој су пали на тло с пет метара висине. Дакле, чињенично стање списа оправдава закључак

¹⁰⁶ Чл. 341. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 188. ЗПП-а БДБиХ.

првостепеног суда да се у конкретном случају ради о објективној одговорности туженог, јер је штета коју је претрпио тужилац посљедица дјелатности којом се тужени бави, а у конкретном случају то је постављање цијеви за гријање с платформе на висини од 5 м.¹⁰⁷

Неоснован је навод жалбе да је наступила застарјелост права на накнаду штете, имајући у виду вријеме када се десио штетни догађај 12. 3. 2014. године и вријеме подношења тужбе 28. 11. 2017. године. Жалилац устрајава на тврдњи да је дана 22. 10. 2014. године завршено неуролошко лијечење у којем се наводи да се пацијент осјећа боље, да нема кризе свијести, те од тог датума до подношења тужбе протекао је рок из чл. 376. Закона о облигационим односима.

О овом наводу жалбе првостепени суд износи ваљано образложење на страни 10, те се жалилац упућује на тај дио образложења побијане одлуке.

Приговор застарјелости захтјева за накнаду штете може се правилно разријешити само ако се претходно правилно утврди моменат настанка штете.

Према одредби чл. 376. ст. 1. Закона о облигационим односима, потраживања накнаде проузроковане штете застаријева за три године од када је оштећени сазнао за штету и лице које је штету учинило. Под појмом сазнања за штету подразумијева се сазнање о њеном постојању и обиму, односно висини штете. Наиме, штета настаје и траје континуирано док узрок континуирано дјелује, а њен обим није одредив по дијеловима и временским периодима, па оштећени не може sukcesивно да остварује право на њену накнаду. Законом није предвиђена могућност тражења накнаде будуће штете ове врсте, па се не може говорити о наступању застаре потраживања све док штетне посљедице настају и док нису добиле коначан обим. Прекидом даљег настајања штете почели би да теку рокови из чл. 376. Закона о облигационим односима.

Дакле, код захтјева за накнаду овог вида нематеријалне штете сматра се да се рокови застаре потраживања, у смислу одредбе чл. 376. ст. 1. Закона о облигационим односима, рачунају од дана када је лијечење од посљедица штетног догађаја завршено, односно од дана када је оштећени сазнао за штету и то у њеном пуном обиму, јер је оштећени тада могао да сазна да су посљедице повреде такве природе да се на основу њих може остваривати право на накнаду штете. Под појмом да је оштећени сазнао за штету подразумијева се не само сазнање о постојању саме штете, већ и обим, односно елементи којима се одређује висина штете. Код уобичајених видова нематеријалне штете настале услед повређивања, то сазнање по правилу се поклапа са завршетком интензивног лијечења или лијечења у континуитету и стабилизацијом здравственог стања оштећеног, односно када је оштећени сазнао за трајну посљедицу задобивених повреда и постао свјестан тога да лијечење не придонио смањењу трајних штетних посљедица озљеде. Притом се као тренутак сазнања за штету може узети завршетак лијечења и стабилизација здравственог стања оштећеног, односно завршетак лијечења и наступање сигурности да се даље посљедице не могу више уклонити нити битно смањити у односу на нематеријалну штету.

Код утврђења да је неурохируршко лијечење код тужиоца завршено 22. 10. 2014. године, те је настављено у јануару 2017. године у смислу третмана посљедица ранијег повређивања, јер је тужиоцу тада постављена дијагноза епилепсије, као директна посљедица претрпљене штете, чиме је тужилац коначно сазнао за трајне посљедице своје болести и за чињеницу да даље лијечење не придонио смањењу тих посљедица, правилан је закључак првостепеног суда да није наступила застара потраживања будући да застарни рок у овом случају није текао од тренутка настанка незгоде већ од тренутка када је тужиоцу било јасно какве су посљедице повреде (обим штете).¹⁰⁸

¹⁰⁷ Чл. 341. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 188. ЗПП-а БДБиХ.

¹⁰⁸ Чл. 341. ЗПП-а пред Судом БиХ, чл. 188. ЗПП-а БДБиХ.

7. Израда пресуде

Аутори: Звјездана Антоновић и Фатима Мрдовић

Пресуда је веома значајан правни акт који сублимира читав поступак и у њему изведене закључке. Све што је до тада урађено остаје без смисла уколико оно што је написано у пресуди остане недовољно или недостојно претходно обављеног посла.

Задатак суда је да на основу чињеничне грађе утврђене у судском поступку, подводећи под одговарајућу материјалноправну норму, изведе закључак о томе на који начин треба да ријеша спорни правни однос између странака.

Пресуда мора да буде квалитетна јер прије свега представља круну цијелог поступка и она мора јасно, прецизно и логично да прикаже закључке до којих је суд дошао након спроведеног поступка. Дакле, мора да буде исправна како у материјалном тако и у формалном смислу.

Писање квалитетне пресуде захтијева познавање бројних вјештина, вишестрано знање, али прије свега познавање језика и правила правописа и логике. На квалитет пресуде утиче њена увјерљивост заснована на знању и стручности.

Што је једноставнији начин на који суд изражава своје закључке, оцјене и схватања, то је пресуда квалитетнија.

Правна терминологија се мора пажљиво употребљавати из тог разлога што њено погрешно коришћење пресуду може да учини нејасном и неујерљивом.

Пресуда прије свега мора да буде јасна и увјерљива и неким странкама, заступнику који изјављује правни лијек, вишем суду који испитује њену правилност и законитост, некада и суду у другој држави који ће ту пресуду извршавати, као и широј јавности у оквиру које се формира мишљење о раду судија и правосуђу као цјелини.

7.1 Структура и вјештина изражавања

Није довољно да пресуда буде правно коректна, већ она мора да буде и језички и граматички правилна, лако читљива и разумљива. Оно што суд каже и начин на који каже подједнако је важно као и оно што одлучи. За квалитетну пресуду неопходно је комбиновање вјештине писања и правног знања.

Добра припрема нацрта пресуде непосредно након завршетка поступка, док су утисци још увијек свјежи, може да буде јако корисна код израде пресуде.

Правилно написати образложење пресуде значи држати се тврдње да извор инспирације писања требају да буду искључиво релевантне чињенице и материјално право. Све изван тога сасвим је сувишно и може да нас одведе у правцу који нисмо хтјели.

7.2 Писање образложења пресуде

Образложење мора да пружи јасну и убједљиву аргументацију за сваки дио изреке. Садржај образложења треба да буде такав да може објаснити и убједити сваког читаоца у разлоге

којима се суд руководио. То је значајно јер образложење представља основу за контролу рада суда и саме пресуде и на основу њега ће странка оцијенити да ли ће поднијети правни лијек.

Чл. 191. ст. 4. ЗПП-а¹⁰⁹ прописује шта треба да садржи образложење пресуде донесене у грађанским стварима. То су:

- захтјеви странака, чињенице које су странке изнијеле и доказе које су извеле, чињенице које је суд утврђивао, зашто и како их је утврдио, а ако је утврђивао доказивањем, који су докази изведени, те како их је оцијенио. Посебно ће се навести које је одредбе материјалног права примијенио одлучујући о захтјевима странака. Изјасниће се и о ставовима странака о правној основи спора, те о њиховим приједлозима и приговорима о којима није дао своје разлоге у одлукама које је већ донио током поступка.

Суд у образложењу на основу слободне оцјене доказа одлучује које ће чињенице у одређеном грађанскоправном спору узети као доказане. Да се не би радило о арбитарном поступању суда, суд мора у образложењу да изнесе разлоге за одређено увјерење суда и правила која је примијенио.

Право на образложену судску одлуку представља елемент права на правично суђење.

Судови имају дискрециону оцјену у вези с тим које ће аргументе и доказе прихватити у одређеном предмету. Истовремено имају обавезу да образложе своју одлуку и наведу јасне и разумљиве разлоге на којима су ту одлуку засновали.

Право на образложену судску одлуку се заснива на начелу на којем се заснива и сама Европска конвенција о основним људским правима (ЕКЉП), а то је заштита појединца од произвољног пресуђивања. Писмено израђена пресуда прије свега подразумијева потпуно јасну и разумљиву изреку, која мора да буде у сагласности с образложењем.

Осим правилно састављене изреке, правилна пресуда треба да садржи потпуно, одређено и јасно написано образложење. Постојање образложења је посљедица начела слободне оцјене доказа које се врши по слободном судијском увјерењу.

Одређеност разлога у смислу ЗПП-а захтијева не само пуко навођење садржаја захтјева, одговора на захтјев, исказа свједока, вјештака и материјалних доказа који су спроведени, него и које чињенице је суд утврдио, којим доказним средствима, оцјену доказа, те разлоге зашто неке чињенице прихвата утврђеним, а неке не прихвата.

Круг питања који треба утврђивати доказним средствима зависи од материјалноправног основа који је споран у парници, а одлучне чињенице које су утврђене треба изложити на јасан и рационалан начин.

7.3 Другостепене одлуке

Другостепени суд се мора у образложењу своје одлуке изјаснити о наведеним жалбеним наводима како би се видјели ваљани разлози одлуке о жалби.

Дакле, треба да одговори на жалбене приговоре који су били од одлучног значаја. Морају се размотрити чињенични наводи и аргументи жалиоца, те навести разлози о одлучним чињеницама које су послужиле као стварни и правни основ за доношење побијане одлуке. Један од елемената права на правично суђење је и право на образложену судску одлуку. То подразумијева обавезу суда да наведе јасне, довољне и разумљиве разлоге на којима се заснива одлука, те да одговори свим жалбеним наводима који су од одлучног значаја, чиме се даје гаранција странци да је суд размотрио њене наводе и доказе које је истакла у поступку и да се таква одлука може испитати по правном лијеку.

¹⁰⁹ ЗПП пред Судом БиХ чл. 158. ст. 4. и ЗПП БДБиХ чл. 268. ст. 4.

У случају када другостепени суд усваја жалбу и преиначава првостепену пресуду, дужан је да образложи и чињеничне и правне аспекте своје одлуке, у мјери у којој је то потребно ради разумијевања такве одлуке, односно прихватања разлога за другачије утврђивање чињеничног стања и примјену материјалног права од стране тог суда. Ако укида одлуку, дужан је да дâ упуте првостепеном суду како да поступа у поновном поступку како би отклонио неправилности које су уочене, те правилном примјеном материјалног права донио правилну одлуку.

У случају укидања првостепене пресуде, жалбени суд мора јасно да означи које одредбе парничног поступка су повријеђене (члан конкретног закона), на који начин су повријеђене и како то утиче на законитост првостепене пресуде, због чега она треба да буде укинута.

7.4 Шта избјегавати у писању образложења пресуде

- небитне детаље: У циљу правилног сагледавања свих одлучних чињеница, пред судију се поставља јако тежак задатак. С једне стране, навођење превише детаља може да утиче на јасноћу судске одлуке и да дјелује збуњујуће. С друге стране, краткоћа и једноставност су секундарног значаја у односу на примарно начело потпуног приказа релевантних чињеница. Стога је битно да се у пресуди пружи довољно детаља који ће оправдати судијско мишљење, уз избјегавање претјераних детаља који често могу да одвуку читаоца у погрешном смјеру и удаље га од непосредности судске пресуде.
- небитне чињенице и коментаре: То није лако избјећи, поготово зато што су аутори, читајући свој рукопис, склони да читају оно што су мислили да напишу, радије него оно што су стварно написали.
- непотребне ријечи или понављање: Увијек је добро користити једноставне, кратке реченице филтриране од непотребних ријечи. Избјегавати дуге и компликоване реченице, јер је дужина реченице најчешће обрнуто пропорционална њеној разумљивости. Кратка реченица чини мисао јаснијом читаоцу и одржава његову пажњу.
- преписивање поднесака: Поднесци странака често су оптерећени околностима које су без значаја за правилно одлучивање о тужбеном захтјеву. Суд треба да правилно резимира тврдње странака, а не дословно да преписује или уноси у образложење цјелокупни садржај њихових парничних радњи.
- сувишне језичке конструкције (каже се, тврди се и сл.): Језик мора да буде јасан и што једноставнији, а ријечи се морају користити у свом уобичајеном значењу уз коришћење законске терминологије. Треба избјегавати жаргоне, латинске изразе и непотребне стручне и техничке термине, изузев ако је њихова употреба неизбјежна. Стране ријечи се користе само ако за њих не постоји одговарајући превод у нашем језику.
- нејасне ријечи или изразе (много, тешко): Такве ријечи треба избјегавати, мада их је тешко мимоићи кад желимо да истакнемо неку тврдњу (нпр. особито, нарочито) или кад су се усталили у пракси (поклонити вјеру свједоку – прихватити исказ свједока, вјештачење – налаз и мишљење судског вјештака).
- претпостављања: Често се у пресудама наилази на то да судија нпр. наводи и образлаже ситуацију засновану на другачијој чињеничној основи („све да и”, „чак и кад би чињенице биле другачије” и сл.). Разлог таквом поступању обично се налази у потреби за успоредбом конкретног случаја с другачијом могућом ситуацијом или у наглашавању правилности израженог судијског мишљења. Такво би писање требало избјегавати, јер претпоставкама није мјесто у судској пресуди, а тиме се може само умањити њена вриједност и читаоца удаљити од стварног стања. Пресуда се мора ограничити на конкретан случај, а не на то „што би било кад би било”.
- неправилан редослијед изношења закључака: Требало би избјегавати обликовање судске пресуде на начин да се прво располаже алтернативном претпоставком, а да се битна основа и закључак наводе након тога.

- неправилно рангирање приговора: Суд треба моћи оцијенити правни значај приговора, на тај начин да у образложењу пресуде првенствено изнесе закључак о оним приговорима чија основаност већ сама по себи доводи до одлуке о тужбеном захтјеву, односно о тужби. То вриједи како за материјалноправне, тако и за процесноправне приговоре.

Нпр: ако је основан приговор застарјелости потраживања, и из тог разлога се одбија тужбени захтјев, то би био најликвиднији приговор, па је довољно навести да приговор који се односи на повреду уговора није значајан за одлуку суда у конкретном случају.

- цитирање садржаја законске одредбе: Цијели садржај законске одредбе цитира се ако судија оцијени да је то изузетно важно, нпр. ради нагласка начина примјене тог прописа.
- заговарање или побијање аргумената: Оправдање одлуке изискује образложење разлога из којих се прихватају једни те одбијају други, супротни аргументи. У излагању главних навода странке која је изгубила спор, судска одлука треба да објасни зашто нису прихваћене њене тврдње, што не би требало чинити негативним тоном. Судија треба да објасни свој став, а не да побија аргументе.
- метафоре: То су стилске фигуре којима изражавамо пренесено значење. Метафора најчешће даје драматичност одређеном изрицају, а таква драматичност у судским одлукама није неопходна.
- еуфемизам: Користи се како би се уљепшао или ублажио неки израз, због разних разлога (бонтон, религија). Често се користи израз да свједок није говорио истину, а не да је лагао.
- „обрачуна“ с другачијим ставовима: Судијско мишљење не смије да напада адвокатско знање, а нити да беспотребно претјерује у критизирању мишљења које се разликује од његовог. Тиме попушта судачки ауторитет, отвара се поље непрофесионалности и „личних обрачуна“, а разлози пресуде постају споредне важности.
- употребу различитих стилова слова или болдирање појединих ријечи: Треба избјегавати наглашавање појединих закључака на такав начин. Текст образложења треба да буде прегледно написан, раздвојен на појединачне пасусе који обрађују једно питање које се одваја од других.
- емоције: Судија треба личне осјећаје да остави по страни те да избјегава користити придјеве, осим ако они преносе информацију важну за одлуку. Судска одлука није средство за изражавање емоција, негативности нити за изражавање симпатија. Тиме се објективност доводи у питање.
- правни локализам: Треба избјегавати изразе који су својствени одређеном поднебљу, ради општег разумијевања и превенције искључења евентуалних недоумица.

7.5 Структура образложења

Прегледно писање образложења раздвајањем на појединачне пасусе

Најчешћа грешка која се јавља приликом писања образложења јесте претјерано коришћење „сору - paste“ методе, односно копирање дијелова записника, што доводи до тога да образложење буде конфузно, лишено суштине, несистематично и гломазно.

Оно не смије да се претвори у извјештај у којем се хронолошки преписују изведени докази. Често се дешава да се умјесто оцјене доказа и анализе у образложењу само препише изрека пресуде и наведе да је „чињенично стање утврђено као у изреци“.

Велики дио садржаја образложења представља пуко репродуковање свих изведених доказа, и оних који су битни, али и оних који нису важни за пресуђење. Резултат тога су преобимне пресуде у којима се само неколико пасуса односи на суштину ствари, пуно техничких греша-

ка насталих услијед неселективног набрајања доказа. Најчешћи разлози због којих се укида пресуда су управо формални недостаци.

На почетку образложења суд излаже укратко тужбени захтјев и то само коначно определијељени захтјев из тог разлога да се не ствара конфузија. У овом дијелу пресуде сви наводи парничних странака морају да буду вјерно и у потпуности наведени. С друге стране, треба водити рачуна да се то уради на концизан и сумаран начин, да се пресуда не оптерећује непотребним и преопширним објашњењима, као и ирелевантним наводима странака. Није пожељно преписивати садржај цијеле тужбе, нити наводити садржај појединих поднесака, већ њихов садржај треба сажети и навести само релевантне наводе. У овом дијелу пресуде није неопходно наглашавати да ли је странка чињенице и наводе изнијела непосредно или преко пуномоћника јер то производи исто дејство.

Током самог поступка тужилац може да се дјелимично одрекне тужбеног захтјева или повуче тужбу у неком дијелу тужбеног захтјева. На ту чињеницу се треба осврнути у овом дијелу образложења како би се стекао утисак о самом току поступка. Поред тога, лакше ће се и образложити одлуке суда које се односе на дјелимично одрицање, повлачење тужбе у дијелу тужбеног захтјева.

примјер

„Тужилац је у тужби и током расправе навео да је као физички радник радио на грађевини – кући у Сарајеву у ул. Змаја од Босне, код туженог као послодавца. Дана 25. 10. 1012. године је обављао послове на крову те куће и приликом силаска с крова, преко терасе и уз помоћ љестви, ногавица тренерке му се закачила за анкере – држаче, изгубио је равнотежу, пао с висине од 7 до 8 метара и тешко се повриједио. У тужбеном захтјеву тражи да му тужени исплати нематеријалну штету у траженим видовима и наведеним износима, као и материјалну штету у виду изгубљене зараде. Доказе је предложио. Трошкове је тражио.”

На који начин треба да се наводе те чињенице?

Врло често се у образложењима пресуда преписују искази странака или свједока (у цијелости или дјелимично), а то не придонosi јасноћи судијског закључивања.

Судија би у образложењу требао коректно и језгровито да пренесе само оно што је релевантно, а начин на који ће обликовати исказе странака треба да зависи од његове оцјене које су чињенице релевантне и што је у исказу битно за рјешење спора.

Преписивање исказа странака и свједока није замјена за анализу и за оцјену њихове доказне снаге.

Често се с таквим поступањима сусрећемо и при оцјени налаза и мишљења судског вјештака. Судија оцјењује доказе и утврђује правно одлучне чињенице, а налаз и мишљење вјештака доказно су средство којим је могуће да се стекне закључак о одлучним чињеницама, у ситуацијама кад суд не располаже знањем из одређеног стручног подручја. Дакле, мишљење судског вјештака треба да прође кроз филтер критичког расуђивања судије, јер искључиво о судијском мишљењу и оцјени зависи доказна снага и тог доказног средства. Вјештак не може, не смије, нити је овлашћен да оцјењује доказе умјесто судије.

Судије понекад преписују и садржај адвокатских поднесака, што може да буде нарочито опасно ако је у њима изражена тенденција да се прекомјерним генерализовањем заклања неоснованост тврдњи одређене странке. Адвокатска формулација страначких тврдњи не треба код судија да створи осјећај да су принуђени осврнути се и на то. Умјесто да слиједи диктате њихових тврдњи, судије треба да могу стати на ономе што је кључно и да оцијене правно питање на најбољи могући правни и логички начин (инсистирати на снази аргумента, а не на аргументу снаге).

У образложењу пресуде суд треба кратко да образложи ступање умјешача у поступак – у којој фази поступка се умијешао, да ли је било противљења мијешању, разлоге зашто је суд усвојио захтјев за мијешање, какве приједлоге је умјешач постављао, како је о приједлозима одлучено и остало што суд оцијени потребним да појасни у вези с мијешањем у поступак (нпр. ако су парничне радње странке и умјешача противне, суд ће дати разлоге зашто радњу умјешача суд није узео у обзир, и сл.)

примјер

На главној расправи од Федерација Босне и Херцеговине је, по федералном правобраниоцу, предложила да учествује у овој парници као умјешач на страни туженог, јер има правни интерес да тужена у истој успије. Тужилац се противио том приједлогу, док се тужени с истим сагласио. Суд је оцијенио да правни интерес умјешача постоји, из тог разлога што би у случају усвајања тужбеног захтјева дошло до смањеног учешћа умјешача у оснивачком капиталу туженог, па је процесним рјешењем од... допустио учешће Федерације Босне и Херцеговине у овој парници, у својству умјешача на страни туженог.¹¹⁰

7.6 Правни основ

Прије извођења закључка који ће постати изрека пресуде, суд је дужан да утврди садржај правне норме коју треба примијенити на утврђено чињенично стање. Избор правне норме је сложен интелектуални задатак који изискује креативну активност суда, нарочито када је правна норма непотпуна, нејасна, уопштена или је за рјешавање конкретног случаја нема. Материјално право представља срж сваке одлуке и треба да покаже да је закључак суда заснован на разборитости и логици, треба да увјери читаоца у коректност исхода снагом њеног закључивања, аргумената и ауторитета.

Суд одређује правну природу спора, а правилна квалификација предмета спора од пресудног је значаја за правилан исход парничног поступка. Суд примјењује материјално право по властитој оцјени и није везан тврдњама странака о примјени материјалног права. Притом је суд дужан да се позове на конкретну одредбу материјалног права, а не да се уопштено позива на неки пропис.

Код образлагања одлуке судија треба водити рачуна и о споредном дијелу тужбеног захтјева (нпр. плаћање законских затезних камата) те у образложењу навести разлоге и за одлуку о том дијелу захтјева, као и материјални пропис.

Послије изложених навода тужиоца, слиједи кратак приказ одговора туженог на тужбу. Треба навести да ли тужени оспорава у потпуности или дјелимично тужбени захтјев. Уколико дјелимично оспорава тужбени захтјев и одређене чињенице, треба јасно определијелити који захтјев и које чињенице оспорава и зашто.

примјер

„Тужени је оспорио основаност тужбеног захтјева у цијелости. Истакао је приговор недостатка пасивне легитимације јер је треће лице ангажовало тужиоца да ради на овом градилишту, извјесни ХУ, а не он – тужени. У критичној прилици, када је тужилац пао и повриједио се, њега није ангажовао тужени да ради на крову, а до повреде је дошло искључивом непажњом и кривицом тужиоца. Тужени је предложио да се тужбени захтјев одбије. Доказе је предложио. Трошкове је тражио.”

Ако је тужени истакао приговоре, исти се морају навести у том дијелу образложења. То могу да буду процесни приговори литиспенденције или пресуђене ствари, или приговори стварне или мјесне ненадлежности, или приговори материјалноправне природе – приговор застареле потраживања.

¹¹⁰ ЗПП пред Судом БиХ чл. 158. ст. 4. и ЗПП БДБиХ чл. 268. ст. 4.

У овом дијелу пресуде суд не цијени приговоре, већ их само наводи, како би се стекла јасна слика о ономе шта тужилац истиче у прилог захтјева и о ономе чиме се тужени брани.

О истакнутим приговорима суд ће се одредити у дијелу у којем се врши правна оцјена. Јасно и концизно написан овај дио образложења олакшаће даљи рад на правној оцјени, с обзиром на то да се поновним читањем овог дијела може провјерити образложење пресуде, као и да ли је одговорено на све приговоре, односно све правне аргументе парничних странака.

Суд треба да може оцијенити правни значај приговора на тај начин да у образложењу пресуде првенствено изнесе закључак о оним приговорима чија основаност већ сама по себи доводи до одлуке о тужбеном захтјеву, односно о тужби. То вриједи како за материјалноправне, тако и за процесноправне приговоре.

примјер

У ситуацији када је тужени основано истакао приговор застаре, суд ће у образложењу прије свега образложити тај свој закључак, јер основаност таквог приговора искључује основаност тужбеног захтјева. Ако је у ситуацији кад се допустивост тужбе везује уз одређене радње тужени приговором основано оспорио постојање таквих радњи, суд ће одлуком (рјешењем) отклонити расправљање и одлучивање о таквом тужбеном захтјеву и тужбу одбацити, без додатног образлагања чињеница и тврдњи странака, у мјери која није потребна за такву одлуку.

Свакако, у овом дијелу (када је ријеч о наводима тужиоца, као и туженог) треба јасно да се наведе да ли су они тражили накнаду трошкова парничног поступка.

Након тога се наводи које чињенице нису спорне, шта је спорно, као и правна питања о којима треба расправити у конкретној парници. Овај дио слиједи непосредно прије изношења садржаја самих доказа. Издвајањем спорних и неспорних чињеница олакшава се не само сам ток поступка, већ и начин на који ће се пресуда израдити. Прије навођења доказа, суд у новом пасусу износи шта је неспорно, а шта спорно између странака.

примјер

„Међу странкама је неспорно да је тужилац као НКВ радник радио на грађевинском објекту – кући у ул. XX у YYYY, инвеститора XY, и извођача радова туженог АБ. Неспорно је да је дана 25. 10. 2012. године тужилац пао с крова с висине од 7 до 8 метара и тешко се повриједио.

Спорно је да ли је тужени одговоран за повреду тужиоца, и везано с тим за тражене видове штете, те је спорна висина штете, односно да ли постоји допринос тужиоца настанку штете.”

Затим суд хронолошки наводи који су докази изведени: имена свједока које је саслушао, исправе у које је извршио увид (број исправе, датум издавања, орган који је издао), вјештачења која су спроведена, увиђаје које је извршио ... Потребно је навести све доказе, како писане тако и доказе добивене саслушањем парничних странака или свједока који су изведени током доказног поступка.

У образложењу пресуде није потребно наводити садржај доказа који се односе на чињенице које су учињене неспорним, како на припремном рочишту тако и у некој од накнадних фаза поступка, односно на неком од каснијих рочишта, из тог разлога што се неспорне чињенице не доказују.

Посебно се мора водити рачуна да се садржај записника с рочишта, у којем су наведени искази парничних странака или свједока, у потпуности не копира у образложење саме пресуде.

Када је ријеч о редослиједу којим се наводи садржај доказа, уобичајена је пракса да се прво наводи садржај писаних доказа, након тога, по правилу, искази самих парничних странака, а потом искази свједока и вјештака.

Када је ријеч о писаним доказима, било би пожељно наводити њихов садржај у складу с неким логичким слиједом, или у складу с хронологијом њиховог настанка, чиме би се постигла јасност и прегледност самог образложења пресуде.

Када се ради о исказима свједока и парничних странака, прво се износе наводи парничних странака, а након тога свједока. Сам редослијед спроведених доказа је мање битан, битно је да само образложење, као и цијела пресуда, буду јасни како за саме парничне странке тако и евентуално за жалбени суд.

Искази странака, свједока и вјештака у образложењу се уносе у трећем лицу, за разлику од записника с рочишта гдје се пише у првом лицу. Стога увијек постоји опасност ако се у образложење копирају записници о саслушању истих. Када је ријеч о начину на који се започиње само навођење садржаја исказа свједока или странака, то је могуће учинити на два начина. Један начин је да се наведе: „свједок ХУ је исказао”, па се у наставку наводи битан садржај самог исказа. У другом случају наводи се: „из исказа свједока ХУ је утврђено”. Из тога произилази да је суд овој парничној странци, односно овом свједоку поклатио повјерење и прихватио његов исказ у потпуности. Приликом коришћења ове формулације мора се водити рачуна да се она користи само код исказа парничних странака и свједока којима је суд, у потпуности или у том дијелу у којем се започиње изношење њихових исказа, на тај начин поклатио повјерење, односно прихватио исказ. У супротном, уколико би се на такав начин започело с изношењем садржаја исказа свједока или парничних странака, а сам садржај, односно њихово изјашњење о релевантним чињеницама било потпуно супротно, довело би до тога да је пресуда неразумљива/ контрадикторна и из тог разлога би могла да буде укинута, уколико су испуњени законски услови за укидање. Наиме, остало би нејасно шта је суд утврдио, с обзиром на то да се о истим чињеницама различито изјашњавају два свједока или више њих.

Налазе и мишљења судских вјештака и њихове исказе дате на рочишту не треба у цијелости уносити у образложење пресуде, ако на њих није било примједби. Довољно је изложити чињенице које је вјештак утврдио и дати разлоге због којих су налаз и мишљење прихваћени (стручност, објективност). Уколико је било примједби на налаз и мишљење вјештака, и уколико се у појединим дијеловима судски вјештак посебно и допунски изјашњавао, било би пожељно те дијелове у већем обиму навести. То је неопходно како би суд приликом оцјене налаза и мишљења вјештака могао да објасни зашто је прихватио налаз и мишљење, односно зашто су додатна објашњења и примједбе на налаз и мишљење, по оцјени суда, били потребни и да ли је у потпуности на њих одговорено.

Након навођења садржаја доказа потребно је извршити и оцјену доказа. При оцјени доказа није довољно само изнијети закључак о вјеродостојности исказа (нпр. свједока). Суд треба да образложи своје увјерење, користећи се доступним правилима процесног права, логике и животног искуства. С обзиром на то да је оцјена доказа стваралачка и сложена мисаона активност суда од чије правилности зависи и правилност закључака о одлучним чињеницама, обавеза је суда да изнесе јасан став и разлоге зашто је повјеровао исказу свједока. Притом треба водити рачуна о укупности изведених доказа и потреби оцјене свих изведених доказа. Сувишно је, и за писано образложење оптерећујуће, коментирати сваки детаљ из исказа; напротив, довољно је изнијети оно што је битно за спор. Такође, ако је суд одбио да изведе предложени доказ, дужан је и да образложи ту процесну одлуку (приликом њеног доношења, најкасније у образложењу пресуде).

Доказивање мора имати могућност провјере, а то подразумијева досљедно навођење извора сазнања о одређеним околностима.

7.7 Примјена правне норме на утврђено чињенично стање

У одговарајућем дијелу правне анализе суд мора да наведе прописе на којима је засновао своју одлуку, односно мора да наведе конкретну правну норму коју је примијенио при доношењу одлуке, што врло често у одлукама изостаје.

7.8 Одлука суда о трошковима

Пресуда мора да садржи и образложење суда о трошковима поступка, при чему је неопходно посебно назначити за које парничне радње и у којим износима се досуђују трошкови, те посебно појаснити ако је извршено пребијање трошкова, код обостраног дјелимичног успјеха у парници.

примјер

У овој се правној ствари вриједност спора мијењала (чл. 321. ст. 1. ЗПП-а), коју околност првостепени суд није цијенио. Тужбом је затражена исплата укупно 72.416 КМ, затим поднеском од 10. 5. 2011. године за оба тужиоца је затражена исплата укупно 23.517,09 КМ, да би поднеском од 1. 10. 2019. године затражено да се тужени обавезе исплатити тужиоцима износ од 18.089,16 КМ, а притом су тужиоци у овом поступку успјели са 13.715,02 КМ. С обзиром на то, по тим фазама поступка, успјех тужилаца је до 10. 5. 2011. године био 19%, затим 58% до 1. 10. 2019, а након тога успјех тужилаца износи 76%.

Тужиоце је заступао адвокат, па се за обрачун трошкова има примијенити Тарифа о наградама и накнади трошкова за рад адвоката („Службене новине Федерације БиХ”, број 22/04 и 24/04). Тужиоцима, у смислу чл. 27. Тарифе, припада право на повећање основних тарифних ставки за 20% с другог тужиоца и то у фази у којој вриједност спора није прелазила 30.000 КМ (након 10. 5. 2011).

Тужиоцима не припада право на накнаду трошкова који се састоје од састава поднеска од 14. 9. 2009. године, јер је по свом садржају тај поднесак морао да буде саставни дио образложења тужбе, па дакле није ни био потребан за вођење парнице. Одбијен је и захтјев за накнаду трошкова заступања на одгођеној главној расправи од 30. 8. 2010. године, јер је рочиште одгођено прије његовог одржавања, па ова радња није ни предузета. Такође, не припада му ни право на накнаду трошкова заступања на одгођеном наставку главне расправе од 21. 2. 2012. године, јер је одгођено на иницијативу пуномоћника тужиоца, али ни за састав жалбе од 13. 12. 2019. поднесене против сада побијане одлуке, јер тужилац није успио у жалбеном поступку.

Суд је, одлучујући у границама определијелих трошковника, утврдио да се трошкови тужилаца састоје од трошка састава тужбе у износу од 136,80 КМ (19% од 720 КМ), заступања на одгођеном припремном рочишту од 14. 9. 2009. године у износу од 34,20 КМ (19% од 180 КМ), на одржаном припремном рочишту од 2. 12. 2009. године у износу од 136,80 КМ (19% од 720 КМ), заступања на одгођеној главној расправи од 23. 3. 2010. године у износу од 34,20 КМ (19% од 180 КМ), заступања на одгођеној главној расправи од 22. 11. 2010. године у износу од 34,20 КМ (19% од 180 КМ), заступања на одржаној главној расправи од 22. 2. 2011. године у износу од 68,40 КМ (19% од 360 КМ), заступања на одгођеном наставку главне расправе од 10. 5. 2011. године у износу од 34,20 КМ (19% од 180 КМ), а у збиру 444,60 КМ. У овој фази је вриједност предмета спора прелазила висину награде коју би представљала једна просјечна плата, па није обрачунато повећање за заступање другог тужиоца од 20%.

Надаље, трошкове чини и предузета радња заступања на одржаном наставку главне расправе од 12. 10. 2011. године у износу од 208,80 КМ (58% од 360 КМ), те на одржаном наставку главне расправе од 11. 8. 2012. године у износу од 208,80 КМ (58% од 360 КМ), увећано за заступање другог тужиоца од 20% односно 83,52 КМ, а за ову фазу збир износи 501,12 КМ.

Обрачунати трошкови у наставку су и заступање на одржаном припремном рочишту од 20. 6. 2017. године у износу од 417,60 КМ (58% од 720 КМ), на одржаној главној расправи од 7. 11. 2017. године у износу од 417,60 КМ (58% од 720 КМ), те на одржаном наставку главне расправе од 27. 2. 2018. године у износу од 208,80 КМ (58% од 360 КМ), те трошак састава жалбе од 27. 6. 2018. године у износу од 522 КМ (58% од 900 КМ), уз увећање за 20% од номиналних 313,20 КМ, те у овом дијелу збир трошкова тужилаца износи 1.879,20 КМ.

У поновљеном поступку предузете су и радње заступања на одржаној главној расправи од 19. 8. 2019. године у износу од 417,60 КМ (58% од 720 КМ), на одгођеном наставку главне расправе од 1. 10. 2019. године у износу од 104,40 КМ (58% од 180 КМ) и на одржаном наставку главне расправе од 30. 10. 2019. године у износу од 273,60 КМ (76% од 360 КМ), а уз увећање за заступање другог тужиоца од 20% – номиналних 159,12 КМ, чијим се сабирањем дошло до 954,72 КМ, а укупно 3.779,64 КМ (954,72 КМ + 1.879,20 КМ + 501,12 КМ + 444,60 КМ).

И заступник по закону туженог је захтијевао накнаду трошкова који се састоје од заступања на одржаном припремном рочишту од 20. 6. 2017. године у износу од 302,40 КМ (42% од 720 КМ), те на одржаној главној расправи од 7. 11. 2017. године у износу од 302,40 КМ (42% од 720 КМ), на одржаном наставку главне расправе од 27. 2. 2018. године у износу од 151,20 КМ (42% од 360 КМ), заступања на одржаној главној расправи од 19. 8. 2019. године у износу од 302,40 КМ (42% од 720 КМ), на одгођеном наставку главне расправе од 1. 10. 2019. године у износу од 75,60 КМ (42% од 180 КМ) и на одржаном наставку главне расправе од 30. 10. 2019. године у износу од 86,40 КМ (24% од 360 КМ), те за састав жалбе у износу од 172,80 КМ (24% од 720 КМ), а што укупно износи 1.393,20,40 КМ.

Пребијајући међусобно обрачунате трошкове (3.779,64 КМ – 1.393,20,40 КМ), утврђена је обавеза туженог да тужиоцима на име трошкова исплати износ од 2.386,44 КМ, а увећано за ПДВ од 406 КМ износи 2.792,44 КМ.¹¹¹

¹¹¹ ЗПП пред Судом БиХ чл. 158. ст. 4. и ЗПП БДБиХ чл. 268. ст. 4.

Прилог 1.

Евалуациони образац

Анализа квалитета судских одлука у парничном поступку

У упутству о праву на изјављивање правног лијека (у даљем тексту: правна поука) првостепене одлуке треба правилно одредити почетак рока за изјављивање правног лијека (чл. 203. ЗПП-а). Рок за жалбу тече:

- од дана доношења пресуде, у случају ако странке пресуду преузимају у суду;
- од доставе преписа пресуде, у случају ако се пресуда доставља странкама у складу с одредбама о достави судских писмена из ЗПП-а;
- ако се објема странкама на различите начине пресуда уручи (преузимање у суду односно достава), тада у правној поуци странке треба поучити о оба прописана почетка рока за жалбу – „од доношења пресуде односно од доставе преписа пресуде” (јер за њих у различито вријеме почиње да тече рок за жалбу);
- ако је суд странкама саопштио дан доношења пресуде и упозорио их да пресуду преузму у суду, а странка накнадно од суда тражи да јој пресуду достави поштом, рок за жалбу тече од доношења пресуде, а не од доставе;
- ако је суд на задњем рочишту одредио преузимање пресуде у суду и о томе упознао странке, али након тога суд (намјерно или грешком) пресуду достави странци путем поште, рок за жалбу и тада тече од доношења пресуде јер су странке тако упозорене на задњем рочишту.

Напомена: Приликом оцјењивања, чињеница да ли се слажете или не с **коначним** исходом у предмету не смије да утиче на вашу оцјену. Евалуатори требају да оцијене начин на који суд поступа с предметом и технику односно методологију израде одлуке. Сви наводи односно тврдње које су настале по жалби се не узимају у обзир приликом оцјењивања.

Одговоре на питања А–Е попуњава главни евалуатор _____

Главни евалуатор: _____ Други евалуатор: _____

Трећи евалуатор: _____

А. Шифра предмета: _____

Б. Датум доношења одлуке: _____

Ц. Суд који је донио одлуку:

Општински/Основни суд

Кантонални/Окружни суд

Апелациони суд БД

Суд БиХ/Апелационо одјељење Суда БиХ

Д. Степен одлуке

Првостепена одлука

Другостепена одлука (одлука по жалби)

Е. Правни основ (ознака спора)

Назначити основ:

Одговоре на питања I–III попуњава главни евалуатор, након усаглашеног мишљења тима евалуатора

Означити само један од понуђених одговора

I - Увод одлуке

I.1 Да ли увод одлуке садржи потпуне податке о странкама, њиховим заступницима или пуномоћницима?

да не

Кратко образложење у случају негативног одговора:

I.2 Да ли је у уводу одлуке наведена, односно правилно наведена кратка ознака предмета спора?

наведена

правилно наведена

да не

да не

Кратко образложење:

I.3 Да ли је у уводу одлуке наведена, односно правилно наведена вриједност спора?

наведена

правилно наведена

да не

да не

Кратко образложење:

I.4 Додатна запажања у погледу увода пресуде:

II - Изрека одлуке

II.1 Да ли је изрека пресуде јасна, одређена и подобна за извршење¹¹²?

да не

Кратко образложење у случају негативног одговора:

II.2 Да ли је одлучено о свим захтјевима или о свим правним лијековима?

да не

II.3 Да ли је наведен садржај одбијеног или дјелимично одбијеног тужбеног захтјева?

да не

Кратко образложење:

¹¹² ЗПП пред Судом БиХ чл. 158. ст. 4. и ЗПП БДБиХ чл. 268. ст. 4.

II.4 Да ли изрека садржи одлуку о дјелимичном одбијању споредних тражења, ако из образложења одлуке произилази да ти захтјеви нису усвојени у цјелини?

да не

Кратко образложење:

II.5 Да ли је у изреци одлуке одређен, односно правилно одређен добровољни рок за извршење чинидбе (парициони рок)?

одређен

правилно одређен

да не

да не

Кратко образложење:

II.6 Да ли је у процесном смислу правилна изрека другостепене одлуке којом се преиначава првостепена одлука?

да не

Кратко образложење:

II.7 Додатна запажања у погледу изреке пресуде:

III – Образложење одлуке

III.1 Захтјеви странака

III.1.1 Да ли су у образложењу одлуке јасно и потпуно изложени коначно постављени захтјеви странака?

да не

Кратко образложење у случају негативног одговора:

III.1.2 Да ли су у образложењу одлуке јасно и потпуно изложени наводи странака о (релевантним) чињеницама на којима заснивају своје захтјеве и докази које су извеле?
да не

Кратко образложење:

III.1.3 Додатна запажања:

III.2 - Утврђивање чињеничног стања

III.2.1 Да ли је чињенично стање потпуно утврђено?

да не

У случају негативног одговора, означити разлоге непотпуно утврђеног чињеничног стања:
погрешно правно идентификован спор
непотпуно утврђен предмет доказивања на припремном рочишту (чл. 81. ЗПП-а)
погрешан закључак суда о правној релевантности одређене чињенице коју је изнијела странка
непрецизно одређена чињенична питања о којима ће се расправљати на главној расправи
неправилна примјена чл. 102. (2) ЗПП-а – предлагање нових чињеница и доказа на главној расправи
пропустом суда одређени доказ није изведен на главној расправи
остало: _____

III.2.2 Чињенично стање је правилно утврђено?

да не

Кратко образложење:

III.2.3 Да ли је у образложењу одлуке суд навео које чињенице је утврђивао те раздвојио чињенице које нису биле спорне међу странкама (ако је таквих било) од чињеница које је утврдио доказивањем?

да не

III.2.4 Да ли су образлагане и чињенице небитне за одлучивање?

да не

Кратко образложење:

III.2.5 Додатна запажања:

III.3 - Докази и оцјена доказа

III.3.1 Да ли су оцијењени сви изведени докази?

да не

Кратко образложење:

III.3.2 Да ли је суд приликом одређивања доказа који ће се извести на главној расправи водио рачуна о релевантности, концентрацији и рационалности (економичности) доказа?

да не

Кратко образложење:

III.3.3 Да ли је суд дозволио извођење доказа у погледу неспорних чињеница?

да не

Кратко образложење:

III.3.4 Да ли је у поступку одређено вјештачење?

да не

Кратко образложење:

III.3.5 Како оцјењујете потребу за вјештачењем у конкретном предмету?

потребно није потребно

III.3.6 У којој мјери су предмет и обим вјештачења био јасни, одређени и релевантни?

неадекватно адекватно

Ако је одговор неадекватно, кратко образложење:

III.3.7 Да ли је суд на главној расправи, приликом саслушања вјештака, постављао истом релевантна и јасна питања ради разјашњења евентуалних нејасноћа или противрјечности у налазу и мишљењу вјештака?

да не

Ако је одговор не, кратко образложење:

III.3.7.a Да ли је суд пропустио да затражи допуну налаза и мишљења вјештака?

да не

Кратко образложење:

III.3.7.b Да ли је суд правилно одбио приједлог странака за допуном вјештачења?

да не

Кратко образложење:

III.3.8 Да ли је у образложењу одлуке само интерпретиран садржај доказа, а потпуно или дјелимично изостала њихова оцјена?

да не

Кратко образложење:

III.3.9 Да ли је изостало образложење због чега неки докази нису цијењени?

да не

Кратко образложење:

III.3.10 Да ли образложење садржи објашњење о томе зашто и како је суд дошао до конкретног чињеничног закључка, односно зашто је вјеровао одређеним доказима (због чега матра да су одређени докази тачни, истинити и вјеродостојни, а други то нису)?

да не

Кратко образложење:

III.3.11 Уколико је суд донио одлуку примјеном правила о терету доказивања, да ли је правилно расподијелио терет доказивања одлучних чињеница?

да не

Кратко образложење:

III.3.12 Како оцјењујете способности правилне оцјене доказа?

лоше/неадекватно добро/адекватно просјечно

Кратко образложење:

III.4 Квалитет образложења са становишта правне анализе и аналитичког мишљења

III.4.1 Да ли образложење судске одлуке садржи осврт на сва чињенична и правна питања спора?

да не

Кратко образложење:

III.4.2 Да ли се суд јасно и у довољној мјери позвао на мјеродавне правне норме и да ли их је правилно интерпретирао?

да не

Кратко образложење:

III.4.3 Да ли су дати разлози за неусвајање приговора или приједлога странака о којима суд није дао своје разлоге у одлукама које је већ донио током поступка?

да не

Кратко образложење:

III.4.4 Да ли се образложење одлуке сучељава с опречним аргументима и узима равноправно у разматрање аргументе обје стране?

да не

Кратко образложење:

III.4.5 Да ли се суд позвао на судску праксу домаћих судова, праксу ЕСЉП-а и других међународних судова?

да не

Кратко образложење:

III.4.6 Уколико се ради о другостепеној одлуци, да ли образложење садржи одговор на све жалбене наводе од одлучног значаја за одлучивање?

да не

Кратко образложење:

III.4.7 Уколико се ради о одлуци којом се укида првостепена пресуда, да ли образложење садржи јасне упуте нижестепеном суду?

да не

Кратко образложење:

III.4.8 Како оцјењујете квалитет образложења судске одлуке са становишта правне анализе и аналитичког мишљења?

лоше/неадекватно добро/адекватно просјечно

Кратко образложење:

III.4.9 Како оцјењујете досљедност аргументације, логичност и разумљивост?

лоше/неадекватно добро/адекватно просјечно

Кратко образложење:

III.4.10 Како оцјењујете квалитет анализе примјенљивости правне норме на утврђене чињенице?

лоше/неадекватно добро/адекватно просјечно

Кратко образложење:

III.4.11 Да ли су дати одговори на тврдње (ако их је било) о повреди Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода?

да не

Кратко образложење:

III.5 Израда пресуде (структура, вјештина изражавања)

III.5.1 Да ли је текст образложења прегледно написан, раздвојен на појединачне пасусе који обрађују једно питање које се одваја од других?

да не дјелимично

Кратко образложење:

III.5.2 Да ли образложење одлуке садржи организован и структуриран приказ питања и аргумената те да ли задире само у суштину предмета спора?

да не дјелимично

Кратко образложење:

III.5.3 Да ли је образложење одлуке написано јасно и сажето, разумљиво за лаике, а не само за правнике?

да не дјелимично

Кратко образложење:

III.5.4 Да ли су коришћене кратке и јасне реченице с уобичајеним ријечима и уз коришћење законске терминологије те избјегнута употреба предугих реченица због опасности да се изгуби смисао и кохерентност мишљења?

да не дјелимично

Кратко образложење:

III.5.5 Да ли је текст образложења граматички и правописно исправан те да ли изражавање одговара угледу суда?

да не дјелимично

Кратко образложење:

III.5.6 Да ли се у образложењу непотребно понављају исте тврдње или закључци?

да не дјелимично

Кратко образложење:

III.5.7 Како оцјењујете дужину образложења?

лоше/неадекватно добро/адекватно просјечно

Кратко образложење:

IV - Општа оцјена квалитета одлуке

Лоше/неадекватно/исподпросјечно

Добро/адекватно/просјечно

Одлично/изнадпросјечно

Укратко образложити Ваш одговор:

Одговор на питање IV попуњавају други/трећи евалуатор, у случају издвојених мишљења.

Издвојена мишљења:

Други евалуатор:

Трећи евалуатор:

Прилог 2.

Табеларни приказ закључака домаћих и међународних експерата за анализу квалитета судских одлука

Укупан број евалуираних пресуда је 101, а по нивоима:

- Босна и Херцеговина – 14
- Федерација Босне и Херцеговине – 44
- Република Српска – 30
- Брчко дистрикт – 13

СУД КОЈИ ДОНОСИ ПРЕСУДУ	УКУПНО	%
Општински/Основни суд	69	68,3
Кантонални/Окружни суд	14	13,8
Апелациони суд БД	4	3,9
Суд БиХ	12	11,8
Апелационо одјељење Суда БиХ	2	1,9

СТЕПЕН ОДЛУКЕ	УКУПНО	%
Првостепена одлука	81	80,1
Другостепена одлука (одлука по жалби)	20	19,8

I - УВОД ОДЛУКЕ

I.1 Увод одлуке садржи потпуне податке о странкама, њиховим заступницима или пуномоћницима					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	42/44	29/30	9/13	94/101
% пресуда	100	95,4	96,6	69,2	93

I.2 Увод одлуке садржи потпуно и правилно наведену кратку ознаку предмета спора					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	10/14	37/44	16/30	10/13	73/101
% пресуда	71,4	84	53,3	76,9	72,2

I.3 Увод одлуке садржи наведене вриједности спора					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	12/14	24/44	19/30	3/13	58/101
% пресуда	85,7	54,5	63,3	23	57,4

I.4 Додатна запажања – коришћење неправилног израза „законски заступник” за заступника правног лица					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	9/14	16/44	12/30	2/13	39/101
% пресуда	64,2	36,3	40	15,3	38,6

II - ИЗРЕКА ОДЛУКЕ

II.1 Изрека пресуде је јасна, одређена и подобна за извршење					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	34/44	20/30	10/13	72/101
% пресуда	92,8	77,2	66,6	83,3	76,2

II.2 Одлучено је о свим захтјевима или о свим правним лијековима					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	41/44	24/30	8/13	86/101
% пресуда	92,8	93,1	80	61,5	85,1

II.3 У пресудама у којима тужбени захтјеви нису усвојени у цијелости наведени су садржаји одбијеног или дјелимично одбијеног тужбеног захтјева					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	11/14	31/44	16/30	8/13	66/101
% пресуда	78,5	70	53,3	61,5	65,3

II.5 У изреци пресуде је правилно одређен партициони рок					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	25/44	17/30	6/13	61/101
% пресуда	92,8	56,8	56,6	46,1	60,3

III.1 - ЗАХТЈЕВИ СТРАНАКА

III.1.1 Јасно и потпуно су изложени коначно постављени захтјеви странака					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	34/44	19/30	8/13	74/101
% пресуда	92,8	77,2	63,3	61,5	73,2

III.1.2 Јасно и потпуно су изложени наводи странака о чињеницама на основу којих заснивају своје захтјеве					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	36/44	18/30	9/13	76/101
% пресуда	92,8	81,8	60	69,2	75,2

III.2 - УТВРЂИВАЊЕ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА

III.2.1 Чињенично стање је потпуно утврђено					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	34/44	13/30	6/13	66/101
% пресуда	92,8	77,2	43,3	46,1	65,3

III.2.2 Чињенично стање је правилно утврђено					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	33/44	12/30	7/13	65/101
% пресуда	92,8	75	40	53,8	64,3

III.2.4 Нису образлагане чињенице небитне за одлучивање					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	26/44	13/30	5/13	57/101
% пресуда	92,8	59	43,3	38,4	56,4

III.3 - ДОКАЗИ И ОЦЕНА ДОКАЗА

III.3.1 Оцијењени су сви докази изведени пред судом

Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	8/14	27/44	6/30	6/13	47/101
% пресуда	57,1	61,3	20	46,1	46,5

III.3.2 Суд се током одређивања доказа који ће се извести на главној расправи бринуо о релевантности, концентрацији и рационалности доказа

+

Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	9/14	23/44	12/30	2/13	36/101
% пресуда	64,2	52,2	40	15,3	35,6

III.3.3 Суд није дозволио извођење доказа везаних за неспорне чињенице

Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	8/14	21/44	8/30	4/13	41/101
% пресуда	57,1	48,2	26,6	30,7	40,5

III.3.4 Предмети и обими вјештачења у току доказног поступка, у случају да је било потребе за истим, адекватно су јасни и одређени те је суд постављао релевантна питања и није било потребе за допуном налаза

Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	10/14	14/44	16/30	6/13	46/101
% пресуда	71,4	31,8	53,3	46,1	45,5

III.3.9 Нису изостала образложења због чега неки докази нису цијењени, уколико нису цијењени

Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	11/14	24/44	11/30	6/13	52/101
% пресуда	78,5	54,5	36,6	46,1	51,4

III.3.10 Образложење садржи објашњење о томе како је суд дошао до конкретног чињеничног закључка

Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	6/14	14/44	14/30	5/13	39/101
% пресуда	42,8	31,8	46,6	38,4	38,1

III.3.11 Суд је донио одлуку примјеном правила о терету доказивања					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	5/14	9/44	9/30	2/13	25/101
% пресуда	35,7	20,4	30	15,3	24,7

III.3.12 Способност суда да правилно оцијени доказе је задовољила критеријуме					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	11/14	27/44	14/30	6/13	58/101
% пресуда	78,5	61,3	46,6	46,1	57,4

III.4 - КВАЛИТЕТ ОБРАЗЛОЖЕЊА СА СТАНОВИШТА ПРАВНЕ АНАЛИЗЕ И АНАЛИТИЧКОГ МИШЉЕЊА

III.4.1 Образложење судске одлуке садржи осврт на сва чињенична и правна питања					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	32/44	16/30	9/13	71/101
% пресуда	100	72,7	53,3	69,2	70,2

III.4.2 Суд се у довољној мјери позвао на мјеродавне правне норме и правилно их интерпретирао					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	37/44	12/30	8/13	70/101
% пресуда	92,8	84	40	61,5	69,3

III.4.4 Суд је узео у разматрање аргументе обје стране равноправно					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	31/44	15/30	6/13	66/101
% пресуда	100	70,4	50	46,1	65,3

III.4.5 Суд се није позвао на судску праксу домаћих судова, праксу ЕСЉП-а или других међународних судова					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	32/44	19/30	8/13	73/101
% пресуда	100	72,7	63,3	61,5	72,2

III.4.6 Другостепена одлука садржи детаљан одговор на све жалбене наводе од одлучног значаја за одлучивање					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	3/3	2/10	0/3	3/4	8/20
% пресуда	100	10	0	75	40

III.4.7 Образложење одлуке суда којом се укида првостепена пресуда садржи јасне упуте нижестепеном суду					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	1/3	4/10	1/3	2/4	8/20
% пресуда	33,3	40	33,3	50	40

III.4.8 Квалитет образложења судских одлука са становишта правне анализе и аналитичког мишљења је задовољио критеријуме					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	34/44	14/30	8/13	69/101
% пресуда	92,8	77,2	46,6	61,5	68,3

III.4.9 Квалитет досљедности, логичности и разумљивости је задовољио критеријуме					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	35/44	11/30	9/13	69/101
% пресуда	100	79,5	36,6	69,2	68,3

III.4.10 Квалитет анализе примјенљивости правне норме на утврђене чињенице је задовољио критеријуме					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	31/44	14/30	7/13	66/101
% пресуда	100	70,4	46,6	53,8	65,3

III.4.11 Није истакнута тврдња о повреди Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	36/44	22/30	7/13	79/101
% пресуда	100	81,8	73,3	53,8	78,2

III.5 - ИЗРАДА ПРЕСУДЕ

III.5.1 Текст образложења је прегледно написан, раздвојен на појединачне пасусе који обрађују једно питање које се одваја од других					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	37/44	17/30	9/13	77/101
% пресуда	100	84	56,6	69,2	46,2

III.5.2 Образложење садржи организован и структуриран приказ питања и аргумената					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	40/44	14/30	8/13	76/101
% пресуда	100	90,9	46,6	61,5	75,2

III.5.3 Пресуда је јасно и сажето написана, разумљива и за лаике, не понављају се исте тврдње и закључци					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	37/44	14/30	10/13	75/101
% пресуда	100	84	46,6	76,9	74,2

III.5.4 Коришћене су кратке и јасне реченице с уобичајеним ријечима и уз коришћење законске терминологије те избјегнута употреба предугих реченица због опасности да се изгуби смисао и кохерентност мишљења					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	37/44	11/30	8/13	70/101
% пресуда	100	84	36,6	61,5	69,3

III.5.5 Текст образложења је граматички и правописно исправан и изражавање одговара угледу суда					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	13/14	37/44	13/30	8/13	71/101
% пресуда	92,8	84	43,3	61,5	70,2

III.5.6 У образложењу се непотребно не понављају исте тврдње и закључци					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	14/14	36/44	13/30	8/13	71/101
% пресуда	100	81,8	43,3	61,5	70,2

IV - ОПШТА ОЦЈЕНА КВАЛИТЕТА ОДЛУКЕ

Евалуациони обрасци који садрже општу оцјену					
Ниво	БиХ	ФБиХ	РС	БД	Укупно
Број пресуда	11/11	44/44	29/30	13/13	100/101
% пресуда	100	100	96,6	100	99

Просјечна оцјена				
Одлуке	исподпросјечна	просјечна	изнадпросјечна	Укупно
	27/101	70/101	3/101	100/101
% одлука	26,7	69,3	2,9	99

Прилог 3.

Текстуални приказ закључака домаћих чланова експертног тима за анализу квалитета судских одлука

Овај преглед садржи закључке домаћих чланова експертног тима за анализу квалитета судских одлука у парничном поступку. Закључци су класификовани према цјелинама из евалуационог обрасца, при чему су одвојени **заједнички** (тврдње потврђене у >90% одлука), **већински** (тврдње потврђене у >50% одлука) и **издвојени закључци** (тврдње потврђене у <50% анализованих одлука).

УВОД ОДЛУКЕ

Заједнички закључци:

- одлуке садрже потпуне податке о странкама, њиховим заступницима или пуномоћницима,
- у уводима одлука су јасно назначене кратке ознаке предмета,

Већински закључци:

- коришћење скраћеница умјесто законске терминологије, као и коришћење назива „законски заступник“ који се употребљава за заступника парнично неспособних лица, а правилан назив за заступника правног лица је „заступник по закону“.

ИЗРЕКА ОДЛУКЕ

Заједнички закључци:

- одлучено је о свим захтјевима или о свим правним лијековима,
- у пресудама у којим нису тужбени захтјеви усвојени у цијелости, наведени су садржаји одбијеног или дјелимично одбијеног тужбеног захтјева,

Већински закључци:

- изреке одлука судова БиХ, ФБиХ и БД су јасне, одређене и подобне за извршење, али у РС-у је већина оних у којима изреке пресуда нису јасне, одређене и подобне за извршење ради неправилне примјене материјалног права као и процесних пропуста,
- неправилно је одређиван партициони рок, а грешка се огледа у томе да је рок одређиван од дана пријема, изузетак је Суд БиХ гдје није било неправилног одређивања партиционог рока.

ЗАХТЈЕВИ СТРАНАКА

Заједнички закључци:

- јасно и потпуно су изложени коначно постављени захтјеви странака као и наводи странака о чињеницама на основу којих заснивају своје захтјеве,

Издвојени закључци:

- у једном броју одлука су дословно унесени садржаји тужбе и одговора на тужбе у образложење или се посебно наводе цијели садржаји завршног излагања, и то је посебно изражено у РС.

УТВРЂИВАЊЕ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА

Заједнички закључци:

- нису образлагане и чињенице небитне за одлучивање,

Већински закључци:

- чињенично стање је потпуно и правилно утврђивано, осим у РС гдје наилазимо на велики број пресуда у којима није правилно и потпуно утврђено чињенично стање.

ДОКАЗИ И ОЦЕНА ДОКАЗА

Заједнички закључци:

- предмети и обими вјештачења, у случајевима у којима је било потребно, адекватно су јасни и одређени те су суд и странке постављали релевантна питања и није било потребе за допуном налаза,
- нису изостала образложења због чега неки докази нису цијењени, уколико нису цијењени.

Већински закључци:

- оцијењени су сви докази у одлукама судова у БиХ, ФБиХ и БД, а у РС постоји велики број одлука у којима нису оцијењени сви докази ни појединачно ни у вези с другим доказима,
- суд се током одређивања доказа који ће се извести на главној расправи бринуо о релевантности, концентрацији и рационалности доказа, а у ФБиХ наилазимо на велики број одлука гдје се види да суд није бринуо о релевантности, концентрацији и рационалности доказа,
- судови БиХ и БД нису дозволили извођење доказа везаних за неспорне чињенице, док су судови ФБиХ и РС у већем омјеру дозволили извођење доказа везаних за неспорне чињенице,
- одлуке из судова БиХ, ФБиХ и БД су задовољиле критеријуме везане за способности правилних оцјена доказа, док је било одлука у РС које су задовољиле и које нису задовољиле критеријуме.

КВАЛИТЕТ ОБРАЗЛОЖЕЊА СА СТАНОВИШТА ПРАВНЕ АНАЛИЗЕ И АНАЛИТИЧКОГ МИШЉЕЊА

Заједнички закључци:

- нису истицане тврдње о повреди Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода,

Већински закључци:

- образложења судских одлука у БиХ, ФБиХ и БД садрже осврт на сва чињенична и правна питања, док у РС има већи број судских одлука које не садрже осврт на сва чињенична и правна питања,
- судови БиХ, ФБиХ и БД су се у довољној мјери позвали на мјеродавне правне норме и правилно их интерпретирали, док у РС судови већином нису у довољној мјери позивали на мјеродавне правне норме и правилно их интерпретирали,
- адекватан је квалитет образложења судских одлука на нивоима БиХ, ФБиХ и РС са становишта правне анализе и аналитичког мишљења, док на нивоу РС има велики број судских одлука неадекватног квалитета образложења,

Издвојени закључци:

- другостепене одлуке садрже детаљне одговоре на све жалбене наводе од одлучног значаја за одлучивање,
- судови у БД и РС се генерално нису позивали на судску праксу домаћих судова, праксу ЕСЉП-а или других међународних судова, док се одређен број судова у БиХ и ФБиХ позвао на судску праксу домаћих судова, праксу ЕСЉП-а или других међународних судова,
- само је Суд БиХ потпуно узимао аргументе обје стране равноправно, док су судови у ФБиХ, БД и РС већим дијелом то занемарили.

ИЗРАДА ПРЕСУДЕ

Већински закључци:

- на нивоима БиХ, ФБиХ и БД текстови образложења су прегледно написани, раздвојени на појединачне пасусе који обрађују једно питање које се одваја од других, док у РС има већи број њих који не испуњавају ове норме,
- образложење садржи организован и структуриран приказ питања и аргумената,
- пресуде судова БиХ, ФБиХ и БД су јасно и сажето написане те су разумљиве и за лаике, граматички су исправне и не понављају се исте тврдње и закључци, док пресуде судова у РС у већој мјери не испуњавају ове норме.

УКУПНО ОЦИЈЕЊЕНИХ ПРЕСУДА: 80

ИЗНАДПРОСЈЕЧНА	ПРОСЈЕЧНА	ИСПОДПРОСЈЕЧНА
3	62	15
3,75%	77,75%	18,75%

Прилог 4.

Закључци међународних чланова експертног тима за анализу квалитета судских одлука у парничном поступку

Овај преглед садржи закључке међународних чланова експертног тима за анализу квалитета судских одлука у парничном поступку. Закључци су класификовани према цјелинама из евалуационог обрасца, при чему су одвојени заједнички (тврдње потврђене у >90% одлука), већински (тврдње потврђене у >50% одлука) и издвојени закључци (тврдње потврђене у <50% анализованих одлука).

УВОД ОДЛУКЕ

Заједнички закључци:

- садрже потпуне податке о странкама, њиховим заступницима или пуномоћницима,

Већински закључци:

- уводи одлука Суда БиХ садрже наведене вриједности спорова, док само у мањем броју увода одлука судова у ФБиХ и РС нису наведене,

Издвојени закључци:

- у уводима одлука Суда БиХ нису назначене кратке ознаке предмете, док у уводима одлука судова у ФБиХ и РС у већини случајева нису назначене кратке ознаке предмета.

ИЗРЕКА ОДЛУКЕ

Заједнички закључци:

- изреке пресуда су јасне, одређене и подобне за извршење,
- у пресудама у којим нису тужбени захтјеви усвојени у цијелости, наведени су садржаји одбијеног или дјелимично одбијеног тужбеног захтјева,
- правилно је одређиван парициони рок,

Већински закључци:

- одлучено је о свим захтјевима или о свим правним лијековима у пресудама Суда БиХ, док има мањи број пресуда судова у ФБиХ и РС у којима није одлучено о свим захтјевима или правним лијековима.

ЗАХТЈЕВИ СТРАНАКА

Већински закључци:

- у одлукама Суда БиХ јасно и потпуно су изложени коначно постављени захтјеви странака, док у мањем броју одлука судова ФБиХ и РС нису изложени,
- у одлукама Суда БиХ јасно и потпуно су изложени наводи странака о чињеницама на основу којих заснивају своје захтјеве, док у мањем броју одлука судова ФБиХ и РС нису изложени.

УТВРЂИВАЊЕ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА

Већински закључци:

- чињенична стања су потпуно утврђена у одлукама Суда БиХ, с мањим бројем одлука судова у ФБиХ и РС у којима нису,
- чињенична стања су правилно утврђена у одлукама Суда БиХ, с мањим бројем одлука судова у ФБиХ и РС у којима нису,
- нису образлагане чињенице небитне за одлучивање у одлукама Суда БиХ, док су образлагане чињенице небитне за одлучивање у већем броју одлука судова у ФБиХ и РС.

ДОКАЗИ И ОЦЈЕНА ДОКАЗА

Већински закључци:

- способности судова да правилно оцијене доказе су задовољиле критеријуме у већем броју одлука Суда БиХ и судова у ФБиХ и РС,

Издвојени закључци:

- оцијењени су сви докази изведени пред судом у мањем броју одлука судова у ФБиХ и РС, с изузетком Суда БиХ гдје није оцијењен ниједан доказ изведен пред судом,
- судови у ФБиХ и РС су у већој мјери занемарили да брину о релевантности, концентрацији и рационалности доказа током одређивања који ће се докази извести на главној расправи,
- мањи број судова у РС и ФБиХ није дозволио извођење доказа везаних за неспорне чињенице,
- предмети и обими вјештачења, у случајевима у којима је било потребно, адекватно су јасни и одређени те су суд и странке постављали релевантна питања и није било потребе за допуном налаза,
- у одлукама судова у БиХ, ФБиХ и РС у већој мјери су изостала образложења због чега неки докази нису цијењени, уколико нису цијењени,
- образложења одлука судова у ФБиХ у већој мјери садрже објашњења о томе како су дошли до конкретних чињеничних закључака, док су изузетак судови у БиХ, РС и БД који су занемарили објашњења о томе како су дошли до конкретних чињеничних закључака,
- Суд БиХ је у већој мјери правилно доносио одлуке примјеном правила о терету доказивања, а судови у ФБиХ, РС и БД су скоро занемарили ово правило.

КВАЛИТЕТ ОБРАЗЛОЖЕЊА СА СТАНОВИШТА ПРАВНЕ АНАЛИЗЕ И АНАЛИТИЧКОГ МИШЉЕЊА

Већински закључци:

- образложења судских одлука садрже осврт на сва чињенична и правна питања, само мањи број судова у БД и РС нема у својим одлукама осврт на сва чињенична и правна питања,
- судови су се позвали у довољној мјери на мјеродавне правне норме и правилно их интерпретирали,
- Суд БиХ је потпуно узео у разматрање аргументе обје стране равноправно, док су судови у ФБиХ, РС и БД у већој мјери примијенили ово правило,
- судови се генерално нису позивали на судску праксу домаћих судова, праксу ЕСЉП-а или других међународних судова, уз изузетак мањег броја судова у ФБиХ и РС,
- квалитет образложења судских одлука са становишта правне анализе и аналитичког мишљења задовољио је критеријуме за већи број судова који су доносили одлуке, уз изузетак мањег броја судова у ФБиХ и РС,

- квалитет досљедности, логичности и разумљивости задовољио је критеријуме за Суд БиХ, док скоро половина судова у ФБиХ, РС и БД чије су одлуке евалуиране није задовољила критеријуме,
- квалитет анализа примјенљивости правне норме на утврђене чињенице задовољио је критеријуме,
- нису истицане тврдње о повреди Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, осим код мањег броја првостепених судова у ФБиХ и РС,

Издвојени закључци:

- другостепене одлуке садрже детаљан одговор на све жалбене наводе од одлучног значаја за одлучивање,
- образложења одлука судова којим се укидају првостепене пресуде садрже јасне упуте нижестепеним судовима.

ИЗРАДА ПРЕСУДЕ

Већински закључци:

- текстови образложења су прегледно написани, раздвојени на појединачне пасусе који обрађују једно питање које се одваја од других питања, уз изузетак мањег броја одлука судова у ФБиХ, РС и БД,
- образложења садрже организован и структуриран приказ питања аргумената,
- пресуде су јасно и сажето написане, разумљиве и за лаике, и не понављају се исте тврдње и закључци,
- Суд БиХ је користио кратке и јасне реченице с уобичајеним ријечима и уз коришћење законске терминологије те је избјегао употребу предугих реченица због опасности да се изгуби смисао и кохерентност мишљења, а судови у РС и БД у већој мјери не испуњавају ове норме,
- текстови образложења граматички и правописно су исправни и изражавања су одговарајућа за углед судова, уз мање придржавање ових норми судова у ФБиХ, РС и БД,

Издвојени закључци:

- у образложењима одлука Суда БиХ се непотребно не понављају исте тврдње и закључци, док се у већем броју одлука судова у ФБиХ, РС и БД не придржавају ових норми.

Прилог 5.

Контролна листа за претходно испитивање тужбе

УКУПАН БРОЈ ОЦИЈЕЊЕНИХ ПРЕСУДА ЈЕ 21

Општа оцјена квалитета судске одлуке				
оцјена	изнадпросјечна	просјечна	исподпросјечна	Укупно
	2/21	14/21	4/21	20/21
% пресуда	9,5	66,66	19	95,2

ПРЕТХОДНО ИСПИТИВАЊЕ ТУЖБЕ	ЗАКЉУЧАК	НАПОМЕНЕ	ЧЛАН ЗАКОНА
1. Разлози за искључење – изузеће судије	ДА НЕ		357. ЗПП
2. Надлежност суда - апсолутна - стварна - мјесна - имунитет	ДА НЕ		15–48. ЗПП 53. ЗПП
2.1 Да ли постоји сукоб надлежности	ДА НЕ		21. ЗПП
2.2 Да ли се тражи неопходна или сврсисходна делегација (надлежности)	ДА НЕ		48–49. ЗПП
3. Разумљивост и потпуност тужбе - ознака суда - име и презиме/назив странака - пребивалиште/боравиште/сједиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника - потпис подносиоца - број примјерака тужбе - и прилога уз тужбу	ДА НЕ		334. ЗПП

ПРЕТХОДНО ИСПИТИВАЊЕ ТУЖБЕ	ЗАКЉУЧАК	НАПОМЕНЕ	ЧЛАН ЗАКОНА
3.1 Захтјев је одређен у погледу главне ствари и споредних потраживања - вриједност спора	ДА НЕ		53. ЗПП
3.2 Чињенице на којима тужилац заснива тужбени захтјев	ДА НЕ		53. ЗПП
3.3 Доказни приједлози за чињенице на којима тужилац заснива тужбени захтјев	ДА НЕ		53. ЗПП
3.4 Ако је у тужби постављено више тужбених захтјева, да ли су испуњени законски услови за објективну кумулацију захтјева	ДА НЕ		55. ЗПП
3.5 Да ли је у тужби предложена мјера осигурања	ДА НЕ		268–290. ЗПП
4. Страначка способност	ДА НЕ		293. ЗПП 294. ЗПП
5. Парнична способност	ДА НЕ		293. ЗПП
6. Уредност и правилност заступања	ДА НЕ		293. ЗПП 294. ЗПП
7. Правни интерес за подношење тужбе за утврђење	ДА НЕ		54. ЗПП
8. Благовременост тужбе	ДА НЕ		67. ЗПП 227. ЗПП
9. Да ли је спроведен претходни поступак прописан законом	ДА НЕ		227. ЗПП
10. Постојање литиспенденције	ДА НЕ		60. ЗПП
11. Пресуђена ствар	ДА НЕ		67, 79, 98. и 196. ЗПП
12. Закључена судска нагодба	ДА НЕ		93. ЗПП
13. Постављен захтјев за доношење пресуде због пропуштања	ДА НЕ		182. ЗПП

ПРЕТХОДНО ИСПИТИВАЊЕ ТУЖБЕ	ЗАКЉУЧАК	НАПОМЕНЕ	ЧЛАН ЗАКОНА
14. Ако је тужба била враћена подносиоцу на исправку или допуну, да ли је у одређеном року тужба враћена суду исправљена и допуњена	ДА НЕ		66. ЗПП 336. ЗПП
15. Потпуна тужба достављена на одговор туженом с поуком у смислу члана 70. ЗПП-а (рок, садржај, посљедице, недостављање одговора)	ДА НЕ		70. ЗПП

ИСПИТИВАЊЕ ОДГОВОРА НА ТУЖБУ	ЗАКЉУЧАК	НАПОМЕНЕ	ЧЛАН ЗАКОНА
1. Уредност достављања тужбе на одговор туженом - да ли је тужба туженом уредно достављена - да ли је тужени поучен о року за достављање одговора на тужбу, садржају одговора и посљедицама недостављања одговора на тужбу	ДА НЕ		69, 70, 347. и 348. ЗПП
2. Да ли је достављен одговор на тужбу	ДА НЕ		70. ЗПП
3. Одговор на тужбу благовремен	ДА НЕ		чл. 70, ст. 1. ЗПП
4. Да ли одговор на тужбу садржи податке које мора имати сваки поднесак	ДА НЕ		336. ЗПП 71. ЗПП
5. Да ли тужени у одговору на тужбу признаје или оспорава тужбени захтјев	ПРИЗНАЈЕ ОСПОРАВА		71. ЗПП
6. Да ли су у одговору на тужбу истакнути процесни приговори	ДА НЕ		71. ЗПП
7. Да ли одговор на тужбу садржи разлоге оспоравања	ДА НЕ		71. ЗПП
8. Да ли одговор на тужбу садржи чињенице на којима тужени заснива своје наводе	ДА НЕ		71. ЗПП

ИСПИТИВАЊЕ ОДГОВОРА НА ТУЖБУ	ЗАКЉУЧАК	НАПОМЕНЕ	ЧЛАН ЗАКОНА
9. Да ли одговор на тужбу садржи доказе којима се утврђују те чињенице	ДА НЕ		71. ЗПП
10. Да ли је у одговору на тужбу поднесена противтужба	ДА НЕ		74. ЗПП
11. Ако је одговор на тужбу враћен туженом на допуну, да ли је одговор враћен суду у одређеном року и допуњен	ДА НЕ		73. ЗПП 336. ЗПП
12. Ако је одговор на тужбу благовремен и потпун, да ли је неопходно заказати припремно рочиште	ДА НЕ		76. ЗПП

Прилог 6.

План припремног рочишта

Правна идентификација (квалификација) спора				
Релевантне законске одредбе				
Спорна процесна питања				
Неспорне релевантне чињенице				
Спорне релевантне чињенице	Чињеничне тврдње тужиоца о спорним чињеницама	Доказни приједлози	Чињеничне тврдње туженог о спорним чињеницама	Доказни приједлози
Покушај судске нагодбе				
Рјешење о заказивању главне расправе				

Прилог 7.

Примјер негативне праксе¹¹³

Број: П1

XXX, Дана ...

Суд, судија С.1, рјешавајући у правној ствари тужиоца О.Г. из К., ул. ..., заступан по пуномоћнику К.Х., адвокату из С., ул. ..., против тужене <ниво власти> <институција>, заступане по законском заступнику тужене Правобранилаштву ..., ради накнаде штете, в.сп. 6.000,00 КМ, након главне и јавне расправе, одржане дана 29. 6. 2020. године, у присуству пуномоћника тужиоца и пуномоћника законског заступника тужене, дана 7. 7. 2020. године, донио је

ПРЕСУДУ

I. Обавезује се тужена <ниво власти> <институција> да тужиоцу О.Г. на име накнаде нематеријалне штете исплати новчани износ од **4.500,00 КМ**, са законском затезном каматом почев од 7. 7. 2020. године па до исплате, све у року од 30 дана од дана пријема пресуде.

II. С преосталим дијелом преко досуђеног износа тужбени захтјев на име накнаде нематеријалне штете у износу од **1.500,00 КМ**, са законском затезном каматом почев од дана подношења тужбе па до исплате, **одбија се**, као неоснован.

III. Обавезује се тужена да тужиоцу надокнади трошкове парничног поступка у износу од **1.592,80 КМ**, у року од 30 дана од дана пријема пресуде.

Образложење

Дана 14. 7. 2011. године тужилац „W.” д.о.о. Б. је поднио тужбу овом суду против туженог „М.” д.о.о. П. ради дуга, вриједност спора 218.992,00 КМ, а тужени је поднио противтужбу овом суду дана 16. 3. 2012. године ради накнаде штете у износу од 264.000,00 КМ. Дана 28. 8. 2015. године овај суд је донио пресуду и дјелимично усвојио тужбени захтјев тужиоца и туженог уз накнаду трошкова парничног поступка, на коју пресуду су тужилац и тужени уложили жалбе. Дана 11. 11. 2016. године Виши привредни суд Бања Лука је уважио жалбу туженог-противтужиоца на тај начин да је одбио тужбени захтјев тужиоца-противтуженог као неоснован, а потврдио пресуду у одбијајућем дијелу противтужбеног

¹¹³ Примјер негативне праксе одлуке сачињавају негативни примјери дијелова више одлука, на тај начин да су дијелови одлука који су означени негативним примјерима из појединих одлука издвојени као примјери који су својеврсна упута како не треба писати дијелове одлука. Увод и изрека су примјери из исте одлуке, а образложење је примјер из друге одлуке.

захтјева; у ставу 2. изреке жалба тужиоца-противтуженог је усвојена и преиначена тако што је противтужбени захтјев за исплату износа од 32.729,15 КМ одбијен као неоснован. На пресуду Вишег привредног суда Бања Лука тужилац је уложио ревизију, па је Врховни суд Републике Српске дана 27. 12. 2017. године уважио ревизију и пресуду Вишег привредног суда Бања Лука од 11. 11. 2016. године укинуо у побијаном дијелу у којем је жалба туженог усвојена и враћена другостепеном суду на поновно суђење. Својим рјешењем од 11. 4. 2018. године Виши привредни суд у Бањој Луци је, поступајући по рјешењу Врховног суда, усвојио жалбу туженог те укинуо пресуду овог суда у побијаном досуђујућем дијелу, те је предмет у том дијелу враћен на поновно одлучивање.

Тужилац-противтужени је у тужби и путем пуномоћника на главној расправи истакао да су тужилац и тужени били у пословном односу на тај начин да су дана 15. 8. 2008. године закључили Уговор за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр. 05-364/115-08, и то тужени као наручилац радова а тужилац као њихов извођач. Након извршених радова тужилац-противтужени је туженом-противтужиоцу путем поште доставио коначан обрачун радова изведених по Уговору о изградњи стамбено-пословног објекта и накнадним радовима који су извршени на захтјев инвеститора, на локацији бр: 05-364/115-08. Дана 2. 6. 2011. године тужилац је ради добрих пословних односа и сарадње, путем пуномоћника, туженом поновно послао писмену опомену пред тужбу уз остављање рока за добровољно испуњење. Дана 1. 10. 2014. године тужилац је смањио тужбени захтјев након вјештачења Института за грађевинарство „ИГ“ из Бање Луке на износ од 213.311,66 КМ. Пуномоћник тужиоца је истакао да су на основу Уговора за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама одређене обавезе уговорних страна као и начин и цијена плаћања. Плаћање изведених радова је уговорено по спратовима и етажама, односно по квадратном метру плоче, а не по утрошеном материјалу. Уз наведени уговор достављена је понуда која је била предмет Уговора и којом је таксативно набројано шта тужилац треба да уради а шта ће тужени фактурисати тужиоцу као његове радове. Пуномоћник тужиоца је истакао да није спорно, а што је видљиво из финансијских докумената, да је тужилац извршио радове у вриједности од 2.126.510,00 КМ, те да је компензацијом тужени исплатио тужиоцу 73.198,00 КМ, да је жирално на рачун исплатио 306.210,00 КМ и да је кроз испоруке материјала и услуге платио износ од 1.533.790,11 КМ, тако да разлика коју потражује тужилац у односу на уговорене радове и извршене од стране тужиоца износи 213.311,66 КМ. Према налазу и мишљењу вјештака финансијске струке Данила Шкрбе од 17. 12. 2012. године, наведено је да тужилац треба да исплати туженом 56.000,00 КМ на име умањења разлике цијене арматуре и износ од 34.000,00 КМ на име уградње изолације коју тужилац није направио, да тужени има право да задржи 5% разлике од 113.000,00 КМ од укупне вриједности уговорених радова, те да тужилац није испоставио окончану ситуацију и да зна да је коначна фактура долазила код туженог те да је иста враћена, те да се слање окончане ситуације доставља након усаглашавања коначног обрачуна, што је тужилац пропустио да уради. Из образложења вјештачења се види да предложено умањење вриједности није произишло из разлога скраћивања вијека трајања објекта, већ из процјене цијене коштања накнадног извођења хидроизолације, које није могуће. Сам извођач је у циљу спречавања продора влаге у вертикалне конструкције извршио постављање хидроизолације испод фасадних и преградних зидова, зиданих гитер блок опеком (класична битуменска изолација од вареног кодора), односно на споју АБ зидова и стубова с темељним зидовима (хладни хидроизолациони премаз – пенетрат). Преостали радови на извођењу хидроизолације, који су обавеза инвеститора, а чијим извођењем ће се обезбиједити нормална функционалност објекта, свде се на извођење хоризонталне хидроизолације по подној плочи приземља, коју није извео тужени већ купци пословних простора у приземљу. Пуномоћник је истакао приговоре на налаз и мишљење вјештака Данила Шкрбе јер навод да је уговорена цијена арматуре била превисока те да се треба смањити за 56.000,00 КМ није основан, с обзиром на то да парничне странке нису уговориле цијену по јединици материјала већ по етажама и по м² изграђене површине. Наводи да, према одредбама чл. 635. и 636. ЗОО-а и одредбама чл. 23. и 24. Посебних узанси о грађењу, странке морају да буду сагласне

о измјени цијене, те с обзиром на чињеницу да се вриједност материјала одређује по ситуацијама, наведена цијена се не може мијењати без измјене Уговора, а тужени исту није ни тражио. Тужени је морао приликом извршених и међусобних обавеза да прихвати и понаша се у складу с чл. 12. ЗОО-а (начело савјесности и поштења), чл. 13. ЗОО-а (забрана злоупотребе права), чл. 21. ЗОО-а (примјена добрих пословних обичаја) и чл. 18. ЗОО-а (обавеза учесника у облигационом односу да се понашају и извршавају своје обавезе с пажњом доброг привредника). Истиче да је све вријеме у поступању туженог садржано понашање с одређеном намјером, јер је питање зашто је тужилац као грађевинска фирма изводио радове туженом као грађевинској фирми. С друге стране, туженом је било јасно о којим се радovima ради самим потписивањем Уговора, а ради се о грубим грађевинским радовима. Уколико је тужени имао примједбе да наводно тужилац није урадио изолацију како је предвиђено техничком документацијом, исти је морао, у складу са Законом о просторном уређењу и одредбама Посебних узанси, а нарочито одредбама чл. 84, 89, 100. и 99, да врши надзор, ставља примједбе, уписује примједбе и надаље тражи отклањање истих, што није урадио. Обавеза туженог на наведено поступање произилази и из одредби чл. 632. ЗОО-а. Тужени је приговорио тужиоцу да му није на вријеме доставио коначан обрачун, да није извршена примопредаја и да из тог разлога није платио тужиоцу тражени износ уз примједбе да има право да задржи износе како је то неосновано објаснио вјештак финансијске струке. Међутим, није спорно да је тужилац доставио туженом задњу фактуру по ситуацијама, у којој је испоставио радове и цијену тих радова. Није спорно да тужени никада није приговорио на ту коначну фактуру, а није спорно ни да тужени задњу фактуру на основу ситуације и по етажама није исплатио, а што је у смислу чл. 63. и 64. Посебних узанси био у обавези да исплати у року од 15 дана. Тужени је у противном, примјеном чл. 64. и 65. Посебних узанси, требао да оспори исту фактуру, а коју никада није платио. Тужилац није могао да изврши коначан обрачун нити да га достави туженом из тог разлога што тужени није платио задњу фактуру нити је приговорио истој, из којег разлога му није могао да изврши примопредају извршених радова. Примопредаја се сматрала извршеном у оном моменту када је тужени наставио да изводи грађевинске радове из тог разлога јер је тужени наставио да гради без тужиоца. Тачно је да је Посебним узансама предвиђено да су наручилац и извођач дужни без одлагања да приступе примопредаји и коначном обрачуну. Због напријед наведеног, а због кривице туженог у смислу чл. 112. Посебних узанси, сматра се, ако је наручилац почео да користи објекат прије примопредаје, да је примопредаја извршена даном почетка коришћења. Није спорно да је тужени наставио да врши радове на том објекту, није спорно ни да је извршен технички пријем објекта у цијелости, па према томе не стоје примједбе да је основан противтужбени захтјев тужиоца јер исти нема доказа да је објекту угрожена стабилност, нема доказа да је дошло до смањења вриједности објекта, нема ни доказа да су наступила нека оштећења услјед некавалитетно изведених радова, па из тих разлога предлаже да се противтужбени захтјев одбије у цијелости. Значи, тужени није ни на који начин доказао да постоје оштећења на његовом објекту. Гарантни рок за објекат је 10 година, а до сада се, према налазу Института, штета на објекту није показала због чега тужени нема право да захтијева накнаду штете која ће евентуално наступити. Начин плаћања цијене је такође уговорен чланом 10. и 5. постојећег уговора између парничних странака и ниједна од наведених тврдњи туженог за смањење цијене у овом уговору није уговорена. Тачна је и чињеница да тужилац одговара за недостатке у погледу стабилности и безбједности објекта у року од 10 година, како наручиоцу тако и сваком другом кориснику објекта у складу с чл. 109. и 105. Посебних узанси, као и чл. 644. ЗОО-а, али није дошло до угрожавања стабилности објекта према налазу Института и из тих разлога треба у цијелости одбити противтужени захтјев туженог, а усвојити захтјев тужиоца уз накнаду трошкова поступка. У одговору на противтужбу тужилац наводи да се противи овако постављеном противтужбеном захтјеву јер је усмјерен на одуговлачење поступка, те опреза оспорава основ и висину противтужбеног захтјева. Наводи се да је све примједбе на извршене радове тужени могао да стави у грађевински дневник. Из свега наведеног тужилац тражи да суд у цијелости одбије противтужбени захтјев. Како тужени до дана подношења тужбе није измирио своју обавезу, нити је ставио било какав приговор на коначни обрачун, то тужилац предлаже да суд обавезе туженог да му ис-

плати износ од 213.311,66 KM са законском затезном каматом од дана подношења тужбе, као и да му надокнади трошкове парничног поступка. Поступајући по рјешењу Врховног суда и рјешењу Вишег привредног суда у Бањој Луци од 11. 4. 2017. године, суд је спровео припремно рочиште и главну расправу у којем поступку је, ради економичности поступка, тужилац предложио да се прочитају сви спроведени докази на досадашњим рочиштима, затим налази вјештака и изјашњења свједока и парничних странака, те саслушања вјештака. Поново је извршен увид и прочитани су наведени докази, пуномоћник тужиоца је у завршној ријечи предложио да суд обавезе туженог да тужиоцу исплати новчани износ од 213.311,66 KM са законском затезном каматом почев од дана подношења тужбе па до коначне исплате, као и да му накнади трошкове парничног поступка, према трошковнику који се улаже у спис, а све у року од 30 дана од дана доношења ове пресуде под пријетњом принудног извршења. Ово све напријед наведено с обзиром на стање послје доношења ревизионе одлуке тако да нема право више потраживати од одређеног захтјева, а не мора се више изјашњавати о противтужбеном захтјеву јер исти више не постоји с обзиром на одлуке по жалбама и ревизији. Тужилац сматра да је примјеном одредби чл. 123. Закона о парничном поступку Републике Српске у цијелости доказао како основ тако и висину тужбеног захтјева, а из сљедећих разлога: тужилац и тужени су били у пословном односу на тај начин да су дана 15. 8. 2008. г. закључили Уговор за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији број: 05-364/115-08 и то тужени као наручилац радова а тужилац као њихов извођач. Након извршених радова тужилац је туженом путем поште доставио Коначан обрачун радова изведених по Уговору о изградњи стамбено-пословног објекта и накнадним радовима који су извршени на захтјев туженог као инвеститора, на локацији број: 05-364/115-08 у Палама с молбом да се измири потраживање тужиоца. Тужени до дана подношења тужбе није извршио уплату потраживања нити је ставио било какав приговор на коначни обрачун који му је доставио тужилац. Даном 2. 6. 2011. г. тужилац је ради добрих пословних односа и сарадње путем пуномоћника туженом поновно послао писмену опомену пред тужбу уз остављање рока за добровољно испуњење. До дана подношења ове тужбе тужени није поступио по захтјеву тужиоца од 4. 5. 2011. г., нити по опомени пред тужбу. С обзиром на такво поступање туженог, тужилац је био присиљен да поднесе тужбу суду, иако је мирним путем покушао да ријешити питање испуњења Уговора о грађењу, а тужени није поступио по његовом тражењу. Сматрамо да ће Суд правилном оцјеном свих спроведених доказа у цијелости удовољити тужбеном захтјеву тужиоца, а желимо сумарно и ради концентрације најбитнијих чињеница и правног основа упознати суд са сљедећим: с обзиром на то да у овој правној ствари постоји доказ да су парничне странке биле у уговорно-правном односу а према Уговору за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији број: 05-364/115-08 од 15. 8. 2008. године, произилази да суд треба само да утврди да ли су парничне странке поступале по Уговору, јер у смислу одредби чл. 17. Закона о облигационим односима учесници у облигационоправном односу су дужни да изврше своју обавезу и одговорни су за њено испуњење. Када се изврши увид у Уговор који је предмет тужбеног захтјева тужиоца, суд може да утврди сљедеће: да је наручилац радова а овдје тужени извођачу радова а овдје тужиоцу у чл. 1. наложио да уради послове који су били поближе означени у чл. 1. истог уговора. Међу парничним странкама уговорени су начин плаћања и цијена плаћања. Плаћање изведених радова је уговорено по спратовима и етажама, односно по квадратном метру плоче, а не по утрошеном материјалу. Уз Уговор од 15. 8. 2008. године достављена је понуда која је била предмет Уговора, а осим тога тачно је таксативно набројано шта тужилац треба да уради а шта ће овдје тужени „*Majnex*“ фактурисати тужиоцу као његове радове. Није спорно, а што је видљиво из свих финансијских докумената, да је тужилац извршио радове у вриједности од 2.126.510,00 KM, да је компензацијом тужени исплатио тужиоцу 73.198,00 KM, да је жирално на рачун исплатио 306.210,00 KM, тако да се појављује разлика коју потражује тужилац у односу на уговорене радове и извршене од стране тужиоца од 213.311,66 KM. Према налазу вјештака Ш. Д. од 17. 12. 2012. г., произилази да је тужилац требао да плати туженом 56.000,00 KM на име умањења разлике цијене арматуре и износ од 34.000,00 KM на име уградње изолације коју тужилац није направио као и то да тужени има право да задржи 5% разлике од 113.000,00 KM од укуп-

не вриједности уговорених радова, а према Уговору који је предмет спора. Такође је вјештак истакао да тужилац није испоставио окончану ситуацију и да зна како је коначна фактура долазила код туженог и да је враћена, а истакао је да се слање окончане ситуације врши након усаглашавања коначног обрачуна, што тужени није пропустио да уради. Међутим, из образложења се јасно види да предложено умањење вриједности није произишло из разлога скраћења вијека трајања објекта, већ из процјене цијене коштања накнадног извођења хидроизолације, које није могуће. Сам извођач је у циљу спречавања продора влаге у вертикалне елементе конструкције извршио постављање хидроизолације испод фасадних и преградних зидова зиданих гитер блок опеком (класична битуменска изолација од вареног кодора), односно на споју АБ зидова и стубова с темељним зидовима (хладни хидроизолациони премаз – пенетрат). Преостали радови на извођењу хидроизолације, који су, у сваком случају, обавеза инвеститора, а чијим извођењем ће се обезбиједити нормална функционалност објекта, своде се на извођење хоризонталне хидроизолације по подној плочи приземља које радове није извео тужени већ купци пословних простора у приземљу. Ова констатација вјештака није тачна те у завршном излагању у цијелости остајемо код свих приговора које смо дали писменим путем а везано за дати налаз вјештака Д. Ш. који није имао упоришта да тврди како тужилац нема право на цјелокупан износ који утужује ради напријед наведених разлога, а како слиједи: -56.000,00 КМ на име разлике цијене у арматури односи се на тврдњу туженог да је од момента закључења Уговора дошло до промјене цијене арматуре и да је иста била уговорена превисоко те да се треба смањити за 56.000,00 КМ. Међутим, правилним тумачењем Уговора суд ће утврдити да парничне странке нису у овој правној ствари уговориле цијену по јединици материјала већ по етажама и по квадратном метру изграђене површине. Да би сам тужени мијењао начин уговорене цијене у складу с Посебним узансама о грађењу и у складу са Законом о облигационим односима, чл. 635. и 636, обе странке морају да буду сагласне о измјени цијене као што је прописано, и то у смислу одредби чл. 23. и 24. Посебних узанси о грађењу. С обзиром на то да није било уговарања цијене радова на основу вриједности материјала већ по ситуацијама, та цијена се не може мијењати без измјене Уговора, што у овом случају није било а нити је тужени тражио његову измјену. Према одредбама Уговора, тачно је да тужени има право да задржи 5% од уговорене цијене што износи 113.000,00 КМ, али само у случају приговора за некавалитетно извршене радове на које нема право. Наиме, у складу с Посебним узансама о грађењу које се имају примијенити у овом правном случају, тужени је био обавезан да саопшти примједбе у погледу начина извођења радова употребљеног материјала или тока извођења радова, а како прописује чл. 101. Посебних узанси те чл. 645. Закона о облигационим односима. У складу с чл. 1. Посебних узанси о грађењу уређују се односи између наручиоца и извођача радова на грађевинским објектима. Посебне узансе о грађењу примјењују се ако су уговарачи пристали на њихову примјену. У Уговору који је предмет спора нема посебне одредбе да се међу уговорним странкама имају примијенити Посебне узансе о грађењу, али према чл. 2. т. 2. Посебних узанси сматра се да су уговарачи пристали на примјену Узанси ако њихова примјена није Уговором о извођењу радова на грађевинским објектима искључена у цјелини и дјелимично. Стога се апсолутно не може прихватити налаз вјештака Данила Шкрбе да тужени има право да задржи 5% од уговореног износа, јер је исти морао да поступи у смислу одредби чл. 84. Посебних узанси о грађењу и морао је да обавијести писменим путем тужиоца као извођача радова да отклони недостатке, а како је то прописано одредбама чл. 98. истих узанси. Тек када тужени поступи у складу с том законском одредбом и чл. 101. истих узанси, има право да задржи 5% од уговорене обавезе. У грађевинском дневнику нигдје није констатована примједба туженог нити је тужени обезбиједио вршење стручног надзора како је то прописано чл. 99. Посебних узанси. Стога изјава вјештака Д. Ш. као вјештака финансијске струке да је свој налаз заснивао на налазу вјештака грађевинске струке нема упоришта. Такође молимо да суд у овој правној ствари као саставни дио завршног излагања уврсти и све примједбе које је тужилац дао на налаз вјештака грађевинске струке, а из разлога који су наведени у писменом изјашњењу. Такође предлажемо да суд у завршном излагању прихвати све примједбе које смо дали на изјашњење Института за грађевинарство „ИГ“ Бања Лука као поткрепу навода основаности тужбеног захтјева. Осим тога, суд у овој правној ствари није везан с основом означеног у тужби тужиоца, већ може да удовољи тужби

тужиоца по основу чл. 210. ЗОО-а. Тужилац који је урадио радове у висини за које тврди, није исплаћен за разлику која представља тужбени захтјев, па према томе тужени се неосновано обогатио на његов рачун. Тужени је морао приликом извршавања уговорних и међусобних обавеза да прихвати и понаша се у складу с чл. 12. (начело савјесности и поштења), чл. 13. (забрана злоупотребе права) и чл. 21. и 18. ЗОО-а. Јасно да је све вријеме у поступању туженог садржано долозно понашање, јер питање је зашто је тужилац као грађевинска фирма изводио радове туженом као грађевинској фирми. С друге стране, туженом је било јасно о којим се радовима ради самим потписивањем Уговора, а ради се о грубим грађевинским радовима. Уколико је тужени имао примједбе да наводно тужилац није урадио изолацију како је предвиђено техничком документацијом, исти је морао, у складу са Законом о просторном уређењу и одредбама Посебних узасни, а нарочито одредбама чл. 84, 89, 100. и 99, да врши надзор, ставља примједбе, уписује примједбе и надаље тражи отклањање истих, што није урадио. Обавеза туженог на горе наведено поступање произилази и из одредби чл. 632. ЗЗО-а. Оног момента када је сам тужени затрпао темељ и урађене грађевинске радове за које тврди да су требали да буду на други начин ријешени, те примио објекат и наставио даље грађевинске радове, сматра се да и није имао никакве примједбе. Тужени све вријеме приговара тужиоцу да му није на вријеме доставио коначан обрачун, да није извршена примопредаја и да из тог разлога није ни платио тужиоцу тражен износ уз примједбе да има право да задржи износе како је то објаснио неосновано вјештак финансијске струке. Међутим, није спорно да је тужилац доставио туженом задњу фактуру по ситуацијама, у којој је испоставио радове и цијену тих радова. Није спорно да тужени никада није ни приговорио на ту коначну фактуру, а није спорно ни да тужени задњу фактуру на основу ситуације и по етажама није исплатио, што је, у смислу чл. 63. и 64. Посебних узанси, био у обавези да исплати у року од 15 дана и у року од 8 дана. Тужени је требао примјеном чл. 64. и 65. Посебних узанси да оспори исту фактуру коју никада није платио. Тужилац и није могао да изврши коначан обрачун нити да га достави туженом из тог разлога што исти није платио задњу фактуру, није на њу приговорио па с обзиром на то и није могао да изврши примопредају извршених радова. Примопредаја се сматра извршеном у оном моменту када је тужени наставио да изводи грађевинске радове, јер је наставио да гради без тужиоца. Тачно је да је Посебним узансама регулисано да су наручилац и извођач дужни да без одлагања приступе примопредаји и коначном обрачуну. Из напријед наведених разлога, а кривицом туженог у смислу чл. 112. Посебних узанси, сматра се, ако је наручилац почео да користи објекат прије примопредаје, да је примопредаја извршена даном почетка коришћења. Није спорно да је тужени наставио да ради на том објекту, није спорно ни да је извршен технички пријем објекта у цијелости па према томе не стоје примједбе да је основан противтужбени захтјев тужиоца јер исти нема доказа да му је угрожена стабилност објекта, нема доказа да је дошло до смањења вриједности објекта, а нема ни доказа да су наступила нека оштећења усљед некавалитетно изведених радова. Значи, тужени није ни на који начин доказао да постоје оштећења на његовом објекту. Гарантни рок је 10 година за објекат, до сада се према налазу Института штета није показала, и тужени нема право да захтијева накнаду штете која ће евентуално наступити. Начин плаћања цијене је такође уговорен чл. 10. и 5. постојећег уговора између парничних странака и ниједна од наведених тврдњи туженог за смањење цијене у овом уговору није уговорена. Тачна је и чињеница да за недостатке у погледу стабилности и безбједности објекта тужилац одговара у року од 10 година, како наручиоцу тако и сваком другом кориснику објекта у складу с чл. 109. и чл. 105. Посебних узанси, као и чл. 644. ЗОО-а, али није дошло до угрожавања стабилности објекта према налазу Института и из тих разлога треба у цијелости одбити противтужбени захтјев туженог а усвојити захтјев тужиоца уз накнаду трошкова поступка у износу од 14.486,23 КМ и таксе на тужбу и одлуку према оцјени суда. Што се тиче поновног поступка у складу с одлуком Врховног суда РС и Округног привредног суда у Бањој Луци, с обзиром на чињеницу да ни један од нових доказа није спроведен у поновном поступку од стране тужиоца ни туженог, остајемо и даље код тужбе у непресуђеном дијелу те тражимо трошкове поступка према ранијем трошковнику и посебном трошковнику који ћемо сачинити и приложити суду.

У одговору на тужбу и путем пуномоћника на главној расправи тужени-противтужилац је истакао да није спорно да су тужилац и тужени 15. 8. 2008. године закључили међусобни

Уговор за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама, како је то ближе предвиђено одредбама предметног уговора. У складу с чл. 163. ст. 1. ЗОО-а, Уговором о грађењу обавезује се наручилац да извођачу исплати одређену цијену за изведене грађевинске радове, а у чл. 122. ст. 1. ЗОО-а изражено је правило да обавезе уговорних страна код двостраних уговора требају да буду истовремено испуњене. Код двостраних уговора постоји узајамност обавеза уговорних страна, а правило је да обје стране истовремено испуњавају обавезе једна према другој. То значи да обавеза наручиоца за исплату цијене из Уговора о грађењу дефинитивно наступа када извођач испуни своју обавезу из Уговора, дакле, када уговорне стране сачине коначан обрачун (када се изврши колаудација). Из садржаја тужбе произилази да тужилац свој тужбени захтјев заснива на једином доказу, на једнострано сачињеном обрачуну изведених радова од 30. 4. 2011. године. Наводи се да је на основу чл. 3. наведеног уговора утврђено да ће се коначна вриједност радова одредити према стварно извршеним радовима утврђеним грађевинском књигом. У складу с Посебним узансама за грађење, као кодификован устаљен пословни обичај у привреди, о свим оним питањима која нису регулисана ни Уговором ни прописима ЗОО-а, коначним обрачуном се обухватају сви радови изведени на основу Уговора о грађењу, што упућује на закључак да тек тада дефинитивно настаје потраживање цијене из наведеног уговора. Извођач не може да поднесе окончану ситуацију прије него што се изврши технички пријем, и на тај начин се утврди да ли су на објекту извршени радови у складу с одобреним пројектом, и да ли одговарају предвиђеним квалитетним стандардима и техничким упутствима, и прије него што се спроведе колаудација (коначни обрачун) и не изврши примопредаја објекта – радова између наручиоца и извођача. Након што је тужилац доставио туженом једнострано сачињеном обрачуну о извршеним радовима, тужени га је обавијестио да не признаје такав обрачун док му се не доставе на увид грађевинска књига и грађевински дневник, о свим изведеним радовима, које је овјерио надзорни орган и док тужилац не изврши све радове како је предвиђено пројектном документацијом у складу с чл. 1. наведеног уговора и док не отклони све некавалитетно изведене радове на које му је указано. Пуномоћник је истакао да је прије достављања једнострано сачињеног обрачуна директор туженог В.Г., на састанку у Палама, дана 31. 3. 2011. године, обавијестио директора тужиоца Н.Ђ. да није извршена хоризонтална и вертикална хидроизолација испод и изнад контра плоче, како је предвиђено пројектном документацијом, те да су на тај начин угрожени бетон и арматура у бетону од подземних вода као и влаге у читавом објекту, чиме се смањује вриједност радова за 3% од укупно уговорених радова што уједно износи 63.855,00 КМ, без евентуалне штете која може да буде проузрокована, затим нису озидани преградни зидови у вриједности од 11.200,00 КМ, није озидана вентилација на тавану у износу од 900,00 КМ, нису уграђени вертикални олуци у дужини од 160м1 x 5 КМ/м1 = 800,00 КМ. Уједно је директор тужиоца обавијештен о свим уоченим недостацима на изведеним радовима. Уочени недостаци су се односили на то да су спољашњи зидови – носиви, као и унутрашњи, били укриво озидани па је потрошња малтера за изравнавање зидова приликом малтерисања била дупло већа, те да та вриједност износи 1% од укупно уговорених радова, што уједно износи 21.285,00 КМ, на поткровљу објекта уграђене су двије а.б. греде већег попречног пресјека 30x60 цм, умјесто којих је била предвиђена подружница 18x20 цм, приликом чега је тужени-противтужилац био онемогућен да изгради стамбене јединице по читавој ширини због висине а.б. греде, чиме је смањена површина стамбеног простора за 100 м² по цијени 500 КМ/м², што износи 50.000,00 КМ. Наводи се да су изграђене плоче на етажама криве, што је уочено приликом израде екстикса гдје је дебљина изравнавајућег слоја била и до 12 цм, што уједно увећава трошкове туженог-противтуженог за додатних 0,5%, што износи 10.642,50 КМ, те уједно није извршено договорено умањење износа у арматури на ПОС (400, 500, 600 и 700) за вриједност од 56.000,00 КМ. Како тужилац није извео све грађевинске радове на објекту у складу с пројектном документацијом те како је један дио радова извео некавалитетно, а будући да између тужиоца и туженог након завршетка радова није споразумно утврђена коначна вриједност радова нити је извршена примопредаја радова, то се тужбени захтјев појављује као неоснован. У складу с чл. 7. Уговора закљученог између тужиоца и туженог, чл. 635. ЗОО-а и Општим узансама о грађењу, тужени има право да задржи дио уговорене цијене, на име

ретенције, која износи најмање 5% укупне вриједности изведених радова до истека рока за извршење радова. С обзиром на то да из свих спроведених доказа, како материјалних тако и из исказа саслушаних свједока, произилази да на дан подношења тужбе од стране тужиоца није био извршен технички пријем објекта, да између тужиоца и туженог никада није извршена примопредаја изведених радова, а поготово никада између истих субјеката није извршен заједнички коначни обрачун изведених радова, који обрачун тужилац званично никада није доставио туженом, то значи да тужилац прије тога није ни могао да поднесе тужбу против туженог, за наплату утуженог новчаног потраживања, из основа изведених радова из којег разлога је потребно да суд тужбу одбаци као преурањену и недозвољену. Основна обавеза извођача радова је да објекат-грађевинске радове, који су предмет Уговора, сагради односно изведе према пројектној документацији поштујући правила струке, и при изградњи објекта-уговорених радова извођач не смије одступати од рјешења утврђених техничком документацијом, на основу којих је издато одобрење за грађење и закључен Уговор о грађењу, поштујући правила струке, начело савјесности и поштења, и понашајући се по правном стандарду, пажњом доброг привредника у складу с чл. 12. ЗОО-а. У складу с чл. 163. ст. 1. ЗОО-а, Уговором о грађењу обавезује се наручилац да извођачу исплати одређену цијену за изведене грађевинске радове, а у чл. 122. ст. 1. ЗОО-а изражено је правило да обавезе уговорних страна код двостраних уговора требају да буду истовремено испуњене. Код двостраних уговора постоји узajамност обавеза уговорних страна, чл. 122. ст. 2. ЗОО-а. Код таквих уговора правило је да обје стране испуњавају обавезе једна према другој. Законом о облигационим односима предвиђено је да је посредник дужан да изврши дјело онако како је уговорено и по правилима струке (чл. 607. ст. 1. ЗОО-а). То важи и за извођача радова, у погледу радова из Уговора о грађењу. Извођач за свој рад одговара по критеријуму појачане професионалне одговорности, тако да мора да предузме све радње које се од њега траже као стручњака који је специјализован за одређену врсту посла. У складу с одредбама ЗОО-а те Посебних узанси о грађењу, обавеза извођача радова, између осталог, јесте да радове изводи према техничким прописима, нормативима и обавезним стандардима који важе за изградњу инвестиционих објеката, а посебно да се придржава техничке документације на основу које је издато одобрење за изградњу. Посебним узансама о грађењу је посебно предвиђено да је извођач дужан да изведе уговорене радове на начин који је одређен уговором, прописима и правилима струке (Узанса бр. 18. ст. 1). То обавезује извођача на извођење радова према техничкој документацији, јер је техничка документација (са свим графичким, рачунским и описаним прилозима потребним за извођење радова) саставни дио уговора (Узанса бр. 11. ст. 1). У складу с напријед наведеним, тужени сматра да је спроведеним доказима непобитно доказао да тужилац, у складу с одредбама Уговора, пројекта, премјера и предрачуна радова, није извео све уговорене радове на предметном објекту, а првенствено је доказао и да тужилац није извео хоризонталну и вертикалну хидроизолацију испод и околу контра плоче, као што је било предвиђено пројектном документацијом чиме су угрожени бетон и арматура у бетону од подземних вода као и влаге у читавом објекту и чиме је доведена у питање стабилност и безбједност, а тиме солидност и функционалност цјелокупног објекта, што ће проузроковати односно довести до умањења трајања вијека објекта. Да тужилац није извео напријед наведене радове, радове на хоризонталној и вертикалној изолацији испод и околу контра плоча, непобитно произилази из спроведеног доказа налаза и мишљења, као и из допуна тог налаза вјештака грађевинске струке Милоша Глоговца, те из његових навода датих на одржаним главним претресима. Тај налаз дат је у складу с науком и вјештином грађевинске струке, налаз је заснован на спроведеним материјалним доказима и спроведеним увиђајем на лицу мјеста, и тужилац ниједном својом примједбом исти налаз није успио да дезавуише, оспори његову валидност, вјеродостојност, односно законитост. У датом основном налазу (тачке 1. и 2), као и допунском налазу-одговору на примједбе тужиоца, те на одржаном главном претресу, именовани вјештак је имплицитно навео да од стране тужиоца, у складу с међусобно закљученим Уговором, пројектом, премјером и предрачуном радова, нису изведени сви радови, првенствено дио занатских радова који се односи на хидроизолатерске радове (позиција Б1 из премјера радова главног пројекта), а које радове је тужилац морао да изведе, у складу с чл. 6. Уговора и чл. 74. Закона

о уређењу простора и грађењу РС, без обзира што нису били обухваћени у чл. 1. Уговора, у којем се спомиње „армирана бетонска контра плоча” (без ископа), јер по истом вјештаку предметну одредбу треба тумачити на тај начин да из те позиције не може да буде искључена хидроизолација, већ само радови на ископу. Вјештак грађевинске струке је у свом основном налазу и у допунском налазу навео да је он на лицу мјеста утврдио да је тужилац извео дио радова на хидроизолацији, али да те радове није извео по пројектној документацији, да је у конкретном случају примијенио друго техничко рјешење, без мијењања техничког рјешења и без пристанка туженог као инвеститора, односно исти је извео постављање хидроизолације по нултој подној бетонској плочи, испод фасадних зидова, што је супротно техничком рјешењу, а није технички ни исправно. Без обзира на то да ли је тужилац био у обавези да изведе предметне хидроизолационе радове према одредбама Уговора и пројектној документацији, а јесте, на што поред мишљења вјештака грађевинске струке указује посебно и чињеница да је исти извео дио тих радова (ако није био у обавези зашто је уопште извео дио тих радова), тужилац, а како то наводи вјештак грађевинске струке у тачки 10. датог одговора на примједбе туженог, није смио без сагласности надзорног органа и инвеститора да настави радове на објекту док се не ријеша проблем око хидроизолационих радова, јер је обавеза извођача да објекте изгради у складу с пројектном документацијом и прописима струке (тачка 10. Уговора). Како тужилац, у складу с напријед изложеним, није извео све грађевинске радове на објекту према пројектној документацији, те будући да између тужиоца и туженог након завршетка радова никада није споразумно утврђена коначна вриједност радова, нити је извршена примопредаја радова, нити је тужилац туженом достављао на исплату сачињене привремене ситуације, те како, према налазу и мишљењу вјештака финансијске струке, тужени у свом књиговодству према тужиоцу нема евидентиран никакав дуг, то се онда тужбени захтјев тужиоца појављује као неоснован, а поготову се појављује као неоснован дио тужбеног захтјева када су у питању тражене законске затезне камате, све из тог разлога како је то у своме налазу и мишљењу навео вјештак финансијске струке Данило Шкрба. То што је тужени након подношења тужбе тужиоца, последице протекла рока од три године исходовао рјешење, исходовао употребну дозволу за предметни стамбени објект (у складу с Извјештајем-Стручним мишљењем Института за грађевинарство „ИГ” Бања Лука тужиоцу није могла бити издата употребна дозвола, није се могао извршити технички пријем објекта, тачка 3. став 4. Мишљења), не ескулпира одговорности тужиоца, не ослобађа га одговорности да изведе неизведене радове на хидроизолацији, јер је то остала његова неизвршена уговорена обавеза. У складу с Општим узансама о грађењу и одредби чл. 635. ЗОО-а, тужени има право да задржи дио уговорене цијене изведених радова, на име ретенције, која износи најмање 5% вриједности изведених радова до истека датог рока за изведене радове. **Пуномоћник туженог-противтужиоца је дана 16. 3. 2012. године поднио противтужбу у којој наводи да је тужилац-противтужени „W.” д.о.о. Б., туженом-противтужиоцу „М.” д.о.о. П., због неизвршене хоризонталне и вертикалне хидроизолације испод и око контра плоче, као што је било предвиђено по пројектној документацији, чиме су угрожени бетон и арматура у бетону од подземних вода као и влаге у читавом објекту и чиме су доведени у питање стабилност и безбједност, а тиме солидност и функционалност цјелокупног објекта, дужан да исплати накнаду штете у износу од 124.000,00 КМ те му је истовремено због неквалитетних радова и радова изведених у супротности с пројектном документацијом дужан да надокнади штету у износу од 140.000,00 КМ, односно исплати му на име накнаде штете укупан износ од 264.000,00 КМ, са законском затезном каматом на тај износ почев од 16. 3. 2012. године као дана подношења противтужбе па до исплате, а све у року 30 дана, под пријетњом принудног извршења. Пуномоћник туженог-противтужиоца је дана 22. 6. 2015. године смањило противтужбени захтјев на тај начин да је тужилац-противтужени обавезан да туженом-противтужиоцу, због неизвршених обавеза из основа умањења вриједности изграђеног објекта, исплати на име накнаде штете износ од 65.458,29 КМ, са законском затезном каматом почев од 16. 3. 2012. године, као дана подношења противтужбе. У завршној ријечи дана 23. 6. 2015. године пуномоћник туженог је прецизирао тужбени захтјев након налаза и мишљења вјештака грађевинске струке, у којем налазу се наводи да је због неизведених радова на**

хидроизолацији на страни тужиоца дошло до умањења вриједности изграђеног објекта по основу скраћивања вијека трајања објекта у износу од 55.947,03 КМ + 17% ПДВ, што укупно износи 65.458,29 КМ. Одредбом чл. 7. Уговора закљученог између тужиоца и туженог предвиђено је да се тужени може користити том могућношћу. Из спроведеног доказа, налаза и мишљења вјештака финансијске струке Данила Шкрбе произилази да је тужени остао дужан тужиоцу, из основа изведених радова, да исплати 123.075,61 КМ, а да тужени, у складу с чл. 7. Уговора, има право да од укупно уговорених радова задржи 5% на име неизведених радова, износ од 104.613,70 КМ, то онда значи да би тужилац по том основу, и уколико би му суд удовољио тужбеном захтјеву, могао евентуално да досуди само износ од 18.461,91 КМ, али у том случају суд мора да удовољи постављеном противтужбеном захтјеву туженог у цијелости. Да тужени има право да задржи дио уговорене цијене изведених радова из основа уговорене ретенције произилази и из спроведеног доказа, Извјештаја-Стручног мишљења Института за грађевинарство „ИГ” Бања Лука, у којем извјештају, закључном разматрању су вјештаци тога института навели да се због неизведених радова на хидроизолацији у гарантном року од 10 година, који важи за квалитет изведених радова на хидроизолацији, могу појавити оштећења на подовима, зидовима и инсталацијама, која могу да утичу на функционалност просторија у приземљу објекта (локалу-пословном простору). Како из свега напријед наведеног непобитно произилази да тужилац све своје уговорене обавезе из Уговора од 15. 12. 2008. год. до дана подношења тужбе није извршио према туженом, а што је био обавезан у складу с одредбама истог уговора, тима је тужилац повриједио одредбе чл. 7, 12, 99, 122, 123. и чл. 148. ЗОО-а, па из тих разлога суд мора истога да одбије с тужбеним захтјевом у цијелости, јер у складу с чл. 122. и 123, уколико једна страна постави захтјев пред судом за испуњење обавезе према другој страни, а она није испунила своју обавезу, нити је спремна да то учини, а тужена страна истакне приговор неиспуњења, у таквим случајевима суд не може да досуди, односно да наложи туженој страни да испуни своју обавезу све док то исто не уради и друга страна. Када се ради о одговорности у вези с извођењем грађевинских радова на објекту, посебну пажњу заслужује одговорност извођача за неизвршене радове у складу с Уговором, пројектном документацијом и правилима струке, те његова одговорност за квалитет изведених радова и за недостатке који се тичу солидности грађевине. У судској пракси је заузето становиште да се извођач који изводи радове супротно уговору не може ослободити одговорности за штету, ни у случају када те радове изводи „*lege artis*”, јер инвеститор није дужан да сноси ризик другачије изградње од уговорене. По правилу, за неизведене радове те за недостатке на изведеним радовима и изведене радове супротно инвестиционо-техничкој документацији одговара извођач радова. Одговорност извођача предвиђена је и регулисана одредбама чл. 618. до 620. ЗОО-а, као и одредбом чл. 644. ЗОО-а. Неизвршење одређених уговорених грађевинских радова, те недостаци на изведеним радовима редовно повлаче одговорност извођача. Та одговорност је већа у случају када ти недостаци доводе у питање солидност објекта, јер су посљедице таквих недостатака теже, као што је у конкретном случају. Основаност противтужбеног захтјева туженог произилази из спроведеног доказа – налаза и мишљења вјештака грађевинске струке (тим доказом тужени је неспорно доказао да тужилац није извео предметне радове на хидроизолацији око и испод контра плоче), а поготову то произилази из спроведеног доказа, Извјештаја-Стручног мишљења Института за грађевинарство „ИГ” Бања Лука, у којем се наводи да је због неизведених радова на хидроизолацији од стране тужиоца дошло до умањења вриједности изграђеног објекта, по основу скраћења вијека трајања објекта, у износу од 55.947,03 КМ + 17% ПДВ-а, што укупно износи 65.458,29 КМ. **Када је у питању тужбени захтјев тужиоца, тужени у цијелости остаје код свих навода датих у завршној ријечи његовог пуномоћника на главном претресу одржаном пред овим судом на дан 23. 6. 2015. године, с тим што истиче и сљедеће, а како то слиједи:** И у овом новом спроведеном поступку тужени је, у складу са спроведеним доказима (првенствено налазом и мишљењем вјештака грађевинске струке Милоша Глоговца), доказао да тужилац, у складу с чл. 6. Уговора за извођење радова од 15. 8. 2008. године те у складу с одредбама Закона о уређењу и грађењу, у складу с главним пројектом, није извео све уговорене радове на предметном стамбено-пословном објекту, превасходно није извео радове хоризонталне и вертикалне

хидроизолације око зграде, те испод и око контра темеља плоче. Тужени је такође спроведеним доказима доказао да тужилац, у складу с чл. 5. истог уговора, није сачињавао привремене ситуације сходно подацима у грађевинској књизи, а на шта је био у обавези и те ситуације достављати на исплату туженом, а то онда значи да је то и био разлог што тужилац није ни сачинио коначну ситуацију и доставио туженом на исплату. Тужени је такође спроведеним доказима доказао да између парничних странака никада није извршен заједнички коначни обрачун изведених радова (колаудација), с тим што истиче да се спроведени доказ тужиоца под називом Обрачун радова изведених према Уговору број: 295/2008 на стамбено-пословном објекту у Палама, инвеститор М. д.о.о. П., не може сматрати – имати снагу коначног обрачуна између уговорених страна, поготово што тај акт нема назив Коначни обрачун између уговорних страна. Иначе, када је у питању тај спроведени доказ, тужени поново и у овој завршној ријечи, у складу с наводима његовог пуномоћника с одржаног припремног рочишта од 24. 1. 2012. године, истиче да тужени тај акт – доказ никада није примио код себе, па је тужилац у том правцу, будући да му је тужени оспорио ту чињеницу, те наводе, у складу с чл. 7. ЗПП-а РС и одредбама чл. 123. истог закона, био у обавези у току поступка спровести валидан доказ, као свој доказ на главном претресу спровести акт – потврду Поште о пријему пошиљке-спорног акта тужиоца под називом Обрачун, па како тужилац такав доказ није спровео у току поступка, то исти, а не тужени, треба да сноси посљедицу немогућности да се та правно релевантна чињеница са сигурношћу утврди у поступку доказивања, односно у складу с теретом доказивања тужилац, а не тужени, треба да сноси посљедице неспровођења тог доказа. Дакле, како тужилац сходно горе изложеном, у складу с чл. 5. Уговора, није сачињавао привремене ситуације и достављао их на исплату туженом, те како туженом никада није доставио никакву коначну ситуацију, на исплату, те ако се узме у обзир чињеница да између тужиоца и туженог никада није извршена примопредаја изведених радова, а поготово никада између истих субјеката није извршен заједнички коначни обрачун изведених радова (колаудација), то онда значи да тужилац није ни стекао право подношења тужбе суду против туженог за наплату утуженог новчаног потраживања из основа изведених радова, па је стога суд дужан да поднијету тужбу тужиоца одбаци као преурањену и недозвољену. Уколико суд из напријед наведених разлога поднијету тужбу тужиоца не одбаци као преурањену и недозвољену, будући да исти, у складу с чл. 6. Уговора, од 15. 12. 2008. године до дана подношења тужбе све своје уговорене обавезе није извршио према туженом, а на шта је био обавезан, тиме је тужилац повриједио одредбе чл. 7, 12, 99, 122, 123. и 148. ЗОО-а, па из тих разлога суд истог мора да одбије с тужбеним захтјевом у цијелости. У складу с чл. 122. и 123. тог закона, уколико једна страна постави захтјев пред судом за испуњење обавезе према другој страни, а она није испунила своју обавезу, нити је спремна да то учини, а тужена страна истакне приговор неиспуњења, у таквим случајевима суд не може да досуди односно наложи туженој страни да испуни своју обавезу све док то исто не уради и друга страна. У складу с Општим узансама о грађењу и одредбом чл. 635. ЗОО-а, тужени има право да задржи дио уговорене цијене изведених радова, на име ретенције, која износи најмање 5% вриједности изведених радова до истека датог рока за изведене радове. Одредбом чл. 7. Уговора закљученог између тужиоца и туженог предвиђено је да се тужени може користити том могућношћу. Из спроведеног доказа, налаза и мишљења вјештака финансијске струке Данила Шкрбе произилази да је тужени остао дужан тужиоцу, из основа изведених радова, да исплати 123.075,61 КМ, а да тужени, у складу с чл. 7. Уговора, има право да од укупно уговорених радова задржи 5% на име неизведених радова, износ од 104.613,70 КМ, то онда значи да суд по том основу може евентуално тужиоцу да досуди само износ од 18.461,91 КМ. Да тужени има право да задржи дио уговорене цијене изведених радова из основа уговорене ретенције произилази и из спроведеног доказа, Извјештаја-Стручног мишљења Института за грађевинарство „ИГ” Бања Лука, у којем су извјештају, закључном разматрању, вјештаци тог института навели да се због неизведених радова на хидроизолацији у гарантном року од 10 година, који важи за квалитет изведених радова на хидроизолацији, могу да појаве оштећења на подовима, зидовима и инсталацијама, која могу да утичу на функционалност просторија у приземљу објекта (локалу-пословном простору), као и наводи вјештака финансијске струке Данила Шкрбе датих на одржаној главној расправи, који је на питање

пуномоћника тужиоца... „Зашто сте на стр. 3 налаза навели да тужени у складу с чл. 7. Уговора, из основа некавалитетно изведених радова, има право да од укупно уговорених а изведених радова задржи 5%, и да је то сума од 104.613,80 КМ ?”...исказао:

...„Овдје се не ради о некавалитетно изведеним радовима, ради се о задржавању 5% на изведене радове, док не истекне рок гаранције...” **Тужени потражује трошкове спора према трошковнику који улаже у спис.**

У доказном поступку спроведени су докази предложени по пуномоћнику тужиоца-противтуженог, извршен је увид и прочитани су: *Уговор за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама од 15. 8. 2008. године, Допис тужиоца од 4. 5. 2011. године туженом, Коначан обрачун изведених радова са 30. 4. 2011. године, Опомена пред тужбу од 22. 6. 2011. године, грађевински дневник, обрачунски листови грађевинске књиге с ознаком вишка радова, накнадних радова с ознаком мањка радова, основни обрачунски лист по етажама грађевинске књиге, саслушани су свјedoци Р.Ж. и М.Л. те парнична странка Н.Ђ., саслушани су вјештаци грађевинске струке Милош Глоговац и вјештак финансијске струке Данило Шкрба те су прочитани њихови налаз и мишљење.*

Спроведени су докази које је предложио пуномоћник туженог-противтужиоца, извршен је увид и прочитани су: Уговор о извођењу радова на изградњи зграде 1413/08 од 13. 8. 2008. године који је закључен између тужиоца и туженог; Главни пројект с премјерима и предрачуном радова; Уговор од 5. 10. 2010. године између тужиоца и Ј.Л.; изводи из дневника рада, списак радника који су радили с тужиоцем 2008. године и 2009. године у јуну и јулу; саслушани су свјedoци М.Л., Р.Н. и М.К., извршен је увид у фотографије радова од стране тужиоца на предметном објекту и грађевинско вјештачење по Институту за грађевинарство „ИГ” Бања Лука.

Цијенећи спроведене доказе појединачно, у међусобној повезаности, те доводећи све у једну везу с наводима парничних странака и правним основом, суд је у смислу чл. 8. Закона о парничном поступку одлучио као у изреци пресуде из сљедећих разлога:

Из спроведеног доказа – Уговор за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама – утврђено је да су тужилац као извођач радова и тужени као наручилац радова закључили Уговор о извођењу радова на стамбено-пословној згради у Палама, којим су уговорили да наручилац „М.” д.о.о. П. уступа, а извођач „В.” д.о.о. Б. да за рачун наручиоца изведе грубе грађевинске радове на стамбено-пословној згради у Палама од темеља до поткровља тј. сљедеће радове: а.б. темеље (контра плочу) без ископа, приземље, пет спратова и поткровље с израдом кровне конструкције и покривањем објекта лимом, зидање фасадних и преградних зидова, зидање потребних димњака и вентилација, а све према пројектној документацији, важећим нормативима и стандардима. Чланом 2. уговорено је да ће се вриједност свих грађевинских радова овог уговора дати по м² грубих грађевинских радова која износи 300,00 КМ/м², с материјалом и радом, а бруто површина по пројекту објекта износи цца 5700 м², што укупно износи цца 1.710.000,00 КМ с урачунатим ПДВ-ом. Уговорено је да ће се обрачун и плаћање изведених радова вршити на основу стварно извршених радова утврђених грађевинском књигом. Извођач се обавезао да ће се сви радови извести у уговореном року, а након што наручилац обезбиједи извођачу несметан приступ на градилиште, преда извођачу техничку документацију по којој ће се изводити радови и уплати аванс од мин. 500.000,00 КМ. Уговорено је плаћање изведених радова по спратним етажама с тим да ће се радови до коте 0 и кров рачунати по пола етаже, а по испостављеним ситуацијама у року од седам дана. Уговорено је такође да се извођач обавезује да изврши све непредвиђене и накнадне радове које је неопходно извршити у циљу квалитетне реализације Уговора, те да ће се вријеме, обим, цијена и рок наведених радова одредити споразумно прије почетка тих радова. На основу тог уговора странке су се споразумјеле да наручилац радова има право да од укупне уговорене цијене радова задржи 5% за некавалитетно извршене радове, док се ти радови не отклоне, што се евидентира у грађевинском дневнику. Овај уговор о грађењу законски заступници парничних странака су својеручно потписали и овјерили печатима уговорних страна.

Из спроведеног доказа – Допис тужиоца од 4. 5. 2011. године туженом – утврђено је да је тужилац доставио Коначни обрачун радова изведених према Уговору о изградњи стамбено-пословног објекта на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама. Истакнуто је да је обрачун урађен закључно са 30. 4. 2011. године, те да је исти потребно да се измири у складу с чл. 5. Уговора. Уз Допис је тужилац доставио туженом обрачун радова изведених према Уговору с прилозима бруто површине етажа, обрачуном грубих грађевинских радова на темељима, приземљу, I. спрату, II. спрату, III. спрату, IV. спрату, V. и VI. спрату, те крову.

Из спроведеног доказа – Коначан обрачун изведених радова са 30. 4. 2011. године – утврђено је да су наведене вриједности извршених радова од стране тужиоца, те извршене уплате туженог као и испоручени материјал туженог, те извршене компензације. Такође су наведене и вриједности недовршених радова. Наведено је укупно потраживање тужиоца од 2.126.510,00 КМ те потраживање туженог у износу од 1.907.517,42 КМ. Извршен је обрачун дуговања туженог у износу од 218.992,58 КМ.

Увидом у доказ – Опомена пред тужбу од 2. 6. 2011. године – утврђено је да је тужилац путем пуномоћника позвао туженог да у року од 5 дана измири дуг у износу од 218.992,58 КМ, у противном ће бити принуђен да наведено потраживање тражи преко надлежног суда.

Увидом у грађевински дневник утврђено је да су радови на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама започели 5. 8. 2008. године, те је евидентирано да је као извођач радова наведен „W.“ д.о.о. Б., а инвеститор радова „M.“ д.о.о. П. Увидом у грађевински дневник је утврђен почетак грађевинских радова на изградњи стамбено-пословног објекта, по датумима је евидентирано који су радови извођени у којем периоду, такође је утврђено да током извођења радова ни инвеститор ни надзорни орган нису имали примједбе на изведене радове, а грађевински дневник је овјераван потписима овлашћених лица за извођача радова и инвеститора, а да током извођења радова у грађевинском дневнику нису евидентирани примједбе нити пропусти извођача.

Из спроведеног доказа – обрачунски листови грађевинске књиге *с ознаком вишка радова, накнадних радова и мањка радова* – утврђено је да је извођач радова сачинио опис напријед наведених радова тј. вишка, мањка и накнадних радова с појединачно наведеним радовима и у укупним износима, те да је обрачунске листове потписало овлашћено лице за извођача радова док инвеститор није потписао ове обрачунске листове.

Свједок Р.Ж. је на записник код овог суда дана 10. 6. 2014. године **изјавио** да је по занимању дипл. инж. грађевинарства, да је запослен код тужиоца, те да има 15 година радног искуства и лиценцу за надзор извођења грађевинских радова. У вријеме извођења грађевинских радова на стамбено-пословном објекту у Палама био је шеф градилишта, а радови су извођени у току јесени 2008. године, којом приликом је имао пројектну документацију, те Уговор о грађењу, којим није било уговорено извођење радова хидроизолације нити било каквих хидроизолатерских радова. Том приликом инвеститор је ангажовао инжињера М.К. за надзор приликом извођења грађевинских радова. У току извођења грађевинских радова нити инвеститор нити надзор нису имали примједбе на извођење радова, нити су било какве примједбе уписане у грађевински дневник. Инвеститор је имао времена до извођења сљедеће фазе радова да стави примједбе на претходне радове односно на хидроизолацију. Истакао је да су сви радови извршени према пројектној документацији и Уговору о грађењу. Приликом доставе коначног обрачуна инвеститору није било никаквих примједби на коначни обрачун, а званични записник о примопредаји радова није сачињен, али је инвеститор наставио да изводи радове на сљедећој фази, након чега је извршен и технички пријем објекта. У грађевинском дневнику је констатовано да су завршене све фазе уговорених радова а да том приликом надзорни орган није дао никакве примједбе. Истакао је да је инвеститор од градилишта био удаљен само 100 метара те да их је надзирано стручно лице, а пошто је инвеститор такође грађевинска фирма, имао је могућност да приговори на евентуално неизведене радове, што није учинио.

Свједок М.Л. је на записник код овог суда **изјавио** да је по занимању грађевински инжењер, запослен у „М.“ д.о.о. П., те да је код туженог обављао послове припремања понуда за извођаче и водио актуелна градилишта, те да је био присутан када су директори парничних странака уговарали послове, и том приликом један примјерак главног пројекта предат је тужиоцу на основу којег пројекта су требали да дају понуду за извођење радова. Они су дали понуду за извођење радова, али не за цијели пројекат већ само за грубе грађевинске радове. Такође је истакао да је, по његовом мишљењу, тужилац требао да изведе хоризонталну и вертикалну хидроизолацију на темељима зграде јер је било немогуће прескочити те радове да би се наставили други радови. Није му познато да је тужени с неким другим извођачем уговорио извођење хидроизолационих радова. Након завршених радова од стране тужиоца вођени су неколико пута састанци и разговори које су водили директори тужиоца и туженог, а гдје је био и он присутан па су покушали да сравне дуговања и том приликом су разговарали о свим ставкама и изнесене су усмено примједбе на изведене радове, а оне су се односиле на укриво озидане зидове и неквалитетно озидане преградне зидове, а.б. плоче су биле неравне гдје се дебљина естриха дупло повећала, нису били озидани сви преградни зидови, тј. пре хидроизолација није била урађена. Званично није извршена примопредаја радова. Навео је да му је познато да хидроизолација спада у занатске радове, а у пројекту су такође хидроизолатерски радови назначени као занатски радови. Приликом извођења радова М.К. је био именован за надзорни орган од стране инвеститора. Надзорни орган је обављао послове надзора, а и он је повремено долазио на градилиште. Познато му је да у грађевинском дневнику ни надзорни орган ни инвеститор нису евидентирали никакве примједбе. На питање пуномоћника тужиоца да ли је он скренуо пажњу у својој фирми, туженом, да није урађена хидроизолација везано за изградњу контра плоче, а обзиром на то да је долазио на градилиште, одговорио је да није указивао туженом да нису изведени хидроизолатерски радови, а из тог разлога што он није био надзорни орган. Радови на хидроизолацији су трајали око десет дана а он је у то вријеме пао и повриједио се на градилишту тако да није знао шта се дешавало с радовима у то вријеме. Истакао је да није могуће наставити сљедећу врсту радова на градилишту а да нису примљени претходни радови.

Парнична странка Н.Ђ. је на записник код овог суда изјавила да је тужилац којем је она законски заступник заједно с туженим учествовала на лицитацији Општине Пале за куповину парцеле за грађење више стамбених објеката и том приликом су купили двије сусједне парцеле, тужени једну а они другу парцелу, на којима је по урбанистичком плану предвиђен грађевински комплекс. Трећу парцелу купио је трећи понуђач, а на све три парцеле је предвиђен исти комплекс објеката, те је за сваку парцелу одвојено вршено пројектовање и добивање грађевинске дозволе. Након што су почели с припремама за изградњу њиховог дијела, „М.“ д.о.о. П. се појавио с упитом да раде паралелно и његову ламелу што је учинио и трећи понуђач, тако да су дали за оба понуђача јединствену понуду за извођење радова. Тужилац и тужени се баве истом дјелатношћу и добро познају проблематику градње стамбених објеката тако да су се врло једноставно договорили о цијени и обиму радова које ће извести за њихов рачун. С обзиром на то да се баве истом дјелатношћу, јасно су дефинисали своје обавезе у Уговору, те уговорили да ће се обрачун вршити по м² урађене етаже, и тај договор су у облику скице приложили уз Уговор, која скица је саставни дио Уговора и овјериле су је обје стране. Да би упростили надзор и начин обрачуна, уговорили су обрачун по м² урађене плоче а не по јединици мјере уграђеног материјала. На тај начин су упростили начин вођења грађевинске књиге па се грађевинска књига састојала од изведених радова бетонске плоче сваке завршене етаже. Уговорили су да „М.“ д.о.о П. може да учествује са својом механизацијом и материјалима по цијенама које су тада договорили, а списак тих услуга и цијене су саставни дио Уговора. Обрачун се састојао у томе да послуже завршене етаже изведену квадратуру плоче помноже с уговореном цијеном и тако добију износ за плаћање, а инвеститор би такође фактурисао све што је он урадио до завршетка плоче, након чега су правили цесију, разлика је остајала за наплату, а то је уговорено чл. 5. и 10. Уговора. Сви радови су извођени добром динамиком уз обострану сарадњу, међутим разлика у изведеним

радовима у односу на услуге које је вршио „М.“ није плаћана уз образложење да нема новца, да продаја станова иде споро. Тако је било након изградње сваке етаже па је плаћана минимално или ништа. Морали су да воде рачуна приликом обрачуна колико средстава ће им бити плаћено да не би дошли у ситуацију да фактуришу нешто што им неће бити плаћено а на које износе су морали да плате порез односно ПДВ. За објекат који су изградили, а који кошта 2.126.510,00 КМ плаћено је жирално од туженог 306.210,00 КМ, кроз испоруке материјала и услуге 1.533.790,11 КМ, и друге компензације и готовином у износу од 73.198,34 КМ. Када су завршили објекат те када је инвеститор преузео објекат, састали су се да се договоре о коначном обрачуну који је врло прост и то: изведене површине помножене с цијеном коштања дају цијену изведених радова. По том обрачуну је инвеститор дуговао 213.311,66 КМ. И тада је одмах рекао да нема те паре и да то не може да плати уз образложење да продаја станова иде јако тешко а притом је цијену станова држао доста високо. У њиховом трећем или четвртном разговору и тражењу начина да се плати за изведене радове изјављен је приговор за радове, који нигдје нигдје евидентиран, а то се односило на криве зидове, неправилне отворе врата и прозора и сл., а када је то оспорено, онда су поставили питање неизведене хидроизолације и то након двије године након што су ти радови требали да буду урађени. На овом објекту је пројектом предвиђено да се хидроизолација ради испод темељне плоче и уз вертикалне зидове са спољашње стране, а у њиховом Уговору ти радови нису ушли као њихова обавеза, а ти радови спадају у занатске радове. Затрпавање земље око темеља вршио је сам инвеститор и тужени није требао да предузима те радове ако није постављена хидроизолација, ако је инвеститор имао намјеру да уради хидроизолацију по пројекту. Када је завршено затрпавање темеља, тужилац је наставио с извођењем радова и није било никаквих примједби. Тужилац је направио изолацију у приземљу на сва три објекта на идентичан начин како би се спријечио продор влаге у приземне просторије тако да је на коти 0 испод стубова фасадних и преградних зидова постављена хидроизолација. У приземљу су пословни простори на све три ламеле, који су касније продавани у грубим грађевинским радовима, тако да су купци кроз опремање својих локала радили и хидроизолацију подова. Истакао је да никада није било примједби током извођења радова од стране туженог већ су само биле ријечи хвале у вези с динамиком изградње те му никада није скренута пажња да је дошло на било који начин до угрожавања стабилности објекта, тако да не постоје никакве примједбе, ни усмене ни писмене. Након што су завршили свој дио посла, испоставили коначни обрачун, инвеститор је преузео објекат и с властитом радном снагом наставио извођење других радова. Након тога извршен је технички пријем објекта и без примједби на радове који су они изводили. Ни након скоро десет година од извођења радова нема оштећења, а радови су изводили 2008. године на које није било примједби.

Вјештак грађевинско-архитектонске струке Г. М., дипл. инж. грађевинарства, у свом налазу и мишљењу те на записник код овог суда **навео је** да су парничне странке Уговором о грађењу уговориле извођење радова на армирано-бетонској контра плочи без ископа, приземљу, пет спратова, поткровљу с израдом кровне конструкције и покривањем објекта лимом, зидању фасадних и преградних зидова и зидању потребних димњака и вентилације. Наведени радови су уговорени као груби грађевински радови на стамбено-пословној згради у Палама, од темеља до крова. Вјештак је утврдио да нису изведени хидроизолатерски радови у износу од 34.236,05 КМ. Утврдио је из обрачунског листа грађевинске књиге вишак радова и накнадне радове као што су зидање парапета и накнадни радови набавке и уградње канализационих цијеви. Утврдио је да грађевински дневник није у свему вођен онако како је предвиђено Законом тако да је инвеститор поједине листове потписао а неке није, међутим инвеститор није имао никакве примједбе, а поготово што се сматра потписаним сваки лист који инвеститор није потписао у року од три дана. Вјештак је утврдио вриједност изведених радова по Основном уговору и то грубих грађевинских радова у укупном износу од 2.128.500,00 КМ, који се односе на: 1) радове до коте $\pm 0,00$ 780,00 м² x 180,00 КМ у износу од 117.000,00 КМ, 2) приземље плус пет спратова 6 x 923 м² x 300,00 КМ у износу од 1.661.400,00 КМ, 3) шести спрат 780,00 м² x 300 КМ у износу од 234.000,00 КМ, 4) кров 774,00 м² x 150,00 КМ у

износу од 116.100,00 КМ. Од тога нису извршени уговорени радови на зидању преградних зидова у износу од 16.840,00 КМ, тако да је коначна вриједност изведених радова по Уговору у износу од 2.111.660,00 КМ. Што се тиче недовршених радова, вјештак није могао на лицу мјеста да изврши увид у приказане количине, а приликом обиласка објекта инвеститор није оспоравао те радове. Вјештак је навео, што се тиче вишка радова и накнадних радова који су констатовани у грађевинском дневнику и које је потписао инвеститор, да претпоставља да су они били усмено договорени али нису констатовани у писаној форми, а на тај начин су вјероватно договорене и јединичне цијене. Значи вриједност ових радова је и то зидање парпетних зидова у износу од 11.350,00 КМ, и доњи развод канализације у износу од 3.500,00 КМ, тако да укупна вриједност вишка и накнадних радова износи 14.850,00 КМ. Вјештак је утврдио да је вриједност неизведених хидроизолационих послова у износу од 34.236,05 КМ, да су се изводили у вријеме када су радови били у фази за постављање хидроизолације, а да би накнадни радови на извођењу хидроизолације били много скупљи. Сумирајући изведене радове по Уговору, затим вишак радова и накнадне радове, вјештак је дошао до вриједности укупно изведених радова и то тако што је изведеним радовима у износу од 2.111.660,00 КМ додао вриједност вишка радова у износу од 11.350,00 КМ и накнадних радова у износу од 3.500,00 КМ, тако да је укупна вриједност изведених радова од стране тужиоца у износу од 2.126.510,00 КМ. Вјештак је, након што је сумирао све напријед наведено, констатовао да су обје стране цијели пројекат водиле непрофесионално, почев од Уговора, па до извођења радова, а посебно код вођења грађевинске документације, грађевинске књиге и дневника, гдје ни представник инвеститора тј. надзорни орган није учинио ништа да уписима у дневник подведе извођење радова у оквиру захтјева струке. Конкретно, ничим није указао извођачу на обавезност израде хидроизолације нити је констатовао недостатке, ако су постојали, које је тужени навео у одговору на тужбу и у противтужби. Након што су урађени комплетни радови на објекту, вјештаку је немогуће да без већих захвата утврди истинитост тврдњи инвеститора, поготово што их његов представник, надзорни орган, није констатовао у грађевинском дневнику. Такође је нејасно зашто инвеститор није потписао грађевинску књигу јер тек након обострано потписане грађевинске књиге извођач може да испостави фактуру, односно привремену и окончану ситуацију. Након свега истакао је да није ни изненађујуће што су странке учеснице у пројекту, пропуштајући одређена правила струке, дошле у ситуацију да на тај начин покушају да разријеше настали проблем.

Вјештак финансијске струке Ш. Д. у своме налазу и мишљењу те на записник код овог суда је **истакао** да су тужилац и тужени склопили Уговор о извођењу радова на изградњи стамбено-пословне зграде у Палама. Свој налаз вјештак заснива на налазу грађевинске струке Г.М. у дијелу који се односи на вриједност изведених радова у износу од 2.092.273,95 КМ. Дакле, тужилац је извео радове у вриједности од 2.092.273,95 КМ а фактуре је испоставио у износу од 1.808.275,00 КМ. Тужени је извршио плаћање жирално и то износ од 306.210,00 КМ, те је тужени кроз испоруке материјала и услуга извршио плаћање у износу од 1.533.790,01 КМ, кроз компензације и готовинско плаћање тужени је измирио обавезе у износу од 1.129.198,33 КМ. На рочишту је вјештак истакао да је увидом у спис утврдио да је тужилац доставио све фактуре туженом, а које се у виду фотокопије налазе као прилог вјештачењу. Навео је да, што се тиче испоручене арматуре од стране туженог у износу од 56.000,00 КМ, нема фактуре за овај износ испостављене од стране туженог.

Суд је извршио увид у главни пројекат с премјерима и предрачуном радова.

Из спроведеног доказа – Уговор од 5. 10. 2010. године између тужиоца и Ј.Л., о преузимању дугова фирме „W.“ из Б. – утврђено је да је тужени преузео неплаћене дугове тужиоца за станарину Ј.Л. из П. у износу од 25.000,00 КМ. Утврђено је да ће се преузети дуг исплатити у грађевинском материјалу (бетонима, бетонским блоковима и галантерији, пијеску, шљунку итд.). Уговор је потписао у име „М.“ д.о.о. директор В.Г., а у име „W.“ д.о.о. директор Н.Ђ., и Ј.Л.

Увидом у доказ – изводи из дневника рада – утврђено је да су у септембру 2008. године, 26 дана, по девет сати дневно, радили сљедећи радници: Д.С., Т.П., Р.С., Д.К., Д.В., М.П., В.П., З.Г., Д.К.1, Т.М., В.М., М.Ц., Ж.Г., М.П.1, Д.В.1. У октобру 2008. године, 27 дана, по девет сати дневно, радили су сљедећи радници: Д.С., Т.П., Р.С., Д.К., Д.В., М.П., В.П., З.Г., Д.К.1, Т.М., М.Ц., Ж.Г., М.П.1, Д.В.1, В.Б. У јуну 2009. године, 26 дана, по 8 сати дневно, радили су сљедећи радници: Т.П., Р.С., Д.К., Д.В., М.П., В.П., З.Г., Д.К., Т.Д., М.Ц., Ж.Г., М.П.1. Радници наведени у јуну мјесецу 2009. године радили су и у јулу 2009. године, 27 дана по девет сати дневно.

Суд је извршио увид у фотографије радова од стране туженог на предметном објекту.

Свједок Р.Д. на записник код овог суда **изјавио** је да је власник ЗПЗ „Н.“ из Зворника па је изводио радове на унутрашњем малтерисању зидова и плафона унутрашње изравнавајуће подлоге естрих и спољашње фасаде. Бетонске плоче су биле неравне из којег разлога је потрошња материјала била већа, а из истог разлога је за унутрашње и спољашње зидове била повећана потрошња материјала, о чему је обавијестио фирму „М.“ д.о.о.

Свједок М.К. на записник код овог суда **изјавио** је да је по занимању дипл. инж. грађевине, запослен у В. П., па је истакао да је био надзорни орган, али не од почетка градње већ је био надзорни орган када је била изграђена прва етажа. Закључио је уговор о надзору с фирмама „М.“ и „W.“. Вођен је грађевински дневник, али не сваки дан него отприлике седмично, а он је као надзор пратио арматуру како би се радила тачно по пројекту те је пратио квалитет бетона и др. У тој прилици имао је пројекат те је пратио да ли се радови изводе у складу с пројектом. На постављено питање да ли је „W.“ извршио постављање хидроизолације како је то предвиђено у пројектној документацији и да ли је те радове овјерио те да ли је извођачу приговорио икада на изведене радове, одговорио је да када је био постављен за надзор већ је изолација била урађена и тај дио објекта је био конструктивно завршен, те је био затрпан земљом, а остале радове није потписивао јер се из здравствених разлога повукао. Није чуо да неки радови нису квалитетно извршени или да нису уопште изведени и да је дошло до одступања од пројектне документације све док тужба није поднесена. Изјавио је да га је позвао шеф градилишта у канцеларију да би извршили сравњење грађевинског дневника с обзиром на то да је већ био започео спор.

Из спроведеног доказа – налаз и мишљење Института за грађевинарство „ИГ“ Бања Лука, те након саслушања вјештака Д.Х., дипл. инж. грађевинарства из Бање Луке – утврђено је да су у налазу дата тумачења по основу грађевинске струке и то да је употребиљени израз у Уговору „груби грађевински радови“ израз који не припада палети стручних израза у грађевинарству. У „Нормативима и стандардима рада у грађевинарству“ дефинисани су професионални термини који се користе у грађевинском конструкторству и то припремни радови, земљани радови, тесарски радови, армирачки, бетонски итд. Норме утврђују: врсту, квалитет и утрошак материјала с укљученим отпадом, те утврђују норма сат за израду сваке позиције с детаљним описом. Уговарачи, оvdје парничне странке, нису користили професионалне термине приликом уговарања. Такође су различити бројеви парцела наведени из катастарске општине јер је коришћен и стари и нови предмјер. Грађевински дневник је нерегуларан за технички пријем и онако како је вођен приликом градње не испуњава законом прописане услове, а на основу којег се спроводи технички пријем. Током вођења дневника није било уписа од стране извођача радова, нити надзора у вези с изградом хоризонталне хидроизолације испод контра плоче, а површина предвиђена за израду хоризонталне хидроизолације испод темељне плоче с повијањем испод зидова износи 780 м². Квадратура објекта приликом закључења Уговора износила је 5.700 м², док је стварно изведена квадратура у грађевинској књизи 7.872 м². Разлика у квадратури износи 8.172 м², што представља значајно одступање од уговореног. Истакнуто је да је умањена вриједност објекта за скраћени период вијека трајања. Дакле, вриједност неизведене хидроизолације захтијеване по пројекту је 30.155,66 КМ + ПДВ, док би вриједност извођења радова на на-

кнадном постављању хидроизолације, како је уобичајно за тунелоградњу, била већа и износила би 55.947,30 КМ + ПДВ. Новчана вриједност умањења објекта без колатералне штете, ако се изведе у периоду од десет година од дана градње, може да буде прихваћена по накнадном извођењу хидроизолације у износу од 55.947,30 КМ + ПДВ. Ако се хидроизолација не изведе у року од десет година, могу да се појаве оштећења на подовима, зидовима и инсталацијама. Истакнуто је да та оштећења могу да утичу на функционалност просторија које се користе за разне намјене, локале и пословне просторе. Утицај неизведених радова се очекује само у приземљу. Вјештак је приликом саслушања истакао да, независно од тога да ли је тужилац требао да изведе радове на хидроизолацији, јер је иста била предвиђена главним пројектом, те да уз сагласност парничних странака пројектант није извршио ревизију те странке, тужилац није смио да настави даље извођење уговорених радова без сагласности инвеститора јер у складу са Законом о просторном уређењу сви учесници су дужни да поступају у складу с пројектом, како извођач тако и инвеститор. Истакао је да у пројекту постоји уцртана хидроизолација, а грађевински дневник је нерегуларно вођен те га није уредно потписивао надзорни инжињер, те не постоји упис у грађевинском дневнику од стране извођача нити верификација од стране надзорног инжињера о изведеној хидроизолацији. Истакао је да, с обзиром на извођење радова од стране тужиоца у погледу хидроизолације, ово утиче само на функционалност објекта, а не на његову стабилност и безбједност. Вјештак је појаснио да се у грађевинском дневнику не налази упис од стране извођача и надзора о потреби извођења позиције из пројекта, а која није обухваћена у оквиру употребљеног израза „груби грађевински радови”. У складу са Законом о просторном уређењу и извођач и надзор су дужни да уписом у грађевински дневник упозоре инвеститора на непредвиђене околности тј. да није урађена хидроизолација предвиђена пројектом. По изведеном подножном бетону, у складу с пројектом, било је потребно изградити хидроизолацију, након тога би слиједила заштита хидроизолација а потом израда арматуре и бетонирање темељне, контра плоче. На упит пуномоћника тужиоца да ли се може сматрати да је инвеститор одустао од пројектованог начина извођења хидроизолације на тај начин да примијени алтернативно рјешење које предвиђа израду хидроизолације испод фасадних зидова и стубова те по плочи приземља уз напомену да је такво рјешење било пројектом предвиђено на друге двије ламеле истог грађевинског комплекса, вјештак је изјавио да се извођење радова на објекту обавља у складу с пројектом, а пошто му није достављена изјава надзорног инжињера да су сви радови изведени у складу с пројектом и изјава одговорног лица у име извођача радова да су сви радови изведени у складу с пројектом, који се обавезно прилажу за технички пријем, изјаснио се да је за измјене у пројекту искључиво овлашћен пројектант. Вјештак је истакао да у достављеној документацији није видио приговор извођачу радова за одступање од пројекта нити је видио приговор на достављену окончану ситуацију. На упит пуномоћника тужиоца да ли је вјештаку познато да је израђена хидроизолација испод фасадних зидова изјаснио се да се у налазу вјештака Г.М. налазе подаци од 22. до 24. 9. 2008. године, да се налазе подаци да је урађена хидроизолација у коти горњих темеља плоче а не у ДФ у дубини фундаирања, те да урађена хидроизолација дјелимично спречава продирање влаге у приземљу, али је темељна плоча остала и даље дјелимично изложена дјеловању воде. Појаснио је да је извршио обрачун умањења вриједности објекта у износу од 0,515% од вриједности објекта у складу с пројектом, те је износ од 55.947,33 КМ израчунао као еквивалент накнадном постављању хидроизолације а под условом да се хидроизолација изведе у гарантном року од десет година. Такође је појаснио да уговорне стране нису имале у Уговору експлицитно наведену ставку „израда хидроизолације у нивоу фундаирања”, међутим, осим Уговора који регулише обавезе, примјењују се и други прописи и то Закон о уређењу простора, правилници, стандарди и техничка документација коју је обавезан да примјењује и спроводи сваки учесник у грађењу.

Међу парничним странкама није спорно да су тужилац и тужени закључили Уговор за извођење радова на изградњи стамбено-пословне зграде на локацији бр: 05-364/115-08 у Палама. Уговорили су извођење грубих грађевинских радова без ископа на изградњи

стамбено-пословног објекта у Палама. Усагласили су се да наручилац уступа, а извођач се обавезује да за рачун наручиоца изведе грубе грађевинске радове од темеља до поткроба, то јест сљедеће радове: а.б. темеље, контра плочу без ископа, приземље, пет спратова и поткровље с израдом кровне конструкције и покривањем објекта лимом, зидање фасадних и преградних зидова, зидање потребних димњака и вентилације, а у свему према пројектној документацији, важећим нормативима и стандардима за ту врсту радова. Уговорена је вриједност свих радова по м² грубих грађевинских радова која износи 300 КМ/м² бруто површине објекта 5.700 м². Такође није спорно да је квадратура објекта приликом уговарања износила 5.700 м², док је стварно изведена квадратура у грађевинској књизи 7.872 м², тако да разлика у квадратури износи 2.172 м², што представља значајно одступање више изведених радова од уговорених. Није спорно да је уговорено плаћање изведених радова по спратним етажама, а по испостављеним ситуацијама у року од седам дана. Извођач се обавезао извести и све непредвиђене и накнадне радове, које је неопходно извести у циљу квалитетне реализације Уговора, које радове је извођач и извео и то у виду зидања парапета на фасадној столарији који нису главним пројектом предвиђени и набавке и уградње канализационих цијеви – хоризонтални одвод. Није спорно да су извршени груби грађевински радови у износу од 2.128.500,00 КМ, а који износ је умањен за износ недовршених радова који се односе на зидање преградних зидова и вентилација у износу од 16.840,00 КМ, тако да коначна вриједност изведених радова по Основном уговору износи 2.111.660,00 КМ. Коначна вриједност вишка радова и накнадних радова износи 14.850,00 КМ. Дакле, укупно су изведени радови у износу од 2.126.510,00 КМ. Такође, није спорно да је тужени жирално извршио уплату тужиоцу и то износ од 306.210,00 КМ, те кроз испоруке материјала и услуге 1.533.790,11 КМ, те друге компензације и готовину у износу од 73.198,34 КМ. Међу парничним странкама није спорно да је извршен технички пријем стамбено-пословне зграде изграђене по споменутом уговору, те да је издата употребна дозвола за наведени објекат.

Међу парничним странкама је спорно тумачење закљученог Уговора о извођењу грубих грађевинских радова на стамбено-пословном објекту у Палама, односно да ли је извођач радова – тужилац, у складу с Уговором о извођењу грубих грађевинских радова, имао обавезу извођења хоризонталне хидроизолације испод контра плоче, те да ли је потребно умањити износ дуговања туженог за износ од 34.236,05 КМ на име неизведених хидроизолатерских радова. Такође је споран износ за испоручену арматуру туженог тужиоцу у износу од 56.000,00 КМ, за који износ није испостављена фактура.

Чланом 17. ЗОО-а прописано је да су учесници у облигационом односу дужни да изврше своју обавезу и одговорни су за њено испуњење.

Чланом 630. ЗОО-а прописано је да је Уговор о грађењу, уговор о дјелу којим се извођач обавезује да према одређеном пројекту сагради у уговореном року одређену грађевину на одређеном земљишту, а наручилац се обавезује да му за то исплати одређену цијену. Ставом 2. наведеног члана прописано је да Уговор о грађењу мора бити закључен у писменој форми.

Чланом 632. ЗОО-а прописано је да је извођач дужан да омогући наручиоцу – инвеститору сталан надзор над радовима и контролу количине и квалитета употријебљеног материјала.

Чланом 633. ЗОО-а прописано је да за свако одступање од пројекта грађења односно од уговорених радова извођач мора имати писмену сагласност наручиоца.

Чланом 634. ЗОО-а прописано је који су то хитни непредвиђени радови које извођач може да изведе без претходне сагласности наручиоца, те да извођач има право на правичну накнаду за непредвиђене радове који су морали да буду обављени.

Чланом 635. ЗОО-а прописано је да се цијена радова може одредити по јединици мјере уговорених радова или у укупном износу за цијели објекат.

Чланом 644. ЗОО-а прописана је одговорност извођача и пројектанта за солидност грађевине и то на тај начин да извођач одговора за недостатке у изради грађевине који се

тичу њене солидности, уколико би се ти недостаци показали у вријеме од десет година од предаје и пријема радова.

Суд је након спроведеног парничног поступка утврдио да је тужилац с туженим закључио Уговор о грађењу којим је уговорио извођење грубих грађевинских радова, без ископа, на изградњи стамбено-пословног објекта у Палама дана 15. 8. 2008. године. Тужилац је извео радове на изградњи армиранобетонске контра плоче, без ископа, приземља, пет спратова, поткровља с израдом кровне конструкције и покривањем објекта лимом, затим зидање фасадних и преградних зидова и зидање потребних димњака и вентилације на овом стамбено-пословном објекту, односно извео је и све непредвиђене и накнадне радове у циљу реализације Уговора. Тужилац је урадио хоризонталну хидроизолацију испод фасадних зидова, дакле, хидроизолацију по сасвим другом систему израде хидроизолације без сагласности пројектанта и инвеститора. Инвеститор, односно надзорни орган није приговорио пропусту извођача радова на одступање од главног пројекта у погледу хоризонталне хидроизолације нити је приговор евидентиран у грађевинском дневнику. Након изведених радова извођач је инвеститору доставио Коначан обрачун радова по Уговору и накнадним радовима са захтјевом да измири потраживање тужиоца. Инвеститор, тужени, није извршио уплату потраживања нити је ставио било какав приговор на коначан обрачун који му је достављен од стране извођача радова, тужиоца.

Након спроведеног доказног поступка, увидом у материјалне доказе, саслушањем свједока, парничне странке, законског заступника тужиоца, а поготово на основу налаза и мишљења вјештака грађевинске струке Г.М. и налаза и мишљења Института за грађевинарство „ИГ” Бања Лука, те финансијског вјештачења вјештака финансијске струке Ш.Д., суд је утврдио:

Да је тужилац извео радове на изградњи стамбено-пословног објекта у стварно изведеној квадратури од 7.872 м², у вриједности изведених радова, заједно с накнадним и непредвиђеним радовима, од 2.126.510,00 КМ. Након тога утврђено је да је тужени жирално извршио уплату износа од 306.210,00 КМ, кроз испоруке материјала и услуге 1.533.790,11 КМ, и друге компензације и готовину у износу од 73.198,34 КМ, а да том приликом суд није прихватио новчани износ за испоручену арматуру у износу од 56.000,00 КМ, из тог разлога што за наведени износ тужени није испоставио фактуру тужиоцу, тако да без овог износа компензације дуговање туженог – инвеститора према тужиоцу – извођачу радова износи 213.311,66 КМ.

Одбијен је приједлог туженог да се на име ретенције, која износи најмање 5% вриједности изведених радова, призна умањење на име неизведених радова, а због неизведених радова на хидроизолацији, из тог разлога што тужени није писмено обавијестио тужиоца као извођача радова да отклони недостатке, а у складу с чл. 98. Узанси о грађењу и чл. 645. ЗОО-а.

Суд није прихватио смањење дуговоаног износа тужиоца према туженом за износ од 34.236,05 КМ, на име неизведених радова хоризонталне хидроизолације, из тог разлога што, по мишљењу овог суда, тужилац с туженим, уговарајући извођење грубих грађевинских радова, није експлицитно уговорио извођење хидроизолације, која спада у групу занатских радова, о чему је суд одлучио рјешавајући о противтужбеном захтјеву.

Није основан приговор пуномоћника тужиоца да је наступила застара потраживања туженог по противтужби, из тог разлога што му, у складу с чл. 644. ЗОО-а, извођач одговора за недостатке у изради грађевине који се тичу њене солидности, уколико би се ти недостаци показали за вријеме десет година од предаје и пријема радова.

Чланом 324. став 2. Закона о облигационим односима прописано је да дужник долази у доцњу кад га повјерилац позове да испуни обавезу, усмено или писмено, вансудском опоменом или започињањем неког поступка, чија је сврха да се постигне испуњење обавезе, па како тужилац није доказао друге моменте за које би се везивао долазак у доцњу, то је законска камата досуђена од дана 14. 7. 2011. године, као дана подношења тужбе, за тужиоца, а 16. 3. 2012. године за противтужбу.

Тужилац је у овом поступку доказао у чему се састоје обавезе парничних странака, па је, у складу с одредбама чл. 7. ст. 1. и чл. 123. ст. 1. ЗПП-а, а у односу на противтужбени захтјев, правоснажно одлучено Пресудом Вишег привредног суда на тај начин да је противтужбени захтјев одбијен.

Одлуку о парничним трошковима тужиоца-противтуженог суд је донио на основу одредби чл. 386. ст. 1. ЗПП-а и то трошкова пуномоћника тужиоца, у укупном износу од 18.560,00 КМ, а на основу Тарифе о наградама и накнадама за рад адвоката, а исти се састоје од трошкова састава тужбе у износу од 840,00 КМ, приступа на тринаест рочишта у износу од по 840,00 КМ, у укупном износу од 10.920,00 КМ; трошкова вјештачења по вјештацима грађевинске и финансијске струке у износу од 1.050,00 КМ, накнада за вријеме за у трајању од 24 сата, у укупном износу од 1.440,00 КМ, судске таксе на тужбу у износу од 2.180,00 КМ и судске таксе на пресуду у износу од 2.130,00 КМ, приступа на рочиште 24. 9. 2018. године и главну расправу 19. 10. 2018. године по 840,00 КМ, састава жалбе на првостепену пресуду од 28. 8. 2015. године, износ од 840,00 КМ и састава ревизије на пресуду Вишег привредног суда од 11. 11. 2016. године у износу од 840,00 КМ, у укупном износу од 21.920,00 КМ, док је одбијен са захтјевом за трошкове употребе властитог возила у износу 236,25 КМ, у складу с чл. 387. ЗПП-а, о чему је Виши привредни суд Бања Лука заузео став на својој сједници од 5. 10. 2010. године.

СУДИЈА

Поука о правном лијеку: Против ове пресуде дозвољена је жалба Вишем привредном суду у Бањој Луци у року од 15 дана од дана доношења. Жалба се подноси путем овог суда у довољном броју примјерака за суд и супротну странку.

Прилог 8.

Примјер позитивне праксе

ХЕРЦЕГОВИНА

XXX

XXX

Број: XXX

Брчко, 11. 7. 2019. године

У ИМЕ XXX!

XXX суд XXX у савјету састављеном од судија С1, као предсједника савјета, С2 и С3, као чланова савјета, у правној ствари тужитељке Д.З. из Б., заступане по пуномоћнику Д.Б., адвокату из Б1., против туженог З.ф., Б1, којег заступа М.В., запосленик туженог, ради накнаде штете, в.сп. 13.109,70 КМ одлучујући о жалби тужитељке изјављеној против пресуде Основног суда XXX број XXX од 7. 12. 2018. године, на сједници савјета одржаној дана 11. 7. 2019. године донио је сљедећу

ПРЕСУДУ

I

Жалба тужитељке Д.З. из Б. се ДЈЕЛИМИЧНО УВАЖАВА и пресуда Основног суда XXX број XXX од 7. 12. 2018. године ПРЕИНАЧАВА у ставу првом (1), у ставу другом (2) и у ставу петом (5) изреке како слиједи:

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени З.ф., Б1. да тужитељки Д.З. из Б. на име накнаде нематеријалне штете исплати и то:

- за претрпљене душевне болове због умањења опште животне активности износ од 7.500,00 КМ (седамхиљадаипетстотина 00/100 конвертибилних марака),

- за претрпљене физичке болове износ од 1.300,00 КМ (хиљадуитристотине 00/100 конвертибилних марака),

- за претрпљени страх износ од 880,00 КМ (осамстотинаиосамдесет 00/100 конвертибилних марака),

- за претрпљене душевне болове због наружености износ од 1.500,00 (хиљадуипетстотина 00/100 конвертибилних марака),

све са законском затезном каматом почев од пресуђења 7. 12. 2018. године па до коначне исплате и у року од 30 дана од дана пријема ове пресуде под пријетњом принудног извршења.

ОБАВЕЗУЈЕ се тужени З.ф., Б1. да тужитељки Д.З. из Б. накнади трошкове парничног поступка у износу од 1.448,48 КМ (хиљадучетиристотинеичетрдесетосам 48/100 конвертибилних марака) у року од 30 дана од дана пријема ове пресуде под пријетњом принудног извршења.

II

Жалба тужитељке Д.З. из Б. у осталом дијелу се ОДБИЈА као неоснована и пресуда Основног суда ХХХ број ХХХ од 7. 12. 2018. године у побијаном дијелу става четвртог (4) изреке ПОТВРЂУЈЕ.

III

Пресуда Основног суда ХХХ број ХХХ од 7. 12. 2018. године у ставу трећем (3) изреке и у дијелу става четвртог (4) изреке којим је тужитељка одбијена са захтјевом за накнаду трошкова превоза аутомобилом ради лијечења у износу од 250,05 КМ остаје неизмијењена.

Образложење

Пресудом Основног суда ХХХ број ХХХ од 7. 12. 2018. године (у даљем тексту: првостепена пресуда) одлучено је како слиједи:

„1. ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени да тужитељки, на име нематеријалне штете по штетном догађају од 5. 2. 2017. године, исплати износ од 4.474,00 КМ и то: на име душевне боли због умањења опште животне способности износ од 3.000,00 КМ, на име претрпљених физичких болова износ од 520,00 КМ, на име претрпљеног страха износ од 354,00 КМ и на име душевне боли због наружености износ од 600,00 КМ, са законском затезном каматом почев од 7. 12. 2018. године па до коначне исплате, у року од 30 дана по пријему пресуде под пријетњом принудног извршења.

2. ОДБИЈА СЕ тужитељка с вишком захтјева нематеријалне штете по штетном догађају од 5. 2. 2017. године изнад досуђених износа, као неоснованим.

3. ОДБИЈА СЕ тужитељка са захтјевом за наплату затезне камате на досуђене износе, за период од 5. 2. 2017. године до 7. 12. 2018. године, као неоснованим.

4. ОДБИЈА СЕ тужитељка са захтјевом за накнаду материјалне штете (трошкова лијечења у износу од 829,65 КМ, трошкова туђе његе и помоћи у износу од 800,00 КМ и трошкова превоза аутомобилом ради лијечења у износу од 250,05 КМ) по штетном догађају од 5. 2. 2017. године, са законском затезном каматом почев од 5. 2. 2017. године па до коначне исплате, као неоснованим.

5. ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени да тужитељки надокнади трошкове парничног поступка у износу од 505,60 КМ у року од 30 дана по пријему пресуде под пријетњом принудног извршења.”

Иако је у уводу назначила да првостепену пресуду побија у цијелости, како то произилази из садржаја жалбе, тужитељка Д.З. из Б. (у даљем тексту: тужитељка) је жалбу изјавила против дијела првостепене пресуде садржаног у ставу првом (1), у ставу другом (2), у дијелу става четвртог (4) и у ставу петом (изреке), због „битних” повреда одредби парничног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примјене материјалног права, с приједлогом овом суду да жалбу уважи и првостепену пресуду преиначи „на тај начин што ће тужитељки досудити правилно одмјерен износ нематеријалне и материјалне штете и обавезати туженог да тужитељки надокнади трошкове првостепеног парничног поступка, правилно обрачунатих, према трошковнику који се налази у спису суда, заједно са законском затезном каматом почев од пресуђења па до коначне исплате, као и да обавезе туженог да тужитељки надокнади трошкове састава овог правног лијека у износу од 1.053,00 КМ, заједно с таксом на жалбу.”

Тужени З.ф., Б1. (у даљем тексту: тужени) није одговорио на жалбу тужитељке.

Након што је испитао првостепену пресуду у смислу одредбе чл. 330. Закона о парничном поступку ХХХ („Службени гласник ХХХ”, број 8/09, 52/10 и 27/14, у даљем тексту: Закон

о парничном поступку), овај суд је оцијенио да је жалба тужитељке дјелимично основана и одлучио је као у изреци ове пресуде из разлога који слиједе:

Предмет расправљања и одлучивања у овој парници је коначно определијељени захтјев тужитељке (тужбени захтјев) да јој, осим исплаћеног износа од 11.673,97 КМ у вансудском поступку, тужени накнади и преостали износ штете и то: за претрпљене душевне болове због умањења опште животне активности износ од 7.500,00 КМ, за претрпљене физичке болове износ од 1.300,00 КМ, за претрпљени страх износ од 880,00 КМ, за претрпљене душевне болове због наружености износ од 1.500,00 КМ, за трошкове лијечења износ од 829,65 КМ, за туђу помоћ и његу износ од 800,00 КМ, као и трошкове превоза аутомобилом ради лијечења у износу од 250,05 КМ, уз захтјев за досуду законске затезне камате од штетног догађаја и трошкова поступка.

За основ свог захтјева тужитељка је навела да је 5. 2. 2017. године, око 20,20 сати у Б., у улици Б.С., у саобраћајној незгоди коју је скривио Ј.П. управљајући неосигураним возилом, задобила тешке, по живот опасне повреде.

Тужени није спорио да је тужитељка у саобраћајној незгоди, коју је скривио Ј.П. управљајући неосигураним возилом, задобила тешке и по живот опасне повреде и да јој је у вансудском поступку исплатио укупан износ од 11.673,97 КМ, али је противљење тужбеном захтјеву истакао тврдњом да је исплатом износа од 11.673,97 КМ у вансудском поступку надокнадио узроковану штету кад се узме да је тужитељка допринијела настанку штете у омјеру од 50%, док је оспорио захтјев за накнаду материјалне штете наводом да није доказан.

Одлучујући о тужбеном захтјеву, полазећи од чињеничних тврдњи на којима тужитељка заснива своје захтјеве и чињеничних тврдњи и аргумената којима је тужени оспорио њене захтјеве и позивајући се на резултате расправе (доказе који су требали да потврде или побију њихове захтјеве и наводе):

- да су 5. 2. 2017. године у Б., ул. Б.С., у саобраћајној незгоди учествовали Ј.П. из Б. као возач п.м.в. марке „Passat” рег. бр. ХХХ (којем п.м.в. је 2. 11. 2016. године истекла регистрација и осигурање) и тужитељка као пјешак,

- да је возач поменутог возила Ј.П. пресудом Основног суда ХХХ број ХХХ од 9. 2. 2018. године оглашен кривим за тешко кривично дјело против безбједности јавног саобраћаја,

- да је у саобраћајној незгоди тужитељка задобила тешке тјелесне повреде у виду раздерано-нагњечене ране десне стране грудног коша, прелома десних ребара, прелома десног бочног наставка И-ог грудног краљешка, прелома десне лопатичне кости, прелома спољашњег окрајка десне кључне кости, прелома носних костију, прелома десне половице горње виличне кости, повређивања мекоткивних структура у предјелу десног ока и десне стране лица, уз вишекомадни прелом костију десне очне дупље, те огуљотине и прскотине коже капака и коже лица,

- да је тужитељка (путем пуномоћника) 22. 6. 2017. године туженом поднијела вансудски захтјев за накнаду штете,

- да је тужени у спроведеном поступку вансудске ликвидације штете прибавио мишљење др Ј.Ж. (љекара цензора) који је утврдио да: код тужитељке постоји умањење опште животне активности од 30%, да је услјед задобивених повреда тужитељка трпјела болове јаког интензитета у трајању од седам (7) дана, болове средњег интензитета у трајању од тридесет (30) дана и болове лаког интензитета у трајању од деведесет (90) дана, да је услјед задобивених повреда тужитељка трпјела страх јаког интензитета у трајању од седам (7) дана, страх средњег интензитета у трајању од тридесет (30) дана и страх лаког интензитета у трајању од деведесет (90) дана, да је код тужитељке присутна наруженост средњег степена, да је тужитељки била потребна туђа њега и помоћ у трајању од три (3) мјесеца

(од чега јој се може признати право на туђу помоћ и његу у трајању од једног мјесеца, јер је два мјесеца провела у болници), те да се тужитељки могу признати затражени трошкови лијечења у износу од 777,94 КМ,

- да је тужени у спроведеном поступку вансудске ликвидације штете прибавио мишљење С.З., дипл. инж. саобраћаја, који је утврдио да постоји неправилно и незаконито поступање и саме оштећене (тужитељке) приликом штетног догађаја, јер се кретала уз десну ивицу коловоза, а да приликом кретања није користила тротоар који се налазио уз десну ивицу коловоза,

- да је тужени у вансудском поступку (на основу мишљења љекара цензора од 3. 7. 2017. и 10. 8. 2017. године) процијенио да тужитељки, у складу с оријентационим критеријумима ХХХ суда ХХХ, припада накнада нематеријалне и материјалне штете у укупном износу од 23.347,94 КМ и то: за душевне болове због умањења опште животне активности у износу од 15.000,00 КМ, за претрпљене физичке болове у износу од 2.600,00 КМ, за претрпљени страх у износу од 1.770,00 КМ, за душевне болове због наружености у износу од 3.000,00 КМ, за трошкове лијечења у износу од 777,00 КМ и за туђу његу и помоћ у износу од 200,00 КМ, али да постоји допринос тужитељке настанку штетног догађаја и штете у омјеру од 50%,

- да је тужени (у вансудском поступку, прије покретања парнице), пошто је закључио да постоји допринос тужитељке у настанку штетног догађаја и штети у омјеру од 50%, исплатио тужитељки „на име неспорног дијела штете” износ од 11.673,97 КМ (дана 26. 7. 2017. године износ од 7.288,97 КМ и дана 15. 8. 2017. године износ од 4.385,00 КМ),

- да је тужитељка незадовољна исходом вансудског поступка (стога што налази да не постоји њен допринос настанку штетног догађаја) поднијела ову тужбу, којом тражи накнаду нематеријалне и материјалне штете у висини преосталог износа од 11.673,97 КМ, а који износ је, поднеском од 26. 12. 2017. године, у погледу накнаде материјалне штете повећала тако што је за трошкове лијечења тражила износ од 829,65 КМ, док је за туђу његу и помоћ тражила износ од 800,00 КМ, у који је, истим поднеском од 26. 12. 2017. године, укључила и трошкове превоза личним аутомобилом ради лијечења у износу од 250,05 КМ,

- с обзиром на то да је до овог спора „дошло искључиво” ради разјашњења „да ли постоји допринос саме тужитељке настанку штетног догађаја (како то тврди тужени, јер је оштећена прелазила улицу на недозвољеном мјесту) или не постоји (како то тврди тужитељка), односно ако постоји, у којој мјери постоји”, првостепени суд је поступак усмјерио у том правцу,

и, с обзиром на то да је „грађанско-правна одговорност шира од кривично-правне одговорности, односно могуће је у овом парничном поступку утврђивати и друге чињенице које нису утврђиване у раније спроведеном кривичном поступку (све док те чињенице нису у контрадикцији с изреком кривичне осуђујуће пресуде)”,

првостепени суд је закључио да „заиста постоји допринос тужитељке настанку штете који се огледа у томе што је тужитељка након преласка коловоза наставила да се креће истим (десним) смјером као и возач Ј.П. (иако је била дужна да се креће коловозом, уз лијеву ивицу коловоза у смјеру кретања, и то уз употребу свјетлоодбојног прслука) или пак да се креће тротоаром, а тада је и дошло до самог чина незгоде”, у омјеру од 30%,

па, како тужитељка тужбом потражује накнаду преосталих износа припадајуће нематеријалне штете, и на које „по описаном мишљењу суда, има право, по свим напријед наведеним видовима, али пак у смањеном износу (јер је суд нашао да тужитељкин допринос настанку штете није 50%, већ 30%, као и због измирења неспорног дијела накнаде)”, првостепени суд је, узимајући све то у обзир, тј. допринос тужитељке од 30%, исплаћене износе у вансудском поступку, интензитет и дужину трајања физичких болова и страха, степен умањења опште животне активности, степен наружености и да јој, према одредби чла-

на 277. Закона о облигационим односима, не припада затезна камата на досуђене износе нематеријалне штете почев од дана самог штетног догађаја, већ од момента пресуђења, одлучио као у ставу првом (1), другом (2) и трећем (3) изреке првостепене пресуде,

а, како „из рачуна који се односе на куповину лијекова није могао тачно да утврди (нити располаже стручним знањима у том правцу) да су ти лијекови били потребни и уопште адекватни за лијечење од посљедица конкретне саобраћајне незгоде”, и, како „не налази доказаним тврдње о износу трошка туђе његе и заштите у износу од 800,00 КМ, нити по основу нити по висини, када постојање тог трошка не слиједи нити из исказа тужитељке нити из било којег другог материјалног доказа”, те како „тужитељка није доказала нити да се уложени рачуни за гориво могу повезати са самом штетом и штетним догађајем (суд је на одржаним рочиштима покушао да расвијетли чињенице у овом правцу утврђења постојања и висине материјалне штете, али је тужилачка страна изричито одбила да предложи адекватне доказе у том правцу)”, првостепени суд није имао подлогу за досуду тих видова штете у оквиру тужбеног захтјева, па је „примјеном правила о терету доказивања због непотпуног чињеничног основа/немам чињеница не могу ти дати право”, одлучио као у ставу четвртом (4) изреке првостепене пресуде,

док је о трошковима парничног поступка првостепени суд одлучио примјеном одредбе у XXX мјеродавне Адвокатске тарифе Републике Српске из 2000. године, уз примјену правила о процесном пребијању трошкова сразмјерно успјеху парничних странака у појединим фазама поступка.

Ово су битни разлози првостепеног суда због којих је одлучио као у изреци своје пресуде.

Незадовољна првостепеном пресудом, тужитељка у жалби кроз сва три жалбена разлога у битном тврди да је првостепени суд због погрешне оцјене доказа извео погрешне чињеничне закључке о основаности тужбеног захтјева, а да је правилном оцјеном доказа требао да закључи да нема њеног доприноса у настанку штетног догађаја и штете и правилном примјеном одредбе чл. 192. (подијељена одговорност), одредбе чл. 185. (новчана накнада материјалне штете) и одредбе чл. 200. (новчана накнада нематеријалне штете) преузетог Закона о облигационим односима да јој досуди преостали износ припадајуће нематеријалне штете, као и материјалне штете код чињенице „да јој је тужени у вансудском поступку признао право на накнаду материјалне штете на име трошкова туђе његе и помоћи у износу од 200,00 КМ, као и право на трошкове лијечења у износу од 777,00 КМ (те јој у вансудском поступку исплатио наведене износе умањене за 50%)”.

Овај суд налази да је одлука првостепеног суда којом је тужитељку одбио с тужбеним захтјевом за накнаду материјалне штете на име трошкова туђе његе и помоћи као и трошкова лијечења правилна, док закључак првостепеног суда да је и тужитељка допринијела штетном догађају и штети и с тим у вези и одлука првостепеног суда којом је, узимајући у обзир њен допринос од 30%, обавезао туженог да јој накнади нематеријалну штету у укупном износу од 4.474,00 КМ нису правилни и тужитељка основано побија правилност и законитост првостепене пресуде у том дијелу.

Ово стога што у погледу тврдње тужитељке изнесене у жалби против првостепене пресуде да јој је у „вансудском поступку исплаћено 50% на име материјалне штете за туђу помоћ и његу и трошкове лијечења”, због чега сматра да јој је и првостепени суд требао да досуди остатак, увећан за износ одређен поднеском од 26. 12. 2017. године, овај суд (једнако као и првостепени) налази да за досуду тих видова материјалне штете нема подлоге у спроведеним доказима.

Наиме, накнада штете у виду новчане ренте из одредбе чл. 195. Закона о облигационим односима обухвата (између осталог) и накнаду за трошкове туђе његе, помоћи и трошкове лијечења. *Право на новчану ренту по овом основу имају лица којима је вјештак-љekar утврдио потребу туђе његе и помоћи, а одређујући фактори за утврђивање овог права су тежине повреда, а с тим у вези и тежина стања повријеђеног лица, његове покретљивости и способности за самоуслуживање.*

Тачно је да је тужени у вансудском поступку тужитељки признао право на „накнаду по достављеним рачунима у износу од 777,94 КМ”, односно право на „накнаду туђе његе и помоћи за један мјесец у износу од 200,00 КМ”, те да јој је исплатио 50% од наведених износа. Међутим, у ситуацији када је наведене захтјеве тужитељке у овом парничном поступку јасно оспорио, онда је дужност тужитељке била да предложи и изведе доказе на околности стварне потребе и висине тих видова материјалне штете (нпр. ангажовањем вјештака одређене струке, или да се вјештак ортопед о томе изјасни и сл.).

Сагласно томе, када странка у поступку нешто тврди, она то мора и да докаже, а то значи ради оправдања те своје тврдње суду мора да предложи адекватне доказе и да те доказе изведе пред судом, а на суду је да цијени да ли је та тврдња релевантна с аспекта одлучивања о тужбеном захтјеву и да ли су испуњени формални услови за спровођење предложених доказа. Па како тужитељка то није учинила (није извела адекватне доказе у погледу основаности и висине тих видова штете), *те како чињенично стање у образложењу првостепене пресуде, утврђено на основу не/спроведених доказа, не пружа аргументе на основу којих би се могла оцијенити основаност и висина захтјева за накнаду штете за туђу помоћ и његу и трошкова лијечења, онда је неосновано инсистирање тужитељке на досуди ових видова материјалне штете.*

Такође, нису основани ни жалбени наводи тужитељке којима побија одлуку о трошковима поступка када тврди да је првостепени суд приликом одлучивања о трошковима поступка требао да примијени Тарифу о наградама и накнади за рад адвоката Републике Српске („Службени гласник Републике Српске”, број 68/05), затим да њен пуномоћник-адвокат има право на накнаду путних трошкова на релацији Б1.-Б.-Б1., као и право на накнаду паушала од 25%, на трошак накнаде пуномоћнику за одсуствовање из канцеларије због присуствовања рочиштима у овој парници, те на трошкове састава одитетног захтјева и приговора у вансудском поступку.

Прије свега, неоснован је жалбени навод тужитељке да је првостепени суд, приликом одлучивања о трошковима поступка, требао да примијени Тарифу о наградама и накнади за рад адвоката Републике Српске („Службени гласник Републике Српске”, број 68/05), јер је првостепени суд трошкове награде адвокату (пуномоћнику тужитељке) за обављене процесне радње обрачунао према у ХХХ мјеродавној Тарифи о наградама и накнади трошкова за рад адвоката Републике Српске („Службени гласник Републике Српске”, број 45/00 – у даљем тексту: АТ РС), која се пред судовима ХХХ примјењује на основу Налога ХХХ од 15. 7. 2003. године (правилност таквог поступања судова у ХХХ потврдио је и Уставни суд Босне и Херцеговине у својим одлукама, нпр. одлука број ХХХ од 29. 9. 2006. године).

Неосновани су и жалбени наводи тужитељке да је првостепени суд требао да усвоји захтјев којим је тражила накнаду трошкова пуномоћника на име путовања, односно употребе властитог аутомобила на релацији Б1.-Б.-Б1., као и да јој досуди трошкове награде пуномоћнику због одсуства из канцеларије. Наиме, тужитељка је могла да ангажује једнако квалификованог пуномоћника (адвоката) с простора ХХХ, чиме би избјегла горе наведене трошкове путовања, односно употребе властитог аутомобила, с обзиром на то да се путни трошкови адвоката чије је сједиште изван подручја суда пред којим се водила парница признају само до висине трошкова које би странка имала да ју је заступао адвокат чије је сједиште у мјесту суда, изузев ако би ти трошкови били оправдани са становишта одредбе чл. 120. ст. 1. Закона о парничном поступку, а што у конкретном није случај (правилност таквог поступања судова потврдило је и усаглашено правно схватање усвојено на Панелу за уједначавање судске праксе из грађанске области на којем су учествовали представници Суда Босне и Херцеговине, Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине, Врховног суда Републике Српске и Апелационог суда Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, одржаном у Сарајеву 30. 1. 2014. године, и Уставни суд Босне и Херцеговине у одлуци ХХХ од 11. 1. 2017. године). Такође, првостепени суд је правилно одбио и захтјев за накнаду трошка пуномоћнику-адвокату за вријеме одсуствовања из канцеларије, с обзиром на то да горе на-

ведена рочишта одржана пред првостепеним судом, на којима је био присутан пуномоћник тужиоца, нису трајала дуже од сат времена.

Није основан ни жалбени навод тужитељке да „није јасно да ли је суд на досуђене трошкове обрачунао износ паушала од 25% на који према Тарифном броју 12. адвокат има право”, јер адвокат, у складу с одредбом чл. 2. Тарифни број 12. АТ РС, има право на наведени паушал само за споредне радње обављене у току поступка које јасно (децидно) наведе, па како у трошковнику није јасно (децидно) наведено за вршење којих споредних радњи се тражи паушална награда, нити је доказано да су такви трошкови проузроковани, не припада јој право на накнаду истих.

Исто тако, није основан ни жалбени навод тужитељке да „суд приликом одлуке о трошковима поступка тужитељки није признао трошкове на име састава одштетног захтјева (вансудског захтјева) за накнаду штете, као ни трошкове на име састава приговора на одлуку о одштетном захтјеву”, код тога да трошкови које је имала тужитељка у поступку покушаја нагодбе с осигуравајућом организацијом у виду трошкова заступања по пуномоћнику-адвокату нису трошкови у смислу одредбе чл. 116. ст. 1. Закона о парничном поступку и не улазе у парничне трошкове тужитељке, јер се није радило о покушају закључења судске нагодбе, а нити трошковима учињеним поводом поступка.

Како тужитељка у поступку није доказала, тј. није предложила и извела адекватне доказе пред судом којима би потврдила основаност досуде тражених износа накнаде материјалне штете на име трошкова туђе његе, помоћи и лијечења, те како су неосноване тврдње тужитељке у погледу горе поменутих захтијеваних трошкова парничног поступка, то је ваљало жалбу тужитељке у том дијелу одбити као неосновану и првостепену пресуду у побијаном дијелу става четвртог (4) изреке потврдити на основу одредбе чл. 335. Закона о парничном поступку ХХХ.

Међутим, тврдње тужитељке изнесене у жалби против првостепене пресуде којима побија закључак првостепеног суда да постоји њен допринос настанку штетног догађаја и штете, овај суд налази основаним.

С тим у вези ваља поћи од одредбе чл. 192. Закона о облигационим односима којом је прописано да оштећени који је допринио да штета настане или буде већа него што би иначе била, има право само на сразмјерно смањену накнаду (ст. 1), а када је немогуће утврдити који дио штете потиче од радње оштећеног, суд ће досудити накнаду водећи рачуна о околностима случаја.

У складу с том одредбом обавезног права, у сваком конкретном случају ваља оцијенити да ли је оштећено лице својим понашањем допринијело штети, због чега се о подијељеној одговорности може говорити само ако је оштећени учествовао у настанку своје штете или је придонио да буде већа, дакле, ако постоји узрочна веза између радње или пропуштања оштећеног и одређеног дијела властите штете.

Допринос тужитељке (оштећене) настанку саобраћајне незгоде, првостепени суд види у томе што је тужитељка „након преласка коловоза, наставила да се креће истим (десним) смјером као и возач Јеремић (иако је била дужна да се креће коловозом, уз лијеву ивицу коловоза у смјеру кретања, и то уз употребу свјетлоодбојног прслука) или пак да се креће тротоаром”.

Такво правно стајалиште првостепеног суда овај суд оцјењује погрешним.

Ово стога што у ситуацији када је возач п.м.в. марке „Passat” рег. бр. ХХХ, Ј.П., пресудом Основног суда ХХХ број ХХХ од 9. 2. 2018. године, оглашен кривим за тешко кривично дјело против безбједности јавног саобраћаја, „због тога што, крећући се из правца насеља Г. према насељу И., свјестан да управља под дејством алкохола и да поступа супротно прописима у саобраћају и да тиме угрожава јавни саобраћај и доводи у опасност живот људи.....,

управљајући тим возилом у стању тешког пијанства, с концентрацијом алкохола од 2,42 г/кг у крви, очито неспособан за безбједну возњу, није благовремено уочио пјешакињу Д.З., која се кретала коловозом у истом правцу, усљед чега је дошло до налета десног, предњег дијела тог возила „VW Passat”, на усправну пјешакињу Д.З., окренуту возилу десним стражње-спољашњим дијелом свога тијела, с искораченом лијевом ногом ка тротоару, а затим и до удара десне стране главе и лица, с предњим вјетробранским стаклом и њеног одбачаја на тло...., нанијевши тиме Д.З. по живот опасне тешке тјелесне повреде....”, а код тога да је одредбом чл. 12. ст. 3. Закона о парничном поступку прописано да је у парничном поступку суд, у погледу постојања кривичног дјела и кривичне одговорности учиниоца, везан за правоснажну пресуду кривичног суда којом се оптужени оглашава кривим, овај суд налази да је тужитељка изнесеним наводима жалбе довела у питање закључак првостепеног суда у дијелу који се односи на њен допринос настанку саобраћајне незгоде и штете.

Јер, утврђења из изреке правоснажне кривичне осуђујуће пресуде Основног суда ХХХ број ХХХ од 9. 2. 2018. године, због везаности парничног суда, имају се сматрати правном истином, код тога да је парнични суд везан за позитивна утврђења осуђујуће кривичне пресуде која представљају елементе кривичног дјела и кривичне одговорности осуђеног, тј. парнични суд је везан чињеничним описом бића кривичног дјела утврђеног правоснажном кривичном пресудом.

Па, како утврђења из горе поменуће кривичне пресуде указују на то да се „тужитељка кретала коловозом у истом правцу као и п.м.в. „VW Passat”, с искораченом лијевом ногом ка тротоару”, онда се указује погрешним закључак првостепеног суда да се допринос тужитељке настанку саобраћајне незгоде огледа у томе што је након преласка коловоза, „наставила” да се креће истим, десним смјером као и возач Ј.

Да је такав закључак првостепеног суда (да се тужитељка након преласка коловоза наставила кретати истим смјером) погрешан, указују и саме тјелесне повреде које је тужитељка (као оштећена) задобила у саобраћајној незгоди (сви преломи, повреде и ране се налазе на десној страни њеног тијела). Због тога, а имајући притом у виду и позитивна утврђења осуђујуће кривичне пресуде, као и исказ тужитељке дат у току парничног поступка (којем је првостепени суд поклатио вјеру у општим цртама, али због неодређености и неувјерљивости не и у оном дијелу који се односи на набавку лијекова, куповину горива и туђу помоћ), овај суд налази да је у критичној прилици тужитељка заиста, након што је претходно обратила пажњу на прометну ситуацију на цести (погледала лијево и десно), започела прелазак улице на дијелу цесте у којем у кругу од 100 метара нема обиљеженог пјешачког прелаза, крећући се притом окомито по колнику (што је и правилно када се прелази улица), а не дијагонално (кретање дијагонално осим што није правилно, продужава путању кретања лица које прелази улицу), јер би се у супротном (да се кретала дијагонално, а не окомито) тјелесне повреде које је задобила налазиле на лијевој страни њеног тијела, односно да је поступила у свему у складу с одредбом чл. 108. Закона о основама безбједности саобраћаја на путевима у Босни и Херцеговини („Службени гласник Босне и Херцеговине”, број 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10, 18/13 и 8/17 – у даљем тексту: ЗООБС). Том одредбом је прописано да је пјешак дужан да прелази преко коловоза и бицикличке стазе пажљиво и најкраћим путем, након што се прије ступања на коловоз увјери да то може учинити на безбједан начин, а на путу који има обиљжене пјешачке прелазе или посебно изграђене прелазе, односно пролазе за пјешаке, при прелажењу пута пјешак је дужан да се креће тим прелазима, односно пролазима, ако они нису од њега удаљени више од 100 м.

У таквим околностима, притом имајући у виду утврђења из горе наведене кривичне пресуде, да је возач Ј.П. у критичној прилици управљао п.м.в. марке „VW Passat” под дејством алкохола (концентрација алкохола у крви од 2,42 г/кг), односно у стању тешког пијанства,

очито неспособан за безбједну вожњу, те да није благовремено уочио пјешакињу Д.З. (овдје тужитељку), затим чињеницу да Перо Јеремић није прилагодио брзину кретања п.м.в. марке „VW Passat“, односно да није возио с нарочитим опрезом рачунајући на могућност иступа пјешака на коловоз, тј. вожњом која омогућава заустављање возила ради пропуштања пјешака, јер се ради о мјесту пред трговинском радњом (продавницом), дакле, на мјесту гдје је појава пјешака сасвим извјесна и гдје нема обиљеженог пјешачког прелаза у кругу од 100 метара, као и чињеницу да уз лијеву страну коловоза (на којој се налази трговинска радња, односно продавница) нема тротоара, тј. да се тротоар налази уз десну ивицу коловоза (на који је тужитељка и покушала пријећи), овај суд налази да нема никаквог доприноса тужитељке (као пјешакиње) настанку штетног догађаја и штете, већ напротив, да постоји искључива одговорност возача п.м.в. марке „VW Passat“ Ј.П. за настали штетни догађај.

Слиједом наведеног, ваљало је на основу одредбе чл. 338. Закона о парничном поступку ХХХ жалбу тужитељке у том дијелу дјелимично уважити и првостепену пресуду у ставу првом (I) изреке преиначити и одлучити као у изреци ове пресуде.

Будући да је одредбом чл. 130. Закона о парничном поступку ХХХ прописано да ће другостепени суд, ако преиначи одлуку против које је поднесен правни лијек, одлучити о трошковима цијелог поступка, па како је првостепена пресуда дјелимично преиначена, ваљало је преиначити и одлуку о трошковима цијелог поступка садржану у ставу петом (5) изреке и на основу одредбе чл. 129. ст. 2. Закона о парничном поступку обавезати туженог да тужитељки накнади трошкове поступка у износу од 1.488,48 КМ.

Према означеној вриједности спора у износу од 11.668,97 КМ (који износ је тужитељка назначила у тужби), тужитељки, у складу с одредбом чл. 2. Тарифни број 2. АТ РС, припада право на трошак награде адвокату за састав тужбе у износу од 200,00 КМ, увећан за износ од 34,00 КМ, с обзиром на то да је пуномоћник тужитељке адвокат Д.Б. доставио доказ (увјерење) да је обвезник ПДВ-а, те у складу с Тарифним бројем 1. тачка 1. Закона о судским таксама и Тарифним бројем 1. тачка 1. („Службени гласник ХХХ“, број 5/01, 12/02 и 23/03 – у даљем тексту: Закон о судским таксама) припада јој и право на трошак таксе на тужбу у износу од 200,00 КМ.

За процесне радње предузете након што је поднеском од 26. 12. 2017. године повећала тужбени захтјев на износ од 13.059,70 КМ, тужитељки, у складу с одредбом чл. 2. Тарифни број 2. АТ РС, припада право на трошкове награде адвокату за приступ на припремно рочиште одржано 17. 1. 2018. године у износу од 200,00 КМ, увећаног за износ ПДВ-а од 34,00 КМ, за приступ на рочишта за главну расправу одржана 1. 6. 2018. године и 6. 12. 2018. године у износу од по 200,00 КМ, увећан за износ ПДВ-а од по 34,00 КМ, те у складу с Тарифним бројем 2. тачка 1. Закона о судским таксама припада јој и право на трошак таксе на пресуду у износу од 200,00 КМ. Како је успјех тужитељке у овој фази поступка у односу на вриједност спора у износу од 13.059,70 КМ у омјеру од 85,60%, јер је у коначном овом пресудом тужени обавезан да јој исплати износ од 11.180,00 КМ, тужитељки за горе наведене ставке припада износ од 772,11 КМ (односно 85,60% од припадајуће накнаде за заступање на одржаном припремном рочишту, односно рочиштима за главну расправу и таксе на пресуду), док јој, имајући у виду њен успјех у жалбеном поступку (6.706,00 КМ), припада трошак награде адвокату за састав жалбе, увећан за износ ПДВ-а у износу од 282,37 КМ (80,45% од износа од 351,00 КМ).

Дакле, тужитељки припадају трошкови парничног поступка у укупном износу од 1.488,48 КМ.

На основу свега изложеног, одлучено је као у изреци ове пресуде.

ПРЕДСЈЕДНИК САВЈЕТА

С1

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

ВСТС БиХ,
Краљице Јелене 88,
71000 Сарајево, БиХ
Тел: +387 33 707 500,
Факс: +387 33 707 550

Е-маил: vstvbih@pravosudje.ba
Веб: <https://vstv.pravosudje.ba>